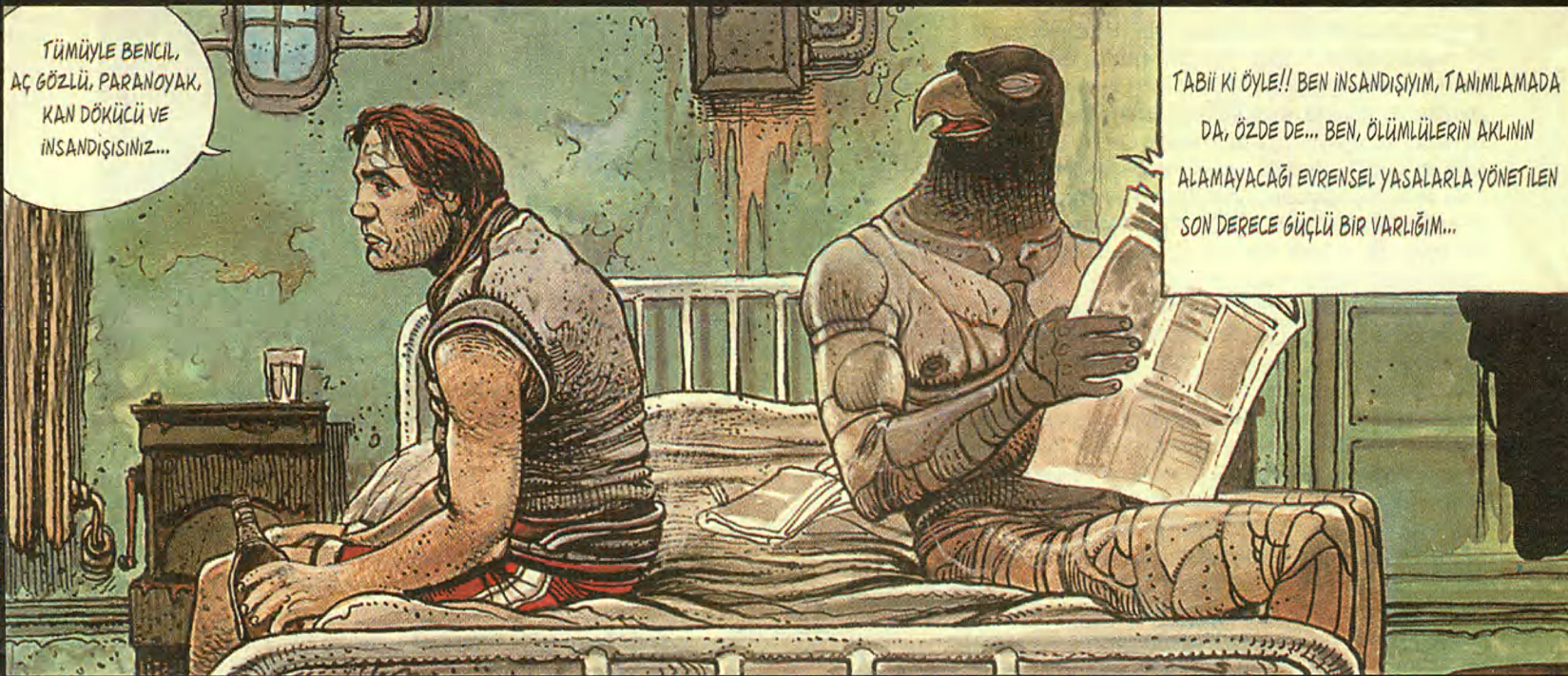

ÇOK PARTİLİ FAŞİZM

MÜDAHİL AVUKATLARIN GÖZÜYLE ŞEMDİNLİ
DAVASI • EMEKLİ ASKERİ HAKİM ÜMİT KARDAŞ'LA
ORDU-YARGI İLİŞKİSİNE DAİR • SİNAN KÖYÜN
ANKARA ÇIKARMASI • ERYAMAN'DA TRAVESTİ
OPERASYONU • NÜKLEER ENERJİ DOSYASI

BU ŞEHİRİN İKTİDARINI BİRLİKTE ELE GEÇİRECEĞİZ... VE BU GÜCÜ BİRLİKTE
PAYLAŞACAĞIZ... SEN, İNSANLARI, TÜRDÜŞLERİNİ, CANIN NASIL İSTERSE ÖYLE YÖNETECEKSEN..

BU ARADA
GÜÇLERİMİN BAZILARINDAN YARARLANIP,
YARDIMIMA DA GÜVENEBİLİRSİN...

Eşi görülmemiş bir umut

Bundan 70 yıl önce, ekonomik kriz ve yükselen faşizm koşullarında, Fransa'da 90 sol kuruluşun yer aldığı Halk Cephesi seçimleri kazanmakla kalmamış, grevler ve fabrika işgalleri sayesinde o günlere dek hayali bile zor olan haklar elde edilmesini sağlamıştı: 15 günlük ücretli izin, haftalık mesainin 48 saatten 40 saate inmesi, yüzde 30'lara varan ücret artışları, emeklilik koşullarında iyileşme... Bütün bunlar güle oynaya, bayram havasında yapılmış ve silinmeyen bir iz bırakmıştı. Darısı bugünlere diyerek o günlere uzanıyoruz...

Fransızcada, "Ateşli ol ki mayısta, şen ve hoş kalasın yıl boyunca" veya "Başka olur değeri mayısı sıcak olan senenin" gibi özdeyişlerin bolluğu Fransızların mayıs ayına olan düşkünlüğünün kanıtı sayılabilir mi, bilemeyiz... Fakat doğanın şenlenmesinin de verdiği ivmeyle –en azından kuzey yarımkürede–, insan baharın bu en belirgin ayında bir başka duyarlıdır. Üstelik yıllık takvimde üç tatil gününe sahip başka bir ay da yoktur. İkisi 1 ve 8 Mayıs'ta ulusal, diğeri dini, 25 Mayıs'ta olmak üzere üç haftaya dağılmış, –adına ne dersek diyelim– üçü de "dinlenme olanağı", bu aya iklimin de verdiği ayrıcalıkla özel bir cazibe, anlam, kim bilir belki de bir güç kazandırır. Kaldı ki mayıs ayı Fransa tarihinde eşsiz başka anılara da sahiptir. "1968 Mayıs"ı'nı herkes bilir veya "1871 Paris Komünü"nü sonu diyebileceğimiz "Kanlı Mayıs" haftası meraklılarına sır değildir. "1936 Halk Cephesi"ni duymamış olanımız da pek yoktur, ama başlangıcının mayısta olduğu pek bilinmez. "Evrensel örnek" özelliği hiç gündemden düşmeyen Halk Cephesi, 3 Mayıs 2006'da tam 70 yaşında. Avrupa'da çok ülkede iktidarı ele geçirmiş saldırgan ve yayılmacı faşizm, her toplumda esen milliyetçi karsırgılar, Fransa'da aşırı sağcı darbe girişimcisi, Hitler yanlısı muhafazakar çevreler gibi olağanüstü tehlikeler karşısında durumun vahametini en iyi kavrayan Fransız Komünist Partisi lideri Maurice Thorez'dir. (Aslında uzman tarihçilere göre onun da akıl babası Komünist Enternasyonal'in 1930-39 tarihleri arasında Fransa'ya görevli yolladığı Slovak komünist Eugen Fried'dir.) Thorez'in 1934'de parti resmî organı l'Humanite gazetesinden yaptığı, "Halkın birliğini sağlayacak bir Halk Cephesi" kuma önerisine olumlu cevap verecek 90 sol kuruluş, Fransa'da faşizme geçit tanımayacak, ken-

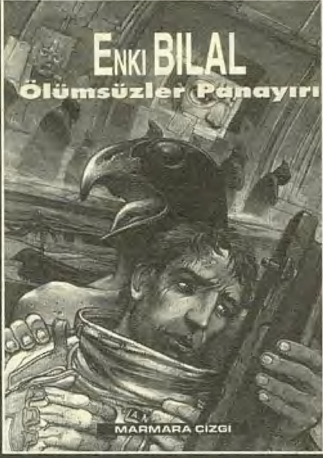
Haziran 1936, Bordeaux. Tersane işçilerinin şarkılı türkölü, danslı grevi.

O günlerde –sene 1936– kadınların oy hakkı olmamasına rağmen Halk Cephesi hükümetinde üç kadın bakan yer almıştı.

disi çok uzun ömürlü olmasa da insanlığın geleceğine ışık tutacak sayısız kazanımın önünü açacak "Demokrasi" laboratuvarını inşa edecektir. Aralarında Natürist demeklerden mason localarına, insan hakları kuruluşlarından merkez sol partilere tüm demokrasi yanlısı güçlerin bulunduğu proje, 1935 yılı Ulusal 14 Temmuz bayramında komünistlerin girişimiyle önce ortak bir yürüyüşe dönüşür. 27 Temmuz'da sosyalistlerle imzalanan eylem birliği anlaşmasının ardından Thorez, merkezci –iyimser ihtimalle merkez sol eğilimli– Radikal partiyi de içeren "Halk Birliği" çağrısını yapar. 1932 genel seçimlerinin galibi Radikal Parti, Fransız Komünist Partisi ve Fransız Sosyalist Partisi (o zamanki adıyla "Sosyalist Enternasyonalin Fransa Seksiyonu") 1935 Eylül'ünde ortak bir platformda anlaşır. Gece gündüz süren üçlü müzakerelerin ardından Ocak 1936'da "Halk Cephesi Programı" doğar. (Fransız modeli Halk Cephesi fikri, siyasi kaderin bir cilvesiyle ilk defa, 16 Şubat 1936'da beş aylığına İspanya'da hayata geçer.) İlk turu 26 Nisan

Galeries Lafayette çalışanları grevde. "O güne kadar mücadelenin kıyısından geçmeyen kesimler büyük bir coşkuya harekete katıldı."

Kapak: Enki Bilal'in "Ölümsüzler Panayırı"ndan.
Arka kapak: Fotoğraflar, Burçak Evren'in "Ustasız Usta - Atıf Yılmaz" kitabından.

- Devletten medyaya brifing . . . 5
- Şemdinli davası 6
- CHP milletvekili Orhan Erasan'la Terörle Mücadele yasa tasarısı üzerine 9
- Emekli askerî hakim Ümit Kardaş'la ordu-yargı ilişkisi üzerine . . . 14
- Yeni bir 28 Şubat 20
- Rice'ın Türkiye ziyareti 24
- Sinanköylülerin isyanı 26
- Eryaman'da cinsiyetçi faşizm 30
- Radyo Express 32
- Kıraat 38
- Dumanı üstünde 39
- Mehmet Taşdemir 40
- Nükleer Enerji Dosyası 44
- "Kâğıtçılar" belgeseli 54
- Müzik Dolabı 58
- Kara Tren 60
- Halk Cephesi (devam) 62

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ahmet Yeşiltepe, Ali Kesgin, Alican Tayla, Arslan Eroğlu, Asena Günel, Ayşegül Oğuz, Batu Boran, Bilge Ceren Şekerciler, Derya Sayın, Didem Daniş, Ece Baykal, Ender Ergün, Erdir Zat, Ertan Keskinsoy, Gamze Göker, Gökhan Akçura, Hakan Lokanoğlu, Hamza Aktan, Hasan Bülent Kahraman, HknKrtsh, İlker Aksoy, İrfan Aktan, Merve Erol, Mesut Çiçek, Murat Meriç, Mustafa Alp Dağıstanlı, Mustafa Konur, Özay Selmo, Özgür Gürbüz, Özgür Eren, Pelin Özer, Pınar Ögünç, Reha Öztunalı, Rober Koptaş, Sayat Ayık, Serkan Seymen, Siren İdemen, Sungu Çapan, Süleyman Bilgi, Şahan Nuhoglu, Şule B. Camadan, Tora Pekin, Uğur Hüküm, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yasemin Avdan, Yücel Gökürk, Zafer F. Yörük, Zeynep Nuhoglu
baskı Stampa Basım San. Paz. ve Tan. Hiz. AŞ. Eburnza Dergahi Sk. no: 27 (34440) Dolapdere - İstanbul Tel: 0.212.235 98 95 Basım Yeri ve Tarihli İstanbul Mayıs 2006 dağıtım Doğan Dağıtım A.Ş. yönetim yeri: Abdullah Sok. No. 9 Beyoğlu - İstanbul tel-faks: 251 87 67 e-mail expressdergisi@yahoo.com abonelik expressroll@gmail.com yıl 5 sayı 61 15 Mayıs - 15 Haziran 2006 İmtiyaz hakkı Bilge Ceren Şekerciler sorumlu yazışları müdürü Merve Erol İrtibat Şahan Nuhoglu (0.535.576 21 11) YEREL SÜRELİ YAYINDIR. AYDA BİR YAYINLANIR.

Çok partili faşizm

"Ya güçten yana olacaksınız ya da hukuktan ve adaletten. Gerçek ayırım bu." Emekli askerî hakim Ümit Kardaş, kendisiyle yaptığımız söyleşide meseleyi böyle özetliyor.

Söz konusu "güç" hem silahlı, hem külâhlı. Külâhi silahından daha güçlü: İçinde anayasa gibi bir meşruiyet, irtica gibi bir mazet, "asker millet" gibi bir ideoloji, holding medyası gibi bir işbirlikçi mevcut. "Hukuk" dedikleri böyle bir külâh, bir illüzyon gösterisidir ki, tavşan da peydahlar, suçlu da. Adalet mi? O bir dış mihrak.

Herhangi bir güç hukukun -evrensel anlamıyla hukukun- üstüneyse, yargıdan muafsa, hikmetinden sual olunmazsa, onun olduğu yerde adalet olabilir mi? Onun hükmündeki rejime demokrasi denebilir mi?

Bu tür rejimlerin siyasal literatürde adı, sanı var: Faşizm. Belirleyici özellikleri, "tek"çi olmaları. Tek millet, tek lider, tek dil, tek

din, tek mezhep, tek ırk...

Bunca "tek"lik ancak tek partiyle mümkün olabileceğinden, faşizm bir tek parti rejimi. Evrensel olarak böyle, ama burası da başka bir gezegen. Bu mintikanın faşizmi çok partili faşizm. Bütün partiler "tek"çi, aksi halde iktidar olmak bir yana, Meclis'e dahi girmeleri mümkün değil, bir kaza olur da girerlerse, bir yolu bulunur, icaplarına bakılır.

İki örnek: 1965'te Türkiye İşçi Partisi 15 milletvekiliyle girdiği Meclis'te tekmelere, tokatlara maruz kalmış, 1969 seçimleri öncesinde de, TİP'in Meclis'te temsil edilmesini sağlayan millî bakiye sistemi kaldırılmıştı.

1991 seçimlerindeyse, SHP'nin parlamentoya taşıdığı DEP milletvekilleri, hükümet-medya işbirliğinde sahnelenen "PKK mecliste" kampanyasının sonucunda, "kürsü dokunulmazlığı" ilkesi de hiçe sayılarak, derdest edilip ceza evine gönderilmişti.

Demir "iktidar olmak bir yana" demiştik, lafın gelişi öyleydi. Herhangi bir siyasal partinin iktidar olması söz konusu değil; iktidara gelmesi, hükümet kurması mânâsında sadece. Hükümet kurması da hükümet olması anlamına gelmiyor. Bir Bakanlar Kurulu, bir de Başbakan var, ama hükümet Millî Güvenlik Kurulu. İktidar, o kurul ve onun derin uzantıları. Kendisine sosyal demokrat diyenden muhafazakâr demokrat diyenine, bütün düzen partileri de bu iktidarın gönüllü işbirlikçileri.

Türk usulü faşizm böyle bir rejim. Çok partili, parlamenter, "serbest" seçimli. Bu sayede demokrasi illüzyonu yaratıyor, "hukuk devleti" gö-rüntüsüne bürünüyor. Ama, gün gelip "allahın sopası yok ki" dedirten bir kaza veya bir "su-çüstü" olunca, örtülü faşizm alenileşiyor. Ve güç gösterisi başlıyor: Bakanlar Kurulu'na ve ilgili devlet kurumlarına gereken komut veriliyor, gereken "operasyon" yapılıyor.

Bütün bunlar olurken toplumun ekseriyeti sesi ni çıkarmıyor. Çünkü ses çıkaranların başına neler geldiği biliniyor. Bir savcının, yazdığı iddianame dolayısıyla meslekten ihraç edildiği bir ülkede, çoğunluğun sessiz kalması yadırganabilir mi?

Faşizm korku rejimi, hükmettiği toplumun da korku toplumu haline gelmesi kaçınılmaz. Wilhelm Reich'in "Faşizmin Kitle Ruhuna Anlayışı"nda etrafıca anlattığı gibi, korku yalnız sinme değil, saldırganlık da yaratıyor. Korku toplumu, linç toplumu aynı zamanda. Çevik Bir adlı general, 28 Şubat döneminde verdiği demeçlerin birinde, "silahsız kuvvetler" in devreye girmesi gerektiğini söylemişti. Şimdi o kuvvetlerin giderek sıkışan linç girişimlerine tanık oluyoruz. Faşizmin kitle tabanı giderek genişliyor, saldırganlaşıyor.

Evet, ziyadesiyle karanlık bir tablo, ama Bogota'daki bir duvar yazısının dediği gibi, "karamsarlığı daha iyi günlere saklayalım". Yan sayfada, faşizmin yükselişe geçtiği yıllarda Fransa'da kurulan Halk Cephesi'nin 70. yıldönümü dolayısıyla anlatılan öykü, pekâlâ geleceğin öyküsü kılınabilir.

Mesut Çiçek

Hayatımıza büyük kısıtlamalar getirecek Yeni Terörle Mücadele yasa tasarısı hakkında ayrıntıları bu sayımızda okuyabilirsiniz. www.tmykarsiti.org sitesindeki metni imzalayarak protestonuzu iletebilirsiniz...

10. Uluslararası Ankara Öykü Günleri, 1-5 Haziran tarihlerinde düzenleniyor. Onur ödülü Füzün'a verilecek.

Beşiktaş Belediyesi Kültür Sanat Platformu Prodüksiyon Tiyatrosu, Samuel Beckett'in 100. doğum yıldönümünde, "Mutlu Güler" oyununu sahneliyor. Oyunun prömiyeri 17 Mayıs'ta, 20:30'da yapılacaktır. Yönetmen Züreb Sıkharulibze, oyuncular Ayşe Lebriz ve Cemil Büyükdöğeri...

expresidergisi@yahoo.com

Kılavuz

3. Uluslararası Bodrum Film Festivali, 5-10 Haziran arasında. Ortadoğu ve göç temalarının yoğun olduğu festivale yurtdışından bazı yönetmenler de konuk olacak...

Konya - İlgin şeker fabrikasının özelleştirilmesine karşı dayanışma şenliği, Yer: İlgin Kültür Merkezi sinema salonunda, 24 Mayıs günü, 19:30'da yapılacaktır. "Umut Geçitleri" belgeselinin gösterileceği şenliğe Grup Utopya da katılıyor...

Birbuçuk yıl aradan sonra ilk Fairuz Derin Bulut konseri. Eşlikçileri Ayben ve Da-Frogg. 26 Mayıs'ta, Taksim Peyote'de...

Lale Çavuldur'un "Ölüm Türleri 1" sergisi 3 Haziran'a kadar Karaköy St. Georg galerisinde. Sergi, Ingeborg Bachmann'ın "Ölüm Türleri" üyesi Malina'ya adanmış.

Eren Keskin'le dayanışma

Yurtdışında katıldığı bir panelde devlet kaynaklı cinsel şiddetle ilgili araştırmalarını kamuoyuyla paylaşan avukat Eren Keskin, 10 ay hapis cezası aldı. Söz konusu hapis cezası 6000 YTL para cezasına çevrildi. Bu meblağ, 1'er milyonluk demir paralar halinde verilecek. Madem bazı olguları açıklamanın bedeli o, bırakalım sayınlar. Eren Keskin'le dayanışmak için www.erenkeskinedestek.org adresini ziyaret edebilir, yayınlanan dilekçeyi imzalayabilirsiniz. 6 Haziran akşamı 19:30'dan itibaren Eren Keskin'le dayanışma gecesine de katılabilirsiniz. Davetiyeleri IHD İstanbul Şubesi'nden temin etmek mümkün. (Salon La Bella, Rumeli Cad. No:142/2, Osmanbey - İstanbul)

Kargaşa 8

Kadıköy'de alternatif bir sanat alanı olarak yıllardır faaliyet gösteren KargART'ın gelenekselleştirdiği "Kargaşa" sergilerinin sekizincisi 27 Mayıs - 1 Temmuz arasında düzenleniyor. Okullusu, alaylısı, ünlüsü, ünsüzü, pek çok sanatçıyı ortak bir tavırda, farklı estetik dil ve yaklaşımlarla bir araya getiren sergiye bu sene Bahadır Dilbaz, Doğu Çankaya, Eser Selen, Gözde İkkin, Hakan Uzuner, İbrahim Çiftçiöğlu, İbrahim Demirel, Kamil Firat, Olgu Ülkenciler, Pınar Asan, Savaş Çekiç ve Tülay İçöz katılıyor. Fotoğraf, heykel, resim, tasarım, video ve yerleştirme disiplinlerinde üretilmiş çeşitli işler görebileceğiniz sergi, Kadıköy'de, Kadife Sokak'ta, Karga Bar'ın en üst katında, pazartesi hariç her gün 12.30 - 20.30 saatleri arasında gezilebilir...

One Love Festival

Bu yıl beşincisi düzenlenen Efes Pilsen One Love Festival'a iki ağır top katılıyor. Yaz festivallerinden ve misafirlerinden yana şanslı yıllar geçirmeye başlayan İstanbul'u bu sene sallayacak ilk isim de bu mini-festivalde. 1980'lerin başlarında The Smiths grubuyla rock'un seyrine etki eden, rock liriklerini edebiyata yakınlıştıran, vokaliyle, sahnesiyle popüler tarihte yıkılmaz bir kale haline gelen Morrissey, yeni albümü "Ringleader Of The Tormen-tors" firından daha yeni çıkmışken, 10 Haziran'da İstanbullulara çalacak. One Love Festival'ın diğer konukları arasında funk'tan hiphop'a uzanan neşeli bir çizginin başarılı temsilcileri Black Eyed Peas, Amerikan muhalif country-punk'ının dev grubu Violent Femmes, Mor ve Ötesi, Çilekeş, Kangroove var. 9-10 Haziran'da Maslak Parkorman'dayız...

Tanju Okan'ı anma gecesi

Pop tarihimizde Tanju Okan'ın yeri apayrık. Türk "hafif" müziğinin şekillenmeye başladığı, 45'liklerin hayatımıza girdiği ilk yıllardan '90'lara uzanan müzik serüveninde, ancak kendi sesiyle şahsiyet kazanan bir sürü güzel şarkı seslendirdi, popüler kuldarda az bulunan bir şarkı kimliği ve "persona" yarattı. (Belki bu yüzden, Müslüm Gürses "Kadınım"ı ne kadar güzel okursa okusun, tam olmuyor.) 23 Mayıs'ta, Bostancı Gösteri Merkezi'nde Tanju Okan'ı anma gecesi düzenleniyor. Sezen Aksu'dan Teoman'a, Nükhet Duru'dan İlhan İrem'e, Yeliz'den Alpay'a, Ayla Algan'dan Salim Dündar'a, Kamil Sönmez'den Tülay Özer'e, Turhan Yükseler Orkestrası'yla bir sürü isim Tanju Okan şarkıları söyleyecek. Keşke gecenin kayıtları da yayınlansa...

Bahar temizliği

Fulya Çetin ve Nalan Yırtmaç'ın ortak sergisi "Bahar Temizliği", 24 Mayıs - 17 Haziran arasında Karşı Sanat Çalışmaları'nda görülebilir. Çetin'in tual üzerine yağlıboya çalışmaları arasında portreler, mekânın belirsizleştiği büyük tualler, cinsiyet meselesinin öne çıktığı seriler var. Hafriyat grubundan Nalan Yırtmaç'sa, gazete haberlerinden de yararlanarak, gündeliğin içindeki yasakları, zıt durumları, Zeki Müren'den Nevruz ateşi üzerinden atlayan bürokratlara kadar, toplumun çeşitli hallerini şablon baskı tekniğini kullanarak yaptığı resimlerine taşıyor. (İstiklal Cad. Elhamra Han. No: 258 Kat 2 Beyoğlu - İstanbul. Tel: 0.212.245 15 08)

Meşin Yuvarlak

Düz koşulara başladık, tempo tutuyoruz. Şimdilik bazı antrenmanlar Sergen'inkiler gibi geçiyor, ama olsun, hızlanınız. Ma-lüm, Dünya Kupası'nın eli kulağında. Meşin Yuvarlak da gün sayıyor haliyle. Vaktiyle haftalık olarak yayınladığımız Meşin Yuvarlak, 2002 Dünya Kupası'nda bir özel sayı olarak zuhur etmişti, şimdi ikinci özel sayının vakti geldi. Fikstürler, tahminler, söyleşiler, yorumlarla, dolu dolu bir futbol sayısına hazır olalım. Son dakikada bir sakatlık olmazsa, Dünya Kupası arefesinde sahaya çıkarız. Bu sene de gönlümüze yatırdığımız takımlar var, ama sloganımız her zaman geçerli: Meşin Yuvarlak takım tutmaz, adam tutar...

Türkün Türke Türklük propagandası

En az yüz gazeteci, üç bakan ve Emniyet genel müdürünün katıldığı bir toplantı yapıldı Ankara'da. Konu "Kürt sorunu" ve medyanın alması icap eden tavrıdır. Bu toplantı, her ne hikmetse, haberdan sayılmadı. Peki biz nereden biliyoruz? "Minik kuş" hep Emin Çölaşan'a gidecek değil ya, bu sefer de Express'e geldi...

Kürt sorunu gibi hayati bir konuda en az yüz gazetecinin katıldığı bir toplantının hiçbir medya organında yer almaması ve gizli kalması nasıl açıklanabilir? Bu toplantının da, içeriğini tam olarak öğrenmesek bile, en azından yapılmış olduğunun haberini görmemiz gerekmez miydi? "Haber alma hakkı" anayasal bir hak değil mi yoksa?

Hükümetin bu toplantıdaki taleplerini ve Kürt meselesini de, öbür bütün konular gibi, alabildiğine tartışmaya açması ve objektif davranması gereken medya, "briefing"ini almış ve oturmuş. Zaten, şu son birkaç ayda Güneydoğu'da meydana gelen olayları verme tarzı da, tahlil etme, anlamaya çalışma, halkı bilgilendirme, objektif ve dürüst olma niyeti taşıdığını göstermiyordu asla.

Ankara'da, Dışişleri Bakanı ve Terörle Mücadele Yüksek Kurulu Başkanı Abdullah Gül, İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu, Devlet Bakanı Beşir Atalay ve Emniyet Genel Müdürü Gökhan Aydıner'in katıldığı toplantıda, hükümet, PKK'nın Türkiye için en büyük tehdit olduğunu, turizmi baltalayacak eylemler yapabileceğini, strateji değiştirerek şehirlerde terör eylemlerine girişebileceğini, örgütün bir Türk-Kürt çatışması yaratmak istediğini söylemiş. Sonra da, medyadan işbirliği istemiş; sanki Türk medyası devletle işbirliğinden başka bir şey yapıyormuş gibi.

Abdullah Gül, medyanın kendi aralarında ya da hükümet ve devletle çıkar çatışması içine düşmesinin normal olduğunu belirtmiş, daha çok satış yapmanın, seyredilmenin önemini bildiklerini, bunun, açık toplumun ve demokrasinin gereği olduğunu da eklemiş. Ne güzel değil mi, açık toplumun gereği, topluma doğru bilgi vermek değil de, daha çok satış yapmak ve daha çok izlenmek! Gül, gazetecilere bir şey empoze etmelerinin söz konusu olmadığını, ama ince bir de çizgi olduğunu vurgulamış sonra da. Medyanın da üzerine bazı şeyler düşüyormuş, bir otokontrol uygulamalıymış. Yoksa, terörün istediği psikolojik ortam yaratılmış.

Abdülkadir Aksu da, terör örgütlerinin en önemli aracının propaganda olduğunu, bunu da medyayı ve fısıltı gazetesini kullanarak yaptıklarına dikkat çekmiş. Bu çağda bu zeka, akıllara seza!

Hükümet, PKK'nın Türkiye için en büyük tehdit olduğunu, turizmi baltalayacak eylemler yapabileceğini, şehirlerde terör eylemlerine girişebileceğini, örgütün bir Türk-Kürt çatışması yaratmak istediğini söylemiş. Sonra da, medyadan işbirliği istemiş; sanki Türk medyası devletle işbirliğinden başka bir şey yapıyormuş gibi.

kaybedince, sadece ayrılmaya gaz vermiş, çatışmayı keskinleştirmiş, milliyetçi düşmanlıkları beslemiş olur. Olan da bu değil mi zaten?

Ve işte, şimdi hükümetin ve devletin yaptığı gibi, beyhude bir şekilde Roj TV'yi kapatmak için canınızı dişinize takar ve gülünç duruma düşersiniz. Kapatılmaya çalıştığınız o kanalın bu ülkede azımsanmayacak bir seyirci kitlesi olduğunu ve neden o kanalı seyrettiklerini de hiç düşünmezseniz, olacağı da budur.

İşin komik tarafı, İçişleri Bakanı Aksu, terör örgütlerinin analizini yapabilecek terör uzmanı gazeteciler yetişmesini istediklerini, bu amaçla bir program üzerinde çalışılmasının mümkün olup olmadığını sormuş. Duyduğumuz kadıyla, bir cevap alamamış. Biz cevap verelim: Mümkün değil. Bu, ancak gazeteler gazetecilik yapmaya karar verirse, yani olaylarla dürüstçe ilgilenmeye başlarsa, anlamaya ve anladıklarını anlatmaya çalışırlarsa, bu meseleler açıkça ve korkusuzca tartışılabilirse mümkün olur. Hükümet medyanı da meseleye kendisi gibi bakmaya teşvik ederse devlet memuru gazeteciler yetişir, ki onlardan bol miktarda mevcut zaten.

Medya ve hükümet: Örtüşen çıkarlar

Başbakanlık başkanışmanı ve dış politikanın mimarı Prof. Ahmet Davutoğlu, iki sene önce bir televizyon programında şöyle demişti: "Soğuk Savaş'ın galibi, özgür bir medyası olan ve fikirlerin serbestçe tartışılabilirdiği taraf oldu. Bundan bir ders çıkarmalıyız."

AKP hükümeti zımık kadar ders çıkarmışa benzemiyor. Başbakan Erdoğan karikatürlere bile tahammül edemiyor, en ufak eleştiriyi ya mahkemelere taşıyor ya da gazetecileri küllanbeyi edalarıyla azarlayıp zaten neredeyse emirleri vaziyetindeki medyaya "hizaya gir!" komutu veriyor. Medya da, son zamanlardaki birkaç mızımlanma dışında, başbakana haddini bildirmiyor.

AKP, özellikle de Erdoğan, 2002 seçimlerinden önce medyadan fena halde şikayetçiydi. Medya ile iktidarın, bankaların, ticaretin ilişkilerini düzenleyen yasaları yenileyeceklerini vaat etmişti. Ne oldu? Hiçbir şey, çünkü "kendi" medyası ziyadesiyle zayıftı ve dış bilediği "öteki" medyaya ihtiyacı olduğunu anladı. Medyanın da her

zamanki gibi iktidara ihtiyacı vardı. Çünkü, medya patronlarının sahip olduğu bankaların -krizden yeni yeni çıkılıyordu(!)- kaderi bir bakanın iki dudağı arasındaydı, çünkü başka ticari avantajlar kolluyorlardı, çünkü özelleştirmelerden pay kapma arzusuyla ağızları sulanıyordu, çünkü imar izni bekliyorlardı, çünkü, çünkü, çünkü...

Türkiye'de iktidara hevesli hiçkimse, siyasi yapının, devlet aygıtının, diğer kurumlarla ilişkilerin ve iş yapma düzeneğinin değişmesini katiben istemiyor. "O iktidar koltuğu zedelenmeden kalsın, ama biz oturalım" diyorlar. AKP de seleflerinden hiç farklı değil.

Ahmet Davutoğlu'nun Soğuk Savaş'ın galibiyle ilgili sözlerinin akla getirdiği bir fikirle bitirelim. Sovyetler Birliği'nden bir fikir adamı, nasıl olmuşsa izin alıp ABD'ye gitmiş. Onu bir üniversitedeki tartışmaya götürmüşler, sonra bir "think tank"teki toplantıyı izlemiş, ardından da bir televizyon programındaki tartışmaya katılmış. Sonunda, hayretler içinde, "ya-hu nasıl başardınız bunu?" demiş. "Neyi nasıl başardık?" diye karşılık vermiş Amerikalı arkadaşı. "Biz Sovyetler Birliği'nde, herkes aynı şekilde düşünsün diye dünyanın parasını harcıyoruz, insanları hapse atıyoruz, çalışma kamplarına gönderiyoruz, ama yine de beceremiyoruz. Siz herkesin aynı şeyi söylemesini nasıl başardınız?"

Mesut Çiçek

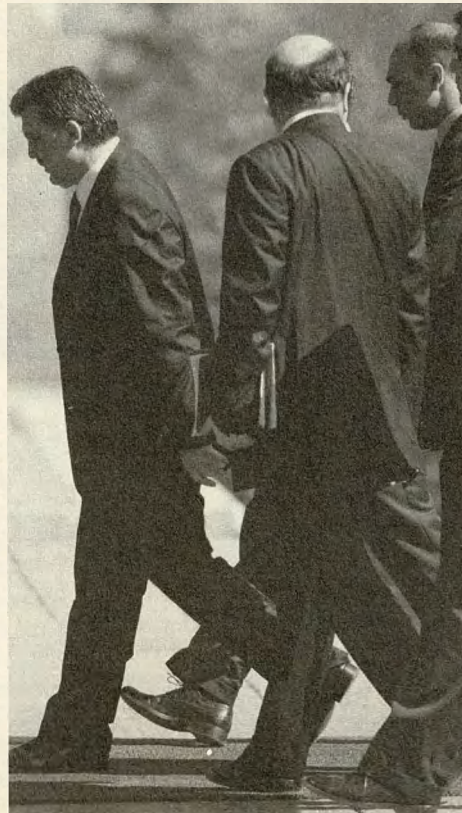
Kürtler Türk medyasını neden izlesin?

Medya işini yapmazsa, hükümet medyaya "o görüntüleri değil de bunları verin, şu olayı anlatırken de onu değil bunu söyleyin" ayrımında "telkin"lerde bulunursa, medya da buna uyarsa, fısıltı gazetesi bir ihtiyaç olmaz mı? Birçok insan için fısıltı gazetesi anlı şanlı medyadan daha güvenilir haber kaynağı haline gelmez mi?

Abdullah Gül'ün "tespit"leri de Aksu'nunkilerden aşağı kalmıyor: Medya otokontrol uygulamazsa, terörün istediği psikolojik ortam yaratılmış.

PKK, propaganda yoluyla kimleri safına çekmek istiyor? Türkleri mi? Tabii ki, hayır, Kürtleri hedefliyor. Peki, hükümetin istediği gibi hizaya giren, aslında zaten hizada olan Türk medyasını Kürtler neden izlesin? Doğru dürüst haber vermiyorsanız, meseleyi enine boyuna tartıştırmıyorsanız, insanların sorunlarına yer vermiyorsanız, silah seslerinin ve sonra da o silahlarla ölen gençlerin yakınlarının ağlamalarının dışındaki sesleri boğuyorsanız, gazete ve televizyonlarınızda olayların nedeni, niçini anlaşılmıyorsa ve bu durum yıllardır böyle devam ediyorsa, Kürtler sizi neden okusun, seyretsin, dinlesin? Medyaya "otokontrol" getirseniz, o "ince çizgi"yi idrak etmesini sağlarsanız, haberler istediğiniz kelimelerle, istediğiniz görüntülerle hazırlansa kaç yazar, PKK'nın hedef kitlesi sizi yok saydığı müddetçe!

Üstelik, o toplantıda, PKK'nın istismar edebileceği büyük bir Kürt nüfusumuz olduğunu söylemiş Abdullah Gül. Medya, bu büyük nüfusa seslenebilme ehliyetini

ŞEMDİNLİ DAVASI BAŞLADI

Ciddi ve titiz bir iddianame

Genelkurmay'ın yargıya ve hükümete düpedüz hiza veren muhtırası ve Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu'nun eşi görülmedik biçimde, davanın iddianamesini yazan savcıcı meslekten ihraç etmesinin ardından Şemdinli davasında ilk duruşma nihayet yapıldı. Davada, suçtan zarar görenleri temsil etmek için 300'ün üzerinde avukat Şemdinli'deydi.

Müdahil avukatlardan Bahri Bayram Belen ve Ergin Cinmen'in görüşlerini dikkatlerinize sunuyoruz.

Duruşma sürecine bakmadan önce, Şemdinli davasıyla ilgili bilgi verir mısınız?

Bahri Bayram Belen: Dava, adam öldürme ve Türkiye'yi bölmeye yönelik, devlet içinde gizli bir örgütün üyesi olmak suçlamalarıyla açıldı. Devlet içinde gizli bir yapılanmanın olduğu ve bu nedenle yapılan bir bombalama olduğu iddiaları var. Davada üç sanık var: Hakkâri İl Jandarma Komutanlığı İstihbarat Dairesi'nden Ali Kaya ve Özcan İldeniz ile eski PKK üyesi, sonra itirafçı olarak serbest bırakılan ve şimdi de muhbir, onların deyişle "haber elemanı" olarak çalışan Veysel Ateş. Suçtan zarar gören olarak davaya katılanlar da, kitabevine bomba atılan Seferi Yılmaz ve bombadan ölenin yakınları. Biz de onların vekili sıfatıyla davada yer alıyoruz.

Çok tartışılan, savcıcı mesleğinden eden iddianameyi, davada görev alan bir avukat gözüyle nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu tür davalarda gördüğüm en ciddi ve teknik araştırmaların titizlikle tamamlandığı bir iddianame söz konusu. Fakat tabii zülfüyare dokunuyor. Kara Kuvvetleri Komutanı, Bölge ve İl Jandarma Komutanları, İl Jandarma İstihbaratı'nda görevli komutanların da adlarının geçmesi nedeniyle, orduyu rahatsız eden bir iddianame. Ama hukuk tekniği olarak çok ciddiylet hazırlanmış.

"Zülfüyare dokunması" davayı nasıl etkiledi?

Bir kere, savcı görevden alındı ve meslekten ihraç edildi. Bu ihraçtan önce Adalet Bakanlığı'nın başlattığı soruşturma ve yaptığı açıklamalar, Genelkurmay'ın ve Kara Kuvvetleri Komutanı Yaşar

Bu tür davalarda gördüğüm en ciddi ve teknik araştırmaların titizlikle tamamlandığı bir iddianame.

Fakat tabii zülfüyare dokunuyor.

Orduyu rahatsız eden bir iddianame.

Ama hukuk tekniği olarak çok ciddiylet hazırlanmış.

Büyükanıt'ın açıklamaları, aslında savcının meslekten ihraçının da dışında, devletin yargı üzerinde ciddi bir baskı oluşturmalarını sağladı tartışmasız biçimde. Bunun ikinci etkisi, doğrudan dava sırasında görüldü. Davayı gören Van 3. Ağır Ceza Mahkemesi başkanı, duruşmadan önce yedi maddelik bir ara kararı vermiş. O kararda, katılan vekillerinin 300 kişiyi aşan şekilde, çok kalabalık olarak bu davaya katılacağı ve bu davanın PKK'nın propagandası ve şovu haline geleceğine ilişkin ciddi kaygılar duyulduğundan, duruşmaya girecek katılan avukat sayısının sınırlandırılması, duruşma salonuna girişte güvenlik önlemlerinin artırılması, hiç kimse'nin adliyece cep telefonlarıyla bulunamaması gibi kararlara varılıyor.

Mahkemenin böyle bir yetkisi var mı?

Başkan, duruşmanın inzibatını sağlamakla yetkili olduğu için yasal olarak böyle bir karar alabilir. Ama gerekçesiyle, şimdiye kadar hiçbir siyasal davada görülmemiş kadar avukatları zan altına sokan bir karar bu. Bu kararı mahkeme başkanının, gerek devletin üst kademelerinden, gerek Van'daki değişik kanallardan gelen baskıların sonucunda aldığını düşünüyoruz. Çünkü katılanlar gizli ve silahlı bir örgütün propagandasını yapacak kişiler olarak gösteriliyor. Bu, yeni Ceza Kanunu'nun 220. maddesine göre suçtur. Avukatlar da bu suçun iştirakçisi olarak kabul ediliyor.

Katılan vekillerinin 300'ün üzerinde olduğunu söylediniz. Bu kadar avukatın birlikte hareket etmesi nasıl oldu?

ŞEMDİNLİ DAVASI MÜDAHİL AVUKATLARINDAN ERGİN CİNMEN

İnsanlar eşit, bazıları daha eşit

300'ü aşkın avukatın davada yer almasının anlamı ne?

Ergin Cinmen: Doğal olarak bu davanın katılanlarının 330 avukat tutması mümkün değil, böyle bir şeyin mânâsı da yok. O 330 avukatın orada bulunmasının nedeni, hukuk devletini savunmaktır. Bunu mahkemeye de söyledik. Bu kadar fazla suç işlenen bir memlekette birisinin bir bomba atmasıyla, böyle kamuoyunun gündemine giren bir dava olmaz. Bunun nedenleri var tabii. Bizim ceza kanunumuzda "siyasî dava" diye bir kategori yok, devlete karşı işlenen suçlar falan var, ama siyasî dava yok. Bu dava da zaten siyasî bir dava değil, siyasallaştırılmış bir dava. Bu davayı militer yapı siyasallaştırdı. Şemdinli olayı patlayınca, herkesin aklına Susurluk kod adlı suç ilişkileri geldi. Şemdinli davası da bunun devamı olarak görüldü toplumda. Gerçek de budur bence. Susurluk'ta devlet içinde odaklanmış yasadışı güçler, kendilerine olmayan yetkiler bahşederek bir yapı kurdu. Sonunda da bu yapı, kumarhanecilerle, faili meçhulcülerle, uyuşturucu kaçakçılarıyla, silah tacirleriyle kol kola devlet görevini üstlendi. Bunlar sübjektif kanaatler değil. Yargılanabilen sanıklar yargı önüne çıktı ve İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'ndan geçen kararıyla hepsi hakkında mahkumiyet kararı verdi. İşte Korkut Eken ve diğerleri... Şemdinli davası da aynı ilişkilerin devamı bence. Bir fark var: İddianameyi hazırlayan savcı, Kara Kuvvetleri komutanından başlayarak rütbe rütbe inen bir çerçevede devletin güvenlik güçlerini de suçun failleri olarak ortaya koydu.

Savcı nasıl vardı bu sonuca?

Anayasanın 98. maddesi uyarınca TBMM bir araştırma komisyonu kurmuştu. Komisyon çalışmalarına başladı ve nerede bilgi varsa toplamaya başladı. Oraya ilk önce İstihbarat Daire Başka-

Ergin Cinmen

nı, yani Türkiye'nin istihbaratından sorumlu en önemli adam geldi. "Hırsız evin içindeyse, kapıya kilit koyamazsınız" dedi. Yani "suç işleyen şebeke devletin içerisinde" dedi ve ikinci gün görevinden alındı. Daha sonra Mehmet Ali Altındağ adında biri yine komisyona Kara Kuvvetleri Komutanı Yaşar Büyükanıt zamanında onun bölgesinde çalışan askerlerin bu yapılanma içerisinde olduğu yönünde açıklamalar yaptı. Başbakan da bu yönde açıklamalar yaptı. Bunun üzerine savcı Ferhat Sankaya, pek çok yere yazdığı gibi, buraya da "elinizde bilgi varsa bana gönderin" diye yazı yazdı. Bu çok doğal bir şey, "elinizde bilgi varsa gönderin, çünkü davayı ben soruşturuyorum" dedi. Yazılar oraya gitti. Bir savcı ne yapar, topladığı kanıtlarla ilgili bir iddianame hazırlar.

Baktı ki bu yapıyla devletin güvenlik kuvvetlerindeki görevliler arasında bir ilişki var, buna uygun bir iddianame yazdı. Böyle iddianameler gördük, ama görmediğimiz şey, suça dahil olan kişilerin devlet katında yüksek konumlarda olması. Ondan sonra gümbürtü koptu. Önce Genelkurmay müthiş bir açıklama yaptı, "bu savcı yasadışı ilişkiler içinde, o yüzden yazdı bu iddianameyi" dedi. Halbuki Yaşar Büyükanıt olmasaydı da Ahmet, Mehmet olsaydı, kimse gıkını çıkarmayacaktı. Yani bu durumda Türkiye'de insanlar güya eşit, ama işte bazıların daha eşit olduğu ortaya çıktı.

Ardından da iddianameyi yazan Ferhat Sankaya görevinden alındı. Bu sık görülen bir uygulama değil galiba...

Evet, savcı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) tarafından meslekten ihraç edildi. Bu, Türkiye hukuk tarihinde bu şekilde alınan tek karardır. Hiçbir savcı bugüne kadar yazdığı iddi-

300'ün üzerinde avukatın toplanması, bu davada ilk vekaleti alan avukatlardan diğer avukatların bilgi istemesiyle ve ardından bu davaya katılma isteği duyulmasıyla başladı. Bu şekilde İzmir'den, İstanbul'dan, Ankara'dan bizi arayıp bilgi isteyen avukatlar oldu ve davaya katılmak istediklerini söylediler. Böylece dava, Ergin Cinmen'in duruşmada söylediği gibi, hukuk devletini savunma davası haline geldi.

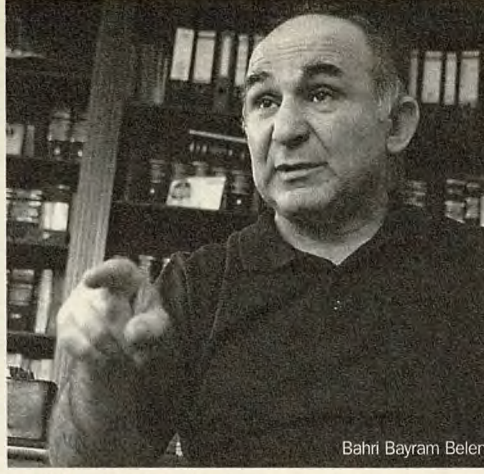
Bu katılım Genelkurmay'ın iddianameyi ve savcıcı eleştiren açıklamasından önce mi oldu, sonra mı?

Biraz Genelkurmay'ın açıklaması, ardından da savcının meslekten ihracı, hem bu davaya katılım için ilgiyi, hem bu dosyanın kapsamı konusundaki hukukçu merakını artırdı tabii. Sonuçta doğuda yaşanan çatışma ve gerginlik, Türkiye'deki demokratik topluma geçişi engelleyen çok ciddi faktörlerden biri. Demokratik topluma geçişin birinci kaynağı, o toplumdaki hukuk normlarının hayata geçmesiyle, devletin bunlara uymasıyla mümkün.

Herkes suç işleyebilir, silahlı ve illegal bir örgütle suç işleyebilir, ama bunlar hukuk devletine kendi koyduğu yasalara çiğneme hakkı vermez. Bu, hukuk devleti iddiasını ortadan kaldıran, devletin suç işlememesi gerekliliğini ihlâl eden bir şey. Bu dosyada görünen şey bu; savcının iddiası, devletin terör önlemek için suç eylemleri işlediğini gösteriyor. Bizim için de önemli olan devletin suç işleme hakkının olmadığını, bunu yapan devletin hukuk devleti olmayacağını göstermek. Prensip olarak biz davalarla ilgili basın açıklaması yapmayız. Ama bu davada devlet o kadar ciddi değerlendirmeler yapmış, yargıya öylesine müdahale etmiş ki, artık bu davada bizim temsil ettiğimiz bireysel iddia makamı açısından da kamuoyunu bilgilendirme ihtiyacı doğmuştur.

İlk duruşmada iddianamenin tamamının okunmaması nedeniyle bir tartışma doğmuş ve siz tamamının okunmasını talep etmişsiniz...

İddianamenin yasal olarak duruşmada okunması lâzım. Bu basit bir şekil şartı mıdır, yani sanıklar, katılanlar, avukatları okudular ve biliyorlarsa, illâ iddianamenin okunması çok önemli midir diye so-

Bahri Bayram Belen

Belen ve Cinmen, anayasaya ve Ceza Yasası'na aykırı biçimde, yargıyı etkileyecek nitelikte müdahalelerle yargının görevini yapmasının engellenmeye çalışıldığı görüşündeler. Bu hukuka aykırı faaliyetleri önlemek için tek yolun da dava hakkında kamuoyunun tam ve doğru bilgilendirilmesinden geçtiğini belirtiyorlar. Biz de adil yargılamaya katkı sağlamak amacıyla ve haber verme hakkının sınırları içinde olarak davadaki gelişmeleri ayrıntılarıyla bilgilerinize sunuyoruz.

rulabilir. Önemlidir. Çünkü ceza yargılamasının temel sözlülüktür, karşı karşıyalıktır, doğrudanlıktır, tartışmalılıktır, yani muhakeme diyalektiğinin sözlü olarak hayata geçirilmesidir. Bu bakımdan, iddianamenin okunması önemliydi. İddianamenin okunması sadece iddianamenin içindeki bir takım belgelerde, Büyükanıt'ın ya da üst düzeydeki askerî yetkililerin isimlerinin kamuoyuna açıklanması açısından önemli değildir. Bu, aynı zamanda suça ilişkin bilgilerin, davada yüz yüze olan bütün taraflarca dinlenilmesi ve hatırlanması olayıdır. Bunun yasal dayanağı yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nda vardır. Bu, anayasada ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan "adil yargılanma hakkı" bakımından önemlidir. Davanın tarafları, iddiayı da, ona karşı ileri sürülecek savunmaları da çok açık biçimde öğrenmek zorundadırlar.

Hatta bunun, yargılamaya katılanlar dışında, basın ve diğer kişiler tarafından da bilinmesi gerekir. Duruşmanın aleni olması kuralı, yargılamanın doğru ve adil biçimde yapılıp yapılmadığını kamuoyunun da bilmesini gerektirir. İddianamenin okunması bu açıdan da önemlidir.

Gazetelerde iddianamenin özetlenmesiyle birlikte, savcı yerine yargıcı tarafından okunması da eleştirildi. İddianamenin yargıcı tarafından okunmasının bir anlamı var mı?

Prensip olarak iddianameyi iddiayı ileri süren savcılık makamı okur. Ama bu çok önemli değil. Esas önemli olan, yargıcın yaptığı özetin iddianamedeki bütün vakaların özetlendiği anlamına gelmemesi. Sanıkların savunmaları da, bu nedenle, o iddianamedeki iddia olunan her şeyi cevaplama şeklinde gerçekleşmedi. Bu bakımdan bir dava bence eksik bir uygulamayla başladı.

Ne dedi sanıklar savunmalarında?

Sanıkların ilk sorgularından gördüğümüz şey, bombalama eylemini inkâr etmekle birlikte, en azından Jandarma'nın yetkisinde olmayan, polis yetkisinde olan alanda faaliyet gösterdikleri ve kendi kuruluş yasalarına ve temel yasalara aykırı davrandıklarıdır. Polis yetkili olduğu ilçe'deki istihbarat işlemlerini jandamanın yap-

anane nedeniyle meslekten ihraç edilmemiştir. Yani bu davanın üzerinde hazırlık soruşturması evresinde son derece ciddi baskıların olduğu ortaya çıkmıştır. Zaten biz bu davaya bunun için girdik. Mahkemeye de bunu söyledik, "bu davanın katılanlarını savunmak için değil, hukuk devletini savunmak için buradayız" dedik. Daha sonra gördük ki, mahkeme başkanının ara kararında, katılan vekillerinin PKK propagandası yapma ihtimalinden söz ediliyor. Böylece anlaşıldı ki, davanın açılmasından sonra da baskılar devam ediyor. Bunları yazabilecek bir yargıcı değil o. Ama diğer yandan, mahkeme davayı son derece iyi inceliyor, mesela yedi-sekiz sayfalık bir tensip tutanağı var ki, bu mahkemenin 30'u aşkın klasörü okuduğunu gösteriyor.

İddianameyi hazırlayan savcı meslekten ihraç edildi, ama aynı iddianameyle dava sürüyor. Bu da garip bir durum değil mi?

Bunu da mahkemede söyledik, bu paradoks görünü dedi. Savcının iddianamesi yasadışı ilişkilerin bir manifestosu olarak ilan edildi topluma. Ve savcı bu iddianame nedeniyle ihraç edildi, ama sonuçta bu geçerli bir iddianame. Bu çelişkiyi bu dava siyasallaştırıldığı için yaşıyoruz. Ben siyasî dava diye bir kategori kabul etmiyorum, ama davalar siyasallaştırılabilir. Bu dava bunun en tipik örneğidir, bu da hukukun yüz karasıdır.

İddianamenin savcıcı mesleğinden etmesi, yargıçların da elini kolunu bağlamaz mı?

Sadece bu dava için değil, bundan böyle kamuoyu gündeminde olan davalarla ilgili hiçbir savcı doğru dürüst soruşturma yapmaz, çünkü başına geleceği gördü. Üstelik savcıcı asker ihraç etmedi, HSYK, yani yargının tepesindeki kurum yaptı. Daha önce Adalet Bakanlığı savcıcı soruşturması için bir müfettiş gönderdi. Müfettiş, "uyarı verilsin" diye rapor yazdı. Ama çok ağır bir karar verdi HSYK. Yargı bağımsızlığı kaba biçimde ortadan kaldırıldı. İşin ayıp tarafı budur. 12 Mart'ı, 12 Eylül'ü gördük... Benzer bir olay sadece Sacit Kayasu'nun -Kenan Evren'le ilgili dava açan savcı- başına gelmiştir. Ama bu ondan da vahim bir olay. Ve bu, sadece bu davayı etkileyecek bir süreç değil, bu tip

"Görevini yapacaksın, ama bizim çizdiğimiz sınırlar içinde yapacaksın." Bu, hukukun katlidir. Sonuçta o asker şahıslar yönünden bu iş kapatıldı. Ama bunlar arşive geçmiştir. Bir laf vardır: Arşiv unutmaz.

tüm davaları etkileyecek bir süreç. Bundan sonra yargıçlardan ve savcılardan ancak kahramanlık beklenebilir. Bunu duruşmada da söyledik, mahkemeye "kahramanlık yapmanızı bekliyoruz" dedik. Ama bir hukuk devletinde kamu görevlileri kahramanlık yapmaz, görevini yapar.

Savcı Sankaya, iddianamesini yazdıktan sonra, üst düzey asker kişiler yönünden dosyaları ayırıp soruşturma başlatılması için Genelkurmay'a göndermişti. Ancak Genelkurmay soruşturma izni vermedi ve hukuksal sürecin önu kesildi. Bu sürecin yeniden başlatılması imkanı yok mu?

Evet, hoop, kesildi bitti. Dava, üç sanığın davası haline geldi şimdi. Ama bağlantı kesilmedi, iddianame halen geçerli. Haklarında dava açılmaması bir şey ifade etmiyor, bunu kimse yutmayacaktır. Şimdi daha büyük şaibe altında bu askerler. Bunlar yargının önünden kaçınıldı, Mehmet Ağar da dokunulmazlığı kaldırılmayarak yargıdan kaçınılmıştı. Bu kararları alanlar çok büyük bir sorumsuzluk içinde olduklarını bilmeliler. Bir gün kendilerinin de hukuka ihtiyacı olacak, ama bulamayacaklar, bırakmadılar çünkü. Bu işin gerçek muhatabı olan yargı fonksiyonunu sürdüren insanlar için devlet tarafından çok ciddi bir tembihdir bu: "Görevini yapacaksın, ama bizim çizdiğimiz sınırlar içinde yapacaksın." Bu, hukukun katlidir. Sonuçta, o asker şahıslar yönünden bu iş kapatıldı, ama bunlar arşive geçmiştir. Bir laf vardır: Arşiv unutmaz. Bu nedenle, kamuoyunun hafızasını devamlı taze tutmak lâzım; aydınların, meslek örgütlerinin görevi budur, bunun unutulmamasıdır.

Bu süreçte baroların tavrını nasıl buluyorsunuz?

Hukuk kurumları sınıfta kaldı. Baroların çoğu ya sessiz kaldı, ya da onayladı. Büyük bir kısmından bahsediyorum tabii. Yoksa birçok baro tepkisini gösterdi. Ama önemli barolar sessiz kaldı. Ankara Barosu'nu da hariç tutuyorum. Onlar da açıklamalarında "uyarı, kınama verilebilir, ama ihraç kabul edilemez" dediler. Buna karşı Türkiye'de aydınların tepki koyması lâzım. Her birey, her kurum kendi tepkisini koymalıdır.

tiği bu sorgularla sabit olmuştur.

Duruşmaya sadece 25 avukat alınmış galiba...

25'ten fazlaydı, ama sonuçta, duruşmaya giren sanık ve katılan avukatları, sanıklar, katılanlar ve izleyicilerle toplam sayı 40 kişiyi aşmadı. Duruşma salonunun kapıları kapalıydı. Salon adliye binasının beşinci katında, oraya gelene kadar üç defa polis kontrolünden ve x-ray cihazından geçiyorsunuz, buralarda hiçbir davada görülmeyen şekilde avukatların isimleri tek tek yazılıyor, duruşmaya ara verildiğinde tekrar yazılıyor. Bu dava aslında çok özel şartlarda konulabilecek aleniyet yasağı kararı alınmaksızın, fiilen yapılmış gizli bir duruşmayla oldu. Belli basın mensuplarının girmesi ya da bazı baro başkanlarının izleyici olarak duruşmaya katılması, bu beşinci katta, kapalı kapılar ardında görülen duruşmada aleniyet ilkesine uyulduğu anlamına gelmez. Böyle alenilik sağlanmaz. Aleni olabilmesi için gerçekten katılımı sağlamak, duruşmayı sağlıklı biçimde izleyebilmek için yer hazırlamak lâzım. Yasadaki kayıt yasağının tersine, duruşmadaki her şeyi ses ve görüntüyle kaydedecek bir sistem lâzım. Avukatlar bu konuda bir başvuru yaptı, ama kabul edilmedi. Zaten bu nedenle avukatların cep telefonları bile duruşmadan önce alındı. Örtülü bir aleniyet yasağı vardı.

Bu önlemler dışında avukatlar üzerinde bir baskı hissettiniz mi?

Hayır, ama anlattığımız durum yeteri kadar baskıdır zaten.

Jandarma'dan olduğu söylenen, ama sivil olarak gelen izleyiciler olmuş...

Sanıkların arkasında sivil olarak, sanığın ya da katılanın yakını olmayan, ama Jandarma'dan oldukları anlaşılan sivil kişiler vardı.

Bu, duruşma tutanağına geçti mi?

Geçti. Ama özellikle sanıklardan Veysel Ateş'in sorgusunu korkusuzca ve tarafsızca verebilmesini sağlama aşamasındaki talep sırasında duruşmadan çıkarıldılar. CMK'ye göre yaptığımız, diğer iki sanığın Veysel Ateş'in dinlenmesi sırasında dışarı çıkarılması talebimiz kabul edildi. Yani Ateş'in onların yanında özgür iradesiyle savunma yapamayacağı olasılığı karşısında talebimiz kabul edildi. İki sanık dışarı çıkarıldı, ama izleyici olarak bulunan jandarmalar yönünden talebimiz reddedildi.

Hakimin reddedilmesi de söz konusu olmuş...

Reddetmedik, ama duruşmanın başında, başkan olarak çekilmeyi düşünün dedik. Demin söz ettiğim, başkanın aldığı güvenlik tedbirleri nedeniyle. Mahkeme başkanı bu kararı veriyorsa, savcıyı meslekten ihraç eden duruşma dışı güçler, böyle bir kararın alınmasında başkanın etki altında bırakmışlar demektir. Bugüne kadar avukatları böyle zan altında tutan bir şey görmedim. DISK'in davasında, değişik illegal örgütlerin avukatlığında, mesela Dev-Yol, Dev-Sol, TIKKO, TKP gibi veya legal TİP, TSİP gibi partilerin yargılandığı davalarda, avukatlar o örgüt ve partilerle özdeşleştirilmemişlerdir. Sıkı yönetimin en şedit dönemlerinde bile avukatları böyle zan altında bırakan bir karar olmamıştır. Mahkeme başkanı duruşmayı yönetir, dolayısıyla yöneteceğimiz talepleri karara bağlayacak kişidir. Bu nedenle başkanın, hak arama özgürlüğünün temsilcisi olan avukatları böyle nitelenmesi kabul edilemez. Bunun avukatlık mesleğini bilmemekten kaynaklandığını söyledik. Avukatlar, hiçbir zaman bir eylemi değil, o eylemin sahibi olan kişinin hukuکی durumunu savunurlar ve bu nedenle de avukatla sanık özdeşleşmez. Bu nedenle mahkeme başkanının, böyle bir karar alırken, savcıyı meslekten ihraç eden dış güçlerin etkisinde kalmış olabileceğini söyledik. Dünyanın her yerinde siyasal davalarda, yargının süjelerine dışarıdaki resmî ve resmî olmayan kişilerden, açık ve örtülü baskılar gelir. Bu davada da mahkeme heyetine böyle bir baskının geldiği anlaşıyor. Bunu gizlemenin imkânı yok, olmasa böyle bir kararı mahkeme başkanı vermez. Bu nedenle, mahkeme başkanının bu davadan çekilmesinin kendisini bir hakkı olduğunu söyledik, ama başkan çekilme hususunu değerlendirmeye gerek yok diye karar verdi. Bu davada, dava dışı güçlerin mahkemeyi etkilemek için sonuna kadar çaba harcayacağını düşünüyorum.

Bu durumda sağlıklı bir yargılamadan söz etmek mümkün görünmüyor. Bir yandan Genelkurmay'ın açık müdahalesi var, diğer yandan gizli müdahaleler yönünde ciddi kuşkular. Bu müdahalenin önu nasıl kesilebilir?

Bu söylediklerimiz, yeni Ceza Kanunu'nun 277 ve 288. maddelerindeki, yargıyı etkilemeye yönelik eylemleri engellemeye yönelik bir çabadır. Anayasanın 138. maddesine göre, mahkemeler bağımsız olarak görev yaparlar. Buna rağmen, bu davayı etkilemeye yönelik o kadar olumsuz etkiler geldi ki! Hatta yargının kendisinden geldi. 138. madde sadece yasamanın ya da yürütmenin değişik makamlarının yargıyı etkilemesini engelleyen bir düzenleme değil, yargının diğer unsurlarının da etkilemesini engelleyen bir düzenlemedir. Buna rağmen Şemdinli davasında yapıldı bu.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun (HSYK) savcıyı ihraç eden kararını mı söylüyorsunuz?

Evet, tabii HSYK kararı tamamıyla yargıçları baskı altında tutan bir karardır. İşte bunların davayı etkilemesini önlemek için, hukuk devletini savunmak için bu davayı izlemek, kamuoyunun gündeminde tutmak gerekiyor.

Söyleşiler: Tora Pekin

doxa

mekân tasarım eleştirisi

SAYI 2

Mayıs 2006

Norgunk Yayıncılık

Şehit Erdoğan İban Sokak C/8 Akatlar / İstanbul

T: 0212 351 48 38 / F: 0212 227 71 94

www.norgunk.com / doxa@norgunk.com

Bizim kaygılarımız değil, sizin kaygılarınız yersiz!

Güvenilir hukukçular tarafından "12 Eylül yasası" olarak değerlendirilen, birçok hak ve özgürlüğü rafa kaldıran yeni Terörle Mücadele Yasası tasarısına CHP'nin itirazı bambaşka bir cepheden. Tasarının görüşüldüğü TBMM Adalet komisyonunda görev alan CHP milletvekili Orhan Eraslan'ın görüşlerini dikkatlerinize sunuyoruz...

Terörle Mücadele Yasa Tasarısı'nın 6. maddesine, Öcalan'a af yolunu açacağı iddiasıyla itirazınız var. Oysa, tasarıda hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı pek çok madde var. CHP tasarının bu yönünü niye gözmezden geliyor?

Orhan Eraslan: Tasarı bir bütün olarak ele alındığında, çok vahim. CHP için sorun sadece 6. madde değil. Tasarı, baştan aşağıya yanlış. Terörle mücadeleye herhangi bir katkı sunacak bir tasarı değil. Terörle mücadelede aslanan, terör eylemi vuku bulduktan sonra, onun adli kovuşturması değildir. Aslanan terörün önlenmesidir, önleyici kolluktur. Tasarıda önleyici kolluk bakımından hiçbir düzenleme yok.

Ne tür düzenlemeler öngörüyor tasarı?

Mesela terör örgütü tanımla oynanmış; sadece silahlı örgütler terör örgütü olarak tanımlanıyor. Halbuki silahsız olup da terör örgütü niteliğini taşıyan örgütlenmeler de var.

Hangileri mesela?

Hizbu-Tahrir örneğin, silahlı örgüt sayamazsınız, ama terör amaçlıdır ve anayasada yazılı temel nitelikleri değiştirme amacıyla faaliyet gösteren bir örgüttür. Bir başka örnek, Hizbullah'tır. İnsanların silahla öldürülmesini terör suçu kabul ediyorsunuz, ama domuz bağıyla öldürülmesini terör suçu kabul etmiyorsunuz. Tasarının bir terör konsepti yok. Terör bugün dünyada sadece ideolojik veya bölücü amaçlı değildir, irticaî amaçlı da terör yapılıyor. Bilhassa irticaî terör gözlerden kaçırılmaya çalışılmıştır bu tasarıda.

Önleyici kolluktan bahsedilmediğini söylüyorsunuz ama, önleyici kolluk hak ihlallerinin kapısını da aralamaz mı?

Hayır, neden öyle olsun ki?

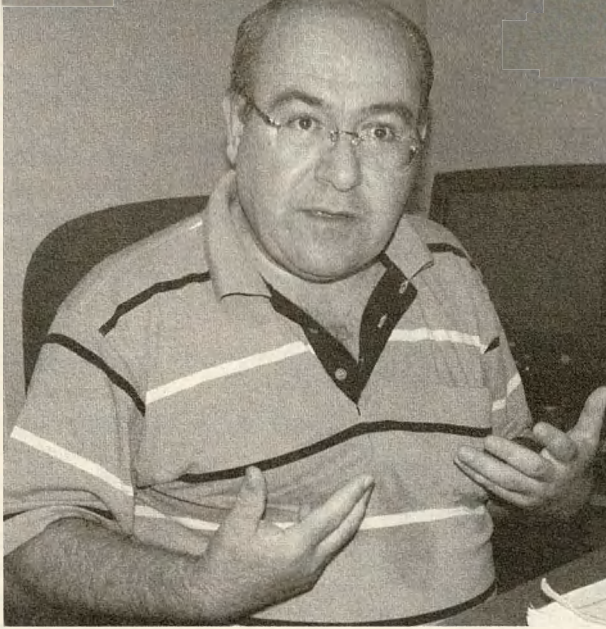
Diyeelim bir grup üniversite öğrencisi toplandı ve "ülkemizi demokratikleştirmek için bir şeyler yapalım" dedi. Kolluk güçleri de "siz şimdi terörist değilsiniz ama, ileride olabilirsiniz, bunu önliyoruz" derse...

Önleyici kolluktan kesinlikle bunu kastetmiyorum. Önleyici kolluk, demokratik kıpırdanmalara fırsat vermemek değildir. Ama kimi zaman, belli noktalarda terör eyleminin yapılacağı belli olur. Fakat kolluk yeteri kadar önlem alamadığı için o eylem engellenemez. Hatta kimi zaman, engellenebilecekken bile engellenmez. Önleyici kolluğun nasıl olması gerektiği de çok ciddi tartışılmalı. Bir söyleşi çerçevesinde birkaç madde sayarım, eksik olur, yanlış olur...

Tasarıda terörün tanımı açık biçimde yapılmıyor. Tasarının genel gerekçesinin son paragrafında, "terör kavramı kapsamına hangi suçların girdiği konusunda bir belirsizlik mevcuttur" deniyor. Sonra da Türkiye'nin de taraf olduğu Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'ndeki suç tanımlarına gönderme yapılıyor. Örneğin, "iktidan yıkacağız, dünyayı değiştireceğiz" diyen herhangi bir siyasi grup da bu geniş terör tanımı çerçevesinde, terör örgütü olarak mı yorumlanacak?

Bu tür sıkıntılar olduğu doğrudur, ama terörden kasıt bu değildir. İnsanların dünyayı değiştirme isteği, başlı başına terörizm olarak tanımlanamaz. Dünyayı değiştirme isteği haklı olabilir, velev ki haksız da olabilir. Haksız dahi olsa, insanların dünyayı değiştirme isteğini açığa vurmaları terör değildir. Terör tanımının sınırını iyi çiz-

Orhan Eraslan

İnsanların dünyayı değiştirme isteği, başlı başına terörizm olarak tanımlanamaz. Dünyayı değiştirme isteği haklı olabilir, velev ki haksız da olabilir. Haksız dahi olsa, insanların dünyayı değiştirme isteğini açığa vurmaları terör değildir. Terör tanımının sınırını iyi çizmezseniz, işler kaşır. TMY tasarısında da durum budur.

mezseniz, işler kaşır. Terörle Mücadele Yasa Tasarısı'nda da durum budur. Tasarıda, "şu, şu, şu suçlar, terör suçudur" denmiş, bunlarda üç aşağı beş yukarı mutabık olunabilir. Ama asıl tehlike, tasarıdaki 4. maddenin "a" bendindeki husustur. Mealen "TCK'nın aşağıdaki maddeleri, örgüt faaliyetleri çerçevesinde işlendiğinde terör suçudur" deniyor ve TCK'daki elli madde sıralanıyor. Bu maddeler, Ceza Kanunu'nun neredeyse yarısını kapsıyor. Bunun içinde, çocukların cinsel istismarından fuhuşa, hırsızlıktan evrakta sahtekârlığa kadar, aklınıza gelebilecek her şey var. Biz bunlara terör suçu değil, "terörle murtabit", yani terörle irtibatlı suçlar diyoruz. Meseleyi bu kadar geniş tutarsanız, uygulamada iki ceza kanununuz olur: Normal ceza kanunu ve "terör ceza kanunu". Biraz spekülâtif bir açıklama yapayım: Yakaladınız adamı, baktınız iyi birine benziyor. "Bu adam evrakta sahtekârlık yaptı ama, bunu normal ceza kanunundan yargılayalım" diyeceksiniz. Ama, baktınız tipi bozuk, saçı uzun, "buna terör ceza kanunu uygulayalım" diyeceksiniz. Nitekim, tasarının bir yerinde, kişilerin görüntüsüne de gönderme yapılıyor. Kişinin görüntüsü "bozuk" olunca, hakim kararı olmadan arama ya da takip yapabilirsiniz.

Murtabit suçlar da çok geniş değil mi sizce?

Tabii, murtabit suçların da bu kadar geniş tutulması ve tasarının bu şekilde kanunlaşması, ülke için bir felakettir. Çünkü bu, "adama göre ceza sistemi" anlamına gelir. Tüm samimiyetimle söylüyorum, terör suçlarıyla ilgili soruşturma yöntemlerinin farklı olmasında bir yanlışlık yoktur. Bu, tüm dünyada böyledir. Aksi halde, terörle mücadele edemezsiniz. Ama terör suçlarıyla ilgili soruşturma yöntemlerini birçok suça teşmil ederseniz, ikili bir sıkıntı doğar. Fuhuşun terör suçu olması da ne demek! Çok afedersiniz, ben o kelimeyi kullanmak istemiyorum ama, diyelim ki bir "Nataşa grubu" yakalandığında, "bir terörist çetesi ele geçti" diye mi soruşturma yapılacak? Böyle bir tanımla hem kolluğu hem yargıyı gülmeye düşürür, üstelik de iş yapamaz duruma sokarsınız.

CHP, sözünü ettiğimiz bu hususlardan çok, Öcalan için af getireceğini iddia ettiği 6. madde üzerinden hükümeti eleştiriyor...

Aslında öyle değil, böyle görmüş olmanız, kamuoyunu bilgilendiren basınla ilgiliyle alakalı bir durum. Basın konuşmanızın hangi bölümünü aktarırsa, onu tartışmış oluyorsunuz. Muhakkak ki 6. madde, tasarının en vahim maddelerinden biri. O madde, iler tutar yanı olmayan, başlı başına bir klinik vaka. Bakın, kendi konuşmamda, bütün bu hususlardan söz etmiştim. Ama tabii basının ilgisi sadece 6. madde üzerine yaptığım konuşmaya odaklanınca, mesele öyle yayıldı.

Sizce AKP'nin niyeti, Öcalan'a af yolunu açmak mı?

O niyeti bilemem ve niyet üzerinde konuşmam. Sonuç ne getirir, ona bakarım. Bana göre, bizim hukukumuzda 221. maddenin düzenlemesi hatalıdır. 221. madde pişmanlıkla ilgili bir maddedir ve esas itibarıyla, bu sadece Terörle Mücadele Yasası'ndan (TMY) kaynaklanan bir sıkıntı da değildir. Ceza yasamız, bir tövbe-istiğfar yasasıdır. Yani skolastik, dinî anlayışa uygun olarak, "tövbe et, isticfar et, icabına bakalım" yasasıdır, "suçu önleyelim" yasası değildir.

Ceza Yasası'nın oluşturulmasında siz de vardınız...

Vardım ama, muhalefet şerhi koydum. Ceza Kanunu'nun kurulduğundan itibaren, her suçla ilgili maddenin altında "etkin pişmanlık" diye bir şey var. Bazen bunun dozu o kadar kaçınıyor ki, ortaya ucube durumlar çıkabiliyor. 221. madde böyle bir maddedir. Bu maddede çok vahim bir pişmanlık durumu var, daha önce yedi-sekiz sefer pişmanlık yasaları çıktı, ama onlar dört ay, altı ay veya iki senelik sürelerle bağlıydı. 221. maddeyse bunu süresiz hale getirdi. Mevlâna usûlü, "pişman ol, tövbe-istiğfar et, gel affedeyim veya ceza indirimi yapayım" diyor. Bu mantık Terörle Mücadele Yasa Tasarısı'na da taşınmış. Fakat, şu ana kadar, terör örgütü yöneticilerinin hiçbir şekilde pişmanlık yasalarından yararlanamayacağı belirtilirdi. Yeni TMY tasarısında, ilk defa adres gösterilerek "örgüt yöneticileri de yararlanabilir" diyor.

Fakat, Jandarma teşkilâtı dâhil, başka birkaç kurumun isteğiyle 6. maddedeki o hususun tasanya eklendiğini açıkladı.

Tutanaklarda vardır, o birimler "biz öyle bir talepte bulunmadık" dediler. Hatta Genelkurmay'ın temsilcisi "tasarı bize gösterildiğinde 6. maddenin son fıkrası yoktu, o madde sonradan eklenmiş" dedi. Bu madde eklenerek ne hedeflendi, bunu bilemeyiz. 6. madde, illâ ki Öcalan'ın serbest kalmasının önünü açmak için kondu iddiasında da değiliz. 6. maddeden "silahsız örgüt, çete, teşekkül, cemiyet" lafları çıkarılmış. Dolayısıyla, bu yasa çıktığında Hizbut-Tahrir ve Hizbullah'la ilgili davalar düşmüş olacak. Bu, böyle bir sonuç düşünülerek yapılmamış da olabilir. Ama, çok açık söyleyeyim, ABD'nin uzun süredir yürürlüğe koymaya çalıştığı bir proje var. İlimli İslâm Projesi çerçevesinde, Türkiye'nin ulusal niteliklerinin yitirilmesine dayanıyor bu proje. ABD söylüyor zaten, "af çıkarın, gelsinler" diye.

PKK için mi?

Tabii, PKK için. Bu şekilde daha önce Eve Dönüş Yasası da çıkarıldı, ama başarılı bir sonuç elde edilemedi. 6. madde bunun yeni bir denemesi de olabilir. Öcalan'ın avukatları, CMK'nın 311. maddesinin kaldırılması ve yeniden yargılamanın önünün açılması için mahkemeye başvurmuştu, ama mahkeme başvuruyu reddetti. Yargıtay ve AIHM süreci başladı. Yeniden yargılama sürecinde bütün bu olaylar, şimdiki tasarı çerçevesinde tartışılacaktır. Şu anda bilgi kirlenmesi yapılıyor, kamuoyundan gerçekler gizleniyor. "Yok efendim, Abdullah Öcalan 125'e göre mahkûm oldu da, bu, örgütler için getirilen bir maddedir" gibi lafların hepsi hikâye. Hiç kimse, sokağa çıkıp "ben bu ülkeyi böleceğim" dediği için mahkûm olmaz. Elverişli bir vasıta, tehlike yaratabilecek şekilde ülkeyi bölme girişiminde bulunması lâzım ve bunun adı örgüttür. Ama eğer örgütle ilgili suçu bağışlarsan, onun dayandığı suçun da ayakta durmayacağı gayet açıktır. Örgüt liderliği suçunu bağışlarsan, geriye başka bir şey kalmaz zaten.

PKK "liderimizin hapis hane koşulları düzeltilsin, genel af çıkarılsın, biz de eve dönelim" diyor. Dolayısıyla, bunu sağlayacak bir düzenlemenin çatışmaların da bitmesini sağlayacağı düşünülebilir. Eğer tasarı'nın 6. maddesinin son fıkrası çatışmaların bitmesine yol açacaksa, niye itiraz ediyorsunuz?

Sizce buna yol açar mı?

Sizce niye yol açmaz?

Ben aksi kanaatteyim.

Ya çatışmaya son vermek maksadıyla konmuşsa o husus?

(gülüyor) E, madem onun için yapılmış, hükümet çıkıp açık açık "ben bu düzenlemeyi bunun için yapıyorum" desin.

O zaman karşı çıkmaz mısınız?

Karşı çıkarız elbette. Bizim inanmadığımız bir şey bu. Terörle mücadelede duraksama olmaz. İdealiniz ne olursa olsun, terör yönetimini benimseyene karşı bu şekilde yaklaşamazsınız. Diğer meseleler konuşulur, ama terör yenilmek zorundadır. Terörizmi kafasına koyan herkes, bunun çıkmaz yol olduğunu görmek zorundadır. Terörle mücadelede duraksarsanız, bir daha bu mücadeleyi yapacak kolluk da bulamazsınız, o inancı yok edersiniz. Bir yandan çoluğa çocuğa, masum insanlara karşı eylemler sürerken getirile-

Yakaladınız adamı, baktınız iyi birine benziyor.

"Evrakta sahtekârlık yaptı ama, bunu normal ceza kanunundan yargılayalım" diyeceksiniz.

Ama, baktınız tipi bozuk, saç uzun, "buna terör ceza kanunu uygulayalım" diyeceksiniz.

Nitekim, tasarıda kişilerin görüntüsüne de gönderme yapılıyor. Kişinin görüntüsü "bozuk" olunca, hakim kararı olmadan arama ya da takip yapabilirsiniz.

cek bir af, terörü belki daha da azdırır. İşin doğrusu, tasarıda öyle bir perspektif olduğunu da düşünmüyorum. Ceza Kanunu'nda ki etkin pişmanlık, süreye de tâbi değil, biliyor musunuz? Dolayısıyla, sınırsız bir suç işleme özgürlüğü var. Suçu işle işle işle, sonra da "pişman oldum" de, indirilsin cezan. Hatta kendin teslim olursan, tümünden cezasız kalıyorsun. Apo'yla ilgili olarak da, yakalandı mı, teslim mi oldu konusu bile tartışmalıdır.

Nasıl yani?

Pekâlâ "teslim oldu" da denebilir. Bunlar bir yana, 6. maddede, bir türlü değinemediğim başka bir şey var: "Terör örgütünün veya amacının propagandası" lafı. Bundan daha tehlikeli bir yaklaşım olamaz. Propaganda başka bir şey, bir fiili övmek başka bir şeydir. Propaganda illâ överek olmaz, propaganda menfi de olabilir. "Tehdit ediyor," "perişan etti," "şiddet saçtı" diye attığınız haber başlığı bile propaganda niteliği taşıyabilir. Dolayısıyla, tasarıdaki ifadeler çok masumane ifadeler değil, dikkat etmek gerekiyor.

Tasarıda nasıl bir ifade kullanılmalıydı?

"Terör örgütünün övülmesi" ifadesi daha doğru olurdu. Diyelim bir gazete "feşmekân terör örgütü, şöyle bir eylem yaptı, korkunç oldu, bu kadar etki yaptı" dedi. Aslında bu da pekâlâ propaganda. Övmek gibi bir amacı olmadığı halde, bir gazete propaganda sonucu doğurabilir... Belki anayasamızda yer alan "devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü" ile ilgili noktada, devletin ve milletin bölünmesi amacının övülmesi suç olarak değerlendirilebilir, ama kimi ideolojik örgütler veya terör örgütleri vardır ki, amaçları pekâlâ benimsenebilir, parasız eğitim veya özelleştirmelere karşı çıkmak gibi. Ee, şimdi bunların hepsini aynı çerçevede değerlendirmek, ifade özgürlüğü önünde bir engeldir. Neticede, 7. maddeyi değiştiren çerçeve 6. madde, birinci fıkrasından sonuncu fıkrasına kadar bir hatalar manzumesidir. Terörle mücadele yasası böyle mi kurulmalı, o da ayrı bir şey.

Nasıl olması gerekirdi?

Burada her şeyi ayrıntılı olarak anlatmak çok zor.

Ayrıntıları bir yana bırakırsak, genel anlayış nasıl olmalıydı?

Bir kere, terör suçlarını çok dar alacaksınız. Ayrıca, terör tanımını bir konsept üzerine oturtmanız gerekiyor. Sadece ayrılıkçı terör yok, irticaî terör de var, hem de çok ağır bir tehlike olarak var. Terörü bir sacayağı üzerine oturtacaksınız: Ayrılıkçı terör, irticaî terör, ideolojik terör. Toptan bir tanım olmaz. Bir de terör eylemlerini önleyici düzenlemeler yapacaksınız...

Tasarıda "terörün finansmanı"yla ilgili düzenleme de akıl dışı görünüyor. OHAL döneminde, yüzlerce köylü PKK'ye eklemek verdi diye hapis cezasına çarptırıldı. Köylüler "mecbur kaldık" dedikleri halde, hapse atıldılar. Bu tasarı da benzer bir uygulamayı getirecek gibi: "Her kim tümüyle veya kısmen terör suçlarının işlenmesinde kullanılacağını bilerek ve isteyerek doğrudan veya dolaylı olarak fon sağlar veya toplarsa (...) Bu maddenin birinci fıkrasında geçen fon; para veya değerli para ile temsil edilebilen her türlü mal, hak, alacak, gelir ve menfaat..."

Finansman konusu çok doğru bir yaklaşımla, çok doğru bir madde olmamış haki-katen. Ayrıca, böyle bir maddeye de ihtiyaç yok. Zaten TCK'da örgüt suçu çerçevesinde bu husus var ve 220. maddeye göre, bu zaten örgüt suçu sayılır. Bir va-

him husus da, soruşturma ve kovuşturma usûlündeki kimi sınırlamalar. Kişisel düşüncem şu: Her ne olursa olsun, her müdafî, müvekkilinin suçu ne olursa olsun, en azından müvekkilinin ifade tutanağını, olayla ilgili tutanağı alabilmeli. Bunlarda sınırlama koyduğunuz zaman, savunma hakkını sınırlamış olursunuz. 9. madde çerçevesinde böyle ciddi sıkıntılar var. Terörle Mücadele Yasa Tasarısı'yla ilgili derdimiz sadece 6. maddeyle sınırlı değil yani. 6. maddenin son paragrafında, örgüt liderlerinin pişmanlıktan yararlanabileceği söyleniyor. Çağdaş ceza hukukunda mantalite, suçun önlenmesidir. Buradaysa amaç, ibret ettirmek ve pişman ettirmek. Tipik bir dinsel mantıktır bu. Üstelik garip durumlar da çıkar ortaya. Kurarsınız örgütü, üyeleriniz suç işler, lider olarak gider teslim olursunuz. Militanlar ceza yer, siz de keyif çatarsınız. Bunu

CHP Genel Başkan yardımcısı Onur Öymen basın toplantısında... CHP milletvekili Orhan Eraslan, partisinin Şemdinli iddianamesine bakışını şöyle özetliyor: "İddianame, AKP'nin ordu içinde yapmayı planladığı müdahalenin bir vasıtasıydı. Başarılı olmadı, hepsi o kadar. Yoksa orada ne bir Susurluk, ne başka bir şey var."

sadece ideolojik örgütler için söylemiyorum, bu tasarı çıktığında, hiç kuşkunuz olmasın, Çakıcı'lar makıcılar da dışındadır. Hep beraber göreceğiz bu yasayla kimlerin dışarı çıkıp çıkmayacağını.

Örgüt liderlerine af getirilse ne olur?

Aynı şeyi söyleyen AKP milletvekilleri de var. Bir milletvekili "yılan yakalama hikâyesi" anlattı. "Yılanı yakalamak için kuyruğundan çekmek kâr etmez, kuyruğunu serbest bırakıp hızla geri çekeceksiniz ki, yılan yakanlasın" dedi. Yılan böyle mi yakalanır, bilmiyorum, yılan yakalama uzmanı değilim. Ama terörle mücadelenin böyle olmadığını biliyorum. Hangi rejimde olursanız olun, hangi tarz idareyi kurmak isterseniz isteyin, terör, devletin inkândır. Hiç bir devlet aygıtı, kendini inkâr eden bir organizasyona sıcak bakamaz, bakmamalıdır. Bakarsa, devlet olmaz zaten. Dolayısıyla, hangi parti iktidara gelirse gelsin, terörle mücadele etmek mecburiyetindedir. Bunu yapmazsa, hukuk devleti olmaz, barış olmaz.

Ama şöyle bir realite de var: Hukuk devleti de yok, barış da yok. Çatışmalar var, ölümler var, düşük yoğunluklu savaş var. Dolayısıyla, ister kuyruğundan tutun, ister başka yerinden, devletin bu meseleyi halletmesi gerekmiyor mu? Operasyonlarla bu işin çözemediği aşikâr değil mi?

Yılanı kuyruğundan yakalamaya çalışırsanız, bileğinizi sokma ihtimali de var. (gülüyor)

Silahla, operasyonla bu sorun çözülür mü?

Çözülenlerin hepsi öyle çözüldü. İngiltere de öyle çözdü.

Ama Türkiye yirmi yıldır çözemedi. Ayrıca, İngiltere'de çok ciddi bir siyasal ifade ve müzakere alanı da vardı.

2002'ye gelindiğinde, Türkiye'de bu sorun bir ölçüde çözülmüştü. Acaba bu tarihten sonra bir zaaf mı oldu, buna bakmak lâzım. Türkiye'deki irticaî ve bölücü terörün -ideolojik terörü kastetmiyorum- mihrakı dışında. Kimin kimle görüşüğünü hepimiz biliyoruz. 1 Mart süreci olmasaydı, Irak'taki durum olmasaydı, terör büyük ölçüde etkisiz hale gelmişti. Terörü kollukla etkisiz hale getirirsiniz, getiremezsiniz diye bir şey yok. Ama onun doğuracağı yeni ortamı kollukla sağlayamazsınız. Dolayısıyla, sosyal programlarla sorunu gidermek durumundasınız. 2002'de varılan noktadan sonra, teröre kaynaklık eden sebepler ortadan kaldırılamadı... Kim ne derse desin, terör ancak kararlılıkla çözülebilecek bir sorundur. Hiç kimse, terör insan haklarını ihlâl etmiyor diyemez. Hangi düşünceden, hangi ideolojiden, milletten olursanız olun, Hakkâri'de çocukları hedef alan saldırıyı kabul edebilir misiniz? Kızılay Meydanı'nda çöp bidonuna konan bombanın patlamasıyla masum insanların ölmesinin hangi düşünceyle, ideolojiyle ilgisi var? "Devlet eşkiyayla pazarlığa gimez" diye, İsmet Paşa'nın meşhur bir sözü vardır, bu doğru bir sözdür.

Bu tasarını hazırlayanlar da sizin gibi düşünüyor...

Böyle düşündüklerinin işareti yok. Olaya yamuk bakıyorlar. Daha doğrusu, olaya nasıl baktıkları belli değil, ikircikliler. Gizliden gizliye "bizden olanlar ve başkalarından olanlar" ayrımı var. Dinci teröre ilişkin tek kelime yok tasarıda. Dinci terör yok mu bu ülkede? HSBC binasını, İngiltere Büyükelçiliği'ni, sinagogu kim bombaladı?

Basına yansımıyor diyorsunuz ama, CHP'nin tasarının özgürlüklerimizi kısıtlayan yönlerine işaret ettiğini ve özgürlüklerimizi kollayan bir tavır sergilediğini görmüyoruz...

Bakınız, özgürlüklerle güvenlik arasında öteden beri bir çatışma vardır, yoktur diyemeyiz. İdeal olan, temel hak ve özgürlükleri güvenlik içerisinde sağlayabilmektir. Güvenliğin olmadığı yerde, temel hak ve özgürlükler de olmaz. Kimi zaman güvenlik kaygısı öne geçer, kimi zaman temel hak ve özgürlükler kaygısı... Ama bunların ikisi bir arada olmak zorundadır. Sorarım size, Güneydoğu'da, devleti bir yana bırakın, terör örgütünün bulunduğu yerde temel hak ve özgürlükler var mı? İnsanlar "PKK'ya hayır" diyebiliyorlar mı? PKK'nın yöntemlerine "ne münasebet kardeşim" diyebiliyorlar mı? Asla diyemiyorlar. Terörün yoğun olduğu bölgede yaşayan vatandaş, "dükkanını kapat" denince, korktuğu için mi kapatıyor, yoksa yüksek idealler uğruna mı? Bunu bir sormak lâzım.

Bu yoruma açık, bazılar başka biçimde de yorumlayabilir...

Böyle bir iddianame olamaz. Büyükanıt'la ilgili iddialarının tamamı deli saçmasıdır. Böyle zorlama bir iddianamenin eşi benzeri yoktur dünyada. Savcının iddialarının hiçbirini hukukî değildir, yok böyle bir şey. Türkiye, Patagonya mı?

Savcı Ferhat Sankaya'nın (yukarıda) hazırladığı iddianame, düzen partileri ve apoletli medya tarafından "hukuk dışı" ilan edildi, ama İstanbul Barosu seçimlerinde başkan adayı olan Bahri Bayram Belen'e ve emekli askerî hakim Ümit Kardaş'a göre, söz konusu iddianamenin hukuka aykırı bir tarafı yok.

Her şart altında, bunun zorlama sonucunda olduğu görüşündeyim. Dünyanın en büyük savaş bölgelerinde bile ticaret devam etmiştir. Ticaret hiç vazgeçilemeyen bir şey.

Ya tüccar ve esnaf dışındakiler? Bu yıl Diyarbakır'daki Newroz kutlamalarında, 500 bine yakın insan kutlama alanına geldi ve hemen hepsi, açlık sınırında yaşayan insanlardı. O insanları o alana getiren şey nedir?

Hiç kuşku yok ki, devletin sosyal görevleri de var. Ama benim söylemek istediğim, güvenlik ve insan hakları meselesinin koşutluğu... Elbette açlığın olduğu yerde fikir ve ifade hürriyeti de olmaz. Aç insanın düşüncesi olmaz. Bu yeni bir bilgi değildir. 18. yüzyılda, bir tıp doktoru "devrimleri toplumun en alt kesimleri yapamaz" diye söylüyor. "Toplumun en alt kesimleri günlük şeyleri düşünür" diyor. Biz eski yıllarda, '80 öncesinde, hep aksini düşünüyorduk. **Tanım Bakanı Mehdi Eker, Diyarbakır'lı çocukları "birilerinin 5 YTL vererek sokaklara döktüğü"nü söyledi. Diyelim ki bu doğru, buradan, insanları 5 YTL için kendini tankın, panzerin önüne atıp eylem yapacak kadar aç bıraktığınız sonucu çıkmaz mı?**

Tabii ki bu çok dramatik. Bu bir ikrar. (bir kitap alıp karıştırıyor)

Sözünü ettiğiniz tıp doktorunun araştırması mı o?

(gülüyor) Benim kafamı hep kuralayan bir şeydi: Biz solcular, sosyalistler yoksullar için çalışıyoruz, didiniyoruz, ama onlar niye başka şeyler yapıyor? Meğerse yıllar önce birileri bu davranış biçimini tahlil etmiş ve yazmış.

Aç insanlar en azından kaos yaratabilir, öyle değil mi?

Kaos yaratır tabii.

Diyarbakır'daki Newroz kutlamalarına katılanların dövizlerinde iki tema vardı: Kültürel hakların anayasal güvenceye alınması, anadilde eğitim talebi ve Öcalan posterleri. Orada tebarüz eden sadece örgüt yandaşlığı değil, Kürt sorununun kendisiydi...

Bir kere şunu netleştirelim: Kürtler azınlık mıdır?

Değildir.

Hiçbir hukukî belgemizde Kürtler azınlık olarak kabul edilmemiştir. Azınlıklar Lozan Antlaşması'yla belirlenmiş: Museviler, Ermeniler, Rumlar... Bunun dışında hiç kimse azınlık muamelesi gömmemiştir. Kürtleri azınlık statüsüne yerleştirmek, Kürtlere yapılabilecek en büyük kötülüktür. Azınlık olmak demek, bazı görevlere gelememek demektir. Bu ülkenin Meclis başkanı Kürttür. Kaç tane cumhurbaşkanı, kaç tane başbakan Kürttür. Bir sürü bakan Kürttür.

Ama o mevkilere Kürt kimlikleriyle gelmiyorlar...

Efendim niye, kim engellemiş bunu! Adam "benim anam Kürttür" diye bağırıyor, kimse de bir şey demiyor. Ama biz federal değil, üniter bir devletiz. Azınlık statüsüne getirirseniz, problem çok büyür.

Anadilde eğitim hakkı azınlık statüsüne mi getirir?

Anadilde eğitim zaten var, kurslar var. Ama devlet kendi verdiği eğitimde, resmî dilini öğretir. Her yerde böyledir. Ama Kürtçe kursların, Kürtçe eğitimin önünde hiçbir engel yok. Aslında daha ewel de yoktu. Sadece '80'de, lüzumsuz bir paşanın lüzumsuz bir yaklaşımı bu meseleyi doğurdu. Bu millet kendi kendine bir ortalama çözüm yolu bulmuş, pekâlâ da gidiyordu. Birileri bunu gereksiz bir biçimde kaşdı. PKK terörü bu sebeple doğmuş değil ki.

Hangi sebeple doğdu?

Ben PKK'nın doğuşu sebebini çok iyi biliyorum. Birçok insan da bunun sebebini çok iyi biliyor. Kürtçe yayın yapan

bir sürü televizyon kanalı var ve hiçbir şey olmuyor, olmayacak da. Ama bunu devlete bir görev diye dayatarsanız, o doğru olmaz. Yap-sın özel şahıslar, olsun bitsin. PKK terörü olmadan önce Diyarbakır'ın durumu neydi, şimdi ne oldu diye bakmak lâzım. Terör sebebiyle mi insanlar o duruma geldi, yoksa insanlar o duruma geldiği için mi terör doğdu? Bence terör sebebiyle insanlar o duruma geldi. Ne şekilde teşvik yasası çıkarırsanız çıkarın, insanlar oraya yatırım yapmaya gitzmez. Biz "özelleştirmeyin her şeyi, devlet yapsın yatırımları" dediğimizde buna dikkat çekiyoruz.

Güneydoğu'da devlet terörü de oldu. Bu yasa tasarsını tartışırken, bu konuya da değinmek gerekiyor. Kulp'un Alaca Köyü'nde 11 köylü öldürüldü ve bu olaydan Bolu Tugay Komutanlığı'nın sorumlu olduğuna dair, JITEM'in gayri hukukî uygulamaları olduğuna dair ciddi bulgulara ulaşıldı...

Oradaki bütün uygulamaların doğru olduğunu söylemiyorum. Batıda da oldu bu olaylar, Susurluk'ta da oldu. Yapının demokratik olmaması sonucu yaşandı bunlar. Geçmişte Ziverbey Köşkü'nde de oldu. Bunları söylemekle Güneydoğu'da yaşananları onaylıyor muyum, elbette hayır. Devlete oturmuş sağcı bir yapı oldu yıllarca. İçinde suç işlemeye alıştırmış kamu görevlileri de oldu belki. Bunların bir bölümünün adına efsane dendi, bir bölümü yüceltildi. Bunlar doğru değil tabii. Ama bunlar, terörle mücadele yapılmasına da engel değil. Aksine, bu karşılıklı etki olayıdır. Terör devam ettikçe, kimi kamu görevlilerinin yasadışı davranışları makûl karşılanmaya başlanır.

Siz de makûl görür müsünüz?

Tabii makûl görmem.

Van Cumhuriyet Savcısı'nın iddialarını nasıl yorumluyorsunuz?

Bizim solcu arkadaşlarımız, savcı askere söylenince, konu desteklenmeli gibi bir refleks gösterdiler. (Savcı Ferhat Sarıkaya'nın hazırladığı iddianameyi alıyor) İddianame burada, dileyen hukukçuyla tartışırım meseleyi. Böyle bir iddianame olamaz. Bu bir ideoloji belgesi; bir hukuk belgesi değil. Yaşar Büyükanıt'la ilgili iddiaların tamamı deli saçmasıdır, hukuk dışıdır. Ama bizim sol kesimden arkadaşlar, daha önce darbelerden canları çok yandığı için "aman, bu askeri de sorguluyor" diye matah bir şey zannediyor.

Aslında tam olarak öyle değil, meselenin öncesi var. Şemdinli'de bir bombalama olayı oldu. Partinizin üyelerinden, milletvekili Esat Canan olaya tanıklık etti...

Esat Canan doğru şeyler söylemiyor. Başka parti mensuplarımız da oraya gidip olayı sorguladı. Esat Canan o bölgenin insanıdır. Tabii atıyla, söyleyebileceği şeyler var, söyleyemeyeceği şeyler var.

Şemdinli'de, kamu görevlilerinin yasadışı faaliyetlerine dair kuşkunun iddianameden önce doğmuş ve bu kuşkunun giderilmemiş olması değil mi asıl önemli olan?

Bir röportaj çerçevesinde söylemek istemediğim şeyler var Şemdinli olaylarıyla ilgili. Açıkça söylemek gerekirse, orada dış bir ülkenin müdahalesi var. Olayın Büyükanıt'la ilgilendirilmesi de komik.

Bombalamanın hemen ardından, soruşturma aşamasında, Büyükanıt, Ali Kaya için neden "ben onu tanırım, iyi çocuktur" demek ihtiyacı duydu sizce?

İyi ama, "cezası varsa da çeksin" demiş. Sırf bunun için 25 sayfalık iddianame mi yazılır? Ne yapmak istiyor savcı?

Siz Ankara'dasınız ve çok önemli bir pozisyondasınız. Şemdinli'de bir olay oluyor. Olayın faili olarak gösterilen kişi için neden "o iyi çocuktur" dersiniz?

Ama devamını da söyleyin: "Suçu varsa çeksin." Ne var bunda? Şemdinli iddianamesi, AKP'nin ordu içinde yapmayı planladığı müdahalenin bir vasıtasıydı. Başarılı olmadı, hepsi o kadar. Yoksa orada ne bir Susurluk, ne başka bir şey var. Elimizde belgeleri var.

O eylemi JİTEM'in yapıp yapmadığını nereden biliyorsunuz?

Diyelim ki eylemi JİTEM yaptı. Bunun Büyükanıt'la ne alakası var?

Ama iddianameyi CHP Hakkâri Milletvekili Esat Canan hazırlamadı ki. Canan o işi JİTEM mensuplarının yaptığı kanaatini güçlendirecek kanıtlar olduğunu söylüyor.

Onu Esat Canan da bilemez. Bilebilmesi için bir istihbarat örgütünden olması lâzım.

Ama astsubayların aracından çıkan bir sürü belge var...

Bunlar yargılama sırasında ortaya çıkacaktır. Olayla ilgili olmayan ve muhtemelen Genelkurmay başkanı olacak bir kişiyi önlemeye yönelik bir hüküm taşıdığı için tartışıldı bu iddianame. Böyle zorlama bir iddianamenin eşi benzeri yoktur dünyada. Savcının değerlendirmelerinin hiçbirini hukukî değildir, tamamen siyasidir, yok böyle bir şey. Türkiye, Patagonya mı? Tamam, Şemdinli'de bir suç işlenmiştir. Muhtemeldir ki yakalananlar işlemiş bu suçu, muhtemeldir ki yakalananlar suç işlememiş, başkaları işlemiştir. Bu, yargılama sonucu ortaya çıkar, eyvallah. Ama savcının yetkisini aşarak, 30 Ağustos'ta Genelkurmay başkanı olması beklenen, niteliği itibarıyla da hükümete çok sıcak olmadığı düşünülen bir orge-nerali, buna izam ederek ve hiçbir delil yokken, "o çocuğu tanırım,

PKK terörü olmadan önce Diyarbakır'ın durumu neydi, şimdi ne oldu diye bakmak lâzım. Terör sebebiyle mi insanlar o duruma geldi, yoksa insanlar o duruma geldiği için mi terör doğdu? Bence terör sebebiyle insanlar o duruma geldi.

Şemdinli davasının mahkeme heyeti, bombalanan Umut kitabevinde inceleme yaptı ve tanıklan olay yerinde dinledi. Mahkeme heyeti çalışmalarını tamamladıktan sonra müdahil avukatlar da Umut kitabevinin önünde bir basın açıklaması yaptı.

"JİTEM'dir bu, yapar" gibi bir önkabulle hareket edemezsiniz. JİTEM yaptıysa, cezasını çekmeli. Ama gerçeği ortaya çıkaralım. Koşulları nedir, nasıl olmuştur? Seferi Yılmaz'a da sağlam pabuç demiyorlar ki canım...

iyi çocuktur, ama suç işlediyse cezasını çeksin" dedi diye, çete reisi göstererek vatani bölmekten, 302. maddeden suçlaması... Ne garip bir şey! Bunun özel bir amaç için olmadığına kim beni inandırabilir? Esat Canan ne derse desin, beni hiç ilgilendirmiyor. Elbette Esat Canan hazırlamadı iddianameyi. Kendi psikolojisi çerçevesinde Canan'ın da algılamaları sınırlıdır. Benim de algılamam sınırlıdır. Ama Büyükanıt'la ilgili kısım çok açıktır. Kaldı ki, demokratik ve çağdaş örgütlenmeyi sağlıyor diye bir rektöre yaptığı muamele var; bir kişinin ölümüne sebebiyet verme var. Aslında, belki de ilâhî adalet devreye girdi ve o insanlara verdiği acı, şimdi çıktı. Rektörle ilgili iddiaların doğru olmadığı ortaya çıktı. Adamlar mahkemede beraat ediyor.

Savcı o zaman uyarı almadı. Ama iddianamesinde müstakbel Genelkurmay başkanının adını andığı için meslekten ihraç edilmesi çok ağır bir karar değil mi?

Hiç ağır değil, daha önce görevden alınmamış olması zaten bir görev ihmalidir.

İddianamesi nedeniyle bir savcının meslekten ihraç edildiğini hiç duymamıştık daha önce...

Edilen var. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun bütün kararlarını tartışmak durumunda değilim. Ama, Ferhat Sarıkaya rektör olayında ihraç edilmeliydi. O zaman, birileri savcıcı korudu. Fakat Şemdinli iddianamesinde çok açık biçimde görev ihlâli yaptığı için

korunmadı. Savcı Sarıkaya birileri tarafından kullanılmıştır ve kullananlar bellidir. Kullananlar, sahiplenelendir. Adaleti siyallaştırıp kullanmaya başladınız mı, bunun önünü alamazsınız. Açık söylüyorum, Şemdinli iddianamesine iddianame diyemiyorum. Ne şekilde hazırlandığını da en ince detayına kadar, sizin bilmediğiniz detayına kadar biliyorum. Kim, kimden nasıl talimat aldı, nereye gidi, nerede yazıldı, kim yazdırdı, bunları da biliyorum. Bir tezgâhtır, hazırlanan tezgâh elde patlamıştır. **İddianamenin gerisinde ne olduğundan daha önemlisi, Şemdinli'deki olayın kendisi değil mi?**

JİTEM bomba attı diyelim. Böyle olup olmadığı tabii ki yargı sonucunda belli olacak ama, varsayalım öyle. Okulun önündeki Atatürk büstünü kim parçaladı? Koluk güçlerinin lojmanlarına kim kurşun sıkı-

tı? Onu da mı JİTEM yaptı? Olayı bir bütün olarak görmek zorundasınız. "JİTEM'dir bu, yapar" gibi bir önkabulle hareket edemezsiniz. JİTEM yaptıysa, cezasını çekmeli. Ama gerçeği ortaya çıkaralım. Koşulları nedir, nasıl olmuştur? Seferi Yılmaz'a da sağlam pabuç demiyorlar ki canım...

Bu, dükkanına bomba atılmasını meşrulaştırır mı?

Ama askerler "o silahlar bize ait değil" diyor. Silahların onlara ait olup olmadığı belli değil daha. Yargılama süreci bitmiş değil, ama bunun Büyükanıt'a sıçratılması bir maceraydı, doğru olmayan bir maceraydı. Ayrıca kesinlikle hukukî değildir, bunda anlaşalım. Üstelik, savcı Meclis'teki Şemdinli Komisyonu'nun metinlerine gerek hazırlamış iddianameyi. Buradaki metinler, savcılığın alenî kullanımına tâbi değil ki. Dünyada en tehlikeli şey hukuku siyasi amaçlar için kullanmaktır. Terörden bile tehlikelidir bu.

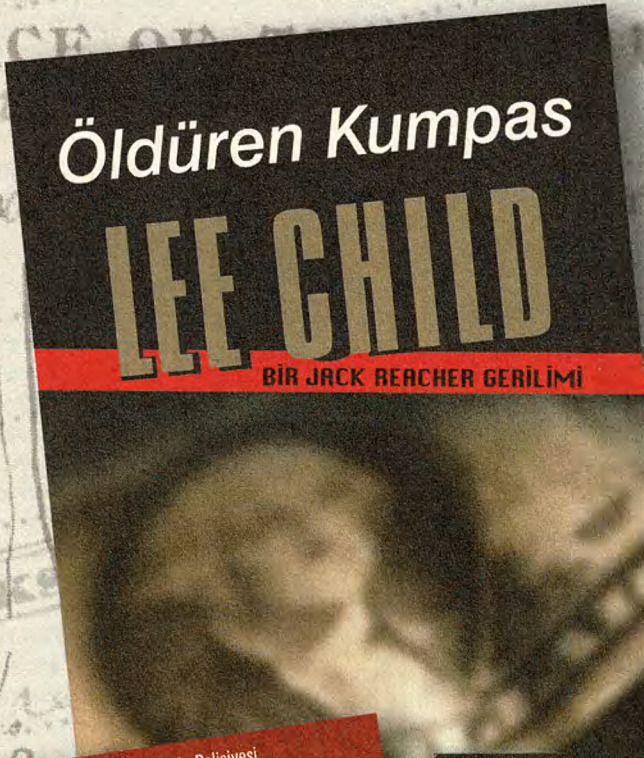
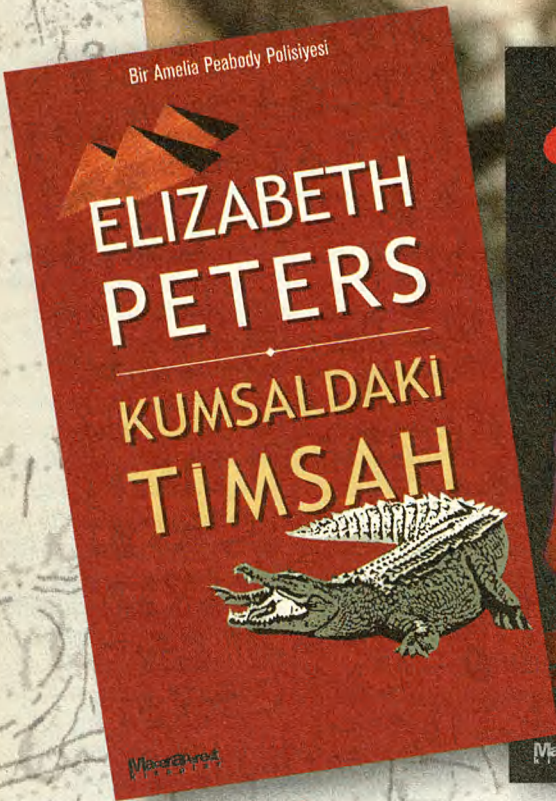
Yargı bu konuda bağımsız davranabilir mi sizce?

Yargı birçok bakımdan bağımsız değil. Ama merak etmeyin... Oradaki insanların hepsini az çok biliyorum, Silahlı Kuvvetler'e bir şeyler bulaştırma konusunda az gayretli değillerdir. (gülüyor) O konuda endişe yoktur, belki tersi konuda endişe vardır. İddianame kızı daha önceden çözülebilirdi. Yüz küsur sayfalık iddianame, ekle-riyle birlikte yirmi klasör ediyor. İddianameyi kabul eden üç kişilik hâkim heyeti, yirmi klasörü bir günde nasıl okuyabilir? İddianame, verildiği gün kabul edildi. Nasıl okudular bunlar? Al sana bir soru.

Eklerini bilmiyoruz ama, iddianame bir günde okunabilir...

(gülüyor) Evet, ama meselenin öyle olmadığını biliyorum. İddianameyi hazırlayanların, kabul edenlerle iç içe olduğunu biliyorum. Dolayısıyla, bizim kaygılarımız değil, sizin kaygılarınız yersiz. (gülüyor) Teknik bir soru sordum, iddianameyi bir günde okuyabilir misin diye. Ben hâkim olsaydım, iddianameyi bir hafta incelemeyen kabul edemezdim.

Maceraperest Kitaplar...

...devam ediyor.

Bütün seçkin kitapçılarda ve Zambak sokak 29 Beyoğlu adresinde.

MaceraPerest
kitaplar

0 astsubaylar gökten mi indi?

Başlıktaki soru, başka birçok sorunun da cevabı. Cevapların her biri de hayatî sorular doğuruyor. Ve bütün bu sorular ve cevaplar aynı noktada buluşuyor: Silahlı Kuvvetler'in her türlü toplumsal denetimden muaf olarak toplumsal-siyasal hayatı belirlemesi, biçimlendirmesi. Ordunun bütün siyasî partilerin üstünde olduğu, bir "üst-parti" konumuna sahip olduğu bir rejime demokrasi denebilir mi? Böyle bir rejimin Mussolini faşizminden farkı ne? Askerî yargı üzerine doktora çalışması yapan, kitaplar yazan emekli askerî hakim Ümit Kardaş'a kulak veriyoruz...

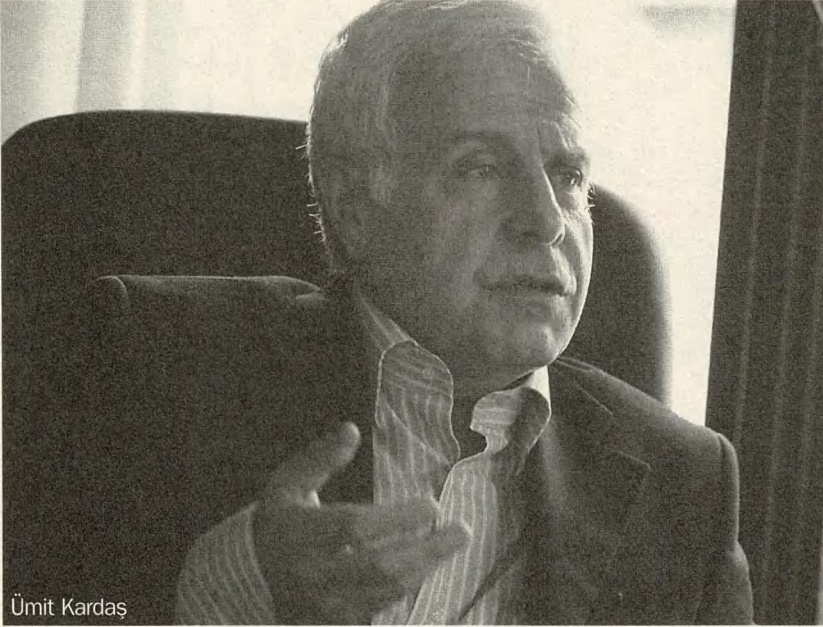
Başbakan Erdoğan, yeni Terörle Mücadele yasa tasarsına itiraz edenlere, bu maddelerin zaten mevcut yasalarda da bulunduğunu söylüyor. O zaman neden yeni bir Terörle Mücadele yasasına ihtiyac duyuluyor?

Ümit Kardaş: Bizde şiddeti bir neden olarak kabul edip şiddetin üzerine askerî operasyonlarla, polisiye tedbirlerle, cezaî yaptırımları arttırarak gitme alışkanlığı var. Tabii bunu Kürt sorunu bağlamında da düşünmek lâzım, geline noktada o sorun önemli. Bu yasanın hazırlanma nedeni de o. Meselelerin üzerine nedenlere eğilmeden, sosyolojik analizler yapmadan, kültürel, tarihsel, ekonomik boyutlara, sosyal psikoloji gibi boyutlara bakmadan, sadece askerî operasyon yaparak, cezaî müeyyideleri arttırarak çözme alışkanlığı bir hata. Bu bir tuzak aslında ve biz bu tuzağa düşüyoruz hep, sorun büyüyor. Bu yasanın terörü azaltacağını değil, çoğaltacağını, mağdur sayısını da çoğaltacağını düşünüyorum...

Bu tasarı mevcut yasadaki nasıl farklılaşıyor?

Bir geriye gidişi ifade ediyor bence. Mevcut yasada on suç var, bunlar doğrudan terör suçları. Elli tane suç da Türk Ceza Kanunu'ndan alınıp buraya monte edilmiş. Bu suçlar, "terör amacıyla kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlendiği takdirde" terör suçu sayılıyor. İntihara teşvik suçundan çocukların cinsel istismarına kadar, tehdit suçundan konut dokunulmazlığını ihlâl suçuna kadar, nitelikli hırsızlıktan mala zarar verme suçuna kadar, fuhuşa teşvik suçundan ihaleye fesat karıştıma suçuna kadar, hükümlü veya tutuklunun kaçmasından bayrağı aşağılama suçuna kadar, halkı askerlikten soğutma suçundan askerî itaatsizliğe tahrik suçuna kadar bir sürü suç... Hepsi terör suçu. Diyeceksiniz ki, "terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde olursa" diye kayıt koymuş. Ama bunun uygulaması facia olur. Diyelim ki üniversitede bir grup öğrenci toplandı, bir konuyu protesto ediyorlar, bu arada öğretim özgürlüğünü de engellediler –o da var bu suçlar arasında–, pekâlâ "bu suç terör amacıyla işlendi" deyip bunları terörle mücadele kapsamına sokmak mümkün... Görevli memura direnme de girmiş buraya. Diyelim ki gene bir topluluk bir gösteri yapıyor, terör amacıyla mı, bir terör örgütüyle ilişki çerçevesinde mi toplandılar, bunları uygulamada ayıklamak fevkalâde zor. Böyle bir kapsayıcılığı var bu düzenlemenin... Bir de, bizde uygulama şöyle olur: Önce toplayıp götürürler insanları, işlemi de bu yasaya göre yaparlar. Siz kendinizi kurtarıncaya kadar çok büyük sorunlar çıkar. Devlet Güvenlik Mahkemelerinde de bunları gördük hep. Bu yolla mağdur sayısını arttırırsınız. Terör örgütünün elemanları, Kürt sorunu bağlamında düşündüğümüzde, dağa gidiyor zaten. Bu, normal, sıradan vatandaş etkileyen bir yasa tasarısı.

Yasanın 7. maddesinin 2. fıkrasında bir değişiklik öngörülmüş, bu da çok önemli: Diyor ki, "terör örgütünün veya amacının propagandasını yapan kimse"... Siz o konuyla ilgili bir şey söylediğinizde, pekâlâ "sen propaganda yapıyorsun" diyebilirler. Maddenin şu anki düzenlenmesinde şöyle bir unsur var: "Şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde..." Mevcutta böyle bir unsur var, ama bunu kaldırıyor yeni tasarı.

Ümit Kardaş

Bir de "terörün finansmanı" diye bir suç getirmiş yeni düzenleme. Burada da şöyle demiş: "Terör suçlarının işlenilmesinde kullanılacağını bilerek ve isteyerek doğrudan veya dolaylı fon sağlamak"... "Dolaylı" ibaresi çok kötü; uygulamada nereden nerelere gidilir, bilinmez. Bu da tehlikeli bir madde... 15. madde de önemli. "Terörle mücadelede görev alanlara tutuklama dışında süre şartı aranmaksızın adli kontrol hükümlerinin uygulanması..." Yani mesela Şemdinli davasında yargılanan astsubayların yararlanabileceği bir şey olabilir bu. "Tutuklama dışında" ibaresi de su-iistimale açık. Terörle Mücadele yasa tasarsında saptadığım tehlikeli maddelerden bazıları

bunlar. Bu, daha fazla insanı mağdur yapar, daha çok insan hakları ihlallerine yol açar. Dağa çıkan sayısı da artar, ülke genelinde özgürlükler de engellenmiş olur. Bu tasarımı çok sakıncalı görüyorum. Kanunlaşır, bu söylediğimiz şeyleri belki hiç söyleyemeyecemiz.

AB sürece, hukukî düzenlemelerde bir yumuşamaya ve özgürleşmeye yol açacak gibi görünüyordu, mesela DGM'lerin kaldırılması gibi rahatlatıcı şeyler de olmuştu. Şimdi bu dönüşü nasıl açıklayabiliriz? AB kriterlerinin hiç etkisi olmadı mı yargıya?

Tabii ki bir etki yarattı, ama çok fazla hayatımıza yansımadı. Tabii, iç dinamik ne kadar çalışıyor, ona da bakmak lâzım. Mesela, bakıyorsunuz, barolardan çok fazla ses çıkmıyor. İç dinamik yok. En önemli mesele, siyasetin sivilleşmesi meselesi. Askerin siyaset üzerinde bir blokajı var. Sorunları tartışıp tartışmayacağımızı, ne kadar tartışacağımızı bu askerî blokaj belirliyor. Parlamento, siyasî partiler, yargı üzerinde vesayet var. Silahlı Kuvvetler siyasî parti gibi çalışıyor, siyaset üretiyor, siyaseti şekillendiriyor. Ama seçime girmiyor. Başarısı ölçülüyor, sorumluluk almıyor. Yüzyıllarca iktidarda kalabilirsiniz böyle.

Tasandaki bir madde hakkında, Öcalan'a özgürlük yolu açacağı şeklinde epey spekülasyon yapıldı, maddeyi tasanya kimin koyduğu bile anlaşılamadı. Hükümetin bu aczi tasannın oluşumunda başka kaynakların varlığını doğruluyor mu?

Bunu çok fazla netleştiremediler, yoksa Öcalan'la ilgili bir durum değil o. Baykal bir şey bulmuş gibi konuştu, AKP de bundan herhalde paniğe kapıldı, biraz abondone oldular. Hükümetin durumunun bilincinde olması, bunu savunabilmesi lâzımdı. "Kimin koyduğunu bilmiyorum" demek devlet ciddiyetiyle bağdaşmıyor. Şu da olabilir: Asker bir açılım yapmak istemiştir, bunun toplumsal reaksiyon getireceğini düşündüğü için bunu siyasetçiye yaptırabilir. Zaten Silahlı Kuvvetler siyasî parti gibi çalıştı hep, halen de öyle

çalışıyor, siyaset üretiyor, siyasî demeç veriyor, siyaseti şekillendiriyor. Ama parti gibi çalışmasına rağmen seçime girmiyor. Başarısı ölçülüyor, sorumluluk almıyor. Fevkalâde bir şey. Yüzyıllarca iktidarda kalabilirsiniz böyle. Siyasî partiler seçime giriyorlar, kaybediyorlar, kazanıyorlar, ölçülüyor bir şeyler. "Silahlı Kuvvetler dış güvenlikten sorumludur, siz bizim sınırlarımızı koruyacaksınız, sizin yeriniz orası; siyaset bizim işimiz" diyebilmek lâzım.

Ama tersine, Türkiye'de iyi siyasetçi, ordunun bu haliyle beraber yaşamayı öğrenebilen biri galiba. 12 Mart'ta muhtırayla indirilen Demirel mesela, 28 Şubat'ın baş aktörlerinden oldu...

Evet, tecrübe kazandı, "darbelere sebebiyet vermeden bu işi nasıl yaparız"ı da becerdi, şimdi onunla övünüyor zaten.

Siyasetteki askeri hegemonyanın yanı sıra, asker yargıda da mevcut, istisnai bir yargı düzeni var...

Bu çok önemli. Asker sadece siyaseti kapsamıyor, yargıyı da kapsıyor. '61 anayasasında ilk defa askeri yargıyı gördük, eskiden anayasada yoktu. Fırar, emre itaatsizlik, birkaç tane böyle suç sayarsınız, askeri mahkemenin varlık nedeni budur. Ama bizde öyle değil... Genelkurmay başkanı Millî Savunma bakanına bağlıyken, '60'tan sonra başbakana bağlandı. Millî Güvenlik Kurulu da '61 anayasasıyla gelmiştir. Asker kişi Türk Ceza Kanunu'na giren bir suç işlediğinde, askeri yargıda yargılanır oldu '61'den sonra. Yaşar Büyükanıt ve diğer generaller niye sivil yargıda yargılanmadılar? Türk Ceza Kanunu'na göre suç işliyorlar halbuki... Üstelik, eğer Genelkurmay başkanı soruşturma emri verseydi, biz Yaşar Büyükanıt'ı zaten yargılayamayacaktık. Çünkü ondan daha kıdemli iki tane general yok. Genelkurmay başkanı da bir suç işlese yargılanmaz. Generaller, tuğgeneralden itibaren, nerede suç işlerlerse işlesinler, Türkiye'de bir tek Ankara'da yargılanırlar, Genelkurmay Askerî Mahkemesi'nde. Beş kişiden oluşur askeri mahkeme; üçü askeri hakimdir, ikisi subay üyedir. Bu subay üyelerin yargılanacak kişiden daha kıdemli olmaları, aralarında amir-memur ilişkisi bulunmaması gerekir. Genelkurmay başkanının, hatta genelkurmay ikinci başkanının yargılanma imkânları bu yüzden yoktur.

Askerî mahkemede siviller de yargılanabiliyor...

Evet, bunu da ortadan kaldırmak lâzım. Çift başlı bir yargı var Türkiye'de. Askerî yargıtay, askeri mahkemeler kaldırılmalı. Askeri bu alanlardan ve siyasetten çekeceksiniz, ama bir önemli konu daha var: İç güvenlikten nasıl çekeceksiniz?

Evet, ülkenin yüzde 90'dan fazlası Jandarma'nın kontrolünde...

Jandarma resmen asker. Üniforması var, sicili var, Jandarma Genel Komutanlığı'na bağlı, o da Genelkurmay'a bağlı ve ülkenin yüzde 90'ına bakıyorlar. Hatta fiilen kent merkezlerine de girmek istiyorlar. AB'nin birçok ülkesinde jandarma kaldırıldı, kır polisi falan var. Fransa'dakinin başında sivil var. Türkiye'de JITEM gibi oluşumlar işi daha vahim hale getiriyor, onlar tam illegal örgüt. Türkiye'nin temel meselesi bu. Bu temel meseleler üzerinde tartışmak lâzım. Ama bunları kimse tartışmıyor, siyasetçi de bunlara dokunmuyor, o zaman bir çıkmaz yaratılıyor. Siyaset askerleşiyor, yargı askerleşiyor, iç güvenlik askerleşiyor, toplum askerleşiyor... Askerin mantığı bellidir: Karşısındakini düşman görür, onu nasıl yok edeceğini, öldüreceğini, onunla ilgili nasıl psikolojik hareket yapacağını falan düşünür. Siyasetçi değildir ki, akli böyle işler.

Şemdinli davası sizce yargıyı etkiledi mi?

Derinden etkiledi, savcı ihracı meydanda. Genelkurmay başkanının muhtıra gibi açıklaması üzerine oldu bu. Hatta şöyle bir şey vardı açıklamada: "Bu suçun manevî unsuru teşekkül etmemiştir." Bunu sadece mahkeme söyler, savcı bile söylemez. Genelkurmay Başkanlığı mahkemenin yerine geçerek fonksiyon gaspı yapıyor, resmen bir mahkeme kararı yazar gibi, "tanık şöyle şöyle demiştir" diye sadece gerekçeli kararda yapılacak değerlendirmeler yapıp yargının yerine geçiyor. Bir ultimatom veriyor, "gerekeni yapın" diyor ve ondan sonra savcı ihraç ediliyor... Bunun tabii ki Türkiye'de yansımaları olacak, ordu ve Genelkurmay da bundan etkilenecek, yargı da etkilenecek.

İddianame çeşitli açılardan eleştirildi. Sizce bu eleştirilerde, mesela usûlen hatalı olduğu konusunda haklılık payı var mı?

Usûlen eleştireceğiniz iddianame sayısı o kadar çok ki...

İddianamenin siyasî olduğundan bahsediliyor. Son yirmi-otuz yılın iddianamelerinde, hele DGM'leri hatırlarsak, neredeyse bütün metinler siyasî değil mi zaten?

Hep öyle. 1980'de Diyarbakır'da sıkıyönetim savcısıyken, ne iddianameler vardı. On sayfa, yirmi sayfa anlatır ewela, bu artık bir

Büyükanıt ve diğer generaller niye sivil yargıda yargılanmadılar? Türk Ceza Kanunu'na göre suç işliyorlar halbuki... Genelkurmay başkanı soruşturma emri verseydi, biz Büyükanıt'ı zaten yargılayamazdık. Çünkü çift başlı bir yargı var.

gelenek haline gelmiş. Usûlen bu böyle olsun mu, olmasın mı, ayrı bir şey. Ama ilk defa değil bu, hep böyle oluyor zaten davalarda. DGM'lerde de öyle, diğerlerinde de. Burada asker kişi söz konusu olduğu için mesele haline geldi.

İddianamenin içerdiği sizce yanlış mı? Savcı olayın boyutlarını aşacak şekilde mi kumuş bağlantıları?

Savcının görevi bu. O iki astsubay ve itirafçı gökten mi indi? Bunu bu kadar pervasızca yapıp suçüstü yakalanacaklar, doğru dürüst yargılanmayacaklar mı? Bir suçüstü yakalanma var, bunun gerisinde hangi oluşum var ki, iş bu noktaya gelmiş? Yargılanan kişiler üç kişi, onlarla ilgili bir sorun yok iddianamede zaten. Ama "Büyükanıt'tan neden bahsedildi" deniyor. Tartışma, öyle ya da böyle yazmak değil, durumun deşifre edilmemesi isteğinden kaynaklanıyor. Savcının bize bir fırsat, bir vesile olarak sunduğu şeyi biz toplum olarak kullanamadık. Mesele, "bunun gerisinde ne var"ı araştırmaktı. Yoksa onu yazmış, bunu yazmamış, çok önemli değil. Yazmaması gereken bir şey yazsa, bir uyarı cezası verirsiniz, biter gider, bu noktaya bile gelmez. Ama savcı işaret ediyor, "bakın, burada böyle bir çürüme var ey ahali" diyor. Siz de diyorsunuz ki, "Genelkurmay başkanı olacak adama çamur atıyosun, asker yapmaz, zaten askeri asker yargılar"... Gardını aldı sistem hemen. Susurluk'ta bu iş tıkanı, Şemdinli'de de tıkanı. Şimdi inisiyatif askerde. Hükümet iktidar olmaktan çıktı, zemin kaybetti. Bundan sonra askerin dediği olur. Hele Büyükanıt Genelkurmay başkanı

Hukukçular Derneği, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun Ferhat Sankaya'yı ihraç kararını böyle protesto etti...

Siyaset askerleşiyor, yargı askerleşiyor, iç güvenlik askerleşiyor, toplum askerleşiyor... Askerin mantığı bellidir: Karşısındakini düşman görür, onu nasıl yok edeceğini, öldüreceğini, onunla ilgili nasıl psikolojik hareket yapacağını düşünür. Akli böyle işler.

da olursa, daha zor bir süreç yaşanır.

Genelkurmay da diyor ki, savcı bu konulan hiç araştırmaksızın, karşısına çıktığı anda Genelkurmay'a bildirmeliydi, herhangi bir yorum da katmamalıydı...

Hayır, ben de savcı olsam, bunun soruşturmasını yapardım. Tabii ki soruşturacağım. Baktım ki benim yetki alanıma girmiyor bu iş, o noktada "filan kişiler hakkında şu şu suçların işlendiği kuşku var, ama ben yetkili değilim, size devrediyorum" derim. Burada savcının usûl dışı bir şey yaptığını düşünmüyorum. Savcı geriye ilişkin bir açıklama yapma gereği duyduğu için onları yazmış oraya, ama kendisi onları sanık durumuna sokmadığı için yetkili merciye göndermiş. Mahallinde yapıyor üstelik bu işi. Genelkurmay'ın merkezden bu işi yapmasıyla savcının mahallinde yapması aynı şey değil. Yine aynı yere dönüyoruz: Yaşar Büyükanıt'ın Türk Ceza Kanunu'na giren suçlarını niye Genelkurmay mahkemesi yargılasın? Nerede işlendiyse, Van veya Diyarbakır yargılayacak. Aksi takdirde şöyle bir mantık çıkıyor: Bizim kendi askeri ceza yargımız var, sivil de güvenmiyoruz, sivil yargıya, sivil siyasetçiye, sivil topluma güvenmiyoruz. Bu toplum zaten reşit değil, idare edilmeli, yoksa gider, saçmasapan şeyler yapar... 12 Mart'tan sonra Askerî Danıştay'ı getirdiler, bu daha vahim mesela, Danıştay'a da hi güvenmiyorlar, "kendi mahkemem olsun, idarî işlemlerimi ben denetleyeceğim" diyorlar. O mahkemede kim var? Üç tane askeri hakim, iki tane de kumay albay. Kumay albay dediğin paşalık bekler, idarenin işlemine nasıl bakıp da denetleyecek? Mümkün değil. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi'nin de tartışılması lâzım. Asker yargıya güvenmeyecek, siyasetçiye güvenmeyecek, topluma güvenmeyecek, kimseye güvenmeyecek, böyle şey olmaz. Ve

İnsanların dünyasında
**Hayvanca
yaşayabilmek...**

KANAT EDEBİYAT

Uzay Kapsülündeki
Maymun

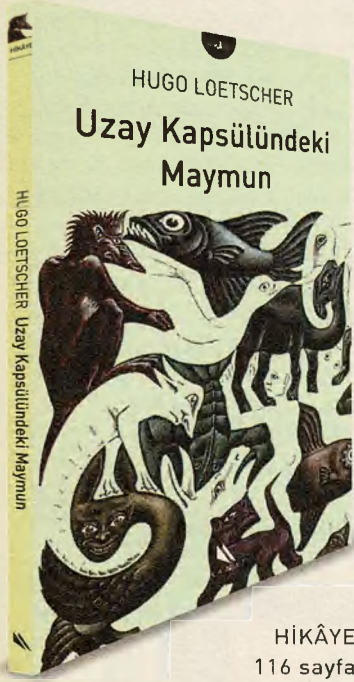
HUGO LOETSCHER

çev. MUSTAFA TÜZEL

Türkçeye ilk kez çevrilen İsviçreli yazar Hugo Loetscher'in kahrmanları fabillardaki, "insanbiçimleştirilmiş" hayvanlar değil. İnsanlığın hizmetine sunulmuş makineler de değil. Tersine, kendi istemleri dışında düştükleri veya düşürüldükleri durumlarda bile hayvan kalmaya çalışan hayvanlar bunlar.

Mevsimleri, güneşi, saatleri tanımayan piliç; askeri göreve koşulan katur; sağan ve sağılanlardan ibaret bir dünyaya kısıp kalmış inek; feromon kurbanı kabukböceği; yaşamı pamuk ipliğine değilse de zincire bağlı fil; seyrilik timsah; deney hayvanlarının en tercih edileni sıçan; vestiyerde fısıldaşan tilki, fok, vaşak, tavşan, samur; mönü tabelasında bir satır: langust... ve uzay kapsülündeki maymun...

İnsanbiçimciliğe ve insanmerkezciliğe indirilmiş sert bir darbe...

HİKÂYE
116 sayfa

**Şablonlara
karşı**

**Marksizmin
problematikğini
yeniden
kurmak...**

KANAT KURAM

Diyalektik
Materyalizm

HENRI LEFEBVRE

çev. BARIŞ YILDIRIM

Bu kitap, Marksizmin şablonlaştırılmasına verilen bir yanıt. Marksizmi bir tür şematik doğa bilimine çeviren dogmatiklere karşı, diyalektik materyalizmin insan pratiğinden sürekli beslenen, açık uçlu bir yöntem olduğunu söyler Lefebvre. Marksizmin, felsefenin sonunu ilan eden pozitivist tavrı da, salt felsefi bir sistematikleştirmeye de ilgiyi yoktur.

Eski dogmatizmin dağıldığı ama yerine yeni kabalaştırmaların geçtiği günümüzde, Marksizmi ve problematikğini yeniden kurma çabası hâlâ sürüyor. Bu kitap, okuyucusunu yeni bir tartışma alanına çekecek; bazı sorulara verdiği yanıtları değiştirecek, yeni sorulara vesile olacak.

"Sosyoloji ve tarihi, diyalektik materyalizm çerçevesinde birleştiren duru ve eksiksiz bir yöntem sunan kişi bence Henri Lefebvre oldu."

Jean-Paul Sartre,
Diyalektik Ahkın Eleştirisi

KURAM
136 sayfa

Bize sesleniyorlar:
Farklı mahkûmiyetler,
farklı umutlar,
farklı sesler...

İçeriden gelen sesler

GÖRÜLDÜ

HAPİSHANEDEN KARİKATÜRLER
Hapiste Çizmek

DERLEYEN: ENDER ÖZKAHRAMAN, SEMİH POROY

HAPİSTE ÇİZMEK
der. ENDER ÖZKAHRAMAN
SEMİH POROY
76 s.

HAPİSTE YAZMAK
der. AYTEKİN YILMAZ
224 s.

**YENİDEN
BAŞLAYABİLİRDİM**
der. AYTEKİN YILMAZ
BEHCET ÇELİK
180 s.

YEDİ MAVİ RENK
der. AYTEKİN YILMAZ
SEZAI SARIOĞLU
216 s.

**"SEVGİLİ
KARDEŞİM..."**
der. AYTEKİN YILMAZ
SEZAI SARIOĞLU
196 s.

KANAT

İnönü Caddesi
Emektar Sokak
No: 24/B
Gümüşsuyu
İSTANBUL
Tel:
(0212) 252 42 80
Faks: 293 15 44
Web:
www.kanatkıtap.com

sürekli bir "tehlke" var! Paranoik bir durum. Tehlike olmazsa silahlı gücün siyasette ne işi var dersiniz, niye bu kadar baskı yapıyor, müdahale ediyor dersiniz çünkü. "Efendim, Kürtler..." diyorlar, yarın öbür gün "Aleviler kazan kaldırdı" da derler. Yani bunun şartları oluşur.

İddianame açıklandıktan sonra "gerekirse biz soruşturma açarız" dediler, ama soruşturma açılmadı, olay kapatıldı. Sivil kamu oyunun dışında, ihbar müessesesi yok mu askerî yargıda?

Hilmi Özkök tarihî ve hukukî sorumluluk alıyor burada. Tarihî sorumluluk çıkacak sonra, ama hukukî sorumluluk ne olacak? Eğer bu kişilerden biri, ikisi veya fazlası yüklenen suçlardan birini işlemişlerse ve bunun soruşturulmasına geçit vermemişse Genelkurmay başkanı, bir kere askerin suçunu gizlemek suçtur, görevini kötüye kullanmış olur... Asker sivil otoriteye tâbi olmalı, ona saygı duymalı, kendi sınırlarına çekilmeli. Başbakan onu çağırıp "görevini yap" demeli. Ama ne yaptı bizim başbakan, aldı Büyükanıt paşayı, 1 saat 45 dakika görüştüler, çıktığında ne dedi? "Bizim paşamız bu işin dışındadır." Olay orada bitti zaten. Nasıl bir pazarlık yapıldı, bilmiyorum, ama ortada bir uzlaşma var. Bu arada, cumhurbaşkanı da en azından duruma müdahil olabilir, anayasal organların iyi işlemesine yönelik yetkisini kullanabilir, o da sessiz kalıyor, görevini yerine getirmiyor.

Bütün bu tartışmalar somut davaya zarar vermiyor mu?

Veriyor tabii. O astsubayların mahkûm olmaları tabii ki önemli, ama bu davada asıl mesele bu değil. Mesele, bu kişilerin bu kadar pervasızca bu işi yapabilmelerine olanak veren sistemi sorgulamak. Ben 1980-81'de o bölgede görev yaptığım için savcının ne dediğini anlıyorum. Söylediği şeyler çok önemli. Mesela '81'de kurumsallaşmış bir işkence olayı vardı. Komutan karargâhının yüz metre ötesinde sorgulama merkezi bulunuyordu. Bütün tugaylarda, Mardin'de, Siirt'te, Hakkâri'de merkezler vardı. Bir kişi gözaltına alındığı zaman 90 gün sonra savcının karşısına çıkarılırdı. Bir kişinin ailesinden habersiz 90 gün gözaltında kaldığını düşünün! Neler olabileceğini tahmin edersiniz. Üç günde, beş günde neler oluyor... Karşıma getirildiği zaman o insanlar, sistematik işkence görmüşler, açıp gösteriyorlardı. Savcılar, hakimler ne yapıyor-du? Hiçbir şey. Ben komutanlığa yazıyordum, ben yazdıkça onlar bana kızıyordu. İki tane ölüm olayının soruşturmasını yaptım, sorumlularını çıkardım, dava açılmadı. Bazı komutanlar gelip konuştular benimle, "komünist" diyorlardı bana. Bu mücadeleyi bireysel olarak yaptığınız zaman gerilim doğuyor. Daha sonraları daha da kötü şeyler yaşandı. JİTEM'yle, Özel Tim'yle, koruculuk sistemiy-le... O bölge, tam bir hukuksuzluk bölgesi haline geldi.

Siz albaylıktan emekli oldunuz galiba...

Evet, o kurumda yaşadım, içindeydim, görev yaptım. Hakim, savcı, hatta adli müşavir olarak da çalıştım. Askerin, generallerin mantalitesini bilirim... Askerî hakimler, benim girdiğim dönemlerde ve uzunca bir süre, yedek subay kaynağından gelmeydi, ben de öyleyim. Ordu sınav yapar, hakim alır, ihtiyacını o şekilde karşılardı. Ben hukukçu mantığına bakıyorum, ama tabii ki öbür tarafı da ihmal etmiyorum. Güvenlik hepimiz için önemlidir, ama biz hukuktan, özgürlüklerden vazgeçiyoruz, şiddetin üzerine şiddetle gidiyoruz, o zaman güvenliğimiz daha çok tehlikeye giriyor. Bu yaklaşım yanlış, bunu incelemek, tartışmak lâzım.

12 Eylül olduğunda ne hissetmiştiniz, ne düşünmüştünüz?

Bir darbe zaten geliyordu, ama 12 Eylül günü çok kötü hissettim kendimi. Bir hukukçusunuz ve size diyorlar ki, ne anayasa var, ne yasalar. Bir müddet şaşkınlık içinde kaldık. Hakimlik fonksiyonunuz, niteliğiniz, yetkiniz var mı, nesiniz?... Sıradan bir vatandaş da muhakkak etkilenir ama, bir hakimi düşünün, yargılama yapıyor, gelip diyorlar ki, anayasa yok, yasalar yok, hiçbir şey belli değil. Generallerin iki dudağının arasından çıkacak laf, sizin orada hakim olup olmamanızı, yetki kullanıp kullanmamanızı belirler. Veya üç madde getirip önünüze, "bunları uygulayın" da diyebilirler. Bir şok yaşıyorsunuz yani. Tabii düzen işliyor, ama ondan sonra daha sıkıtlı yaşıyorsunuz. Hukukçu olarak orada çok üzüldüm, çok yırandım. Verilen görevi yapmak olarak düşünürseniz problem yok, ama insanî bir duyarlılığınız, hukukçu namusunuz varsa, oradaki hukukdışlıklara karşı bir çıkış sergilemek durumunda kalıyorsunuz, bu da size cephe alınmasına neden oluyor. Kendinizi fevkalâde yalnız hissediyorsunuz, çünkü meslektaşlarınız da o duruma uyuyorlar. Eğer bu durumun dışında kalırsanız, sıkıntı çekmiş oluyorsunuz, yıpranıyorsunuz. Bunun bayağı mücadelesini verdim...

1980-81'de o bölgede görev yaptığım için savcının ne dediğini anlıyorum. Mesela '81'de kurumsallaşmış bir işkence olayı vardı. Karşıma getirildiği zaman o insanlar, sistematik işkence görmüşler, açıp gösteriyorlardı. Savcılar, hakimler ne yapıyordu? Hiçbir şey. Komutanlığa yazıyordum, ben yazdıkça onlar bana kızıyordu. İki ölüm olayının soruşturmasını yaptım, sorumlularını çıkardım, dava açılmadı.

Türkiye'deki mesele şu: Ya güçten yana olacaksınız ya da hukuktan, adaletten. Gerçek ayrım bu.

Sizce de Kürt halkının isyanını bu kadar büyüten temel etkenlerden biri Diyarbakır cezaevinde yaşananlar mı?

Evet. Ama, tahmin ediyorum, Diyarbakır'daki, bölgedeki işkence çok daha büyüktü. Diğer bölgelerdeki arkadaşlarla da konuşuyorum, herhalde batıda yapsalar o işkenceyi, daha farklı durumlar olurdu. Oranın insanı herhalde acıya biraz tahammüllü. İşkence yapılan yere "Disko" adını takmışlardı, elektrik verdiklerinde titreme olur ya... PKK o zaman 2 bin militan kadardı, zaten elebaşları İsveç'e falan gitmişti. Ne oldu, 20 bine çıktı... Şöyle bakmak gerekir: Niçin dağa çıkıyor bu insanlar? Çünkü orada gelenektir dağa çıkmak, Osmanlı'dan bu yana oranın halkı dağa çıkar. "Ferman padişahın, dağlar bizimdir" yani. Osmanlı'da da, Türkiye Cumhuriyeti'nde de o bölge hep dolaylı yollardan yönetilmiştir. Devlet olarak bazı aşiretlerle ittifak kurarsınız, diğer bazı aşiretleri de onlar vasıtasıyla ezersiniz. Sedat Bucak Susurluk'ta yakalandı. Ben oradayken, Bucak mahkûmları diye 300-500 kadar insan vardı, suç işlemişler, içeri girmişler. Aşiret reisinin emrinde olan bir çapulcu sürüyüdü. Gasp yapıyorlar, adam kaldırıyorlar, PKK'yla mücadele onlarla PKK arasında bir mücadeleye dönüşüyor ve bunlar devleti korur unsurlar haline geliyorlar. Sonra bunları maaşa bağladı devlet, korucu yaptı. Kaotik bir durum. Terörü, şiddeti önleme adına bu olur mu? İlegaliteye izin vermek demektir bu, çeteleşir her şey böylece, o zaman da sistem çürür. O sistem çürürken, buradaki sistemi de çürüttü. Göçler, köy yakmalar... Büyük kentlere göç olayı çok vahimdir. Varoşlardaki insanlar, köylerden gelenler, gençler, çocuklar... Oradaki sorunu çözemediğiniz zaman, böyle yaklaştığınız zaman, bütün sisteminiz çürüyor. Askerî operasyon yapalım, öldürelim, keselim, hainlere ceza verelim -sadece mağdur sayısını artırırsınız böylece... Köylerde silah ararken geceyarılarında, insanları karısıyla kızıyla köy meydanına doldurup eziyet ederseniz, buğdayını, mercimeğini dökerseniz, adam da dağa çıkar. PKK'nın ekmeğine yağ sürüyorsunuz böylece. Adamlar diyor ki, "zaten bunlar işgal gücü, sömürgeci, size zulüm, işkence yapacak bunlar"... Siz de her şeyi yapıyorsunuz fazlasıyla, haklılık kazandırıyorsunuz... Öyle bir şeyle gidildi ki, vatandaş da ne yapacağını bilmiyor. Örgüt çok fazla baskı yapıyor. Mezradaki adam karşı koyamaz, evine gelmiş silahlı adamı mecburen barındırıyor.. Sonra sen geliyorsun, "sen bunları barındırdın" diyorsun, adamı mahvediyorsun. Bu çok amansızca, acımasızca uygulandı ve yara büyüdü, örgütün sempatisi arttı, örgüt kendine taban buldu. Şimdi diyorlar ki, "DTP, terör örgütüyle bağlantıyı kessin". Kessin ama, taban konuşuyor. Bu uygulamaların nedeniyle bu örgüt orada taban buldu kendine. Tarihsel bir ilişki var orada, hemen kopmaz o. Sonra diyorsunuz ki, "bunlar terör örgütünün uzantısı". Ama bu adam yüzde 50'nin üzerinde oy almış, bunu niye gözardı ediyorsun? Siz böyle giderseniz bu parti orada yüzde 70 oy alacak, sizin merkez partinizin hiç şansı olmayacak... Burada bir yanlışlık var ve bu cumhuriyetin başından beri geliyor. Ve hâlâ aynı yanlışlığı yapıyoruz. Neden? Asker mantığından. Bir asimilasyoncu politika izlenmiş, ama onu da becerememişler, sürekli bir baskıyla, şiddetle çözmeye çalışmışlar. İsyanların hepsinde uçaklar gidip bombalama yapmış, bir kısım insanlar öldürülmüş, bir kısım insanlar sürülmüş. Çok acılar var ve yaklaşım değişmemiş hiç... Orada bir kere yarı-feodal bir aşiret yapılanması var. Şu son olaylarda belki parçalanyor, bilemiyorum. Aşiretler arası kan davaları, toprak ihtilafları, çatışmalar... Böyle kaotik, zayıf bir ortam var, demokrasi yok; aşiret reisi işaret veriyor, on bin kişi bir partiye oy veriyor... Bu yapı sorunlu zaten, siz de oraya hiçbir şey götürmemişsiniz ve bir etnik kimlik var. Bu zayıf noktayı dış güçler de kullanmış olabilirler, kullanmaları da doğaldır. Bundan bizim şikâyet etmemiz söz konusu olamaz. Senin sorunun bu, sen çözmek durumundasın, o dış güçleri de sen engelleyeceksin... Hem hiçbir şey yapmayacaksın, hem şiddete şiddetle, askerî önlemlerle karşılık vereceksin, ondan sonra diyeceksin ki "dış güçler burada at oynatıyor". Şimdi Kuzey Irak'taki Kürt oluşumundan niye rahatsız oluyorsunuz ki? Kendi içimize dönün, orayı cazibe merkezi olmaktan çıkarın. Adam üniversitesini, parlamentosunu, ordusunu kuruyor, millî geliri de o bölgedeki insandan üç-beş kat fazla olduğu zaman oradaki insan bakar oraya. Orada devlet kurulsun veya kurulmasın, sana ne. Sen kendi sorununu çöz. Hem böyle dediğin zaman o oluşumu engelleyebiliyor musun, böyle bir gücün var mı? Amerika mısın sen? Bak, 200 bin askerle gittin ama, Amerika müsaade etmiyor. Şemdinli'de üç kişi, Hakkâri'de beş kişi öldürüp dö-

nüyorsun. Hem müdahale yapamıyorsun, hem kendi sorununu çözümüyorsun, ondan sonra da dışarıya "siz orada bunu kurduymayın" diyorsun. Boş bir bağırma çağırma bu... "Abdullah Öcalan 30 bin kişiyi öldürdü. Tek suçlu o..." Ne kadar güzel bir yanıltma! Burada ölen çocukların anneleri, orada ölen çocukların anneleri tek bir şeyi suçlayacaklar: Yönetim! "Ey yönetenler, uyguladığın bu yöntemlerle bu çocuklar ölüyor, bu kadar para harcanıyor, bu kadar silah alınıyor, ey yönetici, ey asker, ey başbakan!..."

Son senelerde Türkiye'de iyi-kötü bir ateşkes süreci vardı, belki biraz Kuzey Irak'taki gelişmeler buna son verdi, çatışmalar yeniden alevlendi. Hem askeri uygulamalarda, hem Terörle Mücadele yasasında bu geriyi dönüşü siz neye yorumluyorsunuz?

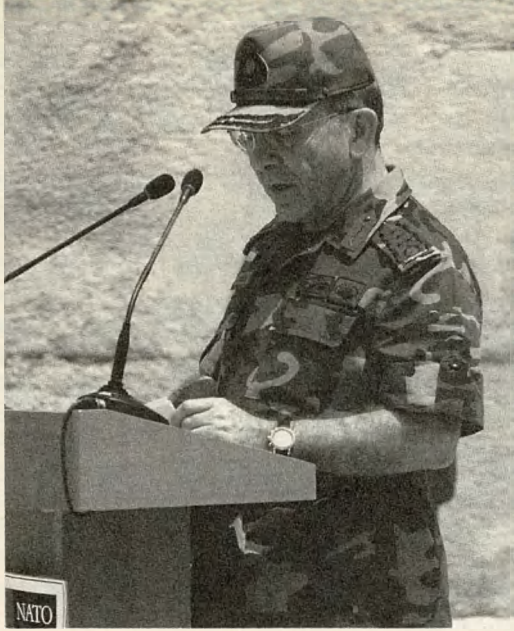
Türkiye ateşkes sürecinde de bir şey yapmadı ki... Merkezden bir dayatmayla bu sorunu çözemezsiniz. "Ey Kürt vatandaşlar, ben sizin için şunu yapıyorum, şu kadar veriyorum, şu kadar alıyorum"la çözülmez. Bu, siyasi bir sorun. Karşınızda legal insanlar var, partiler veya aydınlar, bunlarla oturup nasıl bir yönetim öngörülebileceğini tartışmanız gerekir. Federatif sistem mi, özerklik mi, güçlendirilmiş yerel yönetim mi, neyse, bir şeyleri oturup tartışmamız lâzım. Avrupa, bölgesel devletlerle dolu ve bunların hepsi üniter devlet, hepsinin siyasi birliği çok güçlü. Demek ki, bu tip şeyleri tartışmak, gerçekleştirmek, siyasi birliği zayıflatmaz. Üniter devlet demek, merkezde koyduğunuz kuralların bütün ülke coğrafyasında uygulanması demek, bir boyutu bu. İkincisi, bunun hangi teknikle yapılacağı meselesi. Federatif yapı, özerk bölge, güçlendirilmiş yerel yönetim, kültürel özerklik -bunların hepsi, üniter devletin kendi kurallarının genelde nasıl uygulanacağını tekniği. "Bölünüyoruz" diye bağırıp çağırma bir ilgisi yok yani. Osmanlı da bölgesel bir devlettir, bugün Avrupa devletleri de öyle. Biz tarihsel olarak bakmıyoruz ve iki tane korkumuz var: "Bölüneceğiz" ve "şeriat gelecek"... Cumhuriyetin başlangıcından gelen alışkanlıklar, korkular bunlar. Koca imparatorluk parçalanmış, hep Sevres sendromu var... Ayrıca, Osmanlı'nın son döneminde de askerin siyasete bulaşması var. Hele son yüzyılda çok fazla asker müdahalesi söz konusu. Hatta en sonunda askeri ceza kanununa ek yapıyorlar, askerin siyaset yapması yaptırma bağlanıyor. Silahlı bir güç bu ve bir travma var, tarihten gelen bir travma. Osmanlı'da siyaseten katli, çok sıradan bir şeydi. Yeniçerinin ayaklanıp padişahı indirmesi, şehzadelerin öldürülmesi çok kolaydı. Sonra geliyoruz Takrir-i Sükûn'a, İstiklal Mahkemelerine. Sonra bir başbakan, iki bakan asmışsınız. Siyasetin içinde değiller ama, Deniz Gezmis'lerin asılması var. Demirel'in, Ecevit'in uzaklaştırılması... Bir travma var sürekli, bir dövülme hali. Bir mahallede yaşıyorsunuz, bir kabadayı var, dayak yediniz, onun dolaştığı yerlerde bir daha zor dolaşırsınız, veya giderseniz de yanına, ona teslim olmanız lâzım. Böyle bir travma bu, her şeye de yansıyor. Kenan Evren'in ilk işlerinden biri yargıyı suçlamak oldu mesela. O zaman kimse sesini çıkarmadı ki zaten...

Cumhuriyetin kuruluşundan, hatta İttihat-Terakki'den bu yana askerin sivil kurumlar üzerinde bir hakimiyeti hemen her zaman var, ama 12 Eylül bunu hiç olmadığı kadar kalıcı ve güçlü, tartışılmaz kılmadı mı? 12 Eylül'le birlikte karşımıza çeşitli ayaklan olan bir askeri-bürokratik yapı çıkıyor. Siyaset ve adalet mekanizmaları üzerinde ne kadar etkililerse, ekonomide de o kadar etkililer. 27 Mayıs'ın ardından kurulan yardımlaşma kurumu, devasa bir holdinge, OYAK'a dönüştü...

Evet, pek çok ayağı var bu yapının, biri de ekonomi. OYAK'ı bir sosyal güvenlik kurumuna dönüştürmek gerekir. Yargısıyla, siyasetiyle, ekonomisiyle, bu güçlerin, bu imtiyazların alınması gerekiyor ki, ordu kendi işine dönsün, siyaset alanı rahatlasın. İspanya nasıl demokrasiye geçebildi? Ordunun tüm ayrıcalıklarını ortadan kaldırarak. Bunu yapamazsanız, geçmişinizle yüzleşmezseniz demokrasiye geçemezsiniz. Zaman aşımı dolmuştur, dolmuştur, önemli değil. Önemli olan bir süreç başlatmak.

"Darbeciler yargılsın" kampanyasını nasıl buluyorsunuz?

Doğru buluyorum. Yunanistan albayları ne yaptı, hapse attı. Aske-

"Hilmi Özkök tarihi ve hukuki sorumluluk alıyor. Eğer generaller yüklenen suçlardan birini işlemişlerse ve bunun soruşturulmasına geçit vermişse Genelkurmay başkanı, görevini kötüye kullanmış olur..."

Bu iki astsubay gökten mi indi? Bunun gerisinde hangi oluşum var ki, iş bu noktaya gelmiş?

"Büyükant'tan neden bahsedildi" deniyor. Tartışma, durumun deşifre edilmemesi isteğinden kaynaklanıyor. Savcının bize bir fırsat, bir vesile olarak sunduğu şeyi biz toplum olarak kullanamadık. Savcı "bakın, böyle bir çürüme var ey ahali" diyor. Siz de diyorsunuz ki, "Genelkurmay başkanı olacak adama çamur atıyorsun." Gardını aldı sistem hemen. Susurluk'ta bu iş tıkanı, Şemdinli'de de tıkanı. Şimdi inisiyatif askerde.

rin siyasete müdahale etmesi suçtur, hukuk sürecinin işletilmesi gerekir. Sonra da ayrıcalıklar kaldırılacak, asker kendi kıyafetine gidecek, ülkenin önü öyle açılacak. Şaibesi olmayan, donanımlı, bilgili, vizyoner, cesur, halktan destek almış siyasi kadrolarla olacak bu iş. Neticede anayasa değişikliği yapacaksınız. Bu da bir hesaplama, bunu yapmadan "dur bakalım, yirmi-otuz sene sonra, AB'ye de gireriz" demekle olmaz. Riziko alacaksınız. Açığınız yok, halktan da destek aldınız mı, halka da söylediniz mi, gelip yapacaksınız. Konjonktür oluştuktan sonra, isterse darbe yapsın, yapabiliyorsa. Bizim ordumuz dış dinamik olmadan darbe yapamaz. Bütün darbeler Amerika destekli, çok açık. Siyasi demec mi verdi, hukuk açık, yargılayacaksınız, emekli edeceksiniz, cezasını vereceksiniz. Ama sistemden pay, rant alıyorsanız, şaibemiz varsa, askerin önüne bir şey götürdüğünüzde asker de sizin bilmemne bakanınız hakkında şunu ortaya koyuyorsa, sadece restleşmeler yaparsınız. Gizli kapılar ardında denge sağlanır, bir şey yapamazsınız.

Vicdanî ret konusunda ne düşünüyorsunuz? Yeni yasa bu yolda atılması muhtemel adımların önünü daha baştan keser mi?

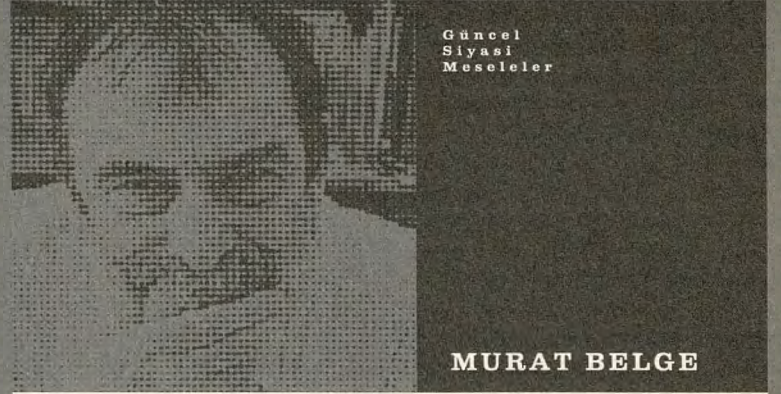
Vicdanî ret konusunu tartışmıyoruz bile. Perihan Mağden yazı yazdı, dava açıldı. Burada tartışılmı-

yor bile, ama halbuki vicdanî ret itirazında bulunanlara alternatif hizmet sunmayan iki ülke var Avrupa Konseyi'nde: Türkiye ve Azerbaycan... Birçok ülkede profesyonel ordu bulunduğu için bu bir sorun teşkil etmiyor artık. Vicdanî ret, bir insan hakkıdır. Kendi felsefi, dini, siyasi inançlarınıza göre silah taşımak, savaş sanatı öğrenmek istemeyebilirsiniz. Bu çok doğal bir durum. Nitekim AİHM, Osman Murat Ülke davasında Türkiye'yi mahkûm etti. Emir veriyorlar, emre itaatsizlik ediyorsunuz, hapse atıyorlar -sürekli aynı suçtan cezalandırılıyorsunuz ve korkunç mahrumiyetler çıkıyor ortaya. O kişi sonra saklanmak mecburiyetinde kalıyor, evlenemiyor, çocuğunu nüfuzuna alamıyor... Bunu rencide edici, kötü muamele olarak kabul etti AİHM. Türkiye'nin bir yasal düzenleme yapması lâzım. Ama bu sorunu sivil otorite çözemiyor, konuyu ağzına dahi alamıyor. Ancak Genelkurmay derse "bu sorun çözülsün", öyle çözülebilir. Mehmet Tarhan da gidecek AİHM'ye, bir dava daha var yanılmıyorsam. Böyle sürekli mahkemeler olacak... Daha küçük, daha mobil, bu kadar çok generalin olmadığı bir ordu kurulmalı. Bu gibi konular hakkında hiçbir partinin kendi programı yok. Sivil otorite nasıl bir ordu tahayyül ediyor, neler düşünüyor, bilmiyoruz. Tersine, "onlar ne diyecek, ne derlerse onu yapalım" diyorlar. Mesela, Millî Güvenlik Siyaset Belgesi'ne bakalım. Bu, bizim "ekmek mi, silah mı" tercihini yapacağımız bir belge, bizim temel hak ve özgürlüklerimizi ilgilendiren bir belge. Avrupa'da bunu hükümet hazırlar, tabii ki askerlere danışır, kamuoyuna açıklanır, sonra parlamento oylar, kabul edilirse parlamento kendi komisyonlarıyla uygulamayı denetler. Böyle bir şeyi düşünebiliyor musunuz Türkiye'de? Ayrıca, ordu üzerinden siyaset yapmak da çok yanlış, CHP'nin yaptığı gibi. Sol olduğunuzu iddia eden, sosyal demokrasi diyen bir parti bu üstelik. Türkiye'ye sol bir parti gerekiyor, böyle bir boşluk var Türkiye'de. Sol bir partinin, programın Türkiye'ye, hatta dünyaya söyleyeceği çok şey var. Ama biz maalesef hâlâ türban gibi meselelere takılmış gidiyoruz. Türbanlı üniversiteye girsin mi, girmesin mi? Girsin, ne var? Devlet olarak "sen bunu siyasi nedenlerle takıyorsun" demek gayri ahlâkidir. Sakal bırakıyorsunuz, "senin sakalın şuna benziyor" diyor, nasıl kendinizi ispatlayacaksınız? Yasaklarla bu iş çözülmez, hatta daha cazip hale gelir bunlar, daha aidiyet duygusu uyanıyor, daha fazla gündemi meşgul eder. İnsanlar belki orada bilim okuyacak, belki beş sene sonra öyle bir noktaya gelecek ki, anlamsız görecektir onu. Türkiye esas gündemini tartışmıyor maalesef. Türkiye'deki mesele şu: Ya güçten yana olacaksınız ya da hukuktan, adaletten. Gerçek ayrım bu. Yoksa laikmiş, değilmiş, sağlamış, solmuş değil. Bir kere bu asgari müşterekte birleşmek lâzım. Demokrasi, hukukun üstünlüğü, çoğulculuk, katılımcılık, bunlarda birleşmek lâzım. Sürekli topluma korku salarak, silahını göstererek demokrasi olmaz. Olgarşik bir yapılanma bu.

KENDİ GEÇMİŞİYLE YÜZLEŞMEYEN, KANSIZ BİR GELECEK DE KURAMAZ

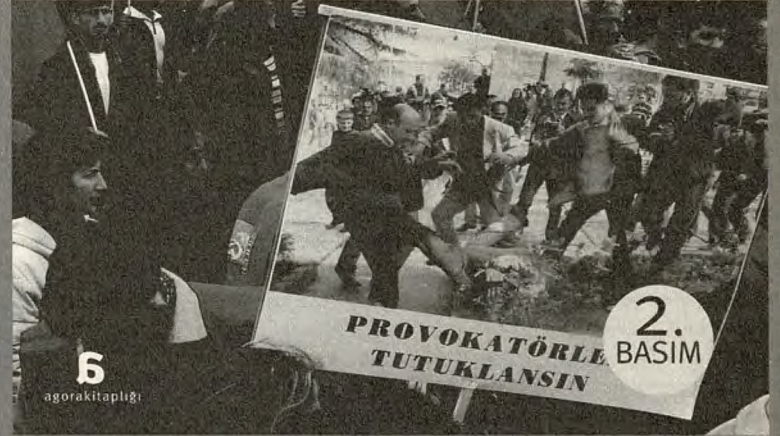
SİYASET >

Murat Belge'ye göre, yeni bir dalga halinde yükselen bu milliyetçiliğin mücbir sebebi, ulus-devlete duyulan inancın son kırıntıları. Ulus-devlet, kurulurken nasıl milliyetçiliğe yaslanarak tarih sahnesinde boy göstermişse, çağımızda da çözülürken yine milliyetçiliğe yaslanarak diklenmeye çabılıyor.

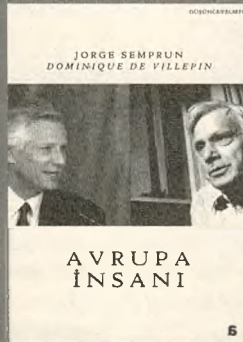
LİNÇ KÜLTÜRÜNÜN TARİHSEL KÖKENİ: MİLLİYETÇİLİK

SÖYLEŞİ: BERAT GÜNÇIKAN

< FELSEFE SELÂHATTİN HİLÂV'A SAYGI Haz.: Doğan Özlem- Güçlü Ateşoğlu

Gerek telif yazılarıyla, gerekse temel eserleri çevirerek felsefe ve düşünce hayatımıza eşsiz katkılarda bulunan Selâhattin Hilav'ın hatırasına saygıyla, onu düşünür, kültür ve edebiyat eleştirmeni yönleriyle tanıtan yazılardan hazırlanan bir derleme...

< DÜŞÜNCE AVRUPA İNSANI Jorge Semprun- Dominique de Villepin

Komünist gelenekten gelen yazar Jorge Semprun ile bugünün başbakanı Dominique de Villepin, diyalog halindeki karşılıklı metinleriyle, bir kültürel ve siyasal proje olarak 'Avrupa'nın geçmişi, bugünü ve geleceğini tartışıyorlar...

< SİYASET NEW LEFT REVIEW 2005 - TÜRKİYE SEÇKİSİ

1960'dan beri Avrupa Solu'nun köşe taşlarından olan New Left Review dergisinin 2005 yılı seçkisi: Susan Watkins, Perry Anderson, Andrew Glyn, Franco Moretti, Christopher Prendergast, Robin, Blackburn, Jacob Stevens ve diğer yazarların yazılarıyla...

Doğuyor yeni bir 28 Şubat güneşi

Bilenler bilir, Saadettin Kaynak'ın güzel bir şarkısı var, "Doğuyor ömrüme bir 28 yaş güneşi" diye başlar. Son günlerde yaşananlar bu şarkıyı anımsatıyor, sadece küçük bir değişiklik: "Doğuyor ömrüme bir 28 Şubat güneşi." Ama şarkıdaki aksine, insanın içini ısıtan bir güneş değil bu; kavuran, haşlayan, yok eden bir güneş. Ve bu güneş, varlığını ölümcül bir sisteme borçlu. O sistemin ne menem bir şey olduğuna bir göz atalım...

Şemdinli iddianamesini hazırlayan savcının, ordunun "istenmeyen adam" ilan ettiği diğer isimler gibi, kendi usulleri dairesinde olsa bile görevinden alınması vahim bir gelişmeyi sergiliyor. Öyle anlaşıyor ki, Türkiye uzun bir süre bu mevcut halin dışına çıkmayacak. Siyasal kadrolar devlet seçkinleri karşısında, seçilmişler atanmışlar karşısında hareket etme olanağını bütünüyle yitirmiş bir konumda kalmaya devam edecek. Bu, ordunun Türk siyasetinde oynadığı rolden olduğu kadar, Türk siyasetinin yapısal özelliklerinden de kaynaklanıyor. Bu durumu "apolitik politika" diye nitelendirmek zorundayız... Ordunun siyasete müdahalesini, siyasetin yapısal özelliklerinden kaynaklanan bir boşluk doğuruyor. Bu bir türlü sonu gelmeyen "yüzyıllık yalnızlığa" doğrudan doğruya siyasetin içsel dinamikleri açısından bakmak ve ne tür bir siyaset boşluğunun, siyasetin hangi eksikliklerinin bu gelişmelere yol açtığını irdelemek gerekiyor. Bu bakımdan, "orijinal" 28 Şubat iyi bir başlangıç olabilir.

28 Şubat döneminin başbakanı Necmettin Erbakan, cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve kuvvet komutanları

Demirel denklemi

Bilindiği gibi, 28 Şubat ordunun siyasete bir müdahalesiydi, fakat bu müdahale daha öncekilere göre hayli farklı bir biçimde tasarlanmıştı. Buna rağmen, özellikle 12 Mart'la yakın benzerlikleri vardı. Her ikisinde de cumhurbaşkanları devredeydi. Hatta 12 Mart'taki mahcup cumhurbaşkanına mukabil, bu defa Demirel, bütün siyasî hayatının en büyük özelliklerinden biri olan manevra kabiliyetini, güçlü gördüğü tarafa meyletme ve gündelik siyaseti bütünüyle erk üstüne kurma becerisini bir kez daha ustalıkla kullanmış, bütün süreci baştan sona kadar tayin etmişti. 28 Şubat'tan çok sonraki yıllarda basına yaptığı açıklamalardan öğrendiğimiz kadarıyla Demirel, ordunun MGK'da dile getirdiği "sıkıntıyı" derhal sezinlemiş, kimseye haber vermeden Genelkurmay'ı ziyarette bulunmuş, brifing almış, Çankaya'ya dosyalarla dönmüş ve onları genel sekreterine incelettirmiş. Geriye sadece dönemin zayıf başbakanı Erbakan'dan istifasını koparmak kalmıştı ki, sonunda onu da başararak Demirel tüm siyasî hayatı boyunca kendisini yakından izleyen ve zaman zaman siyasî gücüne büyük darbeler indiren Erbakan'ı bir kez daha yenmişti. Bu süreçte de Demirel, onu izleyenlerin çoğu kez sandığının tersine, bir denklem (eşitlik) değil, denksizlik/eşitsizlik kurma yeteneğiyle sonuç almıştı. Demirel, uzun siyasî hayatı boyunca başına gelenlerden ordunun gücüne "denk" bir siyaset gücü olmayacağını öğrendi... Türkiye'de, siyaset, bütün tarihi boyunca, kendi gücüne inanmadı. Siyasetçi daima kendisinden daha güçlü bir devletin ve farklı güçlerin olduğunu düşündü, siyaseti en fazlasından bir denge kurma becerisi olarak algıladı. Tarih orduyu daima yardıma çağıran siyasetçilere tanık oldu. Çeşitli belgeler, 27 Mayıs öncesinde, 12 Mart'ta, 12 Eylül'e giden günlerde açıkça orduya müdahale etmesi gerektiğini söyleyen "politikacıların" bulunduğunu gösteriyor. Buna mukabil, ordu da zaman zaman siyasete ve siyasetçilere "haber göndererek" ne istediğini önceden duyurdu. (Son olarak bunun 2002 seçimleri öncesinde Ecevit'e karşı gerçekleştirildiğini öğrendik.) Bunları münferit olaylar saysak bile, Demirel örneği üstünden tahlili biraz daha derinleştirebiliriz. Demirel, bütün siyasî tarihi boyunca orduyla başa çıkılacağına inanmayan bir politikacı kimliği sergiler. 12 Mart'ta "şapkasını alıp" gitmiştir. 12 Mart'ın ertesinde orduyla son derecede muhafazakâr bir işbirliği içine girmiştir. 12 Eylül sonrasında zaman za-

man darbenin sahipleriyle tartışmalar da bulunsun ve o dönemlerde kamuoyu desteğini kazansa bile, o yaklaşımını sürdürmemiş, aksine Evren'i cumhurbaşkanlığı uçağıyla getirip Çankaya Köşkü'nde ağırlamıştır. 28 Şubat sürecinde de açıkça ordudan yana ağırlığını koymuştur. Koca bir 28 Şubat'ın cumhurbaşkanına "yaptırılması", onun bu bu derecede aleni bir biçimde alet olması, herhalde ancak bizde görülebilecek bir olgu.

Türkiye'de siyaset, tıpkı eğitim gibi, bir egemen sınıf ikamesi olarak kendisini gösteriyor. Siyaset, ayrılmamış bir toplumsal yapıda, önceden tasarımı yapılmış

korporatist devletin güvenliğini sağlamak için kullanılan bir araçtan öteye gitmedi. Siyasetçi, sivilin (hatta "balıncıplakların") temsilcisi olduğunu iktidar döneminde bütünüyle unuttu. Bu, siyasetin tümüyle "oportünist" bir bağlamda yapılmasına yol açtı. Siyasal iktidar işlevini devletin elinde bulundurduğu rantı (gerektiğinde gayrimişru yoldan) dayandığı toplumsal sınıfa dağıtmakla sınırlandırdı. Eğer bu şekilde bir rant sağlayabilirse, bunun o sınıf çıkarını gözetmek olduğunu ve daha beteri, bunun yeterli sayılması gerektiğini düşündü.

Şemdinli iddianamesini hazırlayan savcının görevinden alınması, vahim bir gelişmeyi sergiliyor. Öyle anlaşıyor ki, Türkiye daha uzun bir süre bu mevcut halin dışına çıkmayacak. Siyasal kadrolar devlet seçkinleri karşısında, seçilmişler atanmışlar karşısında hareket etme olanağını bütünüyle yitirmiş bir konumda kalmaya devam edecek. Bu, ordunun Türk siyasetinde oynadığı rolden olduğu kadar, Türk siyasetinin yapısal özelliklerinden kaynaklanıyor.

Jön Türklerden 27 Mayıs'a

Bu durumu meydana getiren çok önemli bir neden, Türkiye'de siyasal alanının bir siyaset alanı olarak inşa edilmemesi ve tarihsel bir gelişmeye dayanmaması. Batı'da siyaset tarihi, toplumsal çalkantılarla ve hepsinden önemlisi, sınıf çatışmalarıyla birlikte oluştu. Klasik Osmanlı siyasetinin sekülerizasyonu gerçekleştirilmesi ve siyasal erke kutsal erki birbirinden ayıramaması ise daha sonraki gelişmelerin önünü tıkadı, monist bir vizyonun oluşmasını zorunlu kıldı. Bu da, sonuna kadar kutsal olanın hakimiyeti anlamına gelen hiyerarşik bir yapının hegemonik konumunu sürdürmesidir. Modern dönemin başlangıcı sayılacak Jön Türkler dahi "ihtilâl" yapma sürecinde egemen otoriteye dokunmayı düşünmedi, hatta onu ululamaktan hiç vazgeçmedi. Modern dönem Türk siyaseti, herhangi bir siyaset tasavvuru olmaksızın doğdu. Meşrutiyet döneminin arayışları bu kapıyı araladı. Fakat onlar da yeterli değildi. Bu bakımdan, cumhuriyet döneminin ulusal irade kavramıyla işe başlaması, neresinden bakılırsa bakılsın, yabana atılması gereken bir husus. Ne var ki, o dönemin de korporatist-solidarist bir devlet anlayışıyla bütünleşmesi, doğabilecek tüm açılımları kapattı. Tek parti yönetiminin Avrupa'da yükselen faşizmler çağında egemen olması ve onlardan çok etkilenmesi, 1950'ye kadar olan dönemi kendi içine sıkı sıkıya kapattı. 1950 sonrası ise, her ne kadar millî irade tezahüratları arasında geçtiyse de, ciddi herhangi bir değişim getirmede. Tersine, iktidarın aydınların desteklediği bir askerî darbeyle devrilmesi, 1960 sonrası Türk siyasetinin kaderini belirledi. 1971, '80, '97 (28 Şubat) darbe ve müdahaleleri, işin gelip bugüne bağlanmasına yol açtı.

Bugün, ordu, siyasî hayatın tek ve mutlak hakimisi durumunda. Bu, çok çeşitli biçimlerde tezahür eden bir olgu. Ordu bir yandan toplumun en güvendiği kuruluş olarak sivriliyor, bir yandan vazgeçilmez bir güvenlik unsuru şeklinde kendisini gösteriyor, bir yandan da siyasetin biçimlendirilmesinde doğrudan etkili oluyor. Böyle bir durumun ortaya çıkması kendiliğinden olmadı. 1981 anayasası bu hareketin zeminini hazırladı. Millî Güvenlik Kurulu'nun varlığı ve etkinliği gücünü bu anayasadan aldı gibi, 28 Şubat 1997'de cumhurbaşkanının inisiyatifli ordu-siyaset ilişkisinin yeni bir dö-

meç almasına yol açtı. Bununla birlikte, 28 Şubat 1997 olgusunun altında başka bazı dinamikler de mevcut.

Fukuyama, Berlusconi, Özal

Bu gelişmenin daha önceki dönemlerden önemli bir farkı var. 1990'ların öncesinde ordu, siyasetin dışında kalmayı olmasa bile, dışında durmayı bir ilke olarak benimsemişti. Bu, dönemin siyasetiyle doğrudan ilgili, bağlantılı bir koşuldur. O dönemlerde siyaset, gündelik hayatın dinamikleri üstünden gelişmezdi. Daha açık söyleyecek olursak, siyasal alanla toplumsal alan birbirinden iletişim düzeyinde ayrılmıştı. Oysa 1990'lardan başlayarak siyasetle toplumsal süreç, kitle iletişim araçları ve borsayla birbirine ciddi biçimde bağlandı. Köy kahvesine gidip konuşma yapan politikacının yerini, sabahlara kadar devam eden televizyon programları almaya başladı. Borsa ise bir barometre haline getirildi. Kitle iletişim kanalları, sabah akşam, siyaseti borsa tepkileri üstünden izlemeye başladı. Bu koşullar altında siyaset bir yanıyla gerçek ve özsel anlamından koptu, bir yanıyla da başka bir mecedada gelişmeye başladı.

Bu yeni mecra, siyasetin "çıkarcı grupları" tarafından ve kitle iletişim araçları yoluyla biçimlendirilmesiydi. Yoğun, fakat gizli bir endoktrinasyon bu dönemle birlikte başladı denebilir. O bakımdan, 1997 yılında generallerin üniformalarıyla televizyon ekranlarında görüş belirtmesi, emekli generallerin benzeri etkinliklere girilmesi, gazetecilerin Genelkurmay'a çağrılarak bilgilendirilmesi, devlet bürokrasisinin, rektörlerin de benzeri toplantılara davet edilmesi, sözü çok edilen "millî irade"ye dayanan bir siyasal iktidarın farklı yollardan gidilerek ve farklı güçler kullanılarak altının oyulabileceğini gösterdi. Bu, siyasetin korporasyonel bir anlayışla bütünleşmesiydi.

1980 sonrasında ortaya çıkan ve literatürde "yeni toplumsal hareketler" olarak anılan, toplumlara bir "siyaset teknolojisi" getiren bu oluşumlar, büyük harfle yazılan Siyasetin dışında bir modelin olabileceğini ilk kez sanayi sonrası toplumlara öğretti. Burada etkin olan dinamik, en geniş mânâda kullanılan "sivil toplum"du. Kavramlar, olgular ve sorunlar etrafında toplanan grupların yarattığı dinamikler, hareket kabiliyeti daha sınırlı olan büyük siyasal gövdeden daha hızlı sonuç alabiliyordu, aynı zamanda aşağıdan yukarıya örgütlenen bir demokrasi anlayışına da öncülük ediyordu. Bu yönüyle son derece önemli gelişmelere gebe idi. Ne var ki, bu dönem yeterince serpilemedi. Geniş ölçüde (ama belki zımni biçimde) bir iktidar dekonstrüksiyonunu benimseyip öngörse bile, bu gelişmeler daha ziyade kültürel konu ve kavramlar etrafında donuklaştı. İktidar olgusunun sınıfsal, tarihsel, yapısal olmak üzere üç özelliği ihmal edildi. Kadın hakları, eşcinsel hakları, çevre gibi konularda başarılar sağlandı. Fakat bütünyle erk ilişkileri demek olan siyasetin darboğazları gündeme getirilemedi.

Oysa, o dönemde, küreselleşmenin ikinci evresi başlıyordu. Bu, birinci küreselleşme dalgasından farklıydı. İlkinde daha çok temel haklar ve özgürlükler, insan haklarının uluslararası/ötesi bir anlayışla benimsenmesi söz konusuyken, ikinci küreselleşme tartışması bir neoliberal ekonomi etrafında biçimlenmiş, sınırsız, koşulsuz piyasa şartlarının yaratılmasına dönüktü. Bu yanılla da uluslararası ekonomide tarihin en büyük gelir eşitsizliğini ve yoksullaşmayı üretti. Böyle bir dönemde, her zamankinden daha fazla keskinleşen bir sınıf çatışması ortamında siyasal iktidarın söz konusu edilmekten çıkarılması, ancak kapitalizmin çok dikkatli bir tasarımıyla mümkün olabilirdi. "İdeolojiler öldü" sloganından başlayarak Fukuyama'nın tezlerine erişen bu anlayış, sözünü ettiğimiz sınırlarda da kalmayarak Yeni Muhafazakâr ve Evangelist Amerikan politikalarıyla emperyalist bir genişleme gösteriyordu. Bu yapının çokuluslu şirketlere dayandığı, oradan destek aldığı kuşkusuzdu. Ama hepsinden

Her politik adım, önce borsanın kantarında tartılıyor. Borsada inişe yol açmış her türlü söz lanetleniyor. Borsa, bir siyasal temsil aracı olarak sunuluyor. Bu, tepeden tımağa yalan ve yanıltır. Borsa sadece kısıtlı bir çevreyi temsil eder, politik bir temsil gücüne sahip olamaz. Sadece finans-kapitalin, korporasyonların ne istediğini anlamak bakımından bir gösterge olarak okunabilir.

Cumhurbaşkanı Sezer'in başkanlığında toplanan Millî Güvenlik Kurulu toplantısında asker üyeler...

önemlisi, bu desteğin kitle iletişim araçları ve medya imparatorluklarıyla ayakta tutulmasıydı. Berlusconi'nin iktidara gelişi bir tesadüf değildi, aynı şahsın Irak savaşına sınırsız destek vermesi de tesadüf olamazdı. Bu durumda, "korporasyonel" siyaset, şirket pozisyonları etrafında biçimlenmiş yeni "İmparatorluk" çıkarlarının somutlaştırılmasıdır.

Türkiye, bu siyaset kültürünü 1980'lerden başlayarak aynen benimsedi. Turgut Özal'ın iç savaştan yorgun düşmüş bir topluma "ideolojiler öldü" diye saldırması çok anlamlı ve işlevseldi. Aynı Özal'ın kitle iletişim araçları egemenliğini başlatması, finans-kapitalin akışkanlık kazanma ihtiyacıyla bağlantılıydı. Piyasa ekonomisinin her türlü etik sınırlamayı aşacak biçimde fetişleştirilmesi, işin üçüncü aşamasıydı. Bu anlayış ve model, siyaset-toplum denklemini bütünyle birbirinden ayırtıyordu. Siyasal çıkar/sınıfsal çıkar olgusunun ortadan kalkmasına olanak yoktu, ama siyasetin manipüle edilmesi her zamankinden daha mümkün hale getirilmişti ve siyaset/çıkarcı ilişkisi artık egemen sınıflar yönünde biçimlenecekti. '90 sonrasında Türkiye'nin de gelir dağılımı açısından tarihindeki en kötü dönemden geçmesi, yoksulluğun en önemli toplumsal "kategori" haline gelmesi çok somut bir göstergedydi. Bu süreç daha da kötüleşerek devam ediyor.

SHP'nin tasfiyesi ve devlet aklı

Türkiye, 1990'lardan itibaren çok özgül bir siyaset anlayışına yöneldi. Bu, siyasetin bütünyle kültürel bir temel üstüne inşa edilmesi anlayışıydı. '91 seçimleri bu nedenle önemli. O seçimlerde sosyal demokrat tezler, uzun ANAP iktidarı yıllarından sonra ilk kez bir seçenek niteliği kazanıyordu. SHP'nin kendi içinde de bir kırılma gündemdeydi. Klasik CHP tezlerinin aşılması ve daha reel bir sosyal demokratik gündemin hazırlanması öncelikli hedefti. Kürtlerin demokratik haklarının benimsenmesi ve parlamentoya taşınmaları bu yönden çok önemliydi. Bu dönemde iki çok önemli gelişme ortaya çıktı. Seçimleri izleyen iki yıl içinde önce Kürt konusu yeni bir çerçeveye oturtuldu. 1991 parlamentosunun açılışında Kürt milletvekillerinin attığı yanlış adım, Çiller hükümetlerinin devlet eksenli bir politik manevra yapmasına olanak sağladı. Bu, polis ve asker emeklilerinin DYP içinde egemen olduğu dönemdir. Ağar'dan başlayarak Güreş'e kadar kamuoyunun başka düzeylerde tanıdığı isimler siyasette etkinleşmeye başlarken, Türkiye de devlet şiddetine dayalı, katı bir milliyetçilik anlayışına sahne oluyordu. Demokratik hak tartışması, AB sürecinde yeniden açılacağı güne kadar susturuluyordu. İkincisi, SHP içindeki muhalefet bastırılıyor ve bu, büyük bir projeye gerçekleştiriliyordu. Sadece muhalefetin alt edilmesiyle yetinilmiyor, SHP, CHP'ye ilhak ediliyordu. Böylece gerek ekonomik, gerekse demokratik planda siyasetin devre dışı bırakıldığı bir dönem başlıyordu. Bu dönemin doruk noktası 28 Şubat krizi idi. 1997 sonrası, Türk siyaseti açısından çok karmaşık bir dönemdir. Henüz üstündeki sis perdesi kalkmadı. Çünkü, bu dönem 11 Eylül sonrasına tekabül eder ve ABD'nin Ortadoğu bölgesindeki hazırlıklarıyla iç içe geçer. Ecevit-Bahçeli çizgisinin aşılmasının özellikle ordu tarafından öncelikli hedef olduğu ortaya çıkmış bulunuyor. 2002 krizinden başlayarak Türkiye'nin "apolitik politika" anlayışına taşınmak istediği ortada. Oysa, siyasetin bu gelişmelere karşı verdiği bir yanıt var. İlginç olan, o yanıtın siyasetçi tarafından okunmaması.

Bu bakımdan, 2002 seçimleri ikili bir anlam taşıyor. Bir yandan 1990'larda gelişen ve kültürel tematikler üstünde somutlaşan bir siyasal davranış eğilimi sergiledi. İkincisi, 1993 sonrasında ortaya çıkmış olan siyaset anlayışının tasfiyesini gerçekleştirdi. Bu hamle, bu sonuç, bütün naifliğine karşın "apolitik politika"ya karşın toplumun yükselttiği bir siyasal çıkış olarak görülebilir. 1950'den beri devam eden siyasal davranışla da bu yanılla bütünleşiyor. Ama, bizatihi siyaset ve AKP bu an-

layışı değerlendirmeyi bilemedi ve yeniden apolitik politikaya alan açtı. 1980 sonrasında başlayan bu olgunun şimdi bazı yapısal özellikleri üstünde durmakta fayda var...

İlki, bu sürecin devletçi seçkinlerle siyasetçiler arasındaki zıtlas-madan kaynaklanması. Siyaset, devlet seçkinleri tarafından, ülke-nin "a priori" tespit edilmiş çıkarlarına zarar getirmeyecek biçim-de yapılmalıdır, bu anlayışa göre. Bu çıkarlar, devlet aklının ege-menliği ve beka düşüncesidir. Machiavelli'den beri Batı siyaseti-nin tartıştığı, aştığı, sadece Cezayir Savaşı gibi dönemlerde orta-ya çıkan, ama gene kontrol altına alınan bu olgu, Türk siyasetin-de hiçbir zaman gündemden düşmedi. Tam tersine, siyaset bu minval üzere sürdürüldü. Unutmayalım ki, devlet aklı Susurluk skandalında somutlaşmış, Şemdinli iddianamesiyle bir kez daha somut olarak sorgulanma noktasına gelmiştir. Fakat, sorgulanma-sı yerine, iddianameyi hazırlayan savcının devre dışı bırakılması kadar anlamlı hiçbir şey olamaz. Bu meyanda, devlet aklı üç tem-el unsur üstüne bina edilmiştir: Sınıfsız toplum, egemen millet anlayışı etrafında biçimlenmiş üniter devlet, beka düşüncesi.

Borsa istikrarı ve kültürel kodlar

AKP hükümetinin ve Türkiye'nin iç içe bulunduğu durum, iki önem-li çıkmazı işaret ediyor. İlki, Türkiye'de siyasetin korporasyonel an-layış üstüne oturtulması, AKP'nin de bundan medet ummasıdır. Bu anlayış, daha önceki ve hiçbir zaman ortadan kalkmamış olan beka kavramının eşleniği olan istikrar kavramıdır. Söz konusu istikrar, bütünüyle korporasyonel bir mantıkla biçimlendiriliyor. Anla-şılan, sınıf çıkarlarının eşitlikçi bir anlayışla denge durumunda bu-lunması değil. Dile getirilen, son derecede sakıncalı bir kavram olan borsa istikrarıdır. Her politik adım önce borsa-nın kantarında tartılıyor. Borsada inişe yol açmış her türlü söz lanetleniyor. Borsa, bir siyasal temsil aracı olarak sunuluyor. Bu, tepeden tımağa yalan ve yanlış. Borsa, sadece kısıtlı bir çevreyi temsil eder; politik bir temsil gücüne sahip olamaz. Sa-dece finans-kapitalin, korporasyonların ne istediği-ni anlamak bakımından bir gösterge olarak okuna-bilir. AKP iktidarına dönük bir muhalefette, eleştiri-de bulunmanın borsa istikrarını bozacağı bizzat hü-kümet tarafından da işaret ediliyor. Ve AKP, bu yol-dan kendini bugünkü duruma mahkûm ettiğini unutuyor. Mevcut hal, siyasal muhalefeti öldür-üyor. İstikrar bozacağı nedeniyle siyasal muhalefet daha baştan yok edilirse, şimdi olduğu gibi siyasal özne (diyelim iktidar) büyük bir boşluğa sürüklenir.

Çünkü, mevcut durum bir atalet meydana getirir. İktidar da bu şartlar altında apolitikleşir. Siyasal olmaktan çıkmış bir iktidarın diktatoryal hale gelmesinden daha vahim olan bir şey vardır. İkti-dar kendini siyaseten yeniden üretmez. Meşruiyetini yitirir. Bura-daki meşruiyetin hukukî ve objektif mânâsından daha önemli ola-nı, subjektif özelliğidir. Sürekli siyasî istikrar sözü eden bir iktidar, toplumu paralyze etmeye başlamıştır. Bu, iktidarı elinde tutan gü-cün kendi paralizasyonu anlamına da gelir...

2002 seçimlerinden beri yaşanan bu durumun önemli koşulları var. İktidar kendini uzun bir süre AB dinamikleriyle bütünleştirdi. Bu dönemde kendisine yönelik eleştirilerin anti-demokratik bir or-tam yaratacağını savundu. Toplum giderek "ya anti-demokrasi ya AKP" ikilemine sıkıştırıldı. Bu, toplumsal/siyasal muhalefetin doğ-madan boğulmasına yol açtı. Özellikle aydınlar, bu anlayışın geli-ştirilmesi için önemli destek sağladılar. Hepsinden önemlisi, siya-sal iktidar, demokratik toplum ve siyasal süreçlerde görüldüğünün tersine, hem zımnî hem de fiilî bir konsensüs aracı yapıldı. Oysa iktidar yapısı, doğası gereğince ve özellikle söz konusu olan de-mokراسiye, bir dissensüs aracı olmak zorundadır. İktidar, varolu-şunun bir sonucu olarak bir gerilim ve kinetik noktadır. Tartışıl-maya mahkûm olduğu kadar, buna muhtaçtır da. Bu, iktidarın sa-hiplerini de bağlayan bir husustur. İktidar, demokratik anlamıyla kendini onların tartışmasına da açmak zorundadır. Bizde bu duru-mun tersi gerçekleşti. Bunun dramatik sonucu, büyük bir siyaset boşluğunun doğması. Şimdi asker tarafından doldurulan bu boş-luk, doğrudan doğruya iktidar tarafından meydana getirildi.

Bunun bir ikinci nedeni daha var: Türkiye'de siyaset, 1990'lardan bu yana kültürel kodlar ve temalar etrafında yapılıyor. Bunlar tür-ban, İmam-Hatip Liseleri, Kürt sorunu ve Ermeni olaylarıdır. Yer al-

Dinamik siyaset, kültürel kodları kapsar. Fakat salt kültürel tematiklerin meydana getirdiği bir siyasal üretim olamaz. O da siyasal boşluk doğuran bir başka olgu olarak sivrilir. Halbuki, Türkiye'nin bugün dinamik bir siyaset üretimine toplumsal olarak her zamankinden fazla ihtiyacı var.

'91 seçimlerinde sosyal de-mokrat tezler, uzun ANAP iktidarıdan sonra ilk kez bir seçenek niteliği kazanıyordu. SHP'de klasik CHP tezlerinin aşılması öncelikli hedefti. Kürtlerin demokratik haklarının benimsenmesi ve parlamento-ya taşınmaları bu yönden çok önemliydi. Bu dönemde iki önemli gelişme ortaya çıktı. '91 parlamentosunun açılışında Kürt milletvekillerinin attığı yan-lış adım, Çiller hükümetlerinin devlet eksenli bir politik mane-vra yapmasına olanak sağladı. Ağar'dan başlayarak Güreş'e kadar kamuoyunun başka dü-zeylerde tanıdığı isimler siyaset-te etkinleşmeye başlarken Türkiye'de devlet şiddetine da-yalı, katı bir milliyetçilik anlayış-na sahne oluyordu. İkincisi, SHP içindeki muhalefet bastırılı-yor ve bu, büyük bir projeye gerçekleştiriliyordu. Sadece mu-halefetin alt edilmesiyle yetini-miyor, SHP, CHP'ye ilhak edili-yordu. Böylece gerek ekonomik, gerekse demokratik planda si-yasetin devre dışı bırakıldığı bir dönem başlıyordu.

dıkları büyük kanava da demokratikleşmedir. Bu, yanlış olmayan bir yaklaşım. Türkiye'de demokratikleşmenin bu dört unsurla doğ-rudan bir ilişkisi var. Fakat çok önemli bir ayrıntıya dikkat etmek şartıyla: Demokrasi, bu olguları ve onlardaki dönüşümü kapsar. Fakat o olgular teker teker ele alındığından demokrasiyi kapsama-yabilir. Bu bir kapasite sorunudur. Kürt meselesi örneğin, kısa sü-rede Kürt milliyetçi şovenizmine dönüşme, türban meselesi bir an-da anti-laik bir yaklaşımı içermeye tehlikesine her zaman sahipse, bu onların nüvelerindeki demokratik kapasitenin sınırlılığından kaynaklanır.

Türkiye bu hatayı yaptı, yapıyor ve noktasal olarak bu meseleleri tartışarak demokratik çıkış geliştirmeye çalışıyor. Doğrusu, siya-sal planda dinamik bir anlayışla ele alınan demokrasi tartışması üstünden bu olguları irdelemek ve yeniden kurgulamak. Bir diğer olgu da, siyasetin kültürel kodlara indirgenmesi. Oysa siyaset bunlardan fazla bir şeydir. Dinamik siyaset, kültürel kodları kap-sar. Fakat salt kültürel tematiklerin meydana getirdiği bir siyasal üretim olamaz. O da siyasal boşluk doğuran bir başka olgu olarak sivrilir. Halbuki, Türkiye'nin bugün dinamik bir siyaset üretimine toplumsal olarak her zamankinden daha fazla ihtiyacı var.

Üçüncüsü, bu tartışmaların devlet odaklı, devlet özneli bir söylem üstünden yapılması. Türkiye'de, bütün bu koşulların da katkısı olaraktan, aydınların son çeyrek yüzyıldaki söylemlerinin öznesini devlet oluşturuyor. Türk aydınının 1908'den ve hatta öncesinden başlayarak devletle sorunlarının olduğu doğrudur. Kaldı ki, devle-tin bizzat kendisi bir sorundur. Bu, devletin erk ve iktidar odağı olmasıyla ve devletin meşru da olsa şiddet kullanma hakkına sa-hip bulunmasıyla ilgili. Türkiye'de devlet, bunun da ötesinde, top-lumsal öznede bilinçdışı olacak ölçüde etkinlik ka-zandı. Fakat burada söylem kuramı açısından ilginç bir husus var. Eğer siyasetin yüklenmediği bir retorik içinde devlet karşıtı söylem devam ettirilirse, bu du-rumda karşı çıkılan devlet söylemi aynı zamanda ve farkında olunmaksızın içselleştirilir. Türkiye'de aydın-ların sürdürdüğü çok haklı tartışmanın böyle bir sa-kıncası var. Bu sakınca, siyasetin aydınlara yeterli desteği sağlayamamasından kaynaklanıyor.

Muhalefet üretmek

AKP'nin iktidara getirilmesi, toplumun siyaset üret-me isteğinin bir uzantısıydı. AKP, aradan geçen za-manda istikrar kavramıyla bütünleşmiş atalet siya-setiyle siyasal alanı boşalttı. Ve zaman içinde hızla devlet eksenli bir siyasal söyleme doğru çekildi, çe-kiliyor. Şemdinli iddianamesinden başlayarak bu durum devam ediyor. Bunun niçin olduğu da besbelli: Cumhurbaşkanlığı seçim-lerine giden süreçte AKP, devletle ve siyaset ötesi güçlerle bir ko-alisyon arıyor. Çıkar temelli politikaların kısa erimli taktik nedenle-rinden kaynaklanan bu yapı, kısa sürede AKP'yi altına almakta ge-cikmedi. Kaldı ki, aynı AKP aradan geçen zamanda ne türban ko-nusuna, ne İmam-Hatip Liseleri konusuna bir çözüm üretti. Siya-seten halledilmesi gereken bu sorunlar, aydın inisiyatifine terk edildi.

Bütün bunlardan sonra ne yapılabilir sorusuna verilecek yanıt bel-li: Muhalefet üretmek!

Siyaset, elbette bir koalisyon kurma sürecidir. Siyasetin özünü bu olgu meydana getirir. Bu bir taktik manevraya dayanır. O anlamda belli bir konjonktürde iki farklı ideolojinin siyasal çıkarları kesişebi-lir. Gramsci'nin altını çizdiği manevralar savaşı, bu konuda yete-rince ufuk açıcı. Bu bağlamda, AKP'nin belli bir dönemde sürdür-düğü demokratikleşme ve AB politikaları, onunla noktasal bir ko-alisyonu meşru kılabilir. Ama ne demokratikleşme, ne istikrar id-diaları bu partiye ideolojik olarak yükseltilmesi gereken muhalefe-tin önünü kesmemeli, onu engellememeli. Aksi takdirde, yapay bir konsensüsün oluşumu büyük bir siyasal boşluk meydana getire-cek. Türkiye'de tam anlamıyla bu yaşanıyor; ideolojik tavrı almak-tan, muhalefet etmekten vazgeçmiş, dolayısıyla da kendisini inkâr etmiş bir siyasal ortam bulunuyor. Apolitik, korporasyonel, eylem-sizlik gibi üç temelde, yapıyormuş gibi görünen, ama yapılmayan politika, neticede bugünkü noktada kesişti, düğümlendi.

Yaşanan sıkıntıların nedenini geniş ölçüde çarpık siyasetsizliğin siyaseti katletmesinde aramak bu şartlarda niye yanlış olsun?

Hasan Bülent Kahraman

Herkes CNN'i izlerse, CNN neyi izleyecek?

Güncel Meseleler - Medya

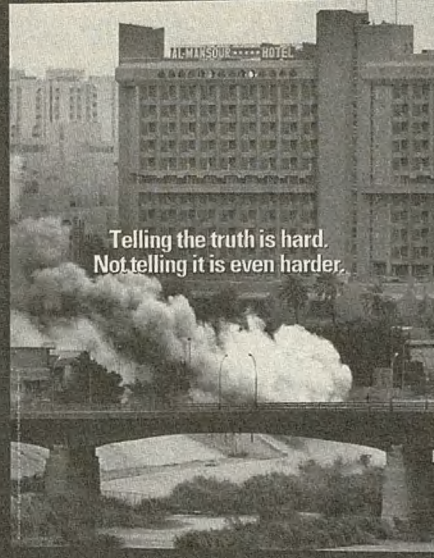
El-Cezire Olayı Yeni Arap Medyası Üzerine Eleştirel Perspektifler

Muhammed Zayani

Arap dünyasında pek az olay, Körfez'deki küçük yarımada Katar'dan 24 saat uydu yayını yapan pan-Arap haber ve yorum kanalı el-Cezire'den daha fazla tartışmaya yol açmıştır. Hızla kazandığı başarı, Arap medyasını şaşkına çevirdi, el-Cezire'nin kendisini bile sersemletti. Zayani'nin kitabı çeşitli disiplinler yaklaşımları ve farklı arka planlara sahip uzmanların çabalarını bir araya getiriyor. Avrupa, ABD ve Ortadoğu'dan medya araştırmaları, iletişim, gazetecilik ve politik bilimler gibi çeşitli disiplinlerden uzmanların hazırladığı dokuz makaleden oluşuyor. Odakları, yaklaşımları ve yöntemleri çeşitlilik gösteren bu makalelerin her biri kendi tarzında bu medya olayının açığa kavuşturulmasına katkıda bulunuyor.

El-Cezire Olayı

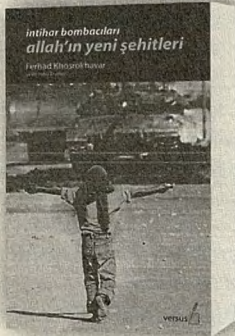
Yeni Arap Medyası Üzerine Eleştirel Perspektifler

Editör: Muhammed Zayani

Çeviri: Gamze Erbil

versus

Güncel Meseleler - Siyaset İntihar Bombacıları Allah'ın Yeni Şehitleri Farhad Khosrokhavar

"2002'de Fransa'da basılan ve epey ilgi gören kitap 2005 Şubat ayında İngilizce'ye de çevrildi ve hemen konuyla ilgili bir "başyapıt" olarak değerlendirilir oldu."

Ruşen Çakır

Portreler Sylvia Pankhurst Mary Davis

"Kitap, annemin başta gelen üç ilgi ve ilkesini ele almaktadır: feminizm, sosyalizm ve anti-ırkçılık. Bu üç sürükleyici güç, özellikle onun feminizmi ve sosyalizmi, esas ve dördüncü ilgisini açıklamaktadır: anti-faşizm. Onun, benim çocukluk ve gençlik yıllarım da dahil, daha sonraki yıllarda en büyük tutkuyla sarıldığı sorun işte buydu."

Richard Pankhurst

Alternatif Tarih Okumaları "Baki İlk Selam" Çerkes Ethem

Yabancı Arşiv Belgelerinden ve Kendi Kaleminden

Emrah Cilasun

" 'Gerçek yapıcı', hem karartılan gerçeği bulmaya çalışır, hem, bir inşaat ustası gibi, yalana dayanan yapıları yıkıp, onun içinden ayıkladığı malzemelerle gerçeğin yapısını kurmaya çalışır, hem de, karşıtlarının iddiasının aksine, 'yıkıcı' değil, 'gerçek yapıcı'dır. İşte Emrah Cilasun, bu zor işe girişme cesaretini gösterenlerden biridir."

Gün Zileli

Başkalarının stratejisine otomatik ortaklık

ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın Türkiye ziyareti, pek çok konu, bu konularda pek çok soru işareti ve ilişkilerde pek çok müphem nokta barındırıyor. Medyaya bakılırsa, Hamas meselesi konuşuldu, İran'ın nükleer programı ele alındı ve Türkiye'nin Kuzey Irak'taki PKK kamplarına karşı askerî bir hareket talebi tekrar gündeme geldi. Bir de tabii, o yakışıklı ifadeyle "ortak vizyon belgesi" oluşturma konusunda mutabakata varıldı. Ama görüşmelerde Türkiye medyasına yansımayan başka boyutlar da vardı ve o boyutlarla birlikte ortaya çıkan resim bize yansıyandan başka bir görüntü arz ediyordu. O resme biraz yakından bakalım...

Tahmin edildiği gibi, ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın Ankara ziyaretinde, Hamas meselesi konuşuldu ve öğrenebildiğimiz kadarıyla, ABD, Hamas'la görüşülmesine kategorik olarak karşı olmadığını söyledi. Fakat bu görüşmenin bir siyasî şova dönüştürüldüğü ve bunun da Hamas'ın işine yaradığı gerekçesiyle serzenişte bulundu.

İran'ın nükleer programı konusunda Türkiye sıkışık durumda tabii. Silahlı bir hareket istemiyor, ama işler o noktaya varırsa ne olacak, pek de belli değil. BM Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın askerî bir harekate destek vermeyeceklerini ve bunu gayet yumuşak bir üslûpla Rice'a iletmış olmaları muhtemel.

Eski Dışişleri Bakanı İltis Türkmen'in 28 Mart'ta Hürriyet gazetesinde yazdığı "İsrail seçimleri ve sonrası"

başlıklı yazısından birkaç cümleyi hatırlayalım:

"Peki Türkiye'nin politikası nedir? Biz başka konularda olduğu gibi yine galiba aceleci davrandık. Hamas'ın yetkililerini apar topar Ankara'da kabul ettik. Gazze'de ürünlerini İsrail üzerinden satacak bir sanayi bölgesi kurmak gibi bugünkü koşullarda gerçekleşmesi hayal projeler ürettik. Bugün yapabileceğimiz fazla bir şey yok... İsrail üzerinde baskı kuramayız. İsrail ile bizim de çıkarlarımıza uygun önemli ilişkilerimiz var. ABD'deki Musevi lobisini daha da gücendirmek ise hiç işimize gelmez. Dolayısıyla eleştirilerimizde bile ölçülü olmak mecburiyetindeyiz... Zaten Arap ülkeleri de nasıl olsa eylemden çok söylemlerle yetinecekler. Kraldan fazla kral taraftarı olmak doğru olmaz."

İşte Türkiye'nin durumu budur: İşlerin nasıl döndüğünü içeriden bilen biri, bir akıl adam söylüyor: "Eleştirilerimizde bile ölçülü olmak mecburiyetindeyiz." Hamasetten kavruluyor ortalık, ama memleket süt dökmüş kedi kadar sesini çıkarabilecek durumda. Yaşasın çok boyutlu dış politika, yaşasın stratejik derinlik!

"Biz doğruyuz, onlar yanlış"

Türk medyasının nal topladığı bir haberi daha görmekte fayda var tam bu noktada: ABD'nin İran'ı üstelik nükleer silahlar da kullanarak vurma planlarının hazır olduğunu yazan New Yorker dergisinden kıdemli gazeteci Seymour Hersh, Amerikan Democracy Now radyosuna verdiği mülâkatta şunu anlatıyor:

"Silah kontrolünden sorumlu ABD Dışişleri bakan yardımcısı Robert Joseph, Viyana'da Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı Başkanı Muhammed El Baradei'le İran'ın nükleer programıyla ilgili sorunu görüşür ve taraflara eşit muamele etmesinden duydukları rahatsızlığı iletir. 'Biz doğruyuz, onlar yanlış' der, 'böyle davranamazsın'. Sonra sinirine hakim olamayıp 'Bizimle çatışacak şeyler söy-

lemekten vazgeçeceksin. Biz bu konuyu en büyük ulusal güvenlik tehdidi olarak görüyoruz' diye çıkışır."

Seymour Hersh, bu çıkışmayı aktardıktan sonra sözlerine şöyle devam ediyor: "Size ayrıca söyleyebilirim ki, Robert Joseph, aynı şeyleri Türkiye'de Türk yetkililere söyledi. Oraya gitti ve yine çok şiddetli bir toplantı yaptılar."

Dolayısıyla, Robert Joseph, Rice'ın gelişinden bir ay kadar önce Ankara'yı "yumuşatmak" ve piyano ustası bu hanım dışişleri bakanının canını sıkacak bir ortamın önüne geçmek için elinden geleni yapmıştı.

Yani, medya Rice'ın ziyaretinde karşılıklı iltifatları parlatıp durdu, ama Ankara Washington'un kabalığını ve ne kadar kabalaşabileceğini daha önce idrak etmiş oldu.

İran konusunda Türkiye'nin önündeki ilk aşama, Birleş-

miş Milletler kararı olmaksızın ABD'nin uygulayacağı ambargoya katılıp katılmayacağıdır. Rice, ilk durağı Atina'da da, ardından Ankara'da da bu "gönüllüler koalisyonu"na destek aradı. Washington Post'un yorumu bu doğrultuda.

Güvenlik Konseyi'nden ticarî bir ambargo kararı çıkmayacağı kesin; Rusya ve Çin karşı çünkü. Aslında, ticarî ambargo konusunda Avrupa Birliği içinde bile ortak bir tavır yok. İran'la ticarî ilişkileri gelişmiş olan Almanya mesela, topyekûn bir ambargoya taraftar görünmüyor.

AB'nin İran bağımlılığı

Ayrıca, uzun vadede, Avrupa enerji ihtiyacı, özellikle doğalgaz bakımından İran'a muhtaç. AB ülkeleri, doğalgaz ihtiyacını asıl olarak Rusya'dan karşılıyor. Asia Times'ta yazarı Pepe Escobar'dan aktaralım:

Alman Uluslararası ve Güvenlik İşleri Enstitüsü'nün enerji uzmanı Enno Harks ve aynı kurumun Küresel Konular araştırma grubu başkanı Friedmann Muller, geçenlerde Tahrân'da bir enerji konferansına katılmış. Escobar'a göre, bu kurumun raporları ve çıkardıkları sonuçlar, İran'a ambargo uygulamakla AB'nin kendisini ayağından vuracağını gösteriyor.

Bu iki uzmanın verdiği bilgilere göre, 25 AB üyesinden 10'u Rus doğalgazına yüzde 50 oranında, beşi ise yüzde 100 oranında bağımlı. Avrupa, şu anda dünyanın en büyük doğalgaz ithalatçısı ve 2030'a kadar da bu konumunu koruyacak.

Uluslararası Enerji Ajansı'nın verilerine göre, 2030'a kadar Kuzey Amerika 200 milyar metreküp, Çin ve Hindistan 85 milyar metreküp, Avrupa ise 530 milyar metreküp doğalgaz ithal edecek. Ve en iyi senaryoya göre, Rusya, 2020'ye kadar gaz ihracatını sadece 30 milyar metreküp arttırabilecek. Dolayısıyla, Avrupa, sahip ol-

İşlerin nasıl döndüğünü içeriden bilen İltis Türkmen söylüyor: "Eleştirilerimizde bile ölçülü olmak mecburiyetindeyiz." Hamasetten kavruluyor ortalık, ama memleket süt dökmüş kedi kadar sesini çıkarabilecek durumda. Yaşasın çok boyutlu dış politika, yaşasın stratejik derinlik!

duğu dünya doğalgaz rezervinin yüzde 15'ile Rusya'dan sonra en zengin ülke olan İran'a muhtaç olacak.

Enerji meselesi, Türkiye'nin de içinde olduğu (baş aktör değil tabii) büyük mücadelenin en önemli ayaklarından biri. Avrupa da, ABD de, doğalgazda Rusya tekelini kırmak istiyor. Nitekim, Rice, gezisinin Atina ayağında, tam da bu mesele üzerinde durdu. Azeri doğalgazını Türkiye ve Yunanistan üzerinden Avrupa'ya taşıyacak boru hattına, dolayısıyla Rusya'nın tekeline izin verilmemesine ne kadar önem verdiklerini vurgulayıp durdu. Ama Türk medyası, Rice'ın Kıbrıs konusunda Yunanı nasıl kızdırdığı keçiboynuzunu kemirmekten başka bir şey göstermedi. Halbuki, Washington Post, haberi bu mesele üzerine kurmuştu ve bildiğim kadarıyla sadece Cengiz Çandar bu haberi görüp Rusya'yla ABD arasındaki enerji mücadelesine ve tabii ki bu mücadele dolayısıyla tekrar öne çıkan Türkiye'nin stratejik önemine dikkat çekti.

ABD'nin savunma stratejisindeki değişiklikler

Ortak vizyon belgesi konusunda ne cevherler yumurtlanacağını herhalde hiçbir zaman tam olarak öğrenemeyeceğiz. Bu hükümet de gizli kapaklı işler yapmaya bayılıyor ve istemediği işleri yapmak zorunda kalabileceği için görüşmelerin üzerini toprakla örtmeye çalışacak. Ama zaten Genişletilmiş Ortadoğu Projesi çerçevesinde ABD'yle beraber hareket ettiklerini açıklamıştı hükümet. Ortadoğu, Kafkaslar ve Balkanlar'da ortak politikalar geliştirmeye çalışacaklarını açıkladılar Rice'ın ziyaretinde de. Ancak ABD'nin asıl dertlerinden biri, iki ülke arasında yürürlükte bulunan Savunma ve Ekonomik İşbirliği Antlaşması'nda bazı değişiklikler yapmak. Peki ne istiyor ABD?

ABD, dört yılda bir yenilenen savunma stratejisi belgesine göre, dünya çapındaki askeri konumlanışını yeniden düzenliyor. Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in önümüzdeki yirmi yıllık dönemi kapsayan planı uyarınca hazırlanan belge, 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra terörizmi kullanan aşırı unsurlara karşı Amerikan ulusunun küresel bir savaş yürüttüğünü, bu savaşın halihazırda Irak ve Afganistan'da odaklandığını, "ama ulusumuzu ve dünyanın dört bir yanındaki çıkarlarımızı başarıyla savunabilmek için" hazırlıklı olmak gerektiğini söylüyor.

ABD, daha etkili, çabuk harekete geçebilen çok sayıda özel kuvveti dünya çapında konumlandırmayı planlıyor. Türkiye'yle arasındaki mevcut antlaşmayı da bu çerçevede değiştirmek istiyor. Yani, her hareket için Türkiye hükümetinden, meclisinden onay çıkmasıyla uğraşmak istemiyor. İncirlik, Erhaç, Piriçlik üslerini istediği an kullanabilmek için bastırıyor.

ABD'nin yeni savunma stratejisi, BBC'den Paul Reynolds'un işaret ettiği gibi, altı temel değişiklik öngörüyor:

- Barış zamanı temposundan savaş zamanı acil durumuna,
- Tahmin edilebilir bir zamandan sürprizler ve belirsizlikler dönemine,
- Tek odaklı tehditten karmaşık sorunlara,
- Ulus-devlet tehditlerinden merkezsiz şebekelerin tehditlerine,
- Uluslara karşı yürütülen savaştan savaş halinde olmadığımız ülkelerdeki savaşlara
- Büyük kurumlaşmış kuvvetlerden daha güçlü operasyonel kuvvetlere...

Bu çerçevede ABD, daha etkili, çabuk harekete geçebilen çok sayıda özel kuvveti dünya çapında konumlandırmayı planlıyor. Bu özel kuvvetler, bazen bulundukları ülkelerdeki ABD elçisinden de izin almadan, sadece bildirerek gizli operasyonlar da yapacak. ABD, yirmi kadar ülkeye bu özel birlikleri yerleştirmiş durumda. İşte ABD, Türkiye'yle arasındaki mevcut SEİA'yı da bu çerçevede değiştirmek istiyor. Yani, her hareket için Türkiye hükümetinden, meclisinden onay çıkmasıyla uğraşmak istemiyor. İncirlik, Erhaç, Piriçlik üslerini istediği an, istediği hedefe karşı kullanabilmek için bastırıyor. Rice'ın ziyaretinde bu konunun gündeme gelmemiş olması çok zayıf bir ihtimal.

Ne de olsa, Türkiye stratejik önemi çok büyük bir ülke. Anlamadığımız, bu stratejik önemi hep başkalarının kullanması. Türkiye AB'ye girerse medeniyetler buluşması gerçekleşecek; Türkiye o kadar büyük bir stratejik öneme sahip ki, enerji köprüsü oluyor; Türkiye medeniyetlerin kesişme noktası, hatta beşiğidir; Türkiye'nin o kadar önemli bir stratejik ve jeopolitik önemi var ki, ne ABD sırtını dönebilir bize, ne AB...

Dikkat ederseniz, bütün bu örneklerde Türkiye'nin kendi iradesiyle, çabasıyla yaptığı hiçbir şey yok. Müslüman olduğu için, bu coğrafyada bulunduğu için, etrafında enerji kaynakları bulunduğu için ne olacaksa otomatikman olacak veya olmalı diye bakıyoruz. Oluyor belki, ama biz vermiyoruz hiçbirinde kararı. Çabamızla, emeğimizle, kültürümüzle, irademizle ne katacağız, orası belli değil. Biz var mıyız?

Mustafa Alp Dağıstanlı

Melek Kobra, yeniden aramızda...

Melek Kobra, bir dönemin ünlü operetçisi Muhlis Sabahattin'in kızı, dublaj kralı Ferdi Tayfur'un eşiydi. 25 yıllık kısa ömrüne iki film, onlarca oyun, operet plakları ve acılı bir yaşamöyküsü sığdırmıştı. İşte karşınızda, yetmiş yıl kadar öncesinden gelen bir yaşamöyküsü. Melek Kobra, yeniden aramızda...

EVEREST

Fotoğraflar: İrfan Aktan

SİNANKÖYLÜLER ANKARA EYLEMİNİ SÜRDÜRÜYOR

Kahrolsun bütün ağalar!

"İki yıl önce 'doğrudan gelir desteği' almak için Bismil'e gittik, devlete başvuru yaptık. Memurlar bize 'köyünüze dönün, ağa buraya geldiğinizi duyarsa ya sizi öldürür ya da köyden kovar' dediler. Şaştık kaldık. 300 yıldır ekip biçtiğimiz toprakları, tapu idaresine gittiğimizde öğrendik ki, ağa kendi adına tapulamış. Elimizde bir tutanak var, 1956'da ağa beş bilirkişiyle, köylülerin haberi olmadan tutturmuş. Tutanağın arkasında diyor ki: 'Biz ne kadar bu arazi sahiplerini aramışsak da bulamamışız. Mirasçılarına da ulaşamamışız.' İşte sahtekârlık burada başlamaktadır. Biz köyümüzde yaşıyoruz, nasıl ulaşamamış? Ağa, daha sonra bizim toprakları kendi adına tapulamaya başlamıştır, ta ki 2003 yılına kadar... Bütün köylülerimiz, çoluk çocuk Ankara'ya geldik. Bir yürüyüş yapacağız. Derginin aracılığıyla sesleniyorum: Ağa istemeyen herkesin yardımlarını, desteklerini bekliyoruz. Haksızlığa uğramışız ve direneceğiz." "Kürt sorunu" özel sayımızda, başlarına geleni Sinan köylü Heybet İldeniz böyle anlatıyordu. Ankara'da Abdi İpekçi parkını mesken tutan 250 civarındaki Sinan köyü sakini, topraklarının gaspedilmesine karşı oturma eylemine ve imza toplama kampanyasına başladı, Meclis'e yürüme girişimleri ise polis engeline takıldı. Sinanköylülerin Ankara günlerini Mecit Avanoz ve Necmettin Güneş'ten dinliyoruz...

Hakkınız yok derlerse, diyeceğiz ki "demek bizim bu ülkede yaşamaya hakkımız yok". Gideceğiz bir konsolokuşa, iltica hakkımızı isteyeceğiz. Yahu bu vatani kuran biz değil miyiz? Devlete ayıp değil mi, iki bin insanı bir insana kurban ediyor!

Ne zamandır Ankara'dasınız?

Mecit Avanoz: Yaklaşık bir ay oldu. Diyarbakır'da gidebileceğimiz her yere gittik. Bize orada dediler ki, "çözüm bizde değil, Ankara'dadır". Bütün köylüler toplanıp geldik biz de.

Sinan Köyü şu anda boş mu yanı?

Köyde iki bin insan bizden haber bekliyor. Ankara'ya 300'e yakın kişi geldik, çocukları da saysan, 350-400 insan... Eşim geldiği için ben iki küçük çocuğumu da yanımda getirdim, öğrenciler kaldı.

Köyde okul var mı?

İlkokul var. İlkokul harabeye dönmüştü, kimse bir şey yapmıyordu. "Okumamız yok" dememiz basına çıkınca, kaymakamlıktan hemen para çıktı, şimdi eski harabe yerine köyde yeni bir okul yaptırıyorlar. Bizim köy önceden nahiyeydi. Sonra, ağa o kadar baskı yaptı ki insanlara, köylülerin evlerini yıktı, yaktı. O yüzden, bir sürü insan köyden göç etmek zorunda kaldı. Hem ağanın, hem de haydutların gücüyle... Zaten insanlığı bilmeyen, hayduttur. Sözlüğe de baksan, kesin öyle yazar. Ağa köyün bir sürü hanesini yıktı, köy nahiyelikten çıktı. Bizim köy varken Batman daha yoktu. Batman'ın tarihi elli yıl, Sinan köyünün tarihi üç-dört yüzyıllıktır.

Köyün baraj altında kalma ihtimali varken niye okul yaptırılıyor?

Göz boyamak için yapıyorlar. Baraj yetkilileri geldiler köye, herkese sordular, neyin var, neyin yok diye. Röportaj yapıp gittiler. "Köylüler 'biz cahil kalmışız' diyor ama, yalandır, bakın biz okul yapıyoruz köye" demek için okul yaptırıyorlar. Yoksa, çocuklar barajın altında mı ders görecektir yani? Şimdiye kadar neredeydi akılları? Sanki köyü sahipleniyorlarmış gibi davranıyorlar. Ama onların sahiplenmesine gerek yok, ağa zaten sahip olmuş köye.

Baraj yetkilileri mal varlığınızı sorunca ne dediniz?

Bir şey diyemezsin ki. Her şeyimizi ağa almış.

Necmettin Güneş: Zaten onlar anket yapmaya geldiler. "Kaç nüfusun?" "Bu kadar nüfusum." "Neyle geçimini sağlıyorsun?" "Biraz hayvanlarım var, tarlam var, bağım var, bahçem var." "Gelirin ne kadar, giderin ne kadar?.." Evimizi, bahçemizi söyledik ama, evi zaten ağa kendi üstüne çekmiş, toprağı da, bahçeyi de, mezarlığı da... Baraj yetkililerinin bize gelmeleri boşunadır. Ağa her şeyi almıştır. Ev parasını da, arazi parasını da o alır.

Ankara'ya nasıl gelebildiniz? Masrafları nasıl karşıladınız?

Kimimiz hayvanını sattı, kimi yağurdunu sattı, kiminin satacak bir şeyi yoktu, köylüler yardım etti. Öz-Batmanlılar firması da otobüs fiyatında indirim yaptı. Çankaya Belediyesi biraz yardım etti. Birkaç gün bize öğlen yemeği getirtiler.

Çankaya Belediyesi halen yemek veriyor mu?

Yok, dedim ya, üç-dört gün verdiler. Şu anda domates-ekmekle

Mecit Avanoz ve Necmettin Güneş

besleniyoruz. En az 15 gündür halimiz bu. Bazen de zeytin alıyoruz, ekmek-zeytin oluyor...

Geceleri nerede kalıyorsunuz?

Nerede kalacağız, köprünün altındayız. Zabıta battaniyelerimizi aldı, biz de dışarda yatıyoruz, sabaha kadar. Bazen hayırsever vatandaşlar kadınlarımız için birkaç oda tutuyor. Ama o da haftada bir gün filan oluyor. Falan otelde, iki yataklı üç oda tutuyorlar, her odada on tane kadın kalıyor. Toplam yüz kadınımız var burada. Erkekler de, sabaha kadar köprünün altındayız. Karton seriyoruz yere, onun üstünde yatıyoruz.

Şu ana kadar toprağınızın iade edileceği yönünde herhangi bir yetkiliden, herhangi bir söz aldınız mı?

Tapu ve Kadastro'ya gittik, dilekçelerimizi verdik, basın açıklamamızı yaptık. Ama kimse bize bir şey demedi bu konuda.

Mecit: "Yapabileceğimiz bir şey yok, mesele Maliye Bakanlığı'na kalmış" dediler. Sonra "İskân Bakanlığı'na kalmış iş" dediler. Biz onlara dilekçe verdik, ses çıkmadı. Tarım Bakanı Mehdi Eker'e ulaşamadık. Bizden sürekli kaçıyor. Şu bir gerçektir: Benim ailemin onun ailesinden bir farkı yok. Benim ailem rezil olursa, onun ailesi de rezil olmuş demektir. Çünkü aynı toprağın, aynı memleketin insanıyız. Biz böyle biliriz bunu. Benden komşuluk hakkı olarak oy istiyor. Biz de şimdi ondan komşuluk hakkı istiyoruz. Sana oy verdik, milletvekili yaptık, Tarım Bakanı oldun. Biz de sana oy veren halk olarak "bizi ağadan koru" diyoruz.

Ankara'daki gösterilerinize ağadan herhangi bir tepki geldi mi?

Niye gelsin ki, ağa işini sağlama almış. Tek yaptığı, 17 Nisan'da kırk tane silahlı adamıyla köyü bastırıyor, sekiz akrabamızı öldüresiye dövüyorlar. Sonra da yaralıları kendi köylerine götürüyorlar. İstanbul'da yaşayan ağayı aramışlar, "bu sekiz adamı öldürelim mi, ne yapalım?" diye sormuşlar. Ağa da "öldüresiye dövün, birkaç kurşun da sıkın ki korksunlar" demiş. Bizim bir köylü kaçınca ateş açıyorlar, saçları yanıyor. Kafasına isabet etse, öldürdü zaten. Jandarmaya gidip bunu söylüyor, "ağanın adamları geldi, bizi bu hale soktu" diye. Jandarma "yalan söylemeyin lan" demiş. Sonra, emniyet amiri devreye girip olaya el koyuyor.

Ağanın adamları kim, başka köyden mi?

Necmettin: Bizim köyün mezrasındakiler. O adamlar ezelden beri ağanın fedailiğini yapıyor. Şimdiki ağanın dedesi, kendi hizmetkârının karısına göz diyor. Bu, eski zamanda yaşanmış bir olay. Kadına göz dikmiş ya, bir-iki dayanıyor kapıya. Bir gün, hizmetkârına "bugün Diyarbakır'a gideceksin" diyor. Hizmetkâr da kalkıp gidiyor, olaylardan haberi yok. Cahillik o kadar çok ki, adam yaya olarak giderdi yüz kilometrelik yolu.

Mecit: İsterse gitmesin! O zaman görürüz ne hale geleceğini.

Necmettin: Bir, iki, üç, bunun hanımı dayanamıyor. Meseleyi kocasına anlatıyor. Diyor ki, "vallahi benim artık dayanacak gücüm kalmamıştır. Beni öldürsen de anlatacağım meseleyi" diyor. "Ağa adamlarıyla birlikte, her gün benim kapıma dayanıyor, sen de evde yoksun..." Ertesi gün, ağa tekrar emir yolluyor adama, "bugün Bismil'e gideceksin. Bir işim var orada, hallet" diyor. Adam da hanımına diyor ki, "ben gitmiş gibi yapacağım". Ağaya "emrin başım üstüne" diyor. Sonra evinde bir yerde gizleniyor. Bir de bakıyor ki, ağa geliyor, hanımına böyle böyle... Ağa başka bir köyde kalıyor. Evelden, atlarla gidilip gelirdi. Ata binip bir-iki hizmetçiyle ertesi gün tekrar hizmetkârının evinin yolunu tutuyor. Önden de bir rehber yolluyor ki, baksın yol güvenli mi, değil mi diye. Hizmetkâr yolda pusuya yatmış. Rehberi yakalıyor, ağzını, ayaklarını bağlayıp bir kenara bırakıyor, bekliyor ağayı. Bakıyor ki ağa, yanında bir-iki kişiyle yaklaşıyor. Çıkıyor ağanın karşısına, "ulan" diyor, "benim namusum sana mı kalmış!" Çekiyor silahı, deviriyor ağayı. Ağa ölünce, fedaisine de "var git yoluna, seni de aynı cehenne-

Duyduk ki başbakan Kızılcahamam'da, gittik. Mir Dengir Mehmet Fırat geldi, "götürün çoluğu çocuğu, heyetiniz kalsın" dedi, saf saf döndük. Dengir Fırat zaten ağadır. Bizim için ne yapacak ki? Bizim ağanın zulmü varsa, onun da zulmü var. Biz diyoruz ki, "kahrolsun ağalar". Demiyoruz ki, "sadece bizim ağamız kahrolsun". Bütün ağalar kahrolsun!

me yollarım" diyor. Ağanın işi bitiyor. Zaten önceden hanımına söylemiş, "ben ağayı öldürmeye gidiyorum, sen kaç git köyden" diye. Ağayı öldürdükten sonra, dağa çıkıyor. O zaman, teslim olmayan adama eşkiya denirdi. Çıkıyor dağa, bir grup buluyor kendine, onlarla birlikte dağda yaşamaya başlıyor. Şimdiki ağanın fedailerleri var ya, bize saldıranlar, onların babaları, dedeleri de fedailik yapan eşkiyalar. Ağanın kardeşleri gidiyor mezraya, diyor ki en güçlülerine, "ağabeyimizin katilini öldürürsen, sana kızkardeşimizi veririz". Adam devreye giriyor, gözü hep dağda, bir gün, iki gün, üç ay... Ağayı deviren hizmetkâr dağda bulup öldürüyorlar. Geliyor fedai, diyor ki yeni ağaya, "ben yaptım görevimi, sıra sende". Ağa bu, nasıl verecek kızkardeşini bir eşkiyaya! Diyor ki, "kızkardeşim istemiyor, gönlü yok. Ben sana köyü hibe edeyim, ödeşelim". Köyün arazisi üç-dört bin dönüme yakındır. O günden bugüne kadar da o adamın çocukları, torunları, akrabaları, ağanın fedaisi oluyor. Halen de öyledir. Zebellâ gibi adamdır. Adı da Süleyman Sırlan. Kendisi ölmüş, ama yerine oğlu geçmiştir ağanın fedaisi olarak. Biz ağaya başkaldırırken, esas müteahhit onlardı. "Ağam sen otur, biz bunların hakkından geliriz" dediler. Ulan oğlum, size bir köy verilmiş, biz ağayla kapışıyoruz, size ne oluyor! Bir ara oturduklar da yerlerine, ses etmediler, çünkü ağanın onlara vaat ettiği parayı alamadılar. Ama demek parayı almışlar. Biz Ankara'ya geldikten sonra köyümüzü basmışlar.

Mecit: Devlet de sesini çıkarmamış.

Korucu mu bunlar?

Korucudur ama, paralı korucu değil. Devlet bunlara silah vermiş.

Gönüllü korucu yanl...

Kendi köyünü koruyana devlet silah veriyor ya, öyle işte.

Mecit: Ağa demiş ki devlete, "sen bunlara silah ver, ben de para vereceğim". Devlet maaş vermiyor, ağa veriyor. Köylülerimizi dövnlere devlet hiçbir şey yapmadı.

Neden?

Ağanın adamları bunlar! Zaten adam herkesin cebini doldurmuş. Adam otuz sene önce köylümüz Mehmet Koç'u öldürdü, bir hafta kaldı hapiste. Silahla vurup arabayla başını ezdiler Mehmet Koç'un. Çünkü Mehmet Koç, ağaya karşı çıkmıştı.

Daha önce Ankara'ya gelmiş miydiniz?

Necmettin: Geçen sene de geldik, kandırıldık, geri döndük.

Nasıl kandırıldınız?

"Meclis tatildedir, evinize dönün" dediler. Biz de duyduk ki, başbakan Kızılcahamam'da. Dört otobüs tuttuk, gittik. Kızılcahamam'da polis durdurdu bizi. Biraz slogan mlogan, bağırдық, çağırdık... Mir Dengir Mehmet Fırat ve başka biri daha geldi. Öyle soğuk, kar da yağıyor... "Arkadaşlar, böyle olmaz. Sizden bir heyet alalım, içeride konuşalım" dediler. Bizden dört-beş kadın, dört-beş erkek alıp götürdüler. Arkadaşlarımızı ikna ettiler. "Gidin, alıp götürün bu çoluğu-çocuğu. Burada bir heyetiniz kalsın. İşinizi halledip göndereceğiz" dediler. Ee, biz de köylüyüz, safız. Saf saf döndük köyümüze. Dengir Fırat zaten ağadır. Bizim için ne yapacak ki? Bunu düşünemedik o zaman.

Mecit: "Ağa bu kadar toprağı eline geçirmiş" dedik. Dengir Fırat dedi ki, "ee, ne olmuş, benim de şu kadar köyüm var".

Necmettin: Bizim ağanın zulmü varsa, onun da zulmü var. Şu anda bizim devamızı frenleyen insan odur, duyduğumuza göre.

Mecit: Ucu ona da dokunuyor ya.

Necmettin: Biz diyoruz ki, "kahrolsun ağalar". Demiyoruz ki, "sadece bizim ağamız kahrolsun". Bütün ağalar kahrolsun, o da bir ağa... Gerisini sen anla.

Ağa en son köye ne zaman geldi?

Ağa köye gelmiyor, niye gelsin ki? Almış her şeyimizi. Adamları var, traktörü var, askeriyesi var... Köylüler tarla sürmesine engel olunca, gönderiyor bin tane asker,

işini yaptırıyor. Traktörleri gelince, biz bütün köy halkı koşuyoruz tarlaya. Onlar vurur bize, biz de kendimizi traktörlerin altına atarız. Kadınların saçlarını koparırlar, birkaç kişiyi gözaltına alırlar... Dört tane adamımızı üç ay boyunca, ifadesiz, hapse attılar.

Ankara'daki eylemlerinizi bir sonuç çıkmadı mı?

Hiçbir yetkili kapısını açmıyor ki bize. Çaldığımız her kapı kapalı.

Mecit: Çevik Kuvvet de, milletvekilleri de, herkes bize engel oluyor. Polis bırakmıyor bir eylem yapalım. Mesela geçenlerde CHP Grup Toplantısı vardı, 12 kişi istediler bizden. Biz gittik, yanımızı dışarı çıkardılar, sadece yedi kişi kaldı içeride. Konya Milletvekili Atilla Kart, Deniz Baykal'dan bizim için randevu istemişti. Grup toplantısı sırasında dışarıda kalan yedi arkadaşla "sesinizi çıkarmayın, sizi görüştüreceğiz" demişler. Ondan sonra arkadaşları bir odaya sokmuşlar, kapıda da beş tane polis. Deniz Baykal gidene kadar kapıya açmamışlar.

Atilla Kart buna müdahale etmedi mi?

Adam daha ne yapsın bizim için? Önerge verdi, her şeyi yaptı. Bizim Diyarbakır milletvekillerinin yapması gerekenleri Konya milletvekili yapıyor. Bu da bizim milletvekillerimizin ayıbıdır.

Soru önergesine hükümetten yanıt geldi mi?

Daha bir cevap gelmemiş. Atilla Kart geçen gün yanımıza geldi ve dedi ki, "bir milletvekili olarak kendimden utanıyorum. Bir şey yapmadığım için utanıyorum." Adamın gözlerinden yaşlar akıyordu.

Necmettin: O kadınları, çocukları, yağmurun altında o halde kim görse ağlar. Dürüst insan böyle insandır. Konya nerede, Diyarbakır nerede! Ama adam, insan olduğu için, ağlıyor. Bazıları ağlamıyorsa, bunun nedeni nedir acaba?

Neredeyse bir ay oldu siz Ankara'ya geleli, ama bir gelişme yok.

Aranızda geri dönüşü tartışıyor musunuz?

Nasıl döneceğiz, dönemeyiz ki! Dönersek, o insanlara karşı silahlanmamız gerekiyor. Başka yol bırakmamışlar ki bize. Günde iki-üç kişimizi çekip ölümden beter ediyorlar...

Mecit: Bizi buradan onursuz bir şekilde gönderirlerse, her şeyin sorumlusu bu hükümet olur.

Necmettin: Ağa toprağı sürmeye gelecek, biz engel olacağız. Onlar silahlı, biz silahsız nasıl başedebiliriz ki? Biz de tavuğumuzu satıp silah alacağız. Mecburuz.

Abdi İpekçi Parkı'nda yaklaşık üç yıldır TAYAD'lı aileler, cezaevlerindeki yakınlarının koşullarının düzeltilmesi için oturma eylemi yapıyorlar. Onlarla hiç konuşuyor musunuz?

Mecit: Bazen sohbet ediyoruz. Onlar da bizim derdimize düştüler, merak ediyorlar durumumuz ne olacak diye. Onlar her gün kaç gündür orada olduklarını yazıyorlar, bugün 965. gün galiba. Ama bizim siyasî bir şeyimiz yok. Bizim istediğimiz, kendi toprağımız.

Ağaya karşı eylem yapıyoruz. O yüzden onlarla durumumuz farklı.

Necmettin: Yahü, gelsinler, "haklısınız" veya "haksızsınız" desinler. Onu da demiyorlar.

Mecit: Oy istediklerinde iki bin insan onlar için önemli oluyor, ama hak isteyince, iki bin insanı gömüyorlar.

Size "hiçbir hakkınız yok" derlerse, ne yapacaksınız?

Necmettin: Diyeceğiz ki "tamam, demek ki bizim bu ülkede yaşamaya hakkımız yok". Toplanacağız, gideceğiz bir konsolosluğa. Topluca diyeceğiz ki "bizim bu ülkede yaşama hakkımız yok, bizi ülkenize alın". İltica hakkımızı isteyeceğiz. Yahü bu vatani kuran biz değil miyiz? Ağa mı kurmuş bu vatani! Ağa zaten askerlik yapmaz, para verir. Askerse, bizim çocuğumuz, savaş olursa biz gidiyoruz, felaket olursa biz ölüyoruz. Bu devlete ayıp değil mi, iki bin insanı bir insana kurban ediyor!

Mecit: Köyden her dönemde kırk tane asker çıkıyor.

Necmettin: Bizi illâ ağayı öldürmeye teşvik ediyorlar. Hadi, gittik öldürdük. Ama onun da çocuğı var, dayısı var, yeğeni var. Yine elimize bir şey geçmiyor. Yoksa kurban ederdik içimizden birini, vururduk ağayı. Ama niye öldürelim, hak var, hukuk var. Niye katil olalım? Biz hakkımızı istiyoruz. Silahla değil, hukukla istiyoruz. Ama devlet "hukuk sadece ağanınır" diyor. Açık açık demiyor

Bizi illâ ağayı öldürmeye teşvik ediyorlar. Hadi, gittik öldürdük. Ama onun da çocuğı var, dayısı var, yeğeni var. Yine elimize bir şey geçmiyor. Yoksa kurban ederdik içimizden birini, vururduk ağayı. Ama niye katil olalım? Biz hakkımızı istiyoruz. Ama devlet "hukuk sadece ağanınır" diyor.

ama, yaptığı o mânâya geliyor.

Mecit: Ağa hiçbir şeyi satın almamış. Dedelerimizi zilliyetsiz göstermiş. O halde iki bin nüfus nereden çıktı? Uzaıdan mı indik! Adam öyle bir şey yapmış ki, hem ellerimizi hem de ayaklarımızı bağlamış. Bütün topraklarımızı kendi üzerine yazdımış.

Meclis'ten kimlerle görüştünüz?

İki-üç defa gittik. Diyarbakır Milletvekili Mesut Değer'le görüştük. Heyet oluşturulacakmış da, Meclis'e önerge sunulacakmış da...

Necmettin: Hep kandımaca, hiçbir şey yapmayacaklar.

Mecit: Atilla Kart'tan başka, hepsi boş. Mesut Değer bir şey söyledi, sonra ortadan kayboldu. Bir daha da kapıyı açmadı.

Necmettin: Parkın hemen karşısında bir hastane var. Oraya gitmişken bize de uğradı, birkaç yalan söyleyip gitti. "Canlı yayın getireceğiz, bu işi çözeceğiz, çözmeden durmayacağız" deyip ertesi gün kayboldu ortalıktan.

Hayvanlanızi satarak gelmişsiniz, yakında paranız da bitecek...

Para biter tabii. Ama bittikten sonra, o milletvekillerinin işyerleri neredeyse, kapılarını kırıp onların hırsızlığını yapacağız. O ayıp bizim olmaz, onların ayıbı olur.

Mecit: En azından burada gömülebileceğimiz bir yer var. Köyde öyle bir yer de bırakmamışlar bize. Üç günlük çocuğum öldü. Beni ve yardım eden 12 kişiyi mahkemeye verdi ağa, 70 santimlik mezar için.

Ne zaman oldu bu?

Üç ay önce. Savcı diyor ki, "adamın arazisine mezar yapmışsın". Dedim "onun arazisi değil ki, mezarlık". "Yok" dedi, "bilmem kaçınıncı parseldir orası". Ben de "ona bakarsan, benim yatak odamı bile parsellemiş ağa, çocuğumu oraya bile gömemezdin" dedim. "Bir de arkada 'adalet mülkün temelidir' diye yazıyor. Bu ne biçim adalet!" Savcı bile utandı.

Necmettin: Ama mahkeme halen sürüyor. Zaten köyde haftada bir mahkemeye gidiyoruz zaten. Adımımızı atsak, mahkemeye ve-

riyorlar. Başımıza gelenleri CD'ye kaydettiğimiz için bile mahkemeye verdiler. CD kullanarak insanları kıskırtmışız. Traktör geliyor, kendimizi tekerin altına atıyoruz. Diyor ki "karayolunu tıkamaktan suç işlediniz". Ölse bile suç yani.

Mecit: Polis sürekli "başkaları sizi yönlendiriyor" diyor. Kimse bizi yönlendiremez. Biz hakkımızı istiyoruz. Kendi kendimizi yönlendiriyoruz.

Necmettin: Geçen gün sizin derginize bakıyorduk. Hemen aldılar elimizden, yırtıp çöpe attılar.

Mecit: "Böyle şeyler okur-

sanız, size başka gözle bakarlar" dedi polis. Basını da bırakmıyorlar bizim yanımıza gelsin. Geçen gün Kanal D muhabiri geldi, "burada köylüler varmış, polis gittiler diyor, ne zaman gittiler?" dedi. "Vallahi o köylü benim" dedim. Bir yere gitmedik. Polis yalan söylüyor". Ne yapmaya çalışıyorlar, anlamıyoruz. Bizi bile sömürmeye mi çalışıyorlar?

Necmettin: İnsan, durup dururken, getirip çocuğunu çocuğunu, betonun üstüne niye oturtsun? Dilenci haline girmişiz. İnan yirmi gündür yıkanmamışım. Sabah yemeğini öğlene, öğlen yemeğini akşama kaydırıyoruz ki, bir öğün atlayalım.

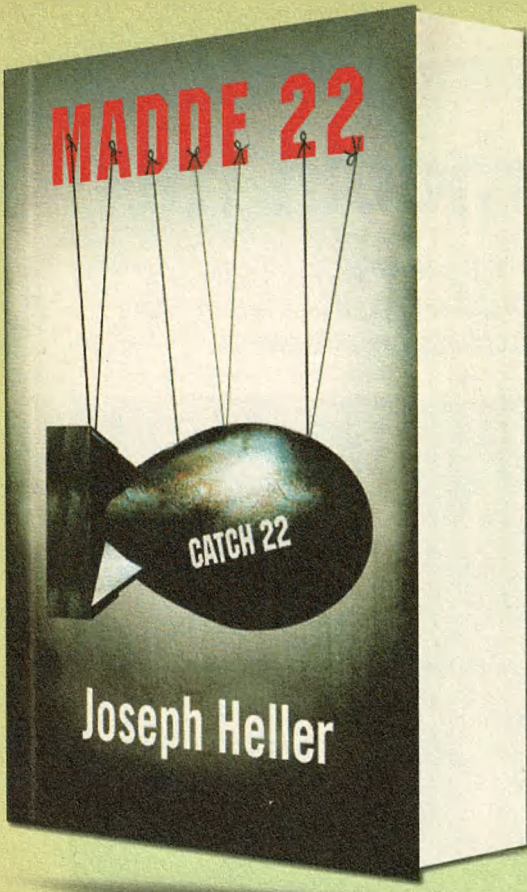
Mecit: Berhan Şimşek'le konuştum, CHP Milletvekili. Elini de sıkıttım. Dedi ki "ben arkadaşlarla konuştum, halledecekler". Ama bir şey çıkmadı. Zaten polis bir kolumu tutmuş, diğer kolumu ona uzatmışım. O şekilde konuşmaya çalışıyordum, Meclis'in içinde. Zaten Berhan Şimşek'i tanıyorum, Yılmaz Güney'in filmi çekmişti ya... Ama ondan da bir şey çıkmadı.

Ne olacak bu meselenin sonu?

Valla biz de bilmiyoruz. Ama ölmeyene kadar buradan gitmeyeceğiz. Elli sefer gözaltına alsalar, yüz sefer Ankara'dan atsalar, gene geleceğiz. Hiçbir şeyimiz kalmamış kaybedecek. Ölürüz de davamızdan geri dönmeyiz.

Sinan Köyü sakinlerinin Meclis'e yürümesine polis izin vermedi, arbeye yaşandı, baylanlar oldu...

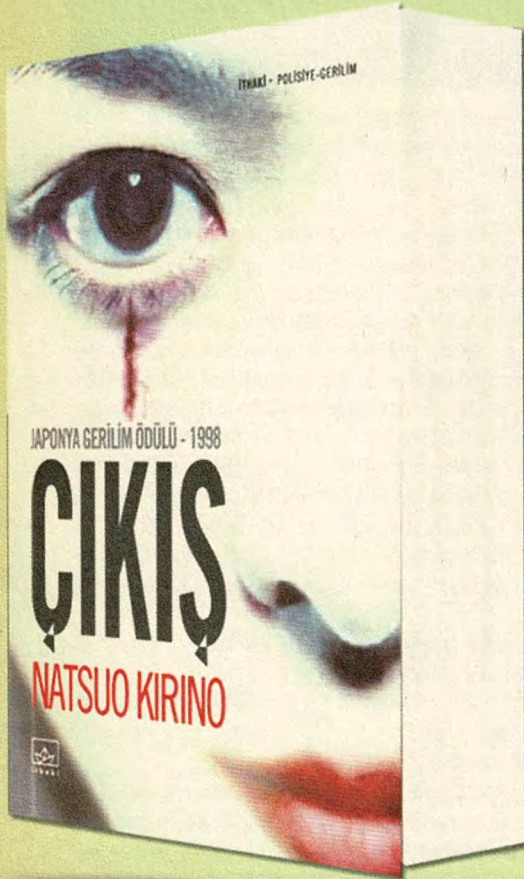
YOSSARIAN YAŞIYOR!

20. Yüzyılın en büyük, en tartışmalı savaş romanı.

Savaşın anlamsızlığı, otoritenin, bürokrasinin ağırlığı ve zalimliği üzerine komik, çarpıcı, unutulmaz bir roman.

Madde 22'yi okuduktan sonra yaşama, insanlara ve özellikle savaşa bakış açınız değişecek. Çünkü aslında siz de bir Yossarian'sınız!

MADDE 22
Joseph Heller
618 sayfa

HERKES BİRGÜN KATİL OLABİLİR

Japon gerilim edebiyatının en başarılı örneklerinden biri olan 'Çıkış', sıradan insanların da zamanı geldiğinde birer ölüm makinesine dönüşebileceğini son derece gerçekçi ve sarsıcı bir üslupla ortaya koyuyor.

Başından sonuna hiç düşürmediği temposuyla okuru diken üstünde tutan yazar, ödüllü romanı 'Çıkış' ile Türk okurlarıyla buluşuyor.

1998-Japonya Gerilim Ödülü

ÇIKIŞ
Natsuo Kirino
648 sayfa

40 GÜN 40 GECE %40 İNDİRİM
www.ilknokta.com

Kurtlar Vadisi'ni hiç izlemedin mi?

Istanbul Ülker Sokak'taki "travesti operasyonu"nun bir benzeri şimdi de Ankara'da, Eryaman'da yaşanıyor. Örgütlü, sistematik ve şiddet yüklü bir operasyon bu. Yetkililer sessiz kalıyor, mahalleli sessiz kalıyor, travestiler ölümüne dövülerek evlerinden atılıyor. Ece, Burçin ve İlayda Eryaman'daki gündelik faşizmi anlatıyor...

Eryaman'da neler oluyor, travestilere yönelik saldırılar ne zaman başladı?

Ece: İlk olay Seçkin adlı arkadaşımızın başına geldi. Nisan başında Eryaman'da kolundan kurşunlandı. Arkadaşımızı hastaneye kaldırdık, kolundaki kurşun halen duruyor. Kendisi şu anda Mersin'de, perişan halde. Biz bunu sıradan bir saldırı sanmıştık, ama ertesi gün de Yağmur isimli arkadaş kalabalık bir grup sopalarla dövüyor. Burçin polis çağırıyor. Polislerse saldırganların sadece sopalarnı alıyor, kimse gözaltına alınmıyor...

Burçin: Saldırganlar iki arabayla geldi, ellerinde sadece sopa değil, "sallama" da vardı. Ben canımı kurtarmak için kaçmak zorunda kaldım. Ama arkadaşımızı dövdüklerine tanık oldum. Diğer arkadaşlarımıza haber vereyim diye düşündüm, polisi görünce onlardan yardım istedim. Polis arabasıyla saldırı yerine geldiğimizde, olay devam ediyordu.

Polis müdahale etmedi mi?

Hayır, polis hiçbir şey yapmıyordu. Gülüyordu sanki. Saldırganların da kaçmak gibi bir çabası yoktu. Bizim diğer arkadaşlar geldi o sırada. Saldırganlar ellerini kollarını sallayarak evlerine döndü. Arkadaşımızı hastaneye kaldırdık. 22-23 günlük rapor aldı. Kalçasından aşağısı hep sallamalarla doğranmış. Polis, "biz yapanları biliyoruz, ama bir şey yapamıyoruz" edasında.

Niye bir şey yapamıyor?

Ece: Birileriyle polis arasında anlaşma var.

Kim o birileri?

İsmi biliyorum, ama söyleyemem. Benim evim taksi durağının önünde, parka bakıyor. Bütün olaylar evimin önünde oluyor. İrem diye bir arkadaşla birlikte evdeydik. Bir gün önceden de Emniyet'teydik. Çok rahatsız olduğumuz için o gün dışarı çıkmama kararı aldık. Ev parka baktığı için görüyorum, gri pantolon, siyah-beyaz kapşonlu tişörtü biri devamlı parkta, İlayda'nın evini gözlüyordu. Sonra eski model sarı bir Ford'la bir sürü insan geliyor ve eve baskın düzenliyorlar. Üstelik bu olay da polisin gözü önünde oldu. O gün çok korktuk. Esra adlı arkadaş kendini zor attı benim eve. Kafası, gözü paramparçaydı... Polisi arıyoruz, "savcılığa dilekçe yazın, ancak öyle müdahale ederiz" diyor. İyi ama, evden çıkamıyoruz ki! Flaş TV'yi aradık, Yasemin Bozkurt'un programını. Yalvarıyoruz televizyondakilere, "ne olur sesimizi duyurun, öldürecekler bizi" diyoruz. Hiç dikkate almadılar. Aramadığımız kimse kalmadı, özellikle de polis. Şansımız vardı ki, benim evimi bilmiyorlardı.

Evleriniz birbirine yakın mı?

Yakın sayılır. Aslında, diğer arkadaşların evini de kimse bilmiyor, polis dışında. Birileri, nasıl oluyorsa, öğreniyor evlerimizi.

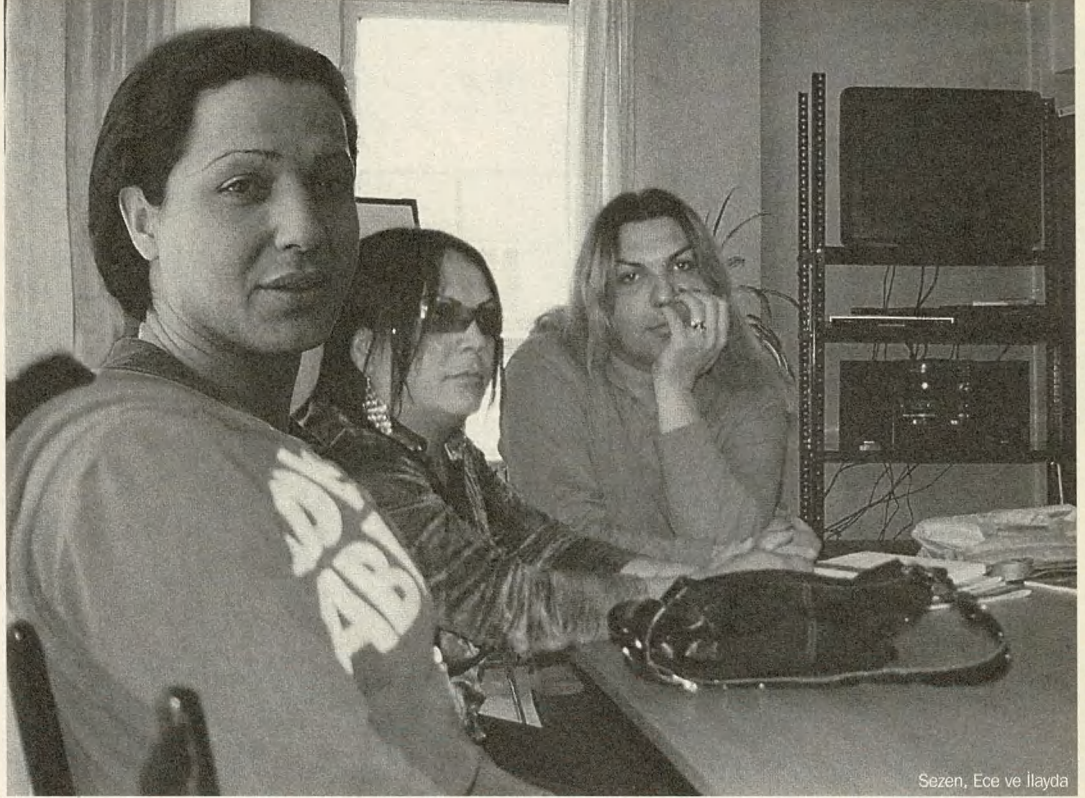
Burçin: Bu organize bir iş.

İlayda: Bizim fuhuş yapmamızdan rahatsız olanlar değil bunlar.

Ece: Bu adamlar müşterimiz filan değil, aynı sitede oturduğumuz insanlar da değil. Hiç tanımadığımız, inşaatta çalışan insanlar var ya, o tip kişiler. Böyle kerli-ferli tipler değil, anormal birileriydi.

Fuhuş yapmanızdan rahatsız olmayan birleri olduğunu nereden biliyorsunuz?

İlayda: Fuhuşa çıkarken saldırı olsa, bizden bu yüzden nefret eden birileri saldırdı dersin. Ama Ceren'in evindeyiz, öğleden sonra saat üç suları, çayımızı içiyoruz, oturuyoruz. Esra dediğimiz arkadaş

Sezen, Ece ve İlayda

Hükümet terörü bitirmek için çeteler kuruyor ya, bize de aynı şeyi yapıyorlar. Organize linçler, saldırılar, polis destekli çeteler bizi yok etmeye çalışıyor. Üstümüze benzin döküp kendimizi mi yakalım! İnsanlar "Kurtlar Vadisi"ndeki Polat olmuş, Çakır olmuş, istediğini yapıyor. Kimse de çıkıp "kardeşim, burası Kurtlar Vadisi değil" demiyor.

evinden çıktı, yanımıza, oturmaya geliyordu. Saldırgan grup arkadaşımızı yolda sıkıştırıp dövüyor. Döerken de "daha gitmediniz mi!" diye bağıyorlarmış. "Sizin kökünüzü kazıyacağız Eryaman'dan" diyorlar zaten.

Ece: Eryaman'daki her eve telefon numarası bırakmışlar. "Travestiler gelirse bizi arayın" demişler.

Kimden öğrendiniz bunu?

Komşularımız söylüyor. Ev sahiplerimizle hiç sorun yaşamıyoruz. Kaldığımız sitelerde de hiç problem yok. Benim evimin altında bir kuaför var, oradaki arkadaştan allah razı olsun, o ve komşularım eşyalarını kaçırttı bana. Yoksa saldırılar yüzünden ben evimden eşyalarımı bile çıkaramazdım.

Burçin: Eryaman'a giremiyoruz zaten.

Ece: Mersin'e pijamalarla kaçtık resmen. Benim evden öyle bir kaçtık ki, bir anne eşi ve çocuğuyla bizim oradan geçiyordu, onlardan bile korka korka arabaya zor attık kendimizi. Beş kişi, köpeğimizle birlikte, benim tek kapılı arabama sıkıştık ve Mersin'e kadar durmadık.

Bize saldırılar inşaat işçisine benziyordu diyorsunuz. İnşaat işçilerinin sizinle ne alıp veremediği var ki?

Ben derdimi anlatamadım galiba, o kişileri de birileri kullanıyor. Ama ismini veremiyoruz adamın.

Belediye yetkilisi filan mı?

Hayır, değil, ama onunla da, Meclis'le de ilişkileri olan biri. Çok büyük biri, başbakanın sağ kolu gibi bir insan. Orada inşaat yaptırdığı için bizim çıkmamızı istiyor adam.

İlayda: Daireleri satılsın diye... Şöyle bir şey duyduk, adamdan da ire almak isteyen birisi "ev alana travesti de mi veriyorsunuz?" demiş. İstiyorlar ki biz oradan yok olalım, onlar da rahat rahat ev alsın! Sanki adamları yiyormuşuz gibi, sanki hayvanmış gibi...

Ece: Biz bazı şeyleri çok sağlam yerlerden duyuyoruz.

Olay günü gazeteleri ya da ajansları aramak yerine neden Yasemin Bozkurt'un programını aradınız?

Burçin: Çünkü canlı yayın vardı o programda. Saldırganlar kapıya

dayanmış. Başka bir blokta kalan arkadaşımızın evine tekrar baskın yapıldı. Biri kurşunlandı, diğeri sallamalarla doğrandı. Yani kızlar dışarıda dayak yiyorlar, eve gidince de evleri basılıyor, linç ediyorlar resmen.

Ece: Bunun üzerine bastık Eryaman'a gittik, olayın olduğu yere. Emniyet müdürü geldi, Çevik Kuvvet, Eryaman Karakolu polisi filan geldi. Ben Emniyet müdürüyle karşı karşıya geldim, her şeyin üstüne bir de az kalsın hapse düşüyordum.

Neden?

Biz arkadaşlarımıza yardım etmeye gidince polis bizi çembere aldı. Orada Emniyet müdürü olmasına rağmen, saldırganlar sallamalarla saldırmaya devam etti arkadaşlarımıza. Düşünsenize, Emniyet müdürünün önünde!

Saldırganların polisle ilişkisi mi var demek istiyorsunuz?

Sezen: E herhalde canım, var tabii ki. Bir emir verilmiş ki adam bu kadar rahatça saldırıyor.

Ece: Sen diyorsun "bizi kurtarın", o da "savcılığa başvurun" diyor. Evimin camından görüyorum, bir travesti geçince ellerinde demirlerle, sallamalarla saldırıyorlar. Savcıyla ne alâkası var bunun? Hayatın tehlikedeysen, dilekçeyi nasıl yazabilirsin allah aşkına! Bak, elli kişinin beni koruyacağına, kollayacağına emin olsam, kameralar karşısında aynı yere gider, bir tur atarım. Siz de kamerayla çekin, görün nasıl bir vahşilikle saldırdıklarını. Anlatırken bile insanın tüyleri ürperiyor.

Sezen: En zor anda bize yardım etmediler. Kurşunlanan ve linç edilen iki kişi var. İkisi de ölümden dönmüş. Aynı evde, yan yana yatıyorlar. Aradan iki gün geçmeden aynı grup, o kurşunlanmış, kolu alçılı arkadaşı linç ediyorlar. Sonra yine aynı saldırganlar polisle birlikte geliyor, polisin yanında "siz daha ölmediniz mi" diyerek tekrar dövüyorlar. Polis film seyrederek izliyor. Biz başka bir evde, sabaha kadar koltukları, buzdolabını filan kapıya dayayarak korku içinde bekledik. Ertesi gün hepimiz toplanıp Eryaman Karakolu'na gittik. Polis Ceren'e şunu söylüyor: "Eryaman'da işe çıkmayın, normal günlük hayatınıza devam ederseniz evleriniz basılmayacak, size bir şey yapılmayacak, yeter ki fuhuş yapmayın!" Yani polis saldırganlara kefil oluyor aslında.

Ece: Beyaz eşya almıştım, halen borcunu ödüyorum. Altı milyarlık eşyayı Maman Pazarı'na götürüp bir milyara satmak zorunda kaldım. Mersin'e kaçtık, geri döndük, hayatımızı tekrar kurmaya çalışıyoruz.

Kaç yıldır Ankara'da yaşıyorsunuz?

Ben sekiz yıldır Ankara'dayım.

Hep Eryaman'da mı oturuyordunuz?

Ondan önce Gaziosmanpaşa'da oturuyordum. Ama bütün arkadaş gruplarım Eryaman'a taşınınca, ben de gittim.

Bütün travestiler Eryaman'a mı taşındı?

Sadece bizim arkadaş çevresi. Hepimiz Mersin ve Adanalıyız. Daha geylik dönemimizde, Adana, Mersin, Tarsus civarındaki arkadaşlar, birbirimize gidip geliyorduk.

Ankara içinde, mesela Gaziosmanpaşa'da buna benzer saldırılar oldu mu size?

Ben öyle bir şey yaşamadım. Ama çakal gruplarını duydum, travestilerden haraç alıyorlar, böylece iş yapmalarına engel olmuyorlar. Eryaman'daki düzenimiz çok iyiydi. Alışveriş yaptığımız marketler bizi bir hanfendi olarak, bir insan gibi görüyordu. İlk kez, bundan bir ay önce sistematik saldırı başladı. Binadaki komşularımızın, ev sahibimizin bizden şikayetçi olmadığına da eminim. Aniden oldu bu saldırılar. Arkadaşımızın vücudunu şu siyah çantanın rengine çevirmişlerdi resmen, görünce hepimiz donakaldık.

Sezen: Bütün bunların o inşaat sahibiyle yakından ilgisi var. (telefon çalıyor) Telefon eden arkadaş Eryaman'da dün akşam da saldırıya uğradıklarını söylüyor. Araçlarını taşlamışlar. Adamlar rahatça saldırıyor, çünkü polis ses etmiyor.

Ece: Sıradan bir vatandaş, birilerinin eline sopayı tutuşturup üstüne de ellişer milyon vererek "git şu travestileri temizle" deme lüksüne sahip değil. Ama bundan çıkarı olan biri, pekâlâ bunu yapabilir. Düşünsene, saldıranlar elli kişi var. Her birine en az elli milyon lira veriyordur ki, adamlar gece gündüz bizi takip ediyor, saldırıyor, öldürmeye dövüyor. Gündüzleyin de bir takım yerlerden toparlayıp getirdikleri yüz kadar çocuk bize saldırdı. Birileri demiş ki, "kadın gibi erkekleri temizleyin".

Burçin: Yıllardır birlikte olduğumuz çok sağlam müşterilerimiz var. Onlar söylüyor, Sarayköy'den adamları elli milyona tutuyorlarmış.

Çok büyük biri, başbakanın sağ kolu gibi bir insan. Orada inşaat yaptırdığı için bizim çıkmamızı istiyor adam. Adamdan daire almak isteyen birisi "ev alana travesti de mi veriyorsunuz?" demiş. İstiyorlar ki biz oradan yok olalım, onlar da rahat rahat ev alsın! Sanki adamları yiyormuşuz gibi, sanki hayvanmışız gibi...

Çocuklar da mı böyle tutuluyor?

İnşaatteki işçilere "ne kadar çocuğunuz çocuğunuz varsa, onları da getirin" demişler. Komşularımın, müşterilerimin bana verdikleri bilgiler var.

Eryaman halkı bu olaylara nasıl yaklaşıyor?

Büyük bir kısmı olaylardan son derece memnun.

Ece: Eryaman halkının çok büyük bir kesimi bizi istemiyor olabilir, ama kimse de bu adamlar kadar vahşice davranmadı. Kimse bir travestiyi doğramaya kalkmadı. Bu adamların gözü dönmüş resmen. Apartmanımda üç daire beni sevmiyordu ama, on ikisi seviyordu. Fakat o üç daire "çıkarın bunları apartmandan" demiyordu.

Eryaman'da şu an kaç travesti yaşıyor?

Olaylardan sonra kimse kalmadı. Hepimiz kaçtık, çil yavrusu gibi dağıldık.

Burçin: Şu anda Eryaman bize yasak. Girsek, başımıza her şey gelebilir. 16-17 yaşlarında iki kişi benim evime gitmiş. Kimseyi bulamayınca komşumun kapısını çalmış, "burada travesti varmış, neredeler" diye sormuşlar. "Biz polisiz" demişler. Komşum "saçmalamayın, 16 yaşında polis mi olurmuş" diyerek kovmuş. Çocuklar da "biz polis adına çalışıyoruz, 'Kurtlar Vadisi'ni hiç izlemedin mi!" diye bağışmışlar.

Şu an nerede kalıyorsunuz?

Ece: Otellerde, arkadaşlarımızda kalıyoruz.

Burçin: Senin yanında elli tane emlakçıyı arayabilirim, tek biri bile travestilere ev vereceğini söylemeyecek. Bu da bir suç değil mi? Ben Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı değil miyim?

Eryaman'da ev bulmak daha mı kolaydı?

Tabii, çok kolaydı. Evimden çıkınca ev sahibi aradı, "ne oldu Ece?" dedi. Olayı anlatınca, kadın çok oldu. Adam, sattığı dairelerin primi için bizi yok etmek istiyor, bütün mesele bu.

Sezen: Eşyalarımızı taşıırken bile saldırdılar bize. Meseleleri bizi kovmak değil, öldürmek resmen. Nakliye aracı iki saat Eryaman'ın ortasında kalakaldı. Saldırganlar evi kuşatmış, polis "evden çıkın" diyor. Yani "çıkın da dövsünler sizi" demek istiyorlar resmen. Başımızdan geçenleri günlerce anlatabiliriz. Maddi, manevi zarar gördük. Ama önemli olan bundan sonra ne olacağına kafa yormak. Bize yapılanlar ortada mı kalacak? Bu adam güçlü, zengin ve hükümete yakın diye istediğini yaptırabilecek mi? Travestileri silebilecek mi? Türkiye buna izin verecek mi? Mesele budur. Eşcinseliz, travestiyiz diye bizi yok mu edecek bu adamlar? Yarin, başka bir yerde, mesela Kızılay'ın göbeğinde beni sallamalarla doğramayacaklarına nasıl inanabilirim artık? İstanbul'da, başımızdan geçenleri elli gazeteciye anlattım, ne oldu, hiçbir şey! Size anlattıklarımız da hiçbir işe yaramayacak. Herkes travestilere aynı mantıkla yaklaşıyor. Sokakta, içkili adamın bize saldırmasını artık normal karşılıyoruz. Ama bu tür organize linçler, saldırılar, polis destekli çeteler, bizi doğrudan doğruya yok etmeye çalışıyor, akıllarınca bulundukları yerleri temizlemeye yönelik. İşte bu noktada korkuyoruz. Ne yapalım, Kızılay Meydanı'nda üstümüze benzin döküp kendimizi mi yakalım! Birilerinin bir şeyler yapması lazım artık. İnsanlar "Kurtlar Vadisi"ndeki Polat olmuş, Çakır olmuş, istediğini yapıyor. Kimse de çıkıp "kardeşim, burası Kurtlar Vadisi değil" demiyor. Zorumuza giden bu. Ahlak polisi, Balyoz Ekibi gelip alıyor bizi, nezarete de atıyor, ama onlardan korkmuyoruz. Bizi alıyorlar, götürüp şehrin dışına bırakıyorlar, ama öldürmüyorlar. Eskiden bunu kabullenemiyorduk, ama devletin yandaşlarının çetelerini gördükten sonra, Polat'ları, Çakır'ları gördükten sonra, iş değişti. Sadece bize değil, bütün insanlığa karşı tehlike bunlar.

Ece: Hükümet terörü bitirmek için çeteler kuruyor ya, bize de aynı şeyi yapıyorlar.

Burçin: Valla beni hayattan dışlamaya kalkarlarsa, karda kışta, aç susuz kalıp ölmeyi beklemem. Vururum birini, girerim hapse, rahat rahat yatarım. Üç bin travesti, üç bin cinayet demektir.

İlayda: Madem böyle bir yöntem reva görülüyor bize, biz de onlar gibi davranalım. Vuralım adamları, herkesin birini öldürme hakkı olsun, girelim hapse. Ayrıca, biz eşcinsel olduğumuz için, kanunen ayrı bir hücreye koyacaklar, rahat rahat yaşarız. Devletin eşkıyası da gelip bize saldıramaz...

Burçin: Ben hayatın kıyısında köşesinde olmak istemiyorum. Bizzat içinde olmak istiyorum. Ama adamlar "hayatın kıyısında bile olmayacaksın" diyor. Sence ben bunu kabul eder miyim? Sen olsan, kabul eder misin?

Ece: Canı yanan eşek atı da geçer, deveyi de.

RADYO EXPRESS

Transglobal Not Defteri

4 NİSAN – 10 MAYIS 2006

20 bin idam sıra bekliyor

BRİTANYA — Uluslararası Af Örgütü'nün yıllık raporuna göre 2005'de dünya çapında 2 bin 148 kişinin ölüm cezası infaz edildi. En az 20 bin mahkum idam edileceği günü bekliyor. Vergi kaçakçılığı, zimmetine para geçirme, uyuşturucu ticareti gibi şiddet içermeyen suçların bile ölüm cezasına çarptırıldığı Çin, 1770 resmi idamla ilk sırada geliyor. İran'da 94, Suudi Arabistan'da 86 ve ABD'de 60 idam gerçekleştirildi. Halen 74 ülkede ölüm cezası uygulanıyor. En son Meksika ve Libya'nın katılımıyla ölüm cezasını kaldıran ülkelerin sayısı 122'ye çıktı.

“Soğuk savaş” hortladı

KAZAKİSTAN — Avrupa'nın enerjide Rusya'ya bağımlılığından kurtulması için alternatif arayan AB heyetinin Kazakistan ziyaretine ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney de katıldı. Cheney, Kazak devlet başkanı Nazarbayev ile Hazar doğal gaz boru hattı projesini görüştü. Proje Azerbaycan ve Gürcistan üstünden Türkiye'ye ulaştırılacak gazın Avrupa'ya buradan dağıtılmasını öngörüyor. AB ve ABD, geçen kış Ukrayna'nın gazını kesen Rusya'yı “enerjiyi politik şantaj aracı olarak kullanmakla”, Rusya ise onları “soğuk savaş başlatmakla” suçluyor.

SÜREKLİ, YARATICI, DEMOKRATİK EYLEM 6 Nisan'da Katmandu ve büyük şehirlerde dört günlük genel grev başladı. Sokağa çıkma yasağı protestolarla ihlâl edildi. Grevler, gösteriler, devlet şiddeti ve key

NEPAL

Göbek adı “insan tsunami”

Dünya geçen ay bir demokratik devrimin oluşumuna günbegün tanıklık etti. Bir yanda mevzilerini kaybettikçe hırçınlaşan Kral Gyanendra, diğer yanda demokratından komünistine, işçisinden profesörüne sivil itaatsizlik eylemleriyle direnen Nepal halkı vardı. 16 göstericinin öldürüldüğü üç haftalık kitlesel eylemlerle başedemeyen Kral sonunda dört yıl önce feshettiği parlamentoyu tekrar toplamak ve muhaliflerin belirlediği seçim hükümetini onaylamak zorunda kaldı. Yeni hükümet ilk icraat olarak Maocu gerillalarla barış görüşmeleri başlattı. Demokratik güçler Shakespeare'e taş çıkaran bu kanlı monarşiye son vermekte kararlı.

ŞUBATTAKI yerel seçimlerden beri çalkantılı olan Nepal, geçen ay giderek tırmanan siyasi gerilim sonunda patladı; 21. yüzyılın taze tarihine yeni bir demokratik halk devrimi eklendi. Himalayalar'ın zirvesinde meydana gelen bu “insan tsunami”nin bölgede birçok dengiyi değiştireceği açık. Şimdilik görünen, ABD'nin hem küresel ölçekli “teröre karşı savaş” stratejisinde hem de bunun bir parçası olarak sürdürüldüğü Nepal politikasında fena halde çuvalladığı. Kendi halkını bütünüyle karşısına almış eli kanlı bir caniyi daha fazla destekleyemeyen Washington, öteki büyük aktör Hindistan'ın da telkinleriyle U dönüşü yaptı. Rejim muhaliflerinin öteden beri önerdiği “kraliyyetin sembolik varlığını sürdüreceği demokratik cumhuriyet” fikrine ikna oldu. Ama Maocular'ı terörist listesinde tutmaya devam edeceğinin altını çizdi.

İşin tuhafı, altüst oluştan yol açan her şey Maoculann 3 Nisan'da —muhaliflerin duyurduğu genel grevden üç gün önce— tektarafı olarak süresiz ateşkes ilan etmesiyle başladı. Taşranın neredeyse tamamını elinde tutan Nepal Komünist Partisi - Maocu (NKP-M) gerillaları, ülkenin büyük siyasi partilerini biraraya getiren 7-Parti Birliği ile yaptığı anlaşma gereği mücadeleyi tamamen demokratik alana yöneltti. Eski bir parlamenter olan NKP-M lideri Prachanda, daha önce yayınladığımız söyleşide “Amerikan vizyonundaki gibi kan gölüyle değil, biz Katmandu'yu halk ayaklanmasıyla ele geçirmek istiyoruz” demişti. Gerçekten de öyle oldu...

Sivil itaatsizliğin devrimi

Maocular'ın ateşkesini geri çeviren Kral, genel grev öncesinde aralarında muhalif liderlerin, gazetecilerin, avukatların ve aydınların da bulunduğu 100 kişiyi tutukladı, Katmandu ve öteki büyük şehirlerde sokağa çıkma yasağı ilan etti. Dört günlük genel grevin açılışı olarak planlanan 6 Nisan yürüyüşü yapılamadı, ama onbinlerce kişi sokağa dökülerek yasağı ihlâl etti. Böylece sivil itaatsizlik eylemleri başladı.

Giderek kuşvetlenen kitlesel dalgalar halinde büyüyen Nepal devrimi, barışçı radikal demokratik eylemin zafere vardı. Doğasına uygun sürpriz bir sevinç gösterisi ile noktalandı. Haber, 7-Parti Birliği liderlerinin 20 gündür süren protestolarda ilk kez halka hitaben konuşacağı büyük yürüyüşten bir gün önce, 24 Nisan akşamı kralın televizyondan naklen yayında yaptığı açıklamayla geldi. 2002'de parlamentoyu feshedip hükümeti grevden alan, 2005'te kraliyet darbesiyle sivil hakları rafa kaldırarak mutlak iktidarı ilan eden Kral Gyanendra, ülkenin demokratik gövdesinin 2002'de bıraktığı yerden işlemeye başlaması ve 7-Parti'nin belirlediği bir başbakanın kuracağı geçici hükümetle en kısa zamanda seçimlere gidilmesi çağrısında bulundu. Birlik partilerinin istediği olmuştur. Monarşinin mutlak iktidannı elinden alacak anayasa değişikliğinin yolu açıldı. 25 Nisan'daki eylem büyük bir kutlamaya dönüştü.

Son mecliste birinci parti olan Nepal Kongresi'nin 84 yaşındaki lideri Girija Prasad Koirala'nın başbakanlığında kurulan geçici hükümet ilk iş olarak NKP-M ile barış müzakerelerini başlattı. On yılda çoğunluğu sivil 13 bin kişinin ölümüne yol açan iç savaşın öteki muhatabı Kraliyet Ordusu'nun da “silah bırakması” isteniyor. Fırtına gibi geçen nisan ayına girildiğinde Nepal, Amerikan büyükelçisinin muhalif partileri teröristlerle işbirliği yapmalarını için uyardığı bir yerdi. Bush'un “terörizme karşı savaş”ta Himalayalar'daki kalesiydi. Protestolar sırasında BCC muhabirinin “ne-

rededeyse düşüyordu” dediği lanetli sarayına hapsolan Kral Gyanendra, Amerikan silahları ve Pentagon desteğiyle “kirlili savaş”ını sürdürmekteydi.

Vişnu'nun gazabı

Dünyanın yaşayan tek Hindu hanedanlığı olan Nepal'de kral, tann Vişnu'nun ete kemiğe bürünmüş hali kabul ediliyor. Vişnu, Hindu inancına göre, devrandaki bütün güçlerin merkezi; irade ve bilgeliğin, kutluluk, iyilik, güzellik ve zerafetin simgesi. Bu yüzden krallar tarih boyunca büyük saygı görmüş, iktidardan halkın inancıyla pekişmiş. Bugün Nepal'de monarşi yıkılıyorsa, bu öncelikle halkın inancına tecavüz edilmesinden kaynaklanıyor. İktidannı kraliyet ailesinin trajik katliamına borçlu olan Kral Gyanendra, geçen ay zalimliğiyle dünyayı hayrete

Katmandu halkı, genci yaşlısı, kadını erkeği, Kral'ın sokağa çıkma yasağına sivil itaatsizlik eylemleriyle c

İrkçilik kontrol dışı

RUSYA — Rus faşistlerinin işlediği ırkçı cinayetler artıyor. Uluslararası Af Örgütü'nün raporuna göre 2005'te ırkçı saldırılar sonunda 28 kişi öldü, 366 kişi yaralandı. Raporda polis ve savcılar tarafından çok daha hafif bir suç olan "hooliganizm" olarak gösterilmiş cinayet ve sakat bırakma örneklerine yer veriliyor. Dazlak çeteleri genellikle Çeçenleri ve diğer Türk kökenli Rusları, Uzak Asyalı ve Afrikalıları hedef alıyor. Raporda bulunan vakalardan biri 9 yaşında bir Tacik kızının ailesinin önünde dokuz yerinden bıçaklanarak öldürülmesiyle ilgili.

Obasanjo reddedildi

NİJERYA — Zengin petrol yatakları bulunan Nijer Deltası'nda yeni başlayan içsavaş kontrol altına almak isteyen başkan Olusegun Obasanjo, bölgeye yönelik bir kalkınma paketiyle çıkıp gerillaları silah bırakmaya davet etti. Yeni yatırımlar, iş imkanları, kamu hizmetlerinde genişleme ve 1.8 milyar dolarlık modern bir otoyol içeren paket, Nijer Deltası Bağımsızlık Hareketi tarafından reddedildi. Geçen ay petrol tesislerinde çalışan yabancı teknik adamları kaçırıp çokuluslu şirketlerin bölgeden çekilmesini isteyen örgüt, eylemlerini askeri hedefleri bombalayarak sürdürdü.

Sil baştan demokrasi

TAYLAND — Anayasa Mahkemesi 2 Nisan erken seçimlerini anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal etti. Erken seçim, ülkenin en büyük kamu telekomünikasyon şirketinin özelleştirilmesinde çıkan yolsuzluk skandalına bulaşan Başbakan Thaksin Shinawatra'nın siyasi taktiklerinden biriydi. Muhalefet partileri tarafından boykot edilen seçimin resmi sonuçları yüzde 51 boş oy kullanıldığını gösterince Thaksin istifa etti. Sonrasında Tayland demokrasisi büyük bir kaosa girdi. Kral Bhumibol Adulyadej, Anayasa Mahkemesi'ni sorunu çözmekle görevlendirdi.

Sosyalistler kazandı

MACARİSTAN — Demokrasiye geçildiği 1990'dan beri ilk kez bir iktidar partisi seçim kazanıyor. Sosyalist Parti'nin öncülük ettiği hükümet koalisyonu 386 sandalyeden 210'unu alarak ikinci döneme girdi. Aşırı milliyetçi çizgisiyle ülkede gerilim yaratan eski başbakan Viktor Orban'ın Fidesz partisi 164 sandalye aldı. Öteki demirperde ülkelerinin tersine 1960'lardan itibaren özgürleşme yaşayan Macaristan'ın sosyalistleri geçmişle bağlarını büsbütün koparmayan bir "market sosyalizmi" arayışı içinde. Sosyalist başbakan Ferenc Gyurcsany bir milyoner işadami.

Yığılan sokağa çıkma yasağı yirmi gün boyunca devam etti. Giderek sertleşen polisin açtığı ateş sonucu 16 kişi öldü, yüzlercesi yaralandı. Kral 24 Nisan'da pes etti...

düşürürken Vişnu'nun manevi korumasını geri dönülmez biçimde yitirdi.

Gyanendra'nın uğursuzluğu daha tahta gelişinden başlamıştı. 1 Haziran 2001'de veliaht prens Dipendra, aşırı alkolün etkisiyle cinnet geçirerek akşam yemeği için birarada olan babası Kral Birendra, annesi Kraliçe Aishwarya, iki kardeşi ve kraliyet ailesinin beş mensubunu öldürüp beşini yaraladıktan sonra bir kurşun da kendi kafasına sıktı. İddiaya göre, halktan bir kızı seven prense annesi tarafından soylu bir gelin adayı gösterilmiş, bu onu çılgına çevirmişti. Ağır yaralı Prens Dipendra can çekiştiği sırada protokol gereği kral ilan edildi, ama fazla yaşamadı. Birendra'nın her zaman gölgede kalmış habis ruhlu kardeşi Gyanendra böylece tahta oturdu.

Ama Nepal halkı bütün delillerin soruşturma ve otopsi yapılmadan önce ortadan kaldırdığı bu katliamın resmi hikâyesine asla inanmadı. Gyanendra'yı tahta taşıyacak yolu tıkayan üç kişinin aynı anda ortadan kalkması kamuoyunda derin kuşku doğurmuştu. Her şey ziyadesiyle Shakespeare oyunlarını andırıyordu. Karanlıkta kalan sirlardan biri hakikaten çarpıcıydı: Otopsiye göre prens kendini sol kulağının üstünden vurmuştu, ama solak değildi...

Asyalı III. Richard

Gyanendra'nın yemin töreni Katmandu'da halk tarafından protesto edildi. Maocular katliamın CIA tarafından kontrol edilen bir kraliyet darbesi olduğunu öne sürüp Gyanendra'nın yemekte bulunan oğlu —bugünün veliaht prensi— Paras Şah'ı suçladı. Siyasal gelişmelerin bu noktadan sonra aldığı seyir komplo teorilerinin büsbütün şişirme olmadığını gösterdi. Yeni Kral Gyanendra iktidarda bir yıl bile geçirmeden, olağanüstü hal ilan edip "Maocu teröre karşı" başarısız bulduğu hükümet ve parlamentoyu görevden uzaklaştırdı.

Hamleyi alkışlarla karşılayan ABD dışişleri kraliyet ordusuna verdiği askeri yardımı artırdı. Bunun için iki temel gerekçe gösterildi. "Maocu ayaklanmanın Nepal'deki anayasal monarşiyi yıkıp yeni bir cumhuriyet kurma çabası" diye ifade edilen ilk gerekçe ABD'nin kurucu başkanlarından Thomas Jefferson'ın ünlü Bağımsızlık Bildirgesi ile bizzat çelişiyordu. İkinci gerekçe ise "Nepal'de güçlü bir müslüman azınlığın bulunduğu" varsayıp El-Kaide tehlikesini işaret ediyordu. Ama Nepal'de nüfusun yüzde 4'ünü kapsayan müslüman-

lar arasında bugüne kadar şeriatçı radikalizmin izine rastlanmamıştı.

Komünistler ve müslümanlar... Bu iki sihirli kelime Kral Gyanendra'yı Bush'un teröre karşı yürüttüğü savaşın müttefikleri arasına aldı. Pakistan diktatörü Muşerref'ten büyük ekonomik ve askeri destek görmeye başladı. Kral 2005'te yeni bir olağanüstü hal uygulamasıyla mutlak iktidarı ilan edip, siyasi liderleri hapse atarak, anayasada kalan sivil hakları makaslayarak yeni bir baskı kampanyası başlattı. AB ve Hindistan'dan gelen kınamalara katılan ABD, nedense bu ülkelerin yaptığını yapıp askeri yardımı kesmedi.

Himalayalar'da Amerikan nüfuzu

Geçen şubatta, Kraliyet darbesinin yıldönümünü kutlamasına ABD'nin 300 bin kişilik Pasifik ordusunun komutanı Amiral Fallon da katıldı. Washington, Nepal'e yeni bir askeri yardım paketi hazırladığını bildirdi. Nepal büyükelçisi, Hint Okyanusu'ndaki komutanlarla yakın temasa girerek bölge üstünde yoğunlaşırken, Amerikan diplomatları partileri Maocularla sürdürdüğü ittifaktan vazgeçirmek için lobi faaliyetleri başlattı. Başansız olunca, Nepal'de geniş halk desteğine sahip olduğunu geçmişteki demokratik seçimlerle kanıtlayan öteki demokrat komünistler, sosyalistler, hatta ülkenin Sosyalist Enternasyonal Üyesi ilımlı merkez sol partisi Nepal Kongresi bile Bush yönetimi tarafından kara listeye alındı. 2006 Ulusal Güvenlik Stratejisi Raporu'nda "cani Maocular" vurgusu özenle yapıldı.

NKP-M ise silahlı mücadeleye başlamasının onuncu yıldönümünde, Birleşmiş Milletler'in arabuluculuğuna kapısını açmayı ve çokpartili demokrasiye katılmayı içeren, ender rastlanır bir banş önerisiyle ortaya çıktı. Maocuların adımları ABD tarafından derhal reddedildi. Muhalef basının "Amerikan paranoyası" olarak nitelediği bu tavr,

1999 MECLİSİ GÖREVE DÖNDÜ

Nepal'de en son seçimler Mayıs 1999'da yapıldı. 205 milletvekilinden oluşan bu meclis 2002'de Kral tarafından feshedildi. Protestolardan sonra tekrar toplanıp yasama aygıtını devraldı. Sandalye dağılımı şöyle:

- **Nepal Kongresi** 111 (sosyal demokrat)
- **Nepal Komünist Partisi (BML)** 71
- **Milli Demokratik Parti** 11 (monarşist)
- **Nepal İyiniyet Partisi** 5 (monarşist)
- **Ulusal Halk Cephesi** 5 (komünist)
- **Birleşik Halk Cephesi** 1 (komünist)
- **Nepal İşçi Köylü Partisi** 1 (komünist)

politik açmazın banşçı yoldan çözülmesi umutlarını daha başından sabote etti. Geçici hükümetle NKP-M arasında banş anlaşmalarının başladığı bugünden geriye doğru bakıldığında, tıpkı Darfur gibi, varlan noktaya insani kayıp vermeden gelinebileceği görülebiliyor. Nepal'deki gerilimi kendi silahlı Maocu hareketlerine karşı propaganda malzemesi olarak kullanan Hindistan geçmişte krala az destek vermedi. Ama Hint çözümün desteğiyle iktidarda duran koalisyon hükümetinin bu kez demokrasi dalgasını desteklemeye eli mecburdu. Kral'ın fikrini değiştiren AB ve ABD'den gelen "şiddetli kes" kınamaları kadar Yeni Delhi'nin özel elçisinin ziyaretiydi. Çin ile Hindistan arasında uzanan bu yüksek plato ABD için paha biçilmez stratejik önem taşıyor. Kim gelirse gelsin, ABD bölgedeki nüfuzunu korumaya kararlı. Nepal siyasetini tarih boyu yönlendiren Hindistan ile girdiği stratejik ortaklık bunun sigortası. Öte yandan, hayret verici bir yüzüzlük örneği gösterecek içsavaş boyunca krala silah satmaya devam eden Çin, bütün bu gelişmeler yaşanırken, ortaya çıkanları bir mesaj bırakıverdi: Nepal'in stratejik ikizi Tibet'e ülkenin en büyük Mao anıtı dikilecekti...

CEZAYİR “Kırlı Savaş”ın lekeleri

GENEL çerçevesi geçen yılın eylül ayında yapılan referandumla onaylanan Ulusal Barış ve Uzlaşma Yasası, geçtiğimiz şubat sonunda meclis tatilinde kabul edildi. Bu 1992-2002 yılları arasında Cezayir’i kasıp kavuran ve 150 bin kişinin ölümüne, 12 bin kişinin ‘kayıp’ olmasına neden olan “Kırlı Savaş” dönemini kapatmak amacıyla, Başkan Bouteflika’nın çıkardığı ikinci yasa. Daha önce Ocak 2000’de yürürlüğe giren yasayla, 1997 sonunda süresiz ateşkes ilan eden ve 1999’da silah bırakan AIS (Armée Islamique du Salut / İslami Kurtuluş Ordusu) gerillalarına af çıkarılmıştı. Bu yasayla teslim olan ve serbest bırakılan gerillaların büyük çoğunluğunu, 1991’de ülkede düzenlenen ilk demokratik seçimlerde kazandığı zaferden sonra yasaklanan FIS (Front Islamique du Salut / İslami Kurtuluş Cephesi) militanları oluşturuyordu. Başta FFS (Front des Forces Socialistes / Sosyalist Kuşvetler Cephesi) lideri Hocine Ait Ahmet olmak üzere tüm muhalefetin halkı boykot etmeye çağırıldığı, muğlak sorulardan oluşan bir referandumla kabul edilen yeni yasadandan, öncelikle 2000 yılında silah bırakmayı reddederek savaşı sürdüren GIA (Groupe Islamique Armée / Silahlı İslami Cemiyet) militanlarının faydalan-

kapsamayacağı duyurulmuştu. Ancak ülkede şiddetin nispeten azaldığı 2002 yılından beri, yetkililer ne bu katliamların, ne de ülkenin önemli sanatçı ve aydınlarının öldürüldüğü siyasal cinayetlerin faillerinin bulunması yönünde herhangi bir adım atmadı. Referandumdan önce, ülkenin yaralarının, henüz bir hakikat komisyonunu kaldıramayacak kadar derin ve taze olduğunu belirten Başkan Bouteflika, halkoymasından sonra “kayıplardan” sorumlu olan güvenlik kuvvetlerinin affedilmesinin, barışın kesin bir koşulu olduğunu da eklemiştir. Yasa kabul edilmeden birkaç hafta önce Donald Rumsfeld, (Fas ve Tunus’a da gittiği Mağrib turu sonunda) Cezayir’i ziyaret eden ilk ABD savunma bakanı olarak, Başkan Bouteflika’nın konuğu oldu. Pentagon’un 11 Eylül saldırılarından hemen sonra, terörle mücadelede örnek alınması ve desteklenmesi gereken bir ülke olduğunu açıkladığı Cezayir ordusuyla ilişkileri, 2001’den beri gitgide yoğunlaşıyor. Terörle mücadelede kullanılmak üzere askeri gece görüş teçhizatı yardımıyla başlayan ilişkiler, Irak işgalıyla yoğunlaşan tepkilere rağmen, Akdeniz’de gerçekleştirilen ortak deniz tatbikatlarını ve Cezayir Hava Kuvvetleri’ne saldırı helikopterleri satılmasını kapsayacak bir düzeye geldi. ‘Kırlı Savaş’ sırasında gerçekleştirilen yapısal reformlarla ülke ekonomisinde liberalleşmeye yönelik askeri yönetim, Rumsfeld’in ziyaretinden hemen sonra, mart ayında çıkardığı hidrokarbon yasasıyla ülke ekonomisinin %90’ını oluşturan doğal gaz ve petrol sektörünün aşama aşama özelleştirilmesinin de önünü açtı. AB’yle 2001 yılında başlayan temaslarda, yine geçtiğimiz mart ayında imzalanan bir serbest ticaret anlaşmasıyla sonuçlandı.

Ülkeyi tam bir cehenneme çeviren iç savaş yıllarıyla ilgili herhangi bir demokratik tartışma imkânı bırakmadığı gibi, korkunç insan hakları ihlallerinin sorumlularının tespit edilmesinin de önünü tıkayan bu yeni yasanın, AB ve ABD’deki demokratik kurumlarca eleştirilmeden —dolayısıyla Cezayir, AB ve ABD arasındaki ticari ve askeri ilişkilerin sekteye uğraması riski oluşmadan— kabul edilmesi, Cezayir’in doğal kaynaklarına borçlu olduğu yeni stratejik öneminin bir sonucu. Pentagon, teröre karşı “Uzun Savaş”ın Afrika cephesini oluşturan “Pan Sahel İnisiyatifi” çerçevesinde 2003 yılında, Sahra’nın güneyinde 12 lojistik ve özel harekât üssü kurmak istediğini açıklamıştı. Ancak ABD ve Cezayirli komutanların görüşme trafiğine yakın zamanlarda, Bush yönetimine yakınlığıyla bilinen petrol şirketlerinin temsilcilerinin eklenmesi, Pentagon’un Sahra’nın güneyindeki yapılanmasının, bölgedeki petrol ve doğal gaz kaynaklarının emniyete alınmasıyla da yakından ilgili olduğunu gösteriyor.

Batu Boran

Bir Tibet’e bir Vatikan’a

ÇİN — Mao’nun Kültür Devrimi’nin 40. yıldönümü çelişkili mesajlarla kutlanmaya devam ediyor. Çin hükümeti devrimden beri yok sayılan 100 milyon budist yurttaşını hatırladı, bir ilke imza atarak Dünya Budist Forumu düzenledi. Ama 30 ülkeden Budist monkların katıldığı foruma Tibet’in sürgündeki ruhani lideri Dalai Lama istediği halde davet edilmedi. Bununla bitmedi, Tibet’in başkenti Lhasa’nın göbeğine 5 metre kadesi olan 7 metrelik dev bir Mao heykeli dikme kararı alındı. Çin’deki en büyük anıt, Mao’nun doğum yeri Hunan eyaletinin Tibet’e

yaptığı 800 milyon dolarlık hi-be paketinde bulunan Plaza’nın önüne yapılacak. Karar geçen ay başbakan Hu’nun Washington ziyareti sırasında protestolarla kınandı. Hemen ardından Vatikan krizi başgösterdi. Rejim karşıtı eylemcilerden biri olan Hong

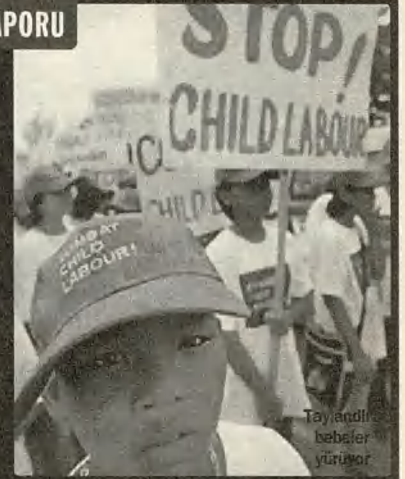
Kong Katolik Kilisesi başkanı Kardinal Joseph Zen’i marjinalize etmek isteyen Çin yönetimi, Vatikan’ın dileklerini hiçe sayarak kilisenin başına ikinci bir piskopos atadı. Papa XVI. Benedikt olayı şiddetle kınadı.

ILO 2006 ÇOCUK EMEĞİ RAPORU

Azalma var!

BU KEZ TERSİ OLDU. Dünyada çalışan çocuk sayısı önemli ölçüde düştü. ILO’nun (Uluslararası Emek Örgütü) yeni raporuna göre dört yıl önce 246 milyon olan 7-15 yaş çocuk işçi sayısı 218 milyona düştü.

- Yüzde 11’lik bu keskin düşüşün kaynağı yeni iş yasaları çıkarılan Latin Amerika. ILO dört yılda yüzde 60’lık düşüş gösteren Brezilya’yı örnek ülke olarak gösterdi. Latin Amerika genelinde çocuk işçi sayısı üçte iki düştü.
- Çocuk emeği sömürsünün yaygın olduğu Afrika’da herhangi bir değişim gözlenmedi: 50 milyon çocuk. AIDS salgını, kuraklık, açlık ve iç savaşlarla boğuşan Sahra Afrika’sında hala çocukların yüzde 26’sı çalıştırılıyor.
- 5 milyonluk düşüşe rağmen Asya, 122 milyon çocuk işçisiyle listenin

başında yeralıyor. ILO, Çin ve Tayland’ı en kötü ülkeler ilan etti.

- Çocuk işçilerin yüzde 70’i tarımda çalıştırılıyor. Yaklaşık 126 milyon çocuk tehlikeli işlerde.
- Kalkınmış ülkelerde minimum işçi yaşı 15, kalkınmakta olan ülkelerin çoğunda ise 14.

SRI LANKA Barış başka bahara

DÜNYANIN en zengin ve kaliteli çay bahçelerinin bulunduğu Sri Lanka adasının kuzey ve doğu bölgelerinde yaşayan Hindu Tamiller ile ekonomik refahın hüküm sürdüğü güney-batı sahillerinde yoğunlaşan Budist Sinhaliler arasındaki ihtilaf tarihin derinliklerine uzanıyor. İki toplum arasındaki ekonomik, toplumsal ve siyasal eşitsizliğin yarattığı gerilim, 1976’da Tamil Kaplanları’nın ayrı devlet kurmak üzere silahlı mücadeleye başlamasıyla bir iç savaşa dönüştü. 64 bin kişinin öldüğü, çoğunluğu Tamil 1 milyon kişinin göçe zorlandığı iç savaş süresince sayısız barış girişimi oldu. Son olarak 2003’te bir şans yitirilmişti. Bu yüzden geçen şubat Cenevre’de başlayan yeni barış süreci tarafların çözüm için asıldığı bir atmosfer getirdi. 2 Nisan’daki yerel seçimlere ateşkes ve müzakerenin herkesi umutlandırdığı bir ortamda giden Başkan Rajapakse bunu bir seçim başarısına dönüştürdü. Ne var ki Sinhal milliyetçisi koalisyon ortakları “teröristlerle masaya oturuyor” demeye başlamıştı. 5 Nisan’da Norveçli arabulucular müzakerelere devam etmek için Sri Lanka’ya ulaştı.

7 Nisan’da bir çok haber geldi. Milletvekili adayı bir Tamil aydını kimliği belirsiz kişilerce öldürülmüştü. Üç gün sonra misilleme oldu, bir maden baskınında 5 asker, 2 sivil öldürüldü. Bu noktadan sonra tırmanan şiddet, 20 Nisan’da Tamil Kaplanları barış görüşmelerinden çekildiğini açıklayana kadar 65 kişinin hayatına mal oldu. 25 Nisan’da Genelkurmay Başkanı’na bir canlı bomba saldırısı yapıldı. Ağır yaralı olarak kurtuldu, ama 8 kişi öldü. Misilleme olarak hava kuvvetleri kuzeydeki Tamil hedeflerini bombalamaya başladı. Sivil yerleşimlerin de vurulduğu hava saldırıları yüzünden 40 bin kişi göç etmek zorunda kaldı, 16 sivil öldü. Baskıya girdiğimizde karşılıklı şiddet devam ediyordu...

Tamil Kaplanları barış müzakerelerini askıya aldı

ması öngörülmüyordu. Referandumda bu yönde bir soru olmamasına rağmen, şubat ayında kabul edilen yasa, güvenlik kuvvetlerini de kapsayacak şekilde genişletildi. Üstelik yeni yasa, yaşanan “ulusal trajediye” ilgili beyanat ya da faaliyetlerle “devlet kurumlarına zarar veren ya da devlet memurlarının ve ülkenin uluslararası itibarını zedeleyenlerin” beş yıl hapisle cezalandırılmasının önünü açıyor. Gerek Cezayir’deki, gerek uluslararası insan hakları örgütleri, yasayla uluslararası hukuka göre de suç sayılan çok önemli insan hakları ihlallerinin faillerine dokunulmazlık sağlandığını bildiriyor. Referandumdan önceki medya kampanyasında, (affa karşı çıkanların barış ve uzlaşmaya karşı olduğu propagandasına ilaveten) bu affın 1997-1998 yıllarında tüm dünyayı dehşete düşüren köy katliamlarının sorumlularıyla, tecavüz gibi suçları işleyenleri

Adil seçim yasası aranıyor

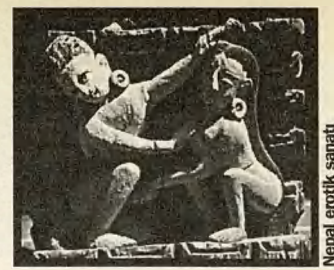
BENGALDEŞ — Dünyada en çok yolsuzluğun yapıldığı ülkeler endeksinde yıllardır birinci gelen Bengaldeş, geçen ay aynı hafta içinde yapılan iki büyük genel grevle sarsıldı. Başkent Dakka'da polisle göstericiler arasında çatışmalara sahne oldu. Ülkenin kurucu partisi Awami Ligi'nin başını çektiği 14 muhalefet partisi tarafından gerçekleştirilen genel grevler, iktidardaki geçici hükümeti yeni bir seçim yasası çıkarmak için zorlamayı hedefliyordu. Programa göre ekimde ülkeyi seçime götürecektir hükümet, ocakta iktidarı bırakmış partiye bırakacak.

Avrupa kapıları kapalı

BEYAZ RUSYA — AB, geçtiğimiz ay üçüncü kez iktidara gelen başkan Alexandre Lukashenko'nun yanı sıra otuz bakan ve üst düzey yöneticilerinin Avrupa vizelerini iptal etti. Seçimleri gözlemledikten sonra yazılan raporda oylamanın özgür ve adil olmadığını bildiren AB, Beyaz Rusya'yı marjinalleştirme tavrının devam edeceğinin altını çizdi. Seçim sonrasında Ukrayna'daki gibi bir turuncu devrim girişiminde bulunulması ancak çok zayıf kalmıştı. AB'nin hamlesini kınayan Beyaz Rusya dışişleri bakanlığı "aynı ölçüde sert bir tavır almaya mecbur bırakıldık" dedi.

"Keyif yasası" çıkmadı

MEKSİKA — Varolan etkisiz uyuşturucu politikalarına karşı Latin Amerika'da başlatılan alternatif arayışına neredeyse Meksika'da katılıyordu. Başkan Vicente Fox, küçük miktarda marijuana, kokain ve eroin kullanımını legalleştirilen bir yasayı imzalayacağını söylediği halde son anda caydı. Fox, "toplumun çeşitli kesimlerinden gelen baskıyı dikkate aldım" dese de Meksika basını Amerikan politikacılarının hiddetlenerek yasanın geçmesini engellemek için yoğun lobi faaliyeti yaptığını yazdı. ABD patlaması muhtemel uyuşturucu turizminden kaygılanıyor.

Nepal erotik sanatı

Müjde: Anti-HIV krem!

GÜNEY AFRIKA — Binden fazla bilimadamı Cape Town'da AIDS'in yayılmasına karşı bugüne kadar bulunan en etkili çözümün son rötuşları için toplandı. Yaklaşık on beş yıldır üstünde çalışılan projede, AIDS'e yol açan HIV virüsünü cinsel birleşme sırasında öldürecek bir krem tasarlandı. Kremin markete çıkması dört yılı bulacak.

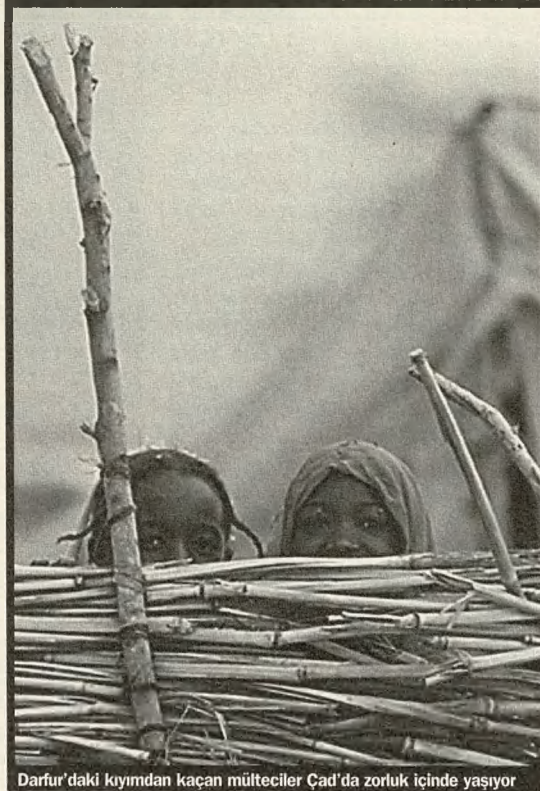
SUDAN-ÇAD Darfur biraz duruldu

Kıyım bitti demek için erken. Ama ilerleme var. Sudan hükümeti Darfur'daki en büyük gerilla grubuyla barış anlaşması imzaladı. Müzakere sırasında barışçıl adımlar yerine Çad'ı da ateşin içine alan kanlı çatışmalar yaşandı. Ancak güvensizliği bile tartışacak zaman yok. Afrika son 40 yılın en şiddetli kuraklık periyoduna girmiş bulunuyor.

ULUSLARARASI yardım kuruluşlarının "tarihin en büyük insani krizi" olarak nitelediği Darfur'da nihayet önemli bir adım atıldı. Nijerya'daki uzun müzakereler sonucu Sudan hükümeti, müslüman siyah Darfurilerin en büyük örgütü Sudan Kurtuluş Ordusu ile barış anlaşmasına vardı. SKO'nun düzenli orduya katılmasını öngören anlaşma gereği siyah halka karşı soykırım uyguladığı bildirilen hükümet destekli Arap milisleri de silah bırakacak. Hükümete karşı savaşan daha küçük Darfuri gerilla grubunun imzalamadığı barış anlaşması, eğer referandumla desteklenirse Darfur'un otonomiye kavuşmasını ve son yılların en kurak yazına hazırlanan bölgeye acil ekonomik yardımı da içeriyor.

Çözüm aslında çok gecikti. Eninde sonunda varılacağı belli olan bu noktaya böylesine büyük bir insani kayıp vermeden de gelinebilirdi. Üç yılda 200 bin kişinin ölümüne ve 2.2 milyon insanın göç etmesine neden olan iç savaşta Afrika Birliği'nin barış gücü yetersiz kalıyor, BM ve NATO sorunu kendi çözmek isteyen Sudan hükümetinin başına buyruk tutumu yüzünden ilerleme kaydedemiyordu. 1989'da İslamcı güçlerinin desteklediği bir askeri darbeyle iktidara gelen Devrim Komuta Konseyi başkanı Ömer Hasan el-Beşir tarafından yönetilen Sudan bulduğu çözümlerde çeyrek asırdır yaşadığı çatışmaların ötesine geçemedi. Otoriter Hartum yönetimi, geçtiğimiz yıllarda güneydeki hristiyan gerilla gruplarına karşı kullandığı Janjaweed (atlı haydut) adlı Arap milisleri barış sürecinde Darfur'dan çekmediği gibi, yer yer mültecilerin sığındığı Çad'a geçip katliamı sürdürmelerine göz yumdu. Geçen ay bu sınır ihlalleri başka bir boyuta sıçradı. Arap milisler Çad'daki yedi muhalif grubun oluşturduğu Değişimci Birleşik Güç'e katılarak Darfuri soyundan gelen devlet başkanı İdris Debi'ye karşı bir darbe girişiminde bulundu. Ama üçüncü dönem devlet başkanı olacağı seçimlere hazırlanan Debi, bu girişimi eski sömürgeci Fransa'nın yardımıyla püskürttü. Fransız uçakları isyancıların konuşlandığı doğudaki Adre ve Moudenia kentlerini bombaladı. Bölgede bulunan mülteciler çareyi tekrar Darfur'a kaçmakta buldu.

Darbe girişiminden sonra Çad, Sudan ile bütün diplomatik ilişkilerini keserken, Hartum isyana katkısı olduğu iddialarını reddetti. Afrika ve Ortadoğu'daki öteki ülkelerin de boşuşmak zorunda kaldığı "sömürgecilik sonrası siyasi harita" problemi bu noktada bir kez daha kendini gösterdi. Etnisiteleri yok sayan statüko yeni sorunların belirmesini engellemiyor. Bunun en iyi

Darfur'daki kıyımından kaçan mülteciler Çad'da zorluk içinde yaşıyor

ömeği Çad. Ülke yönetimi 1975-90 arasında Libya destekli kuzeyli-müslüman ve Fransız destekli güneyli-hristiyan politik güçler arasında gidip geldi. Kaddafi'nin yardımıyla darbe yaparak iktidarı alan Debi, 16 yılda boyunca etnik isyanlardan kurtulamadı. 2004'te Sudan'a savaş açmaya kadar varan Darfur krizi onu doğrudan etkiledi.

BM'nin zayıf kaldığı bu köklü sorunlara çözüm bølgenin cılız siyasi bünyesinden gelmek zorunda. Nitekim Sudan, geçen yıl Darfur konusuyla hiçbir ilgisi olmayan güney sorununu barış anlaşmasıyla çözdü. 90'larda Hartum'un dayattığı şeriat yasalarına karşı ayaklanan güneyli hristiyan gerillalar ve animist kabileler, anlaşmayla birlikte otonomi hakkını elde ettiler. Bu model şimdi Darfur'da uygulanmayı bekliyor. Tabii her şeyden yurdunu terkeden 2.2 milyon insanın geri dönmesi ve insani yardım verilebilecek bir ortamın oluşması gerekiyor.

2006 BAŞARISIZ DEVLETLER İNDEKSİ

En berbat Sudan

DARFUR'DAKİ insanlık dramının sorumlusu Sudan, bu yıl İkincisi yayınlanan "başarısız devletler indeksi"nin en üst sırasına yerleşti. Onu iç savaşın süregeldiği iki Afrika ülkesi, Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Fildişi Sahili izliyor. Geçen yıl büyük bir göç veren Irak'ta bir düzelleme yok. Yakınlarda kapsamlı bir Irak Raporu da yayınlanan ABD'deki Barış Vakfı'nın Foreign Policy dergisiyle ortak hazırladığı raporda, uzmanlar 146 ülkenin devletini 12 kritere göre değerlendiriyor.

Yaşadığımız dünyanın ortak paydasını oluşturan toplumsal, ekonomik ve politik göstergelere dayanan bu kriterler şöyle:

- demografik baskılar kuma
- kitlesel sığınmacı hareketleri ve İnsanlar sınırına sürme
- intikam amacıyla toplumsal grupları mağdur durumda bırakma
- sürekli insan göçü
- toplumsal eşitsizlik doğuran ekonomik kalkınma
- keskin veya şiddetli ekonomik sapma
- devletin meşruiyetini yitirmesi veya suç şebekesi haline gelmesi
- kamu hizmetlerinde ilerleyen bozulma
- insan hakları ihlallerinin yaygınlığı

- devlet içinde devlet tesis eden güvenlik mekanizmaları
- yönetici elit arasındaki zıtlaşma
- öteki devletlerin veya dış politik güçlerin müdahalesi.

En kötü yönetilen devletler listesinin ilk 60'ını neredeyse tamamen Afrika, Ortadoğu ve Asya ülkeleri kapladı. 28 ülke

OLAĞAN ŞÜPHELİLER

1. Sudan (3)
2. Kongo DC (2)
3. Fildişi Kıyısı (1)
4. Irak (4)
5. Zimbabve (15)
6. Çad (7)
7. Somali (5)
8. Haiti (10)
9. Pakistan (34)
10. Afganistan (11)

Parantez içindeki rakam geçen yılki pozisyonu gösteriyor.

nin bulunduğu Alam kategorisinde bunlara Amerika'dan iç savaş yorgunu Haiti (8) ve sabıkali Kolombiya (27) eklendi. Avrupa ülkelerinden görece yüksek durumda olanlar Rusya (43), Beyaz Rusya (50), Sırbistan (55) ve Moldova (58) oldu. Türkiye genel toplamda 83. sıraya yerleşerek "uyan" bölgesinde yer almayı başardı. En istikrarlı ülkeler ise Norveç, İsveç ve Finlandiya.

ÖTEKİ ŞÜPHELİLER

Güverte iskeleden çatırdıyor

HINDİSTAN — Dört büyük eyalette yapılan yerel seçimlerden Hindistan Komünist Partisi (Marksist) tarafından yönlendirilen Demokratik Sol Cephe (DSC) büyük bir oy artışı gösterdi. Güneydeki Kerala eyaletini Kongre Partisi'nin elinden alan komünistler Batı Bengal'de üst üste yedinci kez iktidara geldi. Başan dünyada demokratik seçimlerle iktidara gelen en uzun komünist yönetime işaret ediyor. Assam ve Sonia Gandhi'nin kazandığı Tamil Nadu'da oylarını artıran koalisyon cephesi koalisyon hükümetlerinde yer alacak. Sonuçlar komünistlerin Hindistan siya-

setinde çok daha etkin bir rol üstlenmesini sağlayacak. DSC, ulusal mecliste Kongre Partisi hükümetine verdiği desteği yerel seçimlerden sonra gözden geçireceğini açıklamıştı. HKP-M genel sekreteri Prakash Karat, "hükümet Amerika'yla nükleer anlaşmaya girerek kendi kendine çelme taktı" dedi. "Bu Amerika sadece nükleer enerji değil başka konularda da bedel ödemeni isteyecek demektir." 545 sandalyeli parlamentoda 44 milletvekili bulunan HKP-M'nin öteki sol partilerden 17 milletvekiliyle birlikte kurduğu koalisyon Manmohan Singh hükümetine dışarıdan destek veriyor.

ÖTEKİ KAMPANYA'DAN

SAN SALVADOR ATENCO KIZILDERİLİ AYAKLANMASI

El koydukları polis otomobilinin üstünde medyaya poz veren bu gençler 3 Mayıs'ta başgösteren ayaklanmanın simgesiydi. 2002'de başkent Meksiko yakınlarındaki San Salvador Atenco'da yapılması planlanan havaalanı projesine karşı ayaklanarak ülkede kahraman haline gelen Atenco Cephesi'nin bu yeni başkaldırısı 4000 kişilik robokop ordusuyla kanlı biçimde bastırıldı. 14 yaşında bir çocuk öldü.

MEKSİKA Zapatista alarmı

Zapatistaların ocak ayında başladığı "Öteki Kampanya" şiddetle kesildi. 1 Mayıs yürüyüşünde Marcos'un yanında yer alan Atenco'lu kızılderililer, iki gün sonra beklenmeden gelişen bir ayaklanma başlattı. Polisin kanlı bastırıldığı olaylarda aynı zamanda dövülen polis görüntüleri de vardı. Medya bunları montajlayıp Marcos'a karşı karalama kampanyası başlattı.

TEMMUZ ayındaki seçimlerin havasına giren Meksika'da daha önce yarım kalmış politik savaşların balta- lı toprakları çıktı. 2002'de, büyük havaalanı projesi- nin istilak planıyla gelen hükümete karşı atalarından kalma toprağı başlarıyla savunan San Salvador Atenco'nun kızılderili halkı tekrar gündeme girdi. Direniş sırasında ülke çapında kahraman haline gelen çiftçi Atencolann simgesi tarlada tırpan gibi kullanılan uzun cangıl bıçağı "maşet"lerdi ama Zapatistalar gibi kar maskesi takmalan da bir o kadar iz bırakmıştı. Bu yıl başkent Meksiko'da yapılan 1 Mayıs yürüyüşüne Öteki Kampanya adı altında geniş bir katılım sağlayan EZLN'nin (Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu) liderleri, Atenco Cephesi militanları tarafından korundu, ayrıca yüzbinlerin katıldığı mitingte cephenin lideri Ignacio Del Valle de bir konuşma yaptı. İki gün sonra olacaktan hiç kimsenin haberi yoktu.

3 Mayıs Çarşamba sabahı, komşu kasaba Texcoco'nun halk pazarında her zamanki gibi tezgah kurmak- ta olan Atencolu çiçek satıcıları Meksiko eyalet polisi tarafından durduruldu. Büyük bir alışveriş merkezi kur- mak için Wal-Mart'la anlaşan Texcoco belediyesi, bun- dan böyle lisanssız sokak satıcılarına izin vermeyecek- ti. 60 kadar çiçekçi duruma itiraz edince polis copla pa- zar yerinden uzaklaştırdı, direnenler tutuklandı. Olayı duyan Atencolular, tutuklanan arkadaşlarının salınma- sı için kasabalarından geçen Texcoco otoyoluna bari- kat kurdu. Çok geçmeden yüzlerce polis bölgeye gide- rek bariyatı açmaya çalıştı, ama taş, maşet ve molotof kokteylleri ile direnen kızgın bir kalabalıkla karşılaştılar. Polisin gün boyunca giriştiği denemeler başarısız oldu. Bariyatı aşamadılar, kasabanın kontrolü tamamen is-

yançıların eline geçti. Ayrıca 11 polisi de re- hin almışlardı.

Çatışmalarda göğsünden vurulan 14 yaşın- da bir çocuk öldü. Elliden fazla yaralı, yüz- den fazla tutuklama vardı. Akşam saatlerin- de bölgeden canlı yayın yapan televizyonlar "rehine polisler" temasını dövülen polis gö- rüntüleriyle işleyip bir milli histeriye dönüş- tümeyi başardı. Gecenin ilerleyen saatlerin- de asiler rehine polisleri kriz bölgesinde in- sani yardım hizmeti veren Kızılhaç'a teslim etti. Öte yandan düzenlenen operasyonda polis tarafından tutuklanan Atenco Cephesi lideri Del Valle'nin akıbeti de uluslararası in- san hakları örgütlerini harekete geçiren bir başka kriz haline geldi. Hapishaneyi girer- ken başı, gövdesi ve testisleri kanlar içinde görülmüştü. Olayın Meksiko'daki bir kültür forumunda öğrenen Zapatista lideri Subco- mandante Marcos, kampanya programını iptal ederek Chiapas otonom belediyelerin- de kırmızı alarmı ilan etti.

4 Mayıs sabahı, San Salvador Atenco 4 bin kişilik bir robokop ordusu tarafından kuşa- tıldı. Operasyonun başlamasıyla kasabaya giren polis, elebaşlarının bulunmasına yar- dım eden maskeli ihbarcının gösterdiği ev- lerin kapılarını, pencerelerini kırıp içeri gire- rek istisnasız herkesi sokağa topladı. Dire- nenlere karşı plastik mermili silahlarla ateş açıldı, göz yaşartıcı bombalar kullanıldı. Halk evlere hapsolmuş- tu. İki saat içinde kasabayı ele geçiren güvenlik kuv- vetleri toplam 3 yüze yakın tutuklama yaptı. Hareketinin ön- de gelenleri ve Öteki Kampanya etkinliklerine katılanlar öncelik- le gözaltına alındı. Polis saldırı- sına maruz kalan yerli ve ulusla- rarası gazeteciler de terörden nasibini aldı. Akşamüstü Zapatistalar yakın- ardaki Chapingo kasabasından Atenco'ya uzun bir yürüyüş dü- zenledi. 10 kişinin katıldığı gös- teriye polis müdahale etmedi. Atenco'ya varıldığında bir konu- şma yapan Marcos, yöre halkının yerden topladığı memi kovanla- rını işaret ederek "İşte küçük çocuğu kimin öldürdüğünün ka-

nıtı" diye başladı. Çarşamba akşamı yapılan yayınların yaslandığı iddialardan biri 14 yaşındaki çocuğun aslin- da yakına düşen molotof kokteyli yüzünden öldüğüyü. Disinformasyon kampanyasına giren medyaya mey- dan okuyan Marcos, Zapatistalar'ın medya politikasin- da büyük bir değişiklik sayılabilecek bir adım atarak "kesmeden yayınlanması koşuluyla isteyen herkese mülakat vereceğini açıkladı. 2002'de havaalanı proje- si için ilk girişimde geri adım atan Fox hükümetinin pro- jeyi tekrar gündeme getirmek istediğini söyledi. Daha önce işkence ihbarlarında bulunan Ulusal İnsan Hakları Komisyonu, son olarak Atenco'da tutuklanan 6 kadına tecavüz edildiğini, 16'sının da cinsel tacize uğradığını duyurdu. Atenco olayları, seçim kampanya- sında güneydeki Zapatista bölgesi Chiapas'a özerklik vereceğini söyleyen Lopez Obrador'a karşı sağın eline büyük bir koz verdi. Son yoklamalara göre iktidardaki muhafazakarların adayı Felipe Calderon, Obrador'un üstüne çıktı. Marcos, öteki başkan adayları gibi Oba- dor'a da sıcak bakmıyor, onu "neoliberalizmin sol eli" olarak niteliyor.

Marcos ayaklanmalar başladığında Meksiko'daydı.

Sandinista karşıtı kampanya

NIKARAGUA — ABD, Nikaragualıları kamuoyu yoklamalarında önde giden Sandinista lideri Daniel Ortega'ya oy vermeme konusunda uyardı. Dışişleri sözcüsü açıklamasında Ortega, "ülkenin siyasi geçmişinde kötü sicilili bir figür" olarak anıldı. ABD 80'lerde, Sandinista yönetimine karşı kontrgerilla kurarak "kirli savaş" yürütmüştü. Ortega, on yıl süren iç savaştan sonra 1990'da yapılan seçimi kaybetti. 2002'de yeniden katıldığı seçimde de başarılı olamadı. Ama kazanan liberal başkan Bolanos ile koalisyon hükümeti yapmayı kabul etti. Yeni seçimler 5 Kasım'da.

İspanyolcası fazla geldi

ABD — Jimi Hendrix çığlıklar atan bir kedi gibi çılmıştı, Amerikan milli marşını. Frank Zappa tımarhane operası, Marvin Gaye ağdalı bir aşk şarkısı olarak yorumladı. Rock tarihi bir yana, hooliganlar stadlarda binlerce ayıp versiyonunu yaptı. Hiçbiri milliyetçileri bu kadar kızdırmamıştı. 1 Mayıs'ta "hispanik göçmenlerin Amerikan yaşamındaki önemini göstermek" için yapılan genel grev öncesinde piyasaya çıkan İspanyolca milli marş "Nuestro Himno" ülkeyi böldü. Bush hemen açıklama yaparak "milli marş İngilizce söylenmeli" dedi. Yeni göçmen yasası hâlâ senatoda.

Humala ilk raundu aldı

PERU — Başkanlık seçimlerinin ilk turunu merkez sol Peru Birliği'nin adayı Ollanta Humala (%30.7) kazandı. Ama oyların yarısından fazlasını almak gerektiğinden başkanın belirlenmesi 4 Haziran'daki ikinci tura kaldı. 1985-90 arasında ülkeyi yöneterek tarihi bir ekonomik krize yol açan sosyal demokrat Alan Garcia (% 24.3) başabaş giden ikincilik yanında Lima elitinin adayı Lourdes Flores'i (%23.6) küçük farkla geçti. Chavez'in diplomatik krize yol açarak "hırsız" dediği Garcia'nın "radikal" Humala'ya karşı Flores'in muhafazakar oylarını çekmesi kuvvetle muhtemel.

Evo'nun hayatı film oluyor

BOLİVYA — Ülkesinin ilk kızılderili başkanı olan Evo Morales'in hayatı sinemaya uyarlanıyor. "Güneyli Haçın Peşinde" adlı film Morales'in Lama çobanlığı yaptığı çocukluğundan başlayıp başkanlık sarayına kadar uzanacak. 50 bin dolarlık komik bütçesine rağmen halkın gönüllü desteğiyle çekilen film, ekimde, Morales'in yıldızın parladığı 2003 özelleştirme protestolarının üçüncü yıldönümünde gösterime girecek.

LATİN AMERİKA Balayı bitti

Bolivya'nın doğal gaz kaynaklarını kamulaştırması ve ardından gelen zam güney yarımkürede kış başlarken Brezilya ve Arjantin'i mağdur durumda bıraktı. Kriz Latin Amerika'nın sosyalist liderleri arasında anlaşmazlıklara yol açtı. Mercosur'un doğal gaz boru hattı projesiyle girişilen bölgesel entegrasyon çalkantılı bir sürece girdi.

BAŞTAN BAŞLAYALIM. 27 Nisan'da Sao Paolo'da bir araya gelen Chavez, Lula ve Kirchner boru hattı projesindeki yeni gelişmeleri değerlendirdi. Chavez zirvede projeyi Boliviya'yı da içerecek şekilde genişletme planlarını anlattı. Öteki iki lider zaten Mercosur'un (Güney Pazarı) aday üyesi olan Boliviya'nın katılımına olumlu yaklaşımını sürdürdü. Ayrıca bu ülkenin yakın zamanda maruz kaldığı ekonomik marjinalizasyon da konuşuldu. Kolombiya ve Peru'nun ABD ile serbest ticaret anlaşması imzalaması, Boliviya'nın tarımsal ihracatına kötü bir darbe vurdu. Özellikle en büyük soya fasülyesi alıcısı olan Kolombiya pazarında Boliviya'nın sübvansede edilmiş ucuz ABD soyasıyla rekabet etmesi mümkün değil. Venezuela geçen ay, Kolombiya, Peru, Ekvador ve Boliviya'nın da yer aldığı And Topluluğu'ndan bu ikili anlaşmalar yüzünden ayrıldı.

Zirveden iki gün sonra Boliviya, Havana'daki törenle Chavez tarafından ABD'nin dayattığı kıtasal serbest ticaret projesine (FTAA) karşı kurulan ALBA paktına katıldı. ALBA sonrasında aralarındaki ticaret hacmini 3.5 milyar dolara çıkaran Venezuela ve Küba, ilk olarak ABD'nin mağdur bıraktığı Boliviya ile tahıl anlaşması imzaladı. Ayrıca Küba'dan doktor ve öğretmen desteği, Venezuela'dan kalkınma projeleri için 100, sosyal projeler için 30 milyon dolar hibe gelecek.

Yıllardır ABD tarafından bir seçim yapmaya zorlanan Boliviya sonunda yönünü belirlemiş oldu. Hatta 1 Mayıs günü buna şaşıla bir vurgu yaparak ülkenin bütün doğal gaz kaynaklarını kamulaştırdı. Karamameyi imzaldıktan sonra halka hitaben konuşan başkan Evo Morales, "yabancı şirketler artık bütün satışlarını devlet üzerinden yapmak zorunda, aksi halde giderler" dedi. Aralarında BP, British Gas, ExxonMobil, Total gibi devlerin de bulunduğu 20 şirkete, Boliviya'nın kamu şirketi YPFB ile yeni sözleşmelerini imzalamak için 6 ay süre verdi. Ama askeri birlikler eşliğinde gelen enerji bakanlığı bürokratları ülkedeki elliden fazla hidrokarbon tesisine derhal el koydu. Yeni düzenlemeye göre gelirin yüzde 82'si devlete kalıyor, şirket sadece yüzde 18'ini alıyor.

Yaklaşık 4.5 trilyon metre küp hidrokarbon rezervi bulunan Boliviya, Venezuela'dan (14 trilyon) sonra Latin Amerika'nın ikinci büyük üreticisi. La Paz'daki sürpriz gelişme ülkede en çok yatırımı olan Brezilya'nın kamu şirketi Petrobras ve Arjantin'e doğal gaz sağlayan İspanyol Repsol-YPF tarafından tepkiyle karşılandı. Boliviya'da üretilen doğal gazın yarısını satın alan Brezilya ve ikinci büyük alıcı Arjantin kış öncesinde muhtemel bir fiyat artışı riskiyle karşı karşıya kalmıştı. Petrobras

olayı "dostça olmayan bir hamle" olarak yorumlarken, Lula "Boliviya gibi yoksul bir ülkede, başkanın böyle bir karar almasını doğru buluyorum. Ama kendimi savunacağım" dedi.

Geçen yıl Boliviya'ya 1 milyar dolarlık hidrokarbon yatırımı yapan Petrobras, yüzde 18 gelir ortaklığıyla üretimi sürdürmenin mümkün olmadığını öne sürerek ülkedeki bütün projelerini iptal etti. 4 Mayıs'ta Arjantin'de yapılan kriz zirvesinde Kirchner ve Lula, askeri müdahaleden duyulan rahatsızlığı bizzat Morales'e ifade etti. Chavez'in de katıldığı zirveden yeni gaz fiyatını müzakerelerle belirlenmesi, varolan sözleşmelerdeki öteki unsurlara sadık kalınması ve sorunun üretimi aksatmadan çözülmesi kararları çıktı. Ama Boliviya enerji bakanlığının saptadığı yüzde 65 minimum fiyat artışı müzakereleri daha başından krize soktu.

Sosyalistlerin ortak sorunu: Herkes aynı anda konuşuyor

Öte yandan Brezilya siyaseti ve medya konuyu deşmeye devam ediyordu. Chavez'in olaylardaki abartılı rolünden önceleri renk vermeyen hükümet de rahatsızdı. Dışişleri bakanı Celso Amorim gaz krizi konusunda senatoya verdiği brifingte Chavez'in zirvedeki varlığının "enerji entegrasyonunun bir parçası olarak görülmesi" gerektiğini, bu bakımdan "normal" olduğunu belirtti. Amorim'e göre "anormal olan", Venezuela'nın kamu şirketi PDVSA'nın müdahaleciliği: "Hiçbir ön bilgi verilmeyen Petrobras tesislerine askeri birlikler tarafından el kondu ve PDVSA'dan gelen kalabalık bir teknik eleman ordusu tesislere girerek Bolivyalı personele eğitim vermeye başladı. Bunun ne anlama geldiğini bilmiyoruz, eminim sayın Chavez biliyor."

YPFB ile girdiği müzakerelerden sonuç alamayan Petrobras yöneticileri eli boş döndü. 8 Mayıs'ta Brezilya, sorunun sadece La Paz değil, belki daha çok Caracas

Hidrokarbon tesislerine askeri birlikler tarafından el konması krizin daha da derinleşmesine yol açtı

olduğunu gösteren bir adım atarak Nijerya ile doğal gaz görüşmelerine başladı. Bu rest, esas olarak yakın zamanda iki zirve yapıldığı halde niyetlerin açıkça ortaya konmasından kaynaklanıyordu. "Sadece doğalgaz boru hattı değil, Güney Amerika'nın ekonomik entegrasyon fikri tümüyle riske giriyor" diyerek hayalkınlığını netleştiren Lula, Chavez'e ilk kez sert bir çıkışta bulunup "güney konisinden elini çek" dedi.

ALBA ile Mercosur arasında ciddi bir kutuplaşma yaşanıyor. Öte yandan Arjantin ile Uruguay arasındaki kağıt fabrikası sorunu Mercosur paktını sarsmaya devam ediyor. İki büyüğü başına buyruk olmakla suçlayan diğer iki asil üye, Uruguay ve Paraguay, ABD ile serbest ticaret anlaşması tehdidinde bulunuyor. Bunlar belki de "Avrupaileşme"nin sancıları; bu ülkelerin hepsi AB'ye benzer bir birlik, ortak bir para birimi arzuluyor. O zaman birarada geçinmeyi sağlayacak bölgesel hukuku da oluşturmak zorundalar. Ekonomik entegrasyonu gerçek anlamda başlatacak olan enerji entegrasyonu sosyalist hükümetlerin sosyal programlarına hayat verecek bir unsur. Kimse bunu riske atamaz.

Sorun temelde tarafların benimsediği devlet kapitalizmi biçimiyle ilgili. Sonuçta teknolojik üstünlüğü olan Petrobras da, sadece Boliviya'ya değil Venezuela ve Küba'ya da tesisler kuran ve işleten bir devlet şirketi. Ama aralarında farklar var. Chavez, PDVSA'yı dilediği gibi yönlendirebiliyor. Nitekim fırtınalı haftanın sonunda Alo Presidente programında 6 saat süren bir pazar konuşması yapan Chavez, Morales'i izleyip, yabancı şirketlerden alınan petrol çıkarma vergisini yüzde 17'den 33.3'e yükselttiğini açıkladı. Yılda 1.34 milyar dolar sağlayacak bu kaynağın konut projelerine yönlendirilecek.

Brezilya ise bütün bunlar olurken enerji konusunda dışa bağımlılığı aşmaya çalışan hamleler yaptı. Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'ndan sivil amaçlı nükleer enerji üretmek için uranyum zenginleştirme izni aldı. Dünyanın en geniş uranyum kaynakları Brezilya'nın elinde. Ayrıca okyanusta bulunan yeni petrol rezervine inşa edilen platformun hizmete girmesiyle tarihinde ilk defa kendi petrol ihtiyacını karşılar hale geldi. Buna geçen yıl otomotiv pazarında etanol-yakıtlı taşıtların benzinlilerden daha fazla satmaya başlamasıyla ortaya çıkan petrol tasarrufunu da ekleyen Brezilya'nın ihracata başlaması söz konusu. Bu da Lula'nın eli. İzliyoruz...

kiraat

Bay X yüzünü yıkarken sabun kullanmaz. Nedeni basit: Yüzüne harcayacağı bir birimlik sabunun marjinal faydası, erken kirlenmeye uğrayacak havlulara harcanan bir birimlik sabunun marjinal faydasından düşüktür. Gerçekten, havlunun yanısıra kirlilerin de yıkanabilirliğine karşılık, yüz yıkarken aynı anda mendil veya ayak yıkamanın olanaksızlığını düşünecek olursak Bay X'e katılmamak olmaz.

Bay X, dişlerini de macunsuz fırçalar. Çünkü bir ömür boyu diş macununa yatıracağı para, dişlerinin amortismanı için gereken parayı geçmektedir. Bu nedenle yalnızca suda ıslattığı bir diş fırçasıyla dişlerini ovuşturur. Bu, yüzüne bir parça aklık katmak için yaptığı göstermelik bir iştir. Eh, her insanda olur o kadar bir fiyaka...

Bay X'in kahvaltıda yedikleri bir daha karnının acıması gereken ana göre değişir. Bay X şöyle bir yöntem izler: Yapmayı tasarladığı işler nelerdir? Bay X'in uzun dönemde yapmayı tasarladığı işler çoğunlukla bütçe yılının başında belirlenmiş, fay-

da-maliyet analizleri kesinleşmiş işlerdir. Bay X bunları yıllık programını hazırlarken aylara, günlere bölmüştür. Her sabah kalktığında uzun dönemde gerçekleştireceği işlerin hangi dilimini ele alması gerektiğini bilir. Asıl canını sıkın kısa dönemli işlerdir, çünkü onların programını hemen o gün ya da o hafta içinde yapması, bitirmesi gerekmektedir. Bay X, o gün, kısa ya da uzun, hangi işleri ne zaman yapması gerektiğini, yani genellikle o günün programını yüznumarada yapar. Böylece geçirilmesi zorunlu bir zaman süresini en rasyonel biçimde değerlendirmiş olur. Bay X yapacağı işleri sıraladıktan sonra bunların kendisine yükleyeceği zahmeti Z - Zahmet Katsayısının yardımıyla hesaplar. Zahmet, gün boyu alacağı değerlerle çekme sınırını aştığı an (bu an, ortalama zahmet ile marjinal zahmetin kesiştiği andır), Bay X'in dinlenmesi gerekir. İşte bu dinlenme süresinin bir bölümü yemek yemeye ayrılacaktır...

Şiir Erkök Yılmaz, "Homo Economicus" ("Çiçek Yiyen İnek")

X - KÜTÜPHANE

Alessandro Baricco Homeros - İlyada (Can)

Birhan Keskin Y'ol (Metis)

Doğan Özlem - Güçlü Ateşoğlu (haz.) Selâhattin Hilâv'a Saygı (Agora)

Edward S. Herman - Noam Chomsky Rızanın İmalatı

-Kitle Medyasının Ekonomi-politiği (Aram)

Edward Said Müzikal Nakışlar (Agora)

Ellen Meiksins Wood Sermaye İmparatorluğu (Epos)

Enki Bilal Ölümsüzler Panayırı (Marmara Çizgi)

Fatih Özgüven Bir Şey Oldu (Metis)

Halil Turhanlı Katiliniz Şehirlerde Dolaşıyor (Çitlembik)

Hanif Kureishi Yakınlık (Everest)

Gilles Deleuze Müzakereler (Norgunk)

Julian Barnes Limon Masası (Ayrıntı)

Lale Müldür Ultra-zone'da Ultrason (YKY)

Murat Meriç Pop Dedik -Türkçe Sözlü Hafif Batı Müziği (İletişim)

Murat Uyrakulak Har (Metis)

Nick Hornby Düşerken (Sel)

Peter Nicke Mozart'tan Madonna'ya -Popüler Müziğin Bir Kültür Tarihi (YKY)

Phillippe Forest Sarınagara (Kanat)

Susan Sontag Rüyalarının Esiri (Agora)

Şiir Erkök Yılmaz Çiçek Yiyen İnek (YKY)

Futbolun henüz Anadolu'ya yayılmadığı yıllar. Eskişehirspor, değil birinci Türkiye Ligi'nde oynamak, henüz kurulmamış bile. Daha doğrusu, henüz ikinci lig kurulmamış. Takımların nasıl bir süreçten geçerek Türkiye Ligi'ne yükseldiklerini şimdi anımsamıyorum. Fakat, lig üç büyük ilin takımlarından oluşuyordu ve yükselenler de genelde İstanbul takımlarıydı. Beyoğluspor da bu takımlardan biriydi. Galiba ligde sadece bir yıl kalabildiler. Kalecileri Sabri Dino'ydu. "Ucuza kapatılmış." Afrikalı oyuncuların Türkiye'nin yolunu dahi bilmedikleri, daha doğrusu günümüzde bir tür köle ticareti yapan kulüp yöneticilerinin onları "ucuza satın alıp" Türkiye'ye getirmedikleri yıllarda Beyoğluspor'un kadrosunda siyah bir futbolcu vardı. İçinde yaşadığımız coğrafyanın siyahlarından, "Arap" Güngör. O takımda Panayot, Aleko ve Andon ile birlikte top koşturuyordu. Takımların WM düzeniyle sahaya dizildiği yıllar. Başlama vuruşunu üç forvet oyuncusu yapıyordu. Yanlış hatırlıyorsam, Arap Güngör ortadaki üç halften biriydi. Fakat dönemine göre modern sayılabilecek bir futbol oynardı; ileriye çıkar, forvete katkıda bulunurdu.

Ben, Arap Güngör'ü Ankara'da, Şekerspor'da oynadığı yıllarda izledim. Uzun taç atışları yapardı. Eğer top rakip kalenin yakınlarında dışarıya çıkmışsa, Arap Güngör'ün havada kavis yapan atışı kale önünde hayli tehlikeli olurdu; Gençlerbirliği'nin on bir numarası (Rüzgârın Oğlu) Zeynel'in ya da Ankaragücü solacağı Candan'ın (Dumanlı) korner atışları denli tehlikeli.

Bir zamanlar, her yerde olduğu gibi, Türkiye'de de futbol çalışan sınıfların "güzel oyunu" ydu. Beyaz Türk eğlencesine dönüşmezden çok önce siyah bir estetikti. Arap Güngör, sadece ten rengiyle değil, ruhuyla da bu siyah estetiğin temsilcisiydi.

Halil Turhanlı, "Katiliniz Şehirlerde Dolaşıyor"

Gelin küresel kapitalizmin sadece küresel değil, ama her şeyden önce kapitalist olduğu için küresel kapitalizm olduğu varsayımından başlayalım. Küreselleşmeyle ilişkilendirdiğimiz sorunlar -toplumsal adaletsizlikler, zenginler ve yoksullar arasındaki büyüyen uçurum, "demokrasideki eksiklikler", çevrenin tahribi ve benzerleri- sadece ekonomi "küresel" olduğu için veya küresel şirketler eşsiz derecede kötü oldukları ya da olağanüstü güçlü oldukları için varolmazlar. Bu sorunlar, ister ulusal olsun ister küresel, kapitalizm zorunlu olarak "değişim değeri"ni "kullanım değeri"nin önüne ve kârı insanların önüne koymayı gerektiren -rekâbet ilkesi, kârın maksimizasyonu ve birikim ilkesi gibi- belirli sistemik ilkeler tarafından yönetildiği için vardır. Hatta bu zorlamalardan kaçmayı başaramayacak olan en iyi huylu veya "sorumlu" şirket bile varlığını sürdürmek için pazarın yasalarına uymak zorundadır. Bu da, kaçınılmaz olarak, bütün israfçı ve yıkıcı sonuçları ile birlikte kârı bütün diğer kaygıların önüne koymayı gerektirir. Bu zorlamalar, ayrıca, sermayenin kendi kendine sürekli büyümesini gerektirir. Ancak, her ne kadar küreselleşme bu ilkeleri şiddetlendirmişse de, bunların nedeni olmaktan çok, sonucudur.

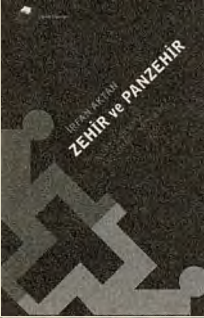
Ellen Meiksins Wood, "Sermaye İmparatorluğu"

Zehir ve Panzehir

Hazırlayan: İrfan Aktan, Dipnot

Express'te yayınlanan söyleşi ve yazılarından tanıyacağınız İrfan Aktan'ın Kürt sorunu bağlamında yaptığı söyleşiler "Zehir ve Panzehir" başlığı altında derlendi. Giderek tırmanan ve çözümsüzlüğe itilen, hayatımızın neredeyse her alanını derinden etkiler hale gelen sorunun anlaşılması ve aşılması yönünde bir müdahale olarak düşünülebilecek kitap, "Tarihsel süreç ve Kürt karşıtlığının yükselişi", "Kimlik siyaseti ve değişen Kürt kimliği", "Savaş ve bedelleri" anabasıllıklarından oluşuyor. Bazıları Express'in çeşitli sayılarında da yayınlanmış bulunan söyleşiler, -Yavuz Sultan Selim'den internetteki forumlara- yükselen Türk faşizminin belgesi niteliğinde metinlerle destekleniyor. Görüşlerine ve tecrübelerine başvuru alan isimler şunlar: İsmail Beşikçi, Hamit Bozarslan, Mesut Yeğen, Ümit Fırat, Cengiz Çandar, Ertuğrul Kürkçü, Murat Belge, Ragıp Duran, Mithat Sancar, Orhan Doğan, Osman Baydemir, Tanıl Bora, Ayhan Kaya, Ömer Laçiner, Fatma Nevin Vargün, Muhsin Kızılkaya, Ayşe Düzkın, Mahmut Duran, Serpil Sancar, Sezgin Tanrıkulu, Reyhan Yalçındağ, Aslan Şimşek, Seferi Yılmaz, Mehmet Karaman, Yılmaz Özdil, Nizamettin Suel... Meseleyi tarihsel boyutlarıyla, geçirdiği çeşitli evrimlerle ve süreklilik halleriyle, etrafıca tartışmak, soru işaretlerini kovalamak için, milliyetçilik, faşizm ve şiddet zehrinin etkisini silebilmek için kitabın bir panzehir işlevi gömesini umut ediyoruz...

Melek Kobra -Hatıratım

Hazırlayan: Gökhan Akçura, Everest, 180 sayfa

Besteci Muhlis Sabahattin'in kızı, operetlerin ve Muhsin Ertuğrul filmlerinin yıldızı, ünlü Ferdi Tayfur'un eşi Melek Kobra, 1939 yılında, 25 yaşında veremden ölmüştü. Kısa yaşamına pek çok oyun sığdırdı, giderek uyuşturucuya bağlandı, sağlığı bozuldu, yoksullaştı... Esas olarak babasının hayatını araştıran Gökhan Akçura, Melek Kobra'nın hayatının son döneminde, hastanede yazdığı hatıratı tesadüfen bulmuş ve iyi bir sunuşla, bol fotoğrafla yayına hazırlamış. Doktor Zeki Kılıçaslan, psikoterapist ve yazar İskender Savaşır, şair ve araştırmacı Serhan Ada da, Melek Kobra'nın defterlerini tıp tarihi ve edebiyat açısından yorumlamış. Bir dönemin iklimini, havasını çok iyi veren kitap, üzüntü verici bir kişisel seyrî takip imkânı kadar, popüler tarihimizin kıyılarına da ışık tutuyor...

Gümüş Damacana

Truman Capote, çeviren: Püren Özgören, Sel, 363 sayfa

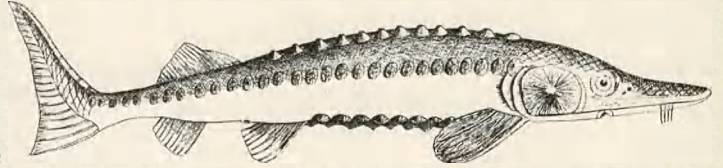
Sel Yayıncılık, "Soğukkanlılıkla" ve "Tiffany'de Kahvaltı" ile başladığı Truman Capote serisine "Gümüş Damacana" ile devam ediyor. Yazının öykülerinin bir toplaması olan kitap, 1924 doğumlu Capote'nin daha 19'unda yazdığı "Düvarlar Soğuk"la başlıyor, ölümüne iki sene kala kaleme aldığı 1982 tarihli "Bir Noel" adlı öyküsüyle sona eriyor. Bu kısa öykülerin çoğu Capote'nin en verimli olduğu gençlik yıllarında yazılmış, neredeyse bütün karakterleri çocukluğunu geçirdiği ABD'nin güney eyaletlerinden seçilmiş: Denizciler, zengin kızları, türlü çeşit sosyetikler, savaş gazileri, alkolikler, hapishane mahkûmları, uçkağırıcılar, tren yolcuları, vizonlarını satan ev hanımları, vizonları satın alan ev hanımları, kız kuruları, beyinde bir zarla doğanlar, rüyalarını satanlar, rüya satın alanlar... Öyküleri kimi zaman hayli neşeli de olsa, çoğu zaman bolca hüznü, gözyaşını da yanlarında taşıyor bu karakterler, okuduğumuz her satırın bize güneyin tozunu toprağını, blues'unu düşündürmesi gibi bir duygu bırakıyorlar arkalarında... Capote'nin birlikte büyüdüğü teyzelerinden (güzel ve hırslı annesi, babasından boşandıktan sonra Truman'ı kardeşlerine emanet edip düşlerini kurduğu zengin hayatına doğru yola çıkmış, yanına aldımaya karar verene kadar da oğlunu pek seyrek ziyaret etmişti) en tuhafı -ve en sevdiği- olan Sook Faulk veya "elmaslar"la süslü gi-tarını yanından ayırmayan sarışın Kübalı Tico Feo gibi kahramanları ise aradan yıllar geçse de, tekrar ve tekrar doğuyorlar hikâyelerinde. Bu da hem özel bir süreklilik ve okuma zevki sağlıyor hem de yazılanların samimiyetini perçinliyor. "Gümüş Damacana"nın iç kapağında okuduğumuz üzere, Sel, Capote'nin ölümünden sonra ilk kez 2006'da yayımlanan "Summer Crossing"i de çeviriyormuş. Okumak için şimdiden sabırsızlanmaya başladık. İlker Aksoy

Türkiye'de Balık ve Balıkçılık

Karekin Deveciyan, çeviren: Erol Üyepazarcı, Aras, 576 sayfa

1868 yılında Harput'ta doğan Karekin Deveciyan, 1891'de Düyun-u Umumiye Idaresi'nde memuriyete başladıktan sonra Bursa, Selanik, Sivas, Beyrut gibi imparatorluğun çeşitli yerlerinde görev almış ve son olarak da 1910 yılında İstanbul Balıkhanesi müdürlüğüne getirilmiş. Deveciyan için büyük bir tutku halini almış olan deniz ve balık sevgisi, bilimsel merakı, pratik bilgileri, titizliği ve okuyucuya saygısıyla birleşince, ortaya 1915'te Osmanlıca, 1926'da ise Fransızca olarak kaleme aldığı dört başı mamur bir kültür hazinesi çıkmış. Yazarın konuya olan hâkimiyeti, büyük tecrübesinin ürünü olarak verdiği ayrıntılı bilgiler, yaptığı hassas çizimler, bugün elimizdeki kitabı yalnızca balıkçılık alanında değil, folklorik ve tarihsel bakımlardan da benzersiz bir yere oturtuyor. Artık pek çoğu Türkiye denizlerinde ve tatlısularında

pek az kalmış olan yaklaşık 200 deniz canlısına dair bilgiler veren Deveciyan, balıkçıların avlanma usûllerini, dalyanları, voli yerlerini anlatırken, balıkçılıkla ilgili uzun dönem ekonomik verileri de tablolar halinde aktarıyor. Osmanlı döneminde kölelerin özellikle sünger toplayıcılığı gibi zor alanlarda nasıl çalıştırıldığı, Püzanat adlı bir Ermeni balıkçının hiç tatlısu levreği olmayan Küçükçekmece Gölü'ne bu balıktan sekiz tane götürerek nasıl çoğalttığı, Boğaziçi'nde, Arnavutköyü'nde kaç kiloluk tonbalıklarına rastlandığı, çoğu Rumcadan gelen denizcilik tabirlerinin açıklamaları, balıkçıların yine çoğunlukla Rum kilisesinin yortularına (Azize Pelagie, Aziz Yeoryios, Aziz Dimitrios, Silivri Panayın) göre şekillenen takvimi gibi ayrıntılarla bezeli "Türkiye'de Balık ve Balıkçılık", belki de her şeyden önce yazarının verdiği büyük emeğe saygı duygusu uyandırıyor okurda. Kitap yayımlandıktan sonra Aktüel dergisinde yazarın yeğeni Fransız politikacı, sabık bakan -ve meşum Sarkozy'nin veliahtı!- Patrick Devedjian'la yapılan söyleşiden öğrendiğimize göre, Nisan 1915'te İstanbul'daki Ermeni aydınları tutuklanıp meçhule doğru gönderildiği sırada bir Türk subay dostunun uyarısıyla saklanıp ölümden kurtulan Karekin Deveciyan, sonraki yıllarda ailesinin bütün fertleri -kansı dahil- Fransa'ya göçse de İstanbul'da yaşamayı sürdürmüş. 1927'de emekliye ayrıldıktan sonra ise evinin bulunduğu Ortaköy sahilinde portatif taburesinin üzerinde oturup denize oltasını atar, köyün çocuklarına denizin ve balıkçılığın püf noktalarını anlatırmış. Rober Koptaş

Pazartesi dergisi yeniden

Kadınlara mahsus gazete Pazartesi, yeni boyutuyla ve içeriğiyle yayın hayatını sürdürüyor. Gazete işlevi internet sitesinde sürecek. İki aylık dosyalar halinde yayınlanacak derginin ilk sayısının konusuysa "aşk". Sözü dergi ekibinden Beyhan Demir'e bırakalım...

Beyhan Demir: Tüm kadınları ve erkekleri ilgilendiren, kadınları erkekler karşısında deyim yerindeyse mağlup etme gücüne sahip "aşk" konusunu, "erkeği elde etmenin 5, erkeğini elde tutmanın 10 altın kuralı" satrından çıkarmanın ancak feminist bir bakış açısıyla olabileceğini düşünüyoruz. Derginin yeni formatıyla yayını sürdürmesi kararını alırken de, aşk konusunu seçerken de amacımız kadınlar açısından en çok tartışılan, can yakan temel feminist konulara feminist bir perspektifle yaklaşmak.

Bugün hepimizin, kadın kurtuluş hareketinin, feminizmin iç meselelerini tartışmaya, Türkiye'de bir feminizmin kavramlarını sorgulamaya ve yeniden tanımlamaya, patriarkaya karşı verilecek mücadelede araçları ve yöntemleri tekrar gözden geçirmeye ziyadesiyle ihtiyacımız var. Bunu yaparken Türkiye'de kadınların feminist tarihlerinin yeniden gözden geçirilmesine, kuşaklar arası bilgi aktarımına duyulan ihtiyacın can yakıcılığından yola çıktık. Dolayısıyla dosya konularımızda Pazartesi'nin eski sayılarındaki konuyla ilgili yazılara yer vermeye, feminist klasiklerden derleme yapmaya ve feminist ustalarımızın bu konulardaki sözlerine de ihtiyaç duyduk.

Bir web sitesiyle de (www.pazartesi.org) Pazartesi'nin on yıldır sürdürdüğü habercilik anlayışını devam ettirmek istiyoruz. Kadınların dünyada olan biten her şeyle ilgili bir fikri olduğu, her meselenin biz kadınların da meselesi olduğunu vurgulamak bizim açımızdan önemli. Güzellik, moda gibi alanlar dışında da söylenecek lafımızın olduğunu bu siteyle göstermeye devam edeceğiz. En genel anlamıyla, daha fazla kadının yazı yazmasına imkân tanımak ve tabii ki daha fazla kadınla irtibata geçmek açısından web sitesinin daha geniş olanaklar tanıdığını düşünüyoruz.

Derginin ikinci sayı için "cinsellik" dosyasını hazırlıyoruz. Annelik, eviçi emek, din, beden politikaları, popüler kültür, kimlik politikaları, tarih, psikoloji gibi temel başlıklarla dosyalar yapmaya devam edeceğiz. Derginin son dönemdeki feminist tartışmalar açısından bir boşluğu dolduracağını düşünüyoruz...

Hafiften hafiften akan bir su

Geçtiğimiz günlerde yayınlanan "Kırk Hüzünlü Veda" adlı kitabın ve "Ayhüzün" başlıklı harikulade öykünün yazarı Mehmet Taşdemir'in PKK'ya katılıp dağa çıkışını, yakalanışını, toplam bir ay süren gerillalığında kimsenin canını yakmamasına rağmen 15 sene hüküm giyişini ve cezaevi günlerinde yaşadıklarını Kürt sorunu özel sayımızda nakletmiştik. Söyleşimize kaldığımız yerden devam ediyoruz, Taşdemir'in edebiyat serüvenini dinliyoruz...

Fotoğraf: Şahan Muhoğlu

Seni yazmaya esinlendiren, çok sevdiğin, etkilediğin yazarlar kimlerdi?

Mehmet Taşdemir: Latife Tekin'in "Sevgili Arsız Ölüm"ü bana çok farklı gelmişti. Türk edebiyatında okuduğum başka romanlar da oldu ama, o bambaşka gelmişti. Yazdıklarını da bazı yönlerden etkilemiştir. Leyla Erbil'in hikâyelerini severek okudum. İnci Aral'ı, Sevgi Soysal'ı... Yaşar Kemal'in "İnce Memet"i gençken çok etkilemişti. Orhan Pamuk'un "Benim Adım Kırmızı"sı çok ilginç, "Kara Kitap" da güzel. Yusuf Atılgan'ın "Anayurt Otelini"ni çok sevdim. Yabancı yazarlardan Cervantes'in "Don Kişot"unu çok sevdim. "Sefiller"i dilini çok sevmiştim. Dostoyevski'yi çok sevdim, "Karamazov Kardeşler", "Suç ve Ceza"... Ama beni en çok etkileyen "Don Kişot" oldu, yerli romanlardan da en çok "Anayurt Otelini"... Mehmed Uzun'un "Yitik Bir Aşkın Gölgesinde"si çok hoşuma gitmişti.

Kürtçe mi okumuştun?

Türkçesini okumuştum. Kürtçe okuyabiliyorum ama, yüzde 80-85'ini anlayabiliyorum.

Kürtçe hiç yazdın mı?

Kürtçe yazarken imlâ sorunlarım oluyor.

Kürt bir arkadaşına Kürtçe mi mektup yazıyorsun?

Kürtçe hiç mektup yazmadım. Yazı dilim tamamen Türkçe.

"Don Kişot"un seni o kadar etkilemesinin nedeni ne?

"Don Kişot" imkânsızlığa karşı inatçı bir romantizm. Cervantes, kapanmış bir çağa özlem duyan, yeni çağa karşı da kendince direnmeye çalışan Don Kişot'un parodisini yapıyor. Devrimciler de biraz böyle bence. Che Guevara da "Don Kişot"u çok seviyormuş galiba. Bir toplumda bir grup devrimci ortaya çıkıyor, küçük bir grup. Devlet bir fişke vursa, hepsi yok olup gidecek. Ama o bir grup devrimci, ordusu olan, yüzlerce yıllık kökleşmiş kurumları olan, o korkunç zırha karşı mücadele edeceğine ve bu mücadeleyi kazanacağına inanıyor. Bu, romantizm bence.

İlk hikâyeni ne zaman yazdın?

"Kırk Hüzünlü Veda"da yer alan hikâyelerin çoğunu F tipindeyken yazdım. İliki "Nora" olmalı...

Birkaç hikâyende ortak bir tema var: Birbirine çok bağlı iki insan, sıcak bir ilişki, derken araya uzun bir zaman giriyor, bu iki insanın yolu daha

sonra kesiştiğinde, birbirlerini tanıyamayacak kadar değişmiş, hırpalanmış, ezilmiş oluyorlar... Hayatın akışını keskin bir şekilde bölen ve insanı ezip geçen bu "zaman dilimi"nin tekrarlanan bir tema olmasıyla cezaevinde 15 yıl geçimden arasında paralellik kurulabilir mi?

Bu belki çocukluğa duyulan özlemle açıklanabilir. Kölelerin eski çağlara özlem duyması gibi. (gülüyor) Ütopya olarak gördükleri eski çağlara dönmek için isyan eden köleler bile var. (gülüyor) Çocukluğa özlem duymam belki buna benziyor. Orada bıraktığım bir yaşam var. Çocukluğu bitiriyorum, ilköğretim döneminde kısa bir süre yaşadık, sonra, hayatıma bir kesinti giriyor. Bıraktığım yerden devam etme isteği var, ama edemiyorsun. **35 yaşında cezaevinden çıktığında, içeri girdiğin 19 yaşına dönme gibi mi?**

Dönme, yani "keşke orada kalsaydım" arzusu, "hayat 'orada' daha güzeldi, araya 15 yıllık tutukluluk girdi" duygusu... Dostoyevski "Yeraltından Notlar"da bahsediyordu galiba, bir insan hangi yaşta içeri girerse, aradan ne kadar yıl geçse de, kendini içeri girdiği yaşta hisseder anlamında bir şey... O dönem sanki yaşanmamış gibi oluyor. O öykülerde ortaya çıkan duygu, sanırım bununla bağlantılı.

15 yıl cezaevinde yatmanın senin üzerinde bıraktığı hakim duygu ne oldu? Üstelik, senin durumunda çileden çıkarıcı bir orantısızlık var...

Öfke tabii ki oluyor; öfke yok dersek, insan doğasına aykırı konuşmuş oluruz. Çok büyük bir kızgınlık, bir şeyleri kaybetme duygusu var. Ama ben öfkelerimi başka şeylere dönüştürmeye çalıştım. **Öfkeni terbiye mi ettin yani?**

Terbiye ettim. Biraz olgunlaştırdım. Öfkeler bende çıplak haliyle kalmadı.

Seni de kemirmesin diye mi?

Kıskançlık duygusu çok kötüdür ya, insanın içini kemirir, zaptedemezsin... Öfke de kıskançlık duygusuna benziyor. Olumsuz duyguları terbiye ettikçe, başka şeylere dönüştürdükçe, sevgiye dönüştürmeyi başardıkça, bunlar aşıyor.

**Adaletsizliklerin, haksızlıkların uyandırdığı öfkayı, düşünceleri yansıtmak, illâ da olumsuz olma-
yabilir. Kitabında baskın olan sevgi doluluk, kırıl-**

ganlık, duyarlılık... Sevginin bunca olduğu yerde, nefretin, öfkenin olmaması yine de yadırgatıcı. Bunun nedeni, aslında içinde olan öfkenin seni yakmaması çabası, keskinleşmeme gayreti mi? Tabii ki ilk dönemler bende de çok büyük öfkeler vardı. Bilincimin sınırlı olduğu, duygularıma hakim olmadığım dönemler yaşadım. Edebiyatın ya da sanatın, insanın içindeki olumsuz duyguları yansıtmak yerine, insanda birikmiş sevgileri, aşkı, kırılğanlıkları dışavurmasından yanayım. İnsanın içinde ne kadar iyilik varsa, o iyilikleri gösterip insanları etkilemek duygusundan kaynaklanıyor bu. **Son zamanlarda, cezaevindeki ya da yeni çıkmış devrimcilerin yazdıkları öykülerin, romanların neredeyse hepsinde kızgınlığın, isyan duygusunun, öfkenin dışavurumundan ziyade, naif bir mistiklik öne çıkıyor. Birçoğu oldukça sert, sekter örgütlerde yer alan, cezaevinde uzun süre yatan, işkence, eziyet gören bu gençlerin yazdıklarında ki naifliği, duygusallığı, o mistik havayı nasıl yorumluyorsun?**

Devrimcilerin adalet duyguları yoksa, bence hiçbir şeyleri yoktur. Diyelim buradan çıktım, sokakta yürüyorum, karşıma çok kötü durumda bir kız ya

İlk gençlik döneminden sonra, hayatıma bir kesinti giriyor. Öfke yok dersek, insan doğasına aykırı konuşmuş oluruz. Ama ben öfkelerimi başka şeylere dönüştürmeye çalıştım.

da oğlan çocuğu çıktı, yardıma ihtiyacı var. Yardımda bulunamayabilirim ama, ona çok acırım. Çocukken de öyleydim, yoksul insanlara, yardıma muhtaç insanlara, yaşlılara, çocuklara hep bu gözle bakardım. Düzensizden kaynaklı adaletsizliklerin onları o duruma getirmesi karşısında büyük öfke duyardım. Öyküleri yazarken, aslında bu örneklerden hareketle yola çıktım. "Esmer Kederli Şehir"de, köy baskınında annesini babasını yitiren kız çocuğu var. "Yazısız Levha"da, bir saldırıda parmakları kopan küçük bir kız çocuğu var. O kızın büyük oranda sevgiye ihtiyacı var, annesini yitirmiş, babasını yitirmiş...

Yazılanlar sanki duruma öfke duymayı, isyan etmeyi değil de, acıyıp üzülmeyi dile getiriyormuş gibi. Hikâyeleri okuduktan sonra insanda hırslanmak değil de, oturup ağlamak, kahrolmak duygusu ağır basıyor...

İnsanların vicdanına, yüreğine seslenmeyi tercih

ediyorum. Yazdığım kelimeler, sözler insanların içinde bir şeyleri titretmeyi başarabilmeli diye düşünüyorum. İnsanlarda sevgiyi uyandırabilmeliyim, içlerindeki iyi şeyleri açığa çıkarabilmeliyim. Adeta bir kazı yapmalı onların ruhunda, yüreğinde. Her insanın içinde iyi şeyler vardır. Çok kötüdür, gaddardır, zalimdir denen bir insanı da etkileyebileceğime inanıyorum. Öykülerimi de böyle yazdım. Yüreği nasırlaşmış bir insanı etkileyebiliyorsam, bu bence benim kaleminin gücünü değil de, edebiyatın gücünü gösterir.

"Kedere Üç Kurşun" adlı öyküde, "Hayata Dönüş" operasyonu adı verilen müdahaleyi anlatıyorsun. Sibel Öz de, "En Çok Seni Bekledim" adlı kitabındaki "Nilüferler Yanarken"de "Hayata Dönüş" operasyonunu anlatıyor. İkinci de annesi cezaevinde olan, teyzesiyle yaşayan küçük kız çocuğunun teyzesiyle cezaevine ziyarete gittiği gün olan operasyonu, o kızın gözünden anlatmışsınız. Bu aynılık çok ilginç, seni de şaşırttı mı? Beni de çok şaşırttı. Konu itibarıyla aynı. Belki şöyle açıklayabiliriz, cezaevindekiler birbirleriyle duygular ortak bir yerde buluşabiliyor, çünkü aynı koşulları yaşıyorsunuz. Aynı koşulları yaşayan herkes aynı duyguları yaşar demek de mümkün değil. Ama demek ki bir denk gelme söz konusu. "Hayata Dönüş" operasyonunu, o dehşetli cezaevinde yaşayan birinin, bunu dışarıdan bir bakışla, küçük bir çocuğun gözünden yazmayı tercih etmesi çok ilginç. Cezaevinde olmayan biri de bu şekilde hikâyeleştirebilirdi. Niye böyle bir bakışı tercih ettin?

Öykü yazma tarzımla ilgili bir şey herhalde. Çocuk gözleriyle anlatmak daha samimi olabiliyor.

Öykülerinin çoğu bir kadının ya da küçük kız çocuğunun gözünden, ağzından... Çok etkileyici bir hikâye olan "Ayhüzün"deyse, müphem bir cinsiyet konusunu işliyorsun. Aynı zamanda masalsı bir yanı da var o hikâyenin. "Ayhüzün"ü esinlendiren bir masal, hikâye var mı?

İnsanın farkına varamadan zihninde biriktirdiği şeyler vardır tabii: Bir masal, bir destan, karşılaştığın bir tip... Ama o hikâyenin gerisinde doğrudan bir etki yok. Mevcut toplumsal cinsiyetlerin konumlanışına karşı tepkiliyim. Bir yanda kadınlık rolleri, diğer yanda erkeklik rolleri var; bu, daha beşikteyken başlıyor, toplum böyle şekilleniyor. Bu toplumsal kadınlık ve erkeklik rollerini beğenmiyorum.

Toplumsal cinsiyet rolleri de sonuçta biyolojik cinsiyet farklılığına dayandırılıyor. O öyküde esas biyolojik cinsiyet farkının mutlaklığıyla oynuyorsun, ki asıl çarpıcı ve önemli olan da o... Öykü yazarken, duygu olarak kendimi kadınlara çok daha yakın hissediyordum. Öyküyle, öykü yazmakla kadınlık arasında bende bir bağ oluşuyor yazarken. Öykü, bana göre çok kırılgan bir tür. Kadın da öyle... Bilinçaltımda ya da bilincimde bunlar özdeşleşiyor.

Kırılganlıktan kasıt, belki de kırılmaktan kendini sakınmamaktır... Öykü yazmak "İçindeki kadın"ı açığa çıkıyor denebilir mi?

Evet, içimdeki kadın ortaya çıkıyor belki. Kadının içinde de erkek vardır ama, erkeğin içinde de bir kadın vardır. O kadını açığa çıkarmakla daha samimi şeyler yazabileceğime inanıyorum. Bunları kadını yüceltmek anlamında söylemiyorum. Ama kadın erkeğe göre daha dürüst, erkeğe göre daha az kirlenmiş. Bu da bana bir samimiyet duygusu veriyor. O duyguyla yazdığım insanın yüreğine daha kolay ulaşabileceğime inanıyorum.

Sence kadınlar kendilerini daha mı rahat açıyor, zaafınnı daha sakınımsız mı dile getiriyor?

Erkek güçlü gözükmek zorunda. Kadınlar daha rahat dertleşebiliyor. Erkek adam ağlar mı denir ya, bu bana hep tuhaf gelmiştir. Ağlamak bir zayıflık değil ki, insanı bir duygu. O toplumsal rollerden dolayı erkek güçlü görünmek zorunda. Kime karşı güçlü görünecek? Kadına karşı. Öteki erkeklere karşı güçlü görünmesinin altında yatan duygu da kendini kadına kabul ettirmek. Bence kadın konusunda toplumsal rolleri aşamayan hiçbir edebiyatçı iyi şeyler yazamaz.

Neredeyse bütün öykülerinde, kiminde çok önde ("Mavi Zambak"), kimindeyse daha tali olsa da hep çiçek var... Çiçek de daha ziyade kadınlara atfedilen bir sembol...

Evet, kadınsı. Hapishanede genelde kadınlar öykü yazar. Erkekler de yazar ama, kadınlar daha çok yazar. Dışarıda da sanırım öyle, öykü yazarlığına kadınlar daha yatkın. Erkekler genelde şair. Kadınlara hitap eden pozisyonlardır. (gülüyor)

Hapishanede şiir yazar erkek çok var mıydı?

Şiir yazar erkek çoktu. Şiir yazar kadınsa daha azdı, ama öykü yazar kadın çoktu.

Bunu nasıl açıklıyorsun?

Kadın bence daha kırılgan, daha hassas, merhamet duygusu erkekten daha fazla.

Şiir de bunları yansıtamaz mı?

Şiir daha başka bir platform bence. Erkek de o kırılganlığı yakalayabiliyor ama, öykü hafiften hafiften akan bir su misali, kadına daha uygun. Veya kadın onu kendine daha uygun buluyor.

Şiir daha fazla mı işleme gerektiriyor? İnsan öyküde daha fazla mı salıyor kendini?

Hapishanede genelde kadınlar öykü yazar. Erkekler de yazar ama, kadınlar daha çok yazar. Dışarıda da sanırım öyle, öykü yazarlığına kadınlar daha yatkın. Öykü, hafiften hafiften akan bir su misali.

Şiirde dille çok büyük oynama var, kafiye, oyun yapma... Artistlik var. Şiirin kökenleri destanlara, mitolojilere gidiyor. Mitolojilerde kahramanlar anlatır, sıradan insan yoktur, hepsi tanrıdır, kahramandır. Şiir öyle bir şey... Öykü, derdini ufaktan ufağa anlatma ihtiyacının bir sonucudur. Çiçeğe gelirsek, içeride pek çok mahrumiyet var, dört duvar arasındasın, doğayla bağın neredeyse sıfır. Bazen, çatıların üzerinden, uzaklarda ağaçların tepeleri görünür, o kadar. Bazı cezaevlerinde onu da göremezsin. Doğadan bu mahrumiyeti, doğaya duyduğün özlemi çiçek temsil ediyor.

Hapishanede çiçek yetiştirmeye çabalamak yaygın mıdır?

İçeride biri çiçek yetiştirdiğinde, arkadaşlarına gururla anlatır: "Çiçeğim şu kadar büyüdü, hâlâ yaşıyor, bugün suladım..."

Erkekler arasında çiçek yetiştiren var mıydı?

Kadınlar daha çok yetiştirdi, ama erkeklerde de vardı.

Hapishanede senin hiç çiçeğin oldu mu?

Karamürsel'de vardı, çıkmaya yakın oldu. Duvarın dibindeydi... O da bir öyküme sızmış.

Bazı hikâyelerindeki bir başka ortak tema da "Fahiye abla" durumu. Oğlan çocuğun orta yaşlı bir kadına duyduğu arzu... Çocukluğunda yaşadığın bir şey miydi bu, yoksa hapishanenin hayatından kadınları uzaklaştırmasıyla mı ilgili?

Sanırım çocukluğumda öyle bir duygu yaşamışım. (gülüyor) Aşık olmak demeyeyim de, hayran olduğum bazı kadınlar vardı, platonik olarak kendimi çok yakın hissediyordum. Öyküde onları ete kemiğe büründürdüm. Tam bir aşık olma hali de-

Mart 2006

Aykırı Simalar, Terry Eagleton
(Çeviren: A Şirin Okyayuz Yener)

Makyavel'in Yalnızlığı Althusser'in
Mirası, Louis Althusser
(Çeviren: Turhan Ilgaz)

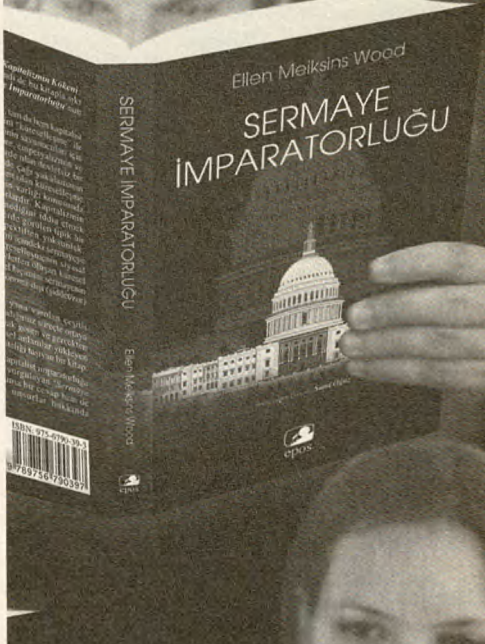
Nisan 2006

Kliniğin Doğuşu Michel Foucault
(2. Baskı) (Çeviren: İnci Malak Uysal)

Biri Totalitarizm mi Dedi?
Slavoj Žižek,
(Çeviren: H. Nalçaoğlu)

Mayıs 2006

Ernesto Laclau Popülist Akıl Üzerine
(Çeviren: Nur Betül Çelik)

GMK BULVARI 60/20
06570 MALTEPE - ANKARA
Tel: 0. 312. 232 14 70
Faks: 0. 312. 229 98 21

epos

ğil, o kadınlara duyduğum bir hayranlık var. Mesele "Nora" öyküsündeki kahraman gerçek bir kişi. Bundan yirmi-yirmi iki yıl öncesine dayanan bir hikâye. O zaman, Şişli'de bir pasajda çay ocağında çalışıyordum. Pasajın tam karşısında onun işyeri vardı. Bazen onun yanına giderdim. Çok etkileyici bir kadındı. Otuzlu yaşlarındaydı herhalde. Dal gibi bir kadın. Çok güzel. Simsiyah saçları vardı. Ben gittiğimde, başımı okşardı, beni severdi. Hikâyedeki gibi ressam değildi. Dişçiydi sanırım. Kitap yayınladıktan sonra, gidip kendisini ziyaret edeyim diye düşündüm. Ama cesaret edemedim.

Neredeyse ergenlik dönemi biter bitmez hapse girip 35 yaşına kadar içeride kalman, kadınları, aşkı daha çok bir çocuğun gözünden anlatmanda etkili olabilir mi?

Şüphesiz... Hapishane demek, aşktan da, cinsel-likten de mahrum olmak demek. İki cinsin birbirinden uzaklığının doğurduğu duygular... Farkında olayım, olmayayım, bunları gıdemenin bir yolu olabilir. İnsanın doğasında bu var. Kadın erkeği tamamlamadığında, erkek kendini eksik hisseder.

"Mum Işığında Bir Kız", "Hoş-çakal" öykülerinde mektup konusuna değiniyorsun... Mektupla aran nasıldı, çok mektup alır mıydın, yazar mıydın?

Radikal'de iki yazım yayınlanmıştı. Biri mektup üzerineydi, diğeri de operasyonlardan sonra cezaevinin değişen durumu, kitap yoksunluğu konusundaydı. O yazılardan sonra, çok sayıda mektup, kitap geldi. Daha çok da genç kızlardan mektup aldım. O mektuplar aracılığıyla hiç tanımadığım insanlarla dostluklarım oluştu. "Hoşçakal" öyküsündeki kahraman da onlardan biri. Ona çok yazdım içerden. O da bana sayfalar dolusu yazdı.

Ne kadar mektuplaştınız?

İki yıl mektuplaştık. Çıktıktan sonra da görüştük. **Onca zaman mektuplaştıktan sonra görüşmek nasıl bir duygu verdi? Bir eksilme, bozulma duygusu oldu mu?**

Hiç öyle olmadı, tam tersine, görünce, umduğumdan daha çok sevdim onu. Herhalde öykü yazmakla da ilgili, hayal kurmaya meyilli oluyorsun. Mektuplaştığın insanın bir portresini çiziyorsun...

Çizdiğin portre gerçeğe yakın mıymış?

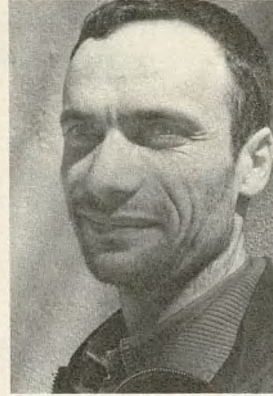
Zihnimde canlandırıdığım daha başkaydı... Bak-tım, ufak tefek, çok sevimli biri. (gülüyor) 45 yaşında, çok değişik bir insan.

O neyle uğraşıyor?

Psikolog.

Cezaevine, tanımadığı insanlara mektup yazan binlerinin hâlâ olması umut verici bir şey...

Bazıları bir-iki mektupla da sınırlı kalmadı, ben çikana kadar, üç yıl boyunca bana mektup gönderenler oldu... Mektuplaşma benim için çok rahatlatıcı bir şeydi; nasıl öykü yazmak rahatlatıcıysa, eksik şeylerin, benden çalınanların bir telâfisiyse, mektup da hemen hemen onun yerini tutuyordu. Mektupları öylesine cevap olsun diye yazmıyordum. Bir öyküye hazırlanır gibi yazıyordum. Abartmayayım ama, son yıllarda 700-800 mektup yazmışımdır. Bazı mektuplar yirmi küsur sayfaydı. Mektup almaksa bambaşka bir duygu. Hapishanede mektubu dört gözle bekliyorsun. Mektup geciktiğinde ka-

Erivan radyosu ruhumu şekillendiren etkenlerden biridir.

Akşam altı civarında Kürtçe yayın başladığı. Kürt türkülerini, Ayşe Şan'ı oradan dinlerdik. Annem o saatlerde kimseyle konuşmazdı, uzaklara dalardı. Onun hüznü bana da geçerdi.

fanda bir sürü kuşku oluşuyor, mutsuz oluyorsun. **Günlük tutar mıydın?**

'90'ların sonlarında bir dönem günlük tuttum, bir de 2000'lerden sonra... Birine aşık olmuştum çünkü. (gülüyor)

Hapishanedeki birine mi?

Dişardaki birine. Yaşadığım duyguları gün gün günceye döküyordum.

Platonik bir aşk mıydı?

Değildi, kendisi de biliyordu. Söylemişim.

Karşılıklı mıydı?

Bir ölçüde karşılıklıydı. Sonradan çeşitli sebeplerle kesintiye uğradı.

Senin için büyük bir yıkım oldu mu?

Çok acı çektim. Unutmak için bayağı çabaladım ve çok acı çektim.

Uzaktan uzağa olanların dışında özel bir ilişki yaşadın mı?

Hayatımda hiç öyle bir şey olmadı.

Hapishanede arkadaşlarıyla aranızda aşktan, sevgiden, kadınlardan konuşur muydunuz?

İkili, üçlü sohbetlerimizde aşk, sevgi konuşulurdu. Bunları zaaf olarak görenler ağırlıktaydı. Sanırım şartlanmışlıkla öyle söylüyorlardı. Kendi içlerine

bakabilselerdi, bunun zaaf olmadığını fark edebilirlerdi herhalde.

Öykülerinde Mahsuni'nin ve Ayşe Şan'ın adları geçiyor... Müzikle aran nasıl, en çok kimleri dinlemeyi seversin?

Bizim evde '70'li yıllarda Mahsuni'nin, Ayşe Şan'ın, Aşık Ferhad'ın, İhsani'nin kasetleri vardı...

Aşık Ferhad'ın Mahirler için söylediği bir türkü vardı: "Mezarlardan çıktılar, çekip Mahir'i vurdular, kan damlar yüreğim..." Mahsuni'nin "Katil Amerika" sını çok dinlerdim. Çocukluğum bunlarla geçti. Daha sonra, Seida Bağcan'ı dinlerdim. Bir de Erivan radyosu ruhumu şekillendiren etkenlerden biridir. Annem hep dinlerdi. Akşamları saat altı civarında Erivan radyosu yayına başlardı. Sanırım bir-birbuçuk saat yayın zamanı vardı.

Hangi dilde dinliyordunuz programları, Ermenice mi?

Hayır, Kürtçe. Sovyet dönemi ya, her halkın kendi dilinde belli süreler dahilinde yayın yapma hakkı vardı. Kürtçe de akşam altı ile yedi arasındaydı. Tam akşam karanlığının çöktüğü saatlere denk gelirdi. Özellikle yaz aylarını hatırlıyorum. Bizim ev yeşillikler içindeydi, yukarıda çi-

çekler, aşağıda yeşillikler... Büyük bir radyomuz vardı, çok büyük, televizyon kadardı... Akşam çökerken radyoyu dinleyen annem... Bende ki hüznün çoğunu yaratan belki de odur... Çünkü annem dinlerken gözleri dolardı, uzaklara bakardı...

O programda neler olurdu?

Ağırlıklı olarak müzik, bazen de tiyatro... Annem tabii müzikleri severdi. Geleneksel Kürt türkülleri olurdu, mesela Ayşe Şan'ı oradan dinlerdik. Annem o saatlerde kimseyle konuşmazdı, uzaklara dalardı. Onun hüznü bana da geçerdi.

Annene yazdığın bir tür ağıt, bir veda hikâyen de var; sekiz çocuğunun en küçüğü olarak sana düşkün müydü?

Annemle ilişkim çok arkadaşçaydı, çocuk olmama rağmen saatlerce konuşurduk. Dokuz yaşımdayken, birlikte İstanbul'a seyahat etmiştik. Daha sonra da onu köyde bırakıp İstanbul'a geldim. Beraber geçirdiğimiz zaman, toplansan on yıldır. **Cezaevinin kaçınıcı yılında annen vefat etmişti?** Altıncı yılda ilk kez ziyaretime geldi. Zaten sadece bir kez gelebildi. Onuncu yılda da öldü. "Kırk Hüzünlü Veda" adı da oradan geliyor, on yıl kırk mevsim yapıyor.

Söyleşi: Siren İdemen

Nietzsche ve
Anarşizm Soruşturması

Nietzsche ve Liberter
İşçi Hareketi

Dionysoscu Siyaset

Foucault'nun Özneyi
yeniden Konumlandırması

**NIETZSCHE
ÖZEL SAYISI**

www.siyahi.net

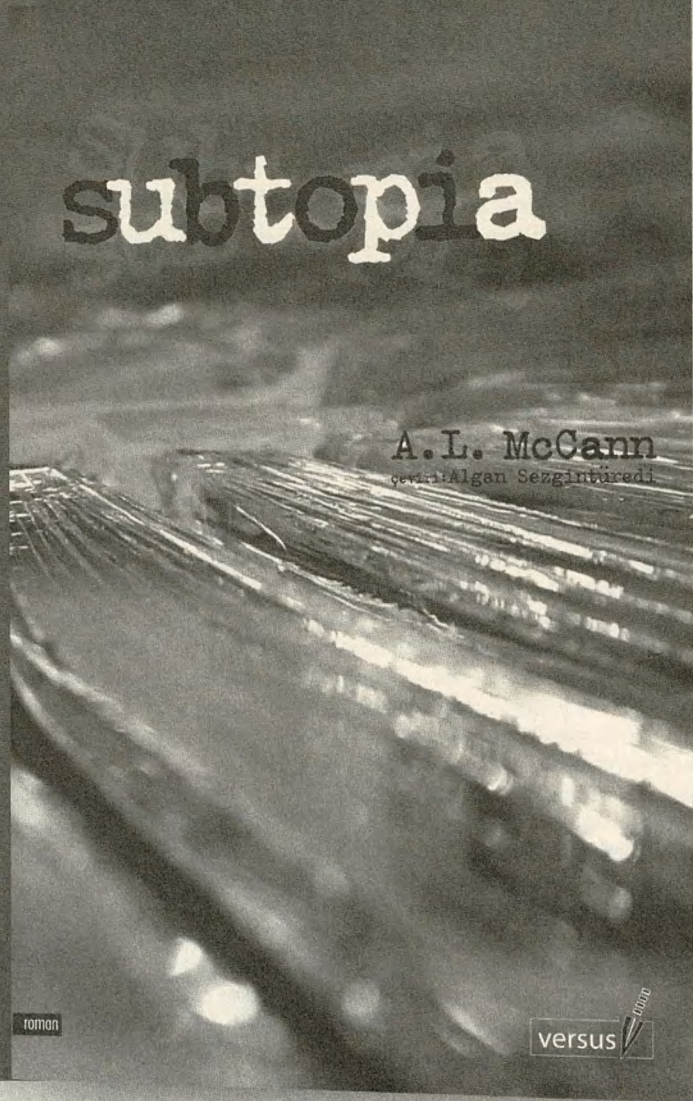

Roman

Subtopia

A.L. McCann

Subtopia, kırılgan x-kuşağı mensuplarının ve ulusalcı alegorilerden, neşeli sonlardan ve ıvır zıvırdan mutlu olmamız gerektiği fikrinden bıkanların romanı. Bu romanı okuduğunuz zaman evlerden, duvarlardan, sokaklardan bu "uygarlığın" tüm çirkefinin üstünüze yağdığını hissedeceksiniz.

"...‘Subtopia’, ‘Suburbia’ (Banliyö-varoş) ile ütopyanın satirik bir bileşimidir. Kent ve banliyö ortamlarının insanlara vaat ettiklerinden çok azını verdiğini anlatmak istedim. Özünde, bu gerçeğin farkına varılmasıyla bağlantılı politik bilincin gelişimini teşvik etmek yatıyor. New York’taki ütopyaya ihanet hissi benim gözümde Melbourne veya Sydney varoşlarındakiyle aynı."

"...Subtopia’daki karakterlerin kültürel ve fiziksel hareketlilikleri kimliklerimizin sadece ‘ülke toprağı’ ile tanımlanmaması gerektiği duygusunu vücuda getirmekte. Örneğin romanda, Ulrike Meinhof, Avustralyalı herkes ve her şeyden çok daha önemli bir etkiye sahip."

Cambaza bak!

1979'da yaşanan Three Mile Island faciasından bu yana, Amerika'da birçok eyalette yeni nükleer santral kurulmuyor. Ama Amerika, kendi kurmadığı santrali başkalarına kurduruyor, başkalarını teşvik ediyor. Geçtiğimiz günlerde California eyaleti, yeni nükleer santral kurulması teklifini yeniden süresiz erteledi. Bu kararı verenlerin önde gelenlerinden biri, California eyaletinde "enerji bakanı" statüsünde çalışan, dünyanın önde gelen bilimadamlarından biri olan Arthur H. Rosenfeld. Geçtiğimiz günlerde Türkiye'yi ziyaret eden Rosenfeld, gayet diplomatik bir üslûpla, nükleer enerjinin zararlarını ve bu alandaki politikaları anlattı...

Amerikan farsları böyledir hep... Örneğin sinema filmlerinde öyle sözler söylenir ki, şapkanızla birlikte aklınız da uçar. "Sisteme acımasız bir eleştiri getirmiş" dersiniz. "İşte budur demokrasi" dersiniz. "Doğruyu bulma mücadelesi" dersiniz. Ancak, bilmezsiniz, cehennem tanrısı Pluton'un kendi eleştirisini bile bir mal gibi satın cebinizi, şapkanızı, aklınızı çaldığını... Böyledir Amerikan farsları, cambaza bakıp canınızı alır, hem de ölesiye güldürerek.

Örneğin İran'a, Irak'a, Kore'nin kuzeyine atar postayı sabah akşam "nükleer sizin neyinize" diye. O sırada el sıkışır satacağı nükleeri için Hind'le, İsrail'le ve sömürgeleriyle. İşte bu yüzden sondan başlayıp izlemek lazım Amerikan farslarını, fasaryalarını. Elimdeki basın bülteninde bir Amerikalı siyasetçiyle buluşacağım işaretlenmiş. Biraz daha yakından baktığımda, bu siyasetçinin aslında bir fizik bilimci olduğunu görüyorum. Tecessüs bu ya, bir daha yakından bakıyorum, altından çıkacak olan Pluton ruhunun en ufak emaresini hissetmeden... Halbuki bu devirde artık Costa Gavras paranoyaklığı lâzım!.. Ne demişti "Z" harfinin en görkemli ressamı: "Eğer karşınızda bir Amerikalı oturuyorsa, hiç boş durmayın. Sürekli ana avrat sövün suratına. Hatta tükürün. Bunlar için bir nedeniniz yoksa üzülmenin, çünkü o kerata mutlaka bir neden biliyordur."

İşte şimdi karşımda oturuyor... Restore edilmiş şehir hatları vapurunun yorgun koltuğunda, onunla tezat bir dirilikte oturuyor, en azından röportajın başında. Seksen yılın tümünü belli ki iyi yaşamış, en ufak bir sönmüşlük yok gözlerinin ferinde. Gözlerime bakıyor, konuşmadan sorularımı beklediğini söylüyor!..

Bu adam, dünyanın en büyük altıncı ekonomik gücü olarak kabul edilen ABD'nin California eyaletinde son beş yıldır "enerji bakanı" sıfatıyla çalışıyor. Aslında, Türkçeye çevirirken "bakan" sıfatını kullanmak ne derece doğru bilmiyorum, ama kendisi Türkiye'den verdiğim örnekler ışığında "bakan" ifadesinin yaptığı işin yetki sınırları ve içeriği açısından doğru bir tanımlama olacağını söylüyor.

Arthur H. Rosenfeld, eyaletin her beş yılda bir seçilen beş üyeli enerji komisyonunun bilimsel konulardan sorumlu üyesi, yani bilimsel konulardan sorumlu enerji bakanı. Diğer bakanlar ya da komiserlerse ekonomi, hukuk, çevre güvenliği ve kamusal şikâyet, bilgi ve eğitim konularından sorumlular. Rosenfeld, California'da inşa edilecek her türlü enerji santrali ve uygulanacak enerji politikası konusunda en üst düzeydeki yetkili.

California, Three Mile Island'da 1979'da yaşanan kazadan sonra ülkede nükleer santral yapımını "belirsiz bir süre için durduran" moratoryumun devamını isteyen eyaletlerin başında geliyor. İşte bu noktada Rosenfeld'e sorulacak ilk soru kendiliğinden ortaya çıkıyor. Üstelik, California eyaleti, Rosenfeld'le röportaj yapmadan dört gün önce bu moratoryumu süresiz uzattığını ilan edince röportaj konumuz

"nükleer enerji" eksenine oturmuş oluyor.

Rosenfeld basit bir siyasetçi değil... 1979'da nükleer santrallerin yapımının durdurulması kararını, yani moratoryumu destekleyen bilim danışmanları kurulunun da üyesi. İlk atom bombasını kuramsal çerçevede üretmeyi başaran İtalyan asıllı fizikçi Enrico Fermi'nin öğrencisi olan Rosenfeld, ülkenin en önemli üniversitelerinden Berkeley'de doktorasını tamamlamış ve daha sonra bu okulda çalışmalarına devam ederek Emeritus, yani Ordinarius Profesör ünvanı almış. Bugün de, bakanlık görevinin yanı sıra, aynı üniversitede fizik dersleri veriyor.

Arthur H. Rosenfeld'in, nükleer kaynağı önce silah üretmek için kullanan, sonra onu enerjiye, ısınmaya dönüştüren Amerikan bilimadamları arasında

Arthur H. Rosenfeld

epey saygın bir yeri var.

Nükleer fizik alanındaki çalışmalarıyla 1938'de Nobel Fizik ödülünü kazanan ve nükleer fiziğin babalarından biri olan Enrico

Fermi'den öğrenciliği sırasında çok şey öğrenmiş Rosenfeld. Mesela nükleer enerjinin ne denli bir belâ ve ne denli kontrolsüz bir güç olduğunu... Aynı zamanda, ona karşı çıkmanın da kendi ikbalini tehlikeye atmakla eşanlamı olduğunu. Çünkü soğuk savaş döneminde nükleer silah yarışı giderek ivme kazanmışken, nükleere karşı çıkmanın bedeli çok ağırdı: Ya vatan haini bir komünist ya da Sovyet ajanı bir satılmış...

Sonradan anlıyorum temkinli haline sebep olan o derslerin etkisini, seçerek bulduğu sözcüklerin kırtmasındaki gerekçeleri...

Karşımdaki adam, İstanbul'a gelmeden bir hafta önce, fizik bilimine katkılarından ötürü Nobel'den sonra en saygın bilim ödüllerinden biri olan, hocasının adına verilen Fermi ödülüyle onurlandırılmış. Onu bu ödüle aday gösteren kişi ise ABD Başkanı George W. Bush. Ödül töreninden iki gün sonra California eyaletinde nükleer santral yapımını engelleyen moratoryumu süresiz uzatan Rosenfeld, nükleer enerji konusundaki ayak süren tavryla, hatta kimi zaman muhalif çıkışlarıyla uzun süredir bu moratoryumu ülke genelinde kaldırmaya çalışan Bush yönetiminin tepkisini çekiyormuş.

Buna karşın Rosenfeld'in Fermi adına verilen ödüle lâıyk görülmesi şaşırtıcı; şapka uçurtan ve "cambaza bak" farsının en heyecanlı sahnesi gibi... Gerçi rivayet odur ki, Fermi de "bombayı yapıp pişman olanlar listesi"nin üst sıralarında yer alıyor.

California'da nükleer santral niye yok?

İşte tam buradan başlıyoruz Rosenfeld'le röportajımıza: "Hangi gerekçeyle karşı çıkıyorsunuz California'da yeni nükleer santraller inşa edilmesine?"

Rosenfeld de fincancı katırlarına fazlaca rahatsızlık vermek istemeyenlerden... Ta Soğuk Savaş döneminden artakalan endişeler, korkular belli ki hayatını yönlendirmeye devam ediyor. Önce atık meselesinden başlıyor anlatmaya... Nükleer atıkların bertaraf edilmesinde ortaya çıkan yüksek maliyet, California gibi dev bir ekonomi için kabul edilemez boyuttaymış. "Örneğin bir reaktörden çıkan atığı 12 ay süreyle yok etmeye çalışmak en az bir milyar dolarımızı alıyor" diyor.

Bu maliyet, Rosenfeld'e göre, eyaletin başına belâ... Ama sadece maliyet mi?

Nükleer atıkların saklanması için yer bulmak, burayı en uygun koşullarda korumak, canlı türlerine karşı olabildiğince engel koymak başlı başına bir dert. Üstelik atıkları külliye "yok etmenin" mümkün olmadığını, sadece birkaç yüzyıl için depolandığını bilerek bu işlere kalkışmak hiç de rasyonel değil... O halde? Yapılacak tek şey, nükleer enerjiyi redetme-

ABD, 1979'da Three Mile Island'da yaşanan kazayla bu nükleer enerjinin ne büyük riskler taşıdığını anladı. Nükleer enerji, bugün toplam enerji tüketimimizin sadece yüzde 13'ünü oluşturmuyor.

niz için en anlaşılır gerekçe olan atık sorununu onu savunuların bumuna dayamak.

Ya diğer gerekçeler?

Atom bombasının üretilmesine yol açan süreci başlatan bilimadamların öğrencisi, 80 yaşın getirdiği birikimi ustaca kullanıyor. Kullandığı üslûp diplomatik, durduğu yer politik, ama görüşleri çok sayıda destekçi bulacak kadar ekonomik.

Rosenfeld nükleer enerjinin kaçınılmaz olduğu koşulları da sayıyor ki, bu şekilde "nükleer karşıtı bilimadamları" görüntüsü vermiyor. Ama onun otuz yıllık sessiz çabası, nükleer enerjiye bağımlılığı asgari düzeye çeken öneri ve uygulamaları, "egemenden endişe eden" ve haliyle dikkat gerektiren üslûbunu hafiften gölgeliyor. Nükleeri reddederken, onun tehlikesini konuşmak yerine, ona asgari düzeyde bağımlı olmanın yollarını anlatıyor.

Rosenfeld, Berkeley Üniversitesi'nden Ordinarius unvanını da zaten bu şekilde alıyor, yani nükleer kaynak dışında üretilen enerjiyi en doğru, en ekonomik, en etkili biçimde kullanmanın yollarını hayata geçirerek.

Konuşmamızın kayıt dışına çıktığımız bir anında, "bir enerji bakanı ülkesinde nükleer enerjinin tehli-

kesini anlatamıyorsa, bunun yerine diğer kaynaklardan elde edilen enerjinin tasarrufu kullanımı için bir şeyler yapmalı" diyor.

Yorgun koltuğun üzerinde Buda heykeli gibi sakın, mağrur, ama inadına enerjik durmaya çalışan 80'lik, röportajın ilerleyen dakikalarında açık veremeye, korkularını ve zaafalarını anlatmaya başlıyor. Ve ne gariptir, anlattıkları aslında onun vahşi sermaye karşısında nasıl gizli ve meşakkatli bir mücadele verdiğinin öyküsü haline geliyor.

California enerji bakanı Rosenfeld, enerjiyi doğru ve etkin kullanma konusunda dünyadaki en saygın bilimadamlarından biri. Bu alandaki önderliği zaruretten kaynaklanıyor, yani nükleerin tehlikesini anlayanları başka bir yolla dizginleme çabasından... "Çok mücadele ettik" diyor ve nükleer enerjinin bir nimet olduğunu düşünen politikacı ve sanayici kotalarına sessizce, ama mantıklı bir karşı kampanyayla yanıt verdiklerini şöyle özetliyor: "Enerji tüketiminde tasarrufu sağlayan mal ve hizmetleri öyle geliştirdik ki, 25 yıl süreyle ihtiyaç artmasına karşın, kişi başına düşen enerji tüketimi her yıl yüzde bir azaldı. Böylece California'da nükleer santral inşa etmemize gerek kalmadı..."

Rosenfeld'e göre, nüfus ve buna bağlı olarak enerji ihtiyacı ne kadar artarsa artsın, yüksek verimlilik esasına uygun biçimde tüketilen enerji, yeni kaynak ihtiyacını engelliyor... Anlattıkları her açıdan ders niteliğinde. Teyp kaydından aktaralım:

"ABD, 1979'da Three Mile Island'daki nükleer santralde yaşanan kazayla bu kaynaktan enerji üretmenin ne büyük riskler taşıdığını anladı. Bu tarihten sonra nükleer santral inşa edilmedi. California ise topraklarında bulunan iki ve Arizona'daki bir nükleer santralden aldığı enerjiyi en yüksek standarttaki güvenlik çemberi içinde kullanmaya devam etti. Nükleer enerji, bugün toplam enerji tüketimimizin sadece yüzde 13'ünü oluşturuyor. Diğer enerji kaynaklarımız hidroelektrik santraller, rüzgar, güneş ve elbette fosil yakıtlardan elde ettiklerimiz.

Ağır olarak petrole bağımlı bir görüntü arz ediyoruz, ama elektrik tüketiminin yaklaşık yüzde 90'ını hidroelektrik santrallerden sağlıyoruz. Asıl başardığımız iş, enerjiyi doğru ve etkin biçimde kullanmak. Bu alanda uygulanan projeler sayesinde bugün, 30 yıl önce kullandığımız enerji miktarının hemen hemen aynısını tüketiyoruz. Nüfus artsa da, sanayi yatırımları büyüse de, aynı yerde kalmayı başardık..."

"Code" sistemi

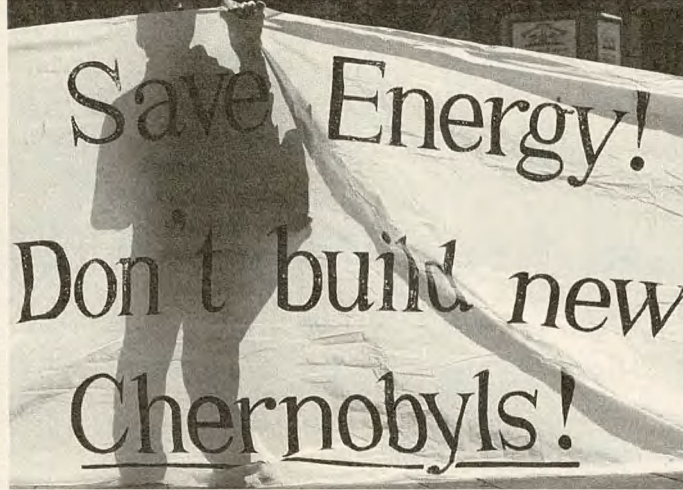
Rosenfeld, 1970'lerde nükleer enerjiye bağlı kalmanın endişesiyle Berkeley Üniversitesi bünyesinde araştırma ve geliştirme faaliyeti başlattıklarını anlatıyor. Three Mile Island'daki kazadan sonra California eyaleti bu arge çalışmaları için California ve Berkeley üniversitelerinde elektrikli ev aletlerinin daha az enerjiyle çalışması ve binaların ısıtılmasında tasarrufa dönük yöntemler konusunda laboratuvarlar oluşturuyor.

Bu araştırma birimleri, Rosenfeld gibi bilimadamlarının ısrarlı takibi sonucunda eyaletin çıkardığı bir yasayla toplanıyor. Bu fon, elektrik abonelerinden alınan toplam ücretin yüzde 2'si kesilerek oluşturuluyor. Böylece, eyaletin elektrikten elde ettiği gelirin yüzde 2'si, enerji tüketiminin etkin ve tasarruflu yapılmasına yönelik bilimsel çalışmalara gidiyor. Bu sıradışı gelişmenin mimarı Rosenfeld... Üstelik, o dönemde değil enerji bakanlığı görevinde bulunmak, siyasetle ilişkisi sadece oy vermekten ibaret. Aradan geçen 25 yılda bu iki üniversitenin laboratu-

arlarında bugün kullandığımız düşük enerjiyle yüksek aydınlatma sağlayan floresan lambalar, yine düşük enerjiyle çalışan soğutucular, salon klimaları ve buzdolaplarıyla enerjiyi depolayıp kullanıma hazır halde tutan sanayi jeneratörleri geliştiriliyor.

Yine bu arge birimlerinde keşfedilen ya da geliştirilen materyallerden biri de, ısı yalıtımında kullanılan hafif beton, plastik kökenli malzemeler ve diğer kimyasal kaplama ürünleri. Ayrıca, güneş enerjisini paneller vasıtasıyla günlük yaşamda kullanılabilir noktaya taşıyan diğer bilimsel çalışmalar da California'daki elektrik abonelerinin her ay faturalarında ödedikleri yüzde 2'lik katkı payıyla mümkün oluyor. Rosenfeld, tüm bu bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin sonucunda ortaya çıkan üretim ve uygulamaya dönük teknolojinin yirmi yılı aşkın bir süredir California'da enerji tüketimini aynı düzeyde tuttuğunu söylüyor. Kişi başına düşen enerji tüketiminin yeni teknolojiler sayesinde her yıl yüzde 1 azaldığını yeniden vurguluyor ve ardından, baştan beri belli etmemeye çalıştığı yorgunluğunu şu sözlerle anlatıyor: "Nükleer enerjiye, mecbur kalmadıkça başvurmak lazım. Eğer kullanma konusunda kararsısanız, içerdiği yüksek riskin sonuçlarını göze almak zorundasınız. Ama bu risk, yeryüzünde hiçbir değer birimiyle ölçülemez yükseklikte... Çünkü ödeyeceğiniz bedel milyonlarca, hatta milyarlarca insanın hayatı olabilir."

Rosenfeld, 1976'da bir uygulama listesi oluşturuyor. Bu liste, enerjiyi en verimli biçimde kullanmak için uygulanacak yöntemleri zorunlu hale getiriyor. Liste, binalardaki ısı yalıtımı ve bu alanda malzemenin doğru kullanımı, enerjiyi en etkin ve ekonomik biçimde tüketme yöntemleri ve enerji kullanımında insan davranışlarının yönlendirilmesini amaçlayan bir yazılı talimatlar listesi olarak tanımlanabilir. İngilizce "code" olarak tanımlanan bu uygulamalar, sa-

Çernobil faciasının yirminci yılı için Kiev'de düzenlenen bir toplantıda açılan pankart: "Enerji tasarrufu yapın, yeni Çernobiller kumayın!"

na yici ve müteahhitler başta olmak üzere, tüketicilerin uyması zorunlu talimatları listeliyor ve tüm ABD'de yasal çerçevede uygulanıyor. Önce California, ardından Massachusetts ve Florida eyaletlerinde uygulanmaya başlanan bu "code" sistemi, ABD ekonomisine ilk 22 yılda büyük kazanç getirmiş. 1978'den bu yana uygulanan Rosenfeld'in "etkin ve verimli enerji tüketimi talimat listesi", Amerikan bütçesine 2000 yılına kadar 30 milyar dolarlık katkı sağlamış. Bu "talimat listesi", 2003'ten itibaren Çin ve Taylanda'da da aynı ABD'de uygulandığı şekliyle yürürlükte. Rosenfeld, nükleer enerjinin çok iyi eğitilmiş, yaptıkları işin sorumluluğunu çok iyi bilen, ama yine de

sürekli kontrol altında tutulan kadrolar tarafından üretilmesi gerektiğini söylüyor ve röportajın sonunda bu defa o soruyor: "Bu, çalışma disiplini, kontrollü yaşam geleneğini gerektiren bir iş... Açıkçası, Türkiye toplumunu bilmiyorum. Çalışma disiplini konusunda ne durumdasınız? İnşa edilmesi planlanan nükleer santralini kimler işletecek?"

Amerikalı bir resmi isimle konuşurken Costa Gavras'ın karikatürize ederek dile getirdiği tepkiyi sergilemeniz elbette abartılı olur. Ama ona, kendisi ve halkı için kötü sonuçlar doğuracağını düşündüğü bir projeyi size önermesini yakışıksız bulduğunuz söyleyebilirsiniz.

Amerikan tarzı farslar, "cambaza bak" oyunuyla uyutulanların gülünç halini çerçeve içine alarak sona erer. O son sahnede, enerjinin etkili ve daha verimli kullanımı konusunda uzun bir diskur çeken Ro-

Atıklar için yer bulmak, en uygun koşullarda korumak başlı başına bir dert. Üstelik atıkları külliye "yok etmenin" mümkün olmadığını, sadece depoladığınızı bilerek bu işlere kalkışmak hiç de rasyonel değil...

senfeld, hiç ummadığım bir açıklıklarla "bu işin ne kazananı ne de kaybedeni var, bak, hepimiz aynı gemideyiz" diyerek veda etmeye hazırlandı.

O anda Rosenfeld'e, kendisinin Türkiye'ye nükleer enerjiyi önerip önermediğini sordum. Önce bundan kimin en fazla çıkarı olacağını iyi düşünmemi istedi. Ardından yine gayet diplomatik bir üslupla şöyle dedi: "Enerjide verimlilik ve doğru bir tasarruf politikası uygulanırsa, Türkiye gibi bir ülkenin gelecekte, bugün planladığından daha az sayıda nükleer santrale ihtiyaç duyacağını düşünüyorum..."

Ne demek şimdi bu? Bakanlık görevine nükleer enerji karşıtı Demokrat bir vali tarafından atanan, ama Cumhuriyetçi vali Arnold Schwarzenegger tarafından ikinci kez beş yıllığına bu görevde tutulmasına karar verilen Rosenfeld ne demek istiyor?

Otuz yıldır kendi evinde tek bir reaktör inşa etmemiş ABD, şimdi kendi halkına "nükleer santral yapmak dışa bağımlılığımızı azaltmak için iyi bir fikir olabilir" diyen ve kendisinden her an her cins sürpriz beklenilecek bir başkan tarafından yönetiliyor. Rosenfeld gibilerinin, gizli ve sert slalomlar gerektiren nükleer karşıtı mücadelesi daha nereye kadar başarılı olabilir? Hain komünist veya satılmış ajan suçlamasına maruz kalma endişesi, nükleere karşı mücadeleyi bundan otuz yıl önce başka mecalara taşımış olabilir... Ama şimdi açık yüreklilikle, en yüksek perdeden nükleerin tehlikesini dile getirmek, yaşlı ve saygın bir bilimadamı için neden sakıncalı olsun? Ama Rosenfeld yine bildiği, alıştığı üslupta konuşmayı tercih ediyor... Ya Türkiye'dekiler?..

Yoksa tüm bu röportaj öyküsü, hiçbir şeyi rastlantıya bırakmayan Amerikan tarzı bir farsın parçası mı?

Şimdi Karadeniz'in güney sahilinde, Sinop'ta oynanmaya başlanan farsın bundan sonrasını dikkatle izlemek gerekiyor. Çünkü biliyoruz ki, bu oyunda kötü adamın kendisi için "tu kaka" olan, sıra size gelince ne hikmetse "iyinin en iyisi" oluveriyor.

İşte bu yüzden slalom yapmadan konuşan, en yüksek perdeden nükleerin riskini, tehlikesini ve olası bedelini anlatan bilimadamlarına ihtiyacı var bu ülkenin... Ve nükleere ihtiyaç bırakmayacak yeniliklere, bilimsel açılımlara ve çevre dostu, sürdürülebilir projelere imza atacak bilimadamlarına...

Ahmet Yeşiltepe

SINOP BİZİM DERNEĞİ BAŞKANI HALE ÖZEN'İN GÖZÜYLE NÜKLEER SANTRAL

25.233 kişi hayır diyor!

Sinop halkının yüzde 85'i, kentlerine nükleer santral yapılmasına itiraz ediyor, ama hükümet ve nükleer lobisi ne kamuoyu dinliyor, ne hesap-kitap. Sinop Bizim Derneği Başkanı Hale Özen'e bağlanıyoruz...

Sadece Sinop'tan iki bine yakın insan katıldığı miting altı saat boyunca coşkuyla sürdü. Nükleer santral konusunda Sinop halkının bu kadar duyarlı olmasının sebebi sizce nedir?

Hale Özen: Hayatın özü pratik... 1986'da yaşadık Çernobil felaketini. İki şey birden yaşadık. Facia bize hem nükleer santralin, hem de bizi idare edenlerin ikinci yüzlerini gösterdi. Çayları içirdiler, Avrupa'dan radyasyonlu diye geri dönen fındıkları da çocuklarımıza yedirdiler. Onun için şimdi bu bedeli ödüyoruz. Bir gencimiz şu anda Samsun'un Tıp Fakültesi onkoloji bölümünde yaşıyor. Kanser... Bunları biz sadece bugün değil, yirmi yıldır yaşıyoruz. Sinop'da kanser tanınmayan aile neredeyse kalmadı. Ben beş yakınımı son on yılda kanserden kaybettim. Hiç bir kanser hastasıyla birlikte oldunuz mu ya da arkada kalan çocuklarının acısını çektiniz mi? Benim çok yakınım oldu bütün bunlar. O yüzden Sinop bu konuda çok hassas...

Hale Özen

Demek olarak miting öncesinde nasıl bir hazırlık yaptınız?

Ülkemizdeki nükleer sevdalılarının Sinop'la ilgili niyetlerini 1994'te duyduk ve o günden beri diğer duyarlı kuruluşlarla, çevre-cilerle, meslek odalarıyla hemen el ele verdik. Hem Sinop'da 1995'ten beri nükleer karşıtı miting yaptık, hem de Akkuyu'ya –o zaman birinci sırada Akkuyu vardı– destek verdik. 2000 yılına kadar birlikte hareket ettik, birlikte mücadele ettik ve ihale iptal edildi. Ondan beri rahattık, ama Sinoplu hem yaşadığı pratikten ötürü, hem de 1994'ten beri mücadele verdiğinden ötürü hazır. Ayrıca Akkuyu'ya verdiğimiz destek nedeniyle diğer kuruluşlarla da 11 yıllık bağlantımız vardı. Mitingi duyurduğumuzda 100'ün üzerinde kuruluş buraya geldi. Bunun da hükümete iyi bir cevap olduğunu düşünüyorum. Akıllarını başlarına alsınlar!..

Sinop'da, nükleer santralin yol açacağı zararları halka duyurmak için nasıl bir çalışma yapıyorsunuz?

Geçmişte yaptıklarımızın yanı sıra, başbakanın "Sinop birinci ter-

25.233 imza topladık. 30.400 nüfuslu bir yerde neredeyse yüzde 85'in "hayır" dediğini görüyoruz. Demokrasi böyle bir şey. Ya bu "hayır"ı görecekler ya da krallıklarını ilan edecekler...

Onlar gelip gidecekler, ama biz hep buradayız. Onların tahribatlarını onaracağız ve insanlarımızı gerçekleri göstereceğiz. Eninde sonunda halk bize inanacak, çünkü bizim ne siyasi, ne ticari beklentimiz var, ne de rüşvet beklentimiz. Biz sadece kendimizi, çocuklarımızı ve geleceğimizi korumak istiyoruz.

Sizce Sinop neden santral yapımı için birinci tercih oldu?

Sadece basından izlediğim ve onların içinde olmadığım için ne dolaplar döndüğünü bilmiyorum, ama 43 kriterden bahsediliyor... O 43 kriter neyse, bunun içinde doğa yok, bunun içinde canlı yok, bunun içinde insan yok...

Bu kriterlerin içinde "politik ortam, halkın kabülü" gibi bir başlık var. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

O zaman kriterleri çöker. Eğer demokrasiden bahsediyorsak ve bu kadar insan hayır diyorsa... 25.233 imza topladık. 30.400 nüfuslu bir yerde neredeyse yüzde 85'in hayır dediğini görüyoruz. Ya bu "hayır"ı görecekler ya da krallıklarını ilan edecekler... Demokrasi

29 NİSAN MİTINGİNDEN İZLENİMLER

Bir kalkınma masalı

Gökten üç elma düşmüş, biri Akkuyu'ya biri İğneada'ya biri de Sinop'a... Masalın sonu henüz yazılmadı. Sonunu yazacak olan Sinoplular ve kalbi Sinoplulardan yana atanlar.

Sinop'a gelmeden önce Küre dağlarında son molamızı veriyoruz. Deniz görünüyor uzaktan, önümüzde ineklerini otlatan yaşlı bir teyze var. "Bak" diyor yanıma gelen arkadaş, "şuraya kurmayı planlıyorlar santrali"... Yaşlı teyze yanımdan sessizce geçiyor. Sessizlik, limana kadar sürüyor. Liman, insan ve pankart dolu.

Kalabalık, Sinop kalesinin dibindeki sahil yolundan yavaşça ve gıgıde çoğalarak mitingin yapıldığı Uğur Mumcu meydanına doğru yürüyor. Sinop dalgalı ve rüzgarlı... Eylemciler sahildeki tersane işçilerin yanından usulca geçiyor. İşçilerse kâh uzaktan izliyorlar yürüyüşü, kâh el sallayıp işlerine devam ediyorlar. Fakat hiçbirisi şaşımıyor yanlarından geçen kalabalığa. Neden orada olduklarını biliyorlar. Kaynak yapan Hasan ve İbrahim'e soruyorum: "Santral hakkında ne düşünüyorsunuz?" "Karşıyız tabii, öğle paydosunda

meydandayız" diyorlar.

Hemen her balıkçı teknesinde ve dükkânda nükleer karşıtı afişler ve Çernobil mağdurlarının fotoğrafları var. Dükkânları açık olanlar, yoldan geçen kalabalıkla sohbet ediyor. Kimisi ustasından izin alıp coşkusuna kapıldığı kalabalığa karşılıyor, kimisi ters yönde işine giderken eylemcilerden pankartlarını isteyip yürümeye devam ediyor. Kapalı bir dükkânın camında "eyleme gittim, geliyorum" yazısı görüyoruz. İzleyicisi olmayan bir miting bu, herkes oyuncu. Sinoplular Uğur Mumcu meydanına gelenleri alkışlarla karşılıyorlar. Sol ve sağ partiler, sendikalar, çevre demekleri, meslek birlikleri... "Nükleere inat, yaşasın hayat!" "Çarşı nükleere karşı" "Sinoplu engelliler: Nükleer istemiyoruz", "Nükleer santral sizin olsun, Sinop bizim!", "Enerji açığına tek çözüm ölüm", "Dikkat, nükleer atık çıkabilir", "Radyoaktif olacağına aktif ol!" "Yaşamayı seç, nükleerden vazgeç", "Biz doğanın efendisi değil, sadece bir parçasıyız", "Nükleere hayır LAN!" ve daha birçok slogan, karikatür ve fotoğraf, hükümetin nükleer santral politikasını miza-

hî bir bakış açısıyla yeriyor.

Miting alanının yanındaki çay bahçesinde, tek başına oturan 72 yaşındaki Abdullah amcaya fikrini soruyoruz. Santrali istemediğini söylerken bunun aksinden şüphelenmemize kızıyor. Sinop'a bir saat uzakdaki Ayvancık'tan çocukları toplayıp gelmiş çünkü...

Yaşamak ya da kalkınmak

Büyük şehirlerin iki-üç saatlik izinli gösterilerine alışmış olanlar, küçük Sinop'un altı saat boyunca dinmeyen coşkusundan etkileniyor. Konuşmalar, şarkılar, halaylar devam ederken, yemeğini yiyen, çayını içen geri dönüyor meydana. Biz de yemek yerken karşılaşıyoruz Okan beyle. Küçük bir restorani var. Yemek sonrasında yaktığımız sigaralara takılmasıyla başlıyor muhabbet: "Ne yani, nükleere hayır, sigaraya evet mi?" diye işine gülüştükten sonra, "yoksa nükleer santrale evet mi?" diye soruyoruz. "Aslında karşıyım, ama siyasi irade bunu yapacaksa, Sinop'a yapılınsı isterim" diyor. "Sinop geri kalmış bir yer, 30 bin nüfusu var, göç var. Düşünün, oğul-

böyle birşey. Biz Sinop'da yaşadık bunu, kötü bir biçimde. Kötü bir biçimde diyorum, çünkü bugün burada halkın temsilcisi olduğunu düşündüğümüz insan yoktu. Bir oyla iki parti arasında gitti geldi belediye seçimleri. Yani bir oy onların yararına gelişti ve hemen ona büyük bir kuvvetle sarıldılar. Yani bir oy önemli değil mi demokraside? Şimdi 25.233 insan hayır diyor kardeşim!

Geriyeye kalan yüzde 15'in bir tepki göstermemesinin sebebi ne? Biz Sinoplular kanaatkâr insanlarız. Sinop'da bir söz vardır: "Sinoplu iki balık tutar; birini satar, rakı alır, öbürünü meze yapar..." Biz doğayla başbaşa, sakin, huzurlu ve de kanaatkâr biçimde yaşıyoruz. Böyle büyük, hayatımızı ilgilendiren projelere tepki veremeye, onları takip etmeye de hazır değildir bu insanlar. Bütün yoksulluğa rağmen devletine güvenen, ondan doğru işler bekleyen, hizmet bekleyen bir insan grubu var burada. O insanlara bu projenin, bize rağmen, hayatımıza kastettiğini anlatamamışızdır, ulaşamamışızdır. İşsizlik öyle had safhada ki, belki bir miktar onların propagandasının etkisinde kalıp "acaba iş olabilir mi?" diye bakanlar olabilir. Ama bu yarın böyle sürmez. Biz buradayız, aynı bu sözleri söyleyeceğiz, yalanları göstereceğiz.

Hükümet ve işadamlarıyla bazı akademisyenlerden oluşan nükleer santral lobilerinin sürekli dile getirdiği "santralin bulunduğu şehri kalkındırması" düşüncesine nasıl cevap verilebilir?

Miting alanının dışındaki Sinop'u görebildiniz mi, bilmiyorum. Sinop, gerçekten bir saklı cennet. İki yarımada var, biri doğuya uzanıyor, biri kuzeye. Doğuya uzananın üzerinde şehrimiz kurulu. Karşımızda kuzeye uzanan İnceburun yarımadası var. Orman kaplı, bitki örtüsü zengin, lagün var hep bu yarımadaının üzerinde. Hatta o Sarıkum civarını "göl, çöl, orman ve deniz" olarak tarif ediyoruz. Yani harika bir doğası var. Biz önümüze "üniversite ve kültür kenti" hedefini koyduk ve adım adım ilerliyoruz. Sinop küçük bir il olmasına rağmen çok eski bir tarihe sahip. En son yapılan yüzey araştırmalarıyla ve sualtı araştırmalarıyla paleolitik çağa kadar uzandığı ortaya çıktı tarihinin. Yani bu kentte öyle bir kültür biriki-

Yalanlarla insanların umutlarını çalmaya çalışıyorlar. Şehirde pek barınmadılar, ama köylere gitmişler, insanları iş vaadiyle kandırmaya çalışmışlar. Ama ne yaparlarsa yapsınlar, yalancının mumu yatsıya kadar yanacak.

"Eski sloganımızdı: '300 gün eser gündoğusu, rüzgar santrali en doğrusu!' Güneş her sabah doğuyor, rüzgar her zaman esiyor. Ne IMF'ye bağlı, ne AKP'ye..."

mi var ki... Hem doğasıyla hem kültür birikimiyle turizmin hizmetinde olabilecek bir şehir. Nükleer santral, kültür de, doğayı da, insanı da mahvedecek bir proje. Bütünyle her şeyi, hayatı yok edecek bir proje...

Yine nükleer santral lobisinin dile getirdiği, nükleer santralin Türkiye'nin tek enerji çözümü olduğu iddiasını Sinop kendi doğal enerji kaynaklarıyla çürütebilir mi?

21. yüzyılın enerjisi, yenilenebilir enerji kaynakları. Dünya yaşadığı ve gördü ki, nükleer santraller ve atıkları dünyanın başına bela. Kömür santralleri, yapılan bütün mücadelelere karşı iklimi ısıtmaya devam ediyor. Onun için güneş, rüzgar, jeotermal, su gibi yenilenebilir kaynaklara yöneliniyor. En önemlisi, en hızlı, en kolay yapabilecekleri ve gelişmiş ülkelerin de yaptığı şey, enerji verimliliğini artırmak, enerji tasarrufu yapmak. Kaynaklar da sonuçta tükenecektir. Güneş gibi, rüzgar gibi sonsuz kaynaklara sahip dünya. Avrupa'nın en çok güneş alan ülkelerinden biri Türkiye, Ortadoğu'nun en fazla suyu olan ülkesi. Rüzgar var, hele Sinop'da... Eski sloganımızdı: "300 gün eser gündoğusu, rüzgar santrali en doğrusu!" Kardeşim, güneş her sabah doğuyor, rüzgar her zaman esiyor. Ne IMF'ye bağlı, ne AKP'ye... (gülüyor) Hem siz yapacaksınız malzemenizi, siz kuracaksınız, işleteceksiniz, sizin insanınız çalışacak, hem ömrü bittiğinde ortada atık yok!.. Rüzgar santrali malzemelerini yeniden ekonomiye kazandırabilirsiniz. Ama niyet yok. Sinop'da bile Boyabat barajı var, 600 megavatlık. Bir çivi çıkılsa, hemen elektrik üretebilecek durumda. 1991'den beri bekletiliyor. **Nükleer enerji meselesi AKP'nin hem parti hem de hükümet programında olan bir proje. Parti programında olması, bunun çok önceden hedeflendiğini gösteriyor. Siz bunu ilk duyduğunuzda demek olarak bir tepki gösterdiniz mi?**

Bizim en büyük eksikliğimiz, okuyan bir millet olmamamız. Okumayı unuttuk biz. Televizyonlar ve popüler programlar insanlarımızı çok oyalıyor. Biz partilere oy verirken programlarını, tüzüklerini bilmeyiz. Anlatılanlara inanarak ya da yaşayarak öğrenen bir milletiz. Onun için ne biz ne de AKP'ye oy veren vatandaşlarımızın yüzde 99'u bunu bilmiyordu. Bir AKP Sinop yönetim kurulu üyesi bulun isterseniz, okuduysa dişimi kırarım. Programdan, tüzükten haberleri bile yoktur. (gülüyor) Bütün bölge halkı acı çekti. Trakya acı çekti Çernobil'den sonra. Onaylamıyor halk. Biz mücadelemize devam edeceğiz halkla birlikte. Umut demokraside. Bugün önemli bir adım attık, ciddi bir karar duyurduk hükümete. Şimdi onlar düşünsünler.

Söyleşi: Ece Baykal

ların üniversite mezunu, biri şu anda burada balıkçılık yapıyor, diğeri Bodrum'da iş buldu." Yeni teknolojilerin güvenilirliğinden, girdiği internet sitelerinde okuduklarından, hükümete değil ama, bu teknolojiye güvendiğinden bahsediyor. Doğal enerji kaynaklarının sanayi için yeterli olmadığını savunuyor. Santrale hayır demeyen diğer Sinopluların da gerekçesi aynı: Sinop'un kalkınması.

Miting alanına dönerken iki yaşlı amcanın kabalıktan uzak eylem alanını göstererek yüzlerini buruşturduklarını görüyoruz. Malum soruyu sorunca amcalardan biri "bizim yaşımız başımız geçti, ne sağlığı, bari Sinop kalkınsın..."

Rüzgârgülleri ve Kazım'ın şarkıları

Santral Sinop'ta istihdam sağlamayacak, aksine, kendi uzmanlarıyla birlikte gelecek, Okan bey ve bir kısım Sinoplunun beklentisinin aksine. Bu gerçeği duymak, aralarından birkaçının fikrini değiştirmesine neden oluyor. Sinop Bizim derneği başkanı Hale Özen'in senelerdir halka nükleerin zararlarını anlatmak için yaptıklarının yanında belki de sinek vızıltısı sayılabilecek bir şekilde, Türkiye'nin dört bir yanından gelen eylemciler, miting alanının dışında sokaktaki insanlarla konuşup, santral lobisinin ağızıyla konuşanlara nükleerin gerçeğini anlatmaya çalışıyorlar. Bazıları ikna oluyor. Fikirlerini değiştiren-

ler, çoğunlukla Sinop'un kalkınmasının kesin olmamasından etkileniyor. Kısacası, Sinopluların bir kısmı kalkınmakla yaşamak arasında tereddüt ediyor. Sinoplu çevrecilerin önerisi kimileri için daha ikna edici: "Sinop santral şehri değil, üniversite şehri olsun". Çernobil, Sinop'ta kanser vakalarının yüzde 48 artmasına neden olmuş. Sinop Bizim Derneği başkanı Hale Özen, Sinop'ta kanserden ölen yakınlarını anlatırken gözleri doluyor.

Meydanı dolduran binlerce çevrecinin elinde rüzgârgülleri var. Sinop'un rüzgarı bereketli, fıldır fıldır döndürüyor rüzgârgüllerini... Sinopluların nükleere cevabı bu. Teknelerden balıkçılar inip eylem destek veriyorlar. Sinoplu genç bir grup, Kazım Koyuncu'dan Edip Akbayan'a birçok sanatçının şarkılarını söylüyor. Araya bazen sadece Sinopluların eşlik ettiği türküler giriyor. Fakat bütün şarkıların nakaratı arasında sahnedeki konuşmacı, coşkuyla şarkıya eşlik eden halka "Nükleer santral istiyor muyuz?" diye soruyor. Kararlı bir "hayır!" sesi yükseliyor kalabalıktan... Sinoplular masalın sonunu yazmaya başladı çoktan. (E.B.)

Aritmetik ötesi hesaplar

Nükleer enerjinin Hiroşima'dan Çernobil'e uzanan bir tarihi var. Nükleer santral, enerji sağladığı kadar, nükleer silah yapımına da imkân veriyor. Peki Türkiye niçin nükleer santral istiyor? Enerjiyi mi ihtiyacı var, bir koz olarak silaha mı? Uranyumdan plutonyuma, nükleer enerjinin formülüne ve dünyadaki öyküsüne bakıyoruz...

Türkiye neden nükleer santral sahibi olmak istiyor? Yaklaşmakta olan enerji krizine karşı şimdiden önlem almak için mi? Türkiye'nin enerji talep tahminlerini yapan kurum olan TEİAŞ'ın 2020 yılı talep öngörüsü, 570 milyar kilovatsaat (eşittir 570 gigavatsaat). Yalnız, devlet yetkililerinin projeksiyonunun tuttuğu pek görülmemiş değil. Örneğin, Enerji Bakanlığı, 2000 yılında beş yıl sonrasının enerji talebini 197, TEAŞ 212, Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) ise 171 milyar kilovatsaat olarak tahmin etmişti. Peki, 2005 yılında toplam talep ne kadar oldu? 145 milyar kilovatsaat.

Milliyet gazetesinde nükleer karşıtı duruşunu sayıları konuşurarak devam ettiren Meral Tamer'in deyişiyle, "EMO bile Türkiye'nin gelecek yılki elektrik ihtiyacını beş yıl öncesinden tahmin etmeye çalışırken fevkalâde bonkör davranmış". Yani TEİAŞ'ın 570 milyar kilovatsaatlık tahmininin iler tutar yanı olmadığını söylemek için -2020 yılı EMO tahmini, 310 milyar kilovatsaat- bilimsani olmaya gerek yok; üç basamaklı sayılarla temel aritmetik işlemlerini yapabiliyor olmak yeter.

Acaba Bilgi Edinme Hakkı çerçevesinde "enerji talebi patlayacak, krize gireceğiz" söylemini ortaya atanların, ÖYS'de doğru yanıtladıkları net matematik sorusunu öğrenme hakkına sahip miyiz? Sorunun yanıtı ne olursa olsun, bu sözün tevatürden ibaret olduğu ortada.

Enerji bağımsızlığı mavalı

Madem öyle, Türkiye neden nükleer enerji istiyor? Doğalgaz cenderesinden kurtulup enerji bağımsızlığına kavuşmak için mi? Nükleer santrallerde yakıt olarak uranyum-238 kullanılır. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın (IAEA) raporlarına göre, Türkiye'deki tahmini uranyum rezervi 9 bin ton civarında. Bir kilogram yakıt elde etmek için, uranyum madenlerinde 500 ila 5.000 kilogram radyoaktif kayanın yeryüzüne çıkarılması gerekiyor. 1300 megavattlık bir hafif sulu reaktör için her yıl 25 ton hafif zenginleştirilmiş uranyum gerekir. Bu da 120 bin ayrıştırma birimi (separative work unit / SWU) kullanılarak 210 ton doğal/zenginleştirilmemiş uranyumun işlenmesi demektir. Yani matematik olarak Türkiye, kendi uranyumunu kullanabilir. Güzel. Ama bir eksik var, o da bu konudaki irade beyanı. Nükleer santrali en çok isteyenlerin bugüne kadar Türkiye'deki uranyumla ilgili durum tespitinden öte gitmemelerinin bir nedeni olsa gerek. Hatta TAEK yetkilileri, sağda solda verdikleri demeçlerde uranyumu ithal edeceklerini açıkça söylüyorlar. Yani, insan sermayesini saymazsak, Türkiye, kendi uranyumunu kullanabilecek durumda, ama bilinçli olarak kullanmıyor. Bu da TAEK'in yanıtlaması gereken bir soru. Enerji bağımsızlığından çok, muhtaç olunacak elleri çeşitlendirme girişimi diyebiliriz ancak nükleer reaktör çabalarına.

Geriye AKP hükümetinin ve ordunun nükleer bomba isteyip istemediği tartışması kalıyor. Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden nükleer silahsızlanma uzmanı Mustafa Kibaroglu,

Ukrayna'da yaşanan nükleer santral felaketinin 20. yıldönümünde, Praskoviya Nezhyvova, temizlik çalışmaları sırasında ölenler adına yapılan Çernobil kurbanları anıtının önünde oğlu Viktor'un portresini taşıyor...

TEİAŞ'ın 570 milyar kilovatsaatlık enerji ihtiyacı tahmininin iler tutar yanı olmadığını söylemek için -2020 yılı EMO tahmini, 310 milyar kilovatsaat- bilimsani olmaya gerek yok, üç basamaklı sayılarla temel aritmetik işlemlerini yapabiliyor olmak yeter.

Türkiye'de yaygınlaşmakta olan, nükleer bomba sahibi olmayı destekleyen görüşün dayanaklarını şöyle sıralıyor:

- ABD'nin Kuzey Kore'ye karşı yürüttüğü politikanın sökmemesi ve Kuzey Kore'nin kendi nükleer bombasını ya da blöfünü yapması,
- NATO'nun bir savunma örgütü olarak işlevini kaybetmesi,
- ABD'nin Kürtlere karşı uyguladığı siyasetin Türkiye'deki ana akım görüşü, ABD ile "stratejik" ilişkileri sorgulatacak ölçüde mutsuz etmesi,
- Ve tabii ki meşhur "çuval" olayı.

Buna bir madde eklemek gerekirse, bizzat ABD ve Rusya da dahil, gitgide daha fazla ülkenin NPT'yi (Non-Proliferation Treaty / Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması) delme pahasına, yeni nükleer silah teknolojileri üzerinde çalışmaktan geri durmaması gösterilebilir. Rusya, geçtiğimiz yıl yepyeni bir silah yaptığını göğsünü gerekerek açıkladı. Aynı zamanlarda ABD de "bunker buster / sığınak delici" bombalar üzerine çalışıyordu. Bu silahlar, düşüş açısı itibarıyla, toprak altındaki sığınakları hedefleyen nü-

Korkudan silaha sarılmak

1992'de, Clinton'un sonradan CIA başkanı yapacağı istihbaratçı John Deutsch, dünyada yaklaşık 25 ülkenin istese hemen nükleer bomba yapmaya başlayabilecek teknolojiye sahip olduğunu söylemişti. Nükleer enerji uzmanları, bu 25 ülkenin arasında İsveç, Kanada, Brezilya, Avustralya, Arjantin, Japonya, Güney Kore, Endonezya, Almanya, Tayvan gibi dünyanın dört bir yanında ülkeleri sayıyor.

Bir ülkenin nükleer silah sahibi olmak istemesinin temel nedeni, bir hasmından ciddi biçimde korkuyor olması. ABD'nin ilk nükleer bombasının ardında, Naziler'den hızlı davranma kaygısı vardı. Pakistan-Hindistan örneği, İsrail'in hâlâ "evet, var" diyemediği yüzlerce bombası, Kuzey Kore'nin ABD korkusu... Artık tarihe gömülmüş korkular da var. Örneğin zamanında Güney Afrika Cumhuriyeti'nin ırkçı beyaz yöneticileri, kendilerini kara Afrika'nın karanlığının gazabından korumak için yedi uranyum bombası yapmış, yönetim ırkçı azınlığın elinden kurtarılınca da bu bombalar imha edilmiş.

ABD ve SSCB'nin birbirlerinden olan korkuları, dünyanın en korkunç cephanesinin ortaya çıkmasına neden oldu. Soğuk Savaş bittiğinde, Sovyetler'in 35 bin, ABD'nin 25 bin nükleer savaş başlığı vardı. 2002 yılına gelindiğinde, bu sayı yaklaşık 8 bin ile 10 bine düşürülmüştü. Bu yıl iki ülkenin yaptığı bir antlaşmaya göre, bu sayı 2012 yılında sırasıyla 1700 ve 2200'e düşürülecek.

Kirli bombalar

Sovyet bloğunun yıkılmasıyla birlikte, konvansiyonel bombalar yetmezmiş gibi, yaşamımıza bir de "kirli bombalar" girdi. Kirli bomba, "klasik" nükleer bombalardan hem boyutu, hem de malzemesinin elde ediliş ve üretiliş biçimiyle ayırt ediliyor. Nükleer bombaların boyu, zaten artık Şişko ile Siska kadar değil (sırasıyla 21 ve 15 kiloton).

Kirli bombanın yapılması için gerekli olan nükleer maddeleri elde etmenin bir zor, bir de kolay yolu var. Zor yolu, en "kaliteli" nükleer bomba materyali olan silahlarda kullanıma hazır plütonyum ya da uranyum ele geçirmek. Eski Sovyet ülkelerinde bu pek de olanaksız değil. Örneğin birkaç yıl önce Gürcü oduncular, Lja omanlarında kazara bir temonükleer jeneratör bulup aylarca yoğun bakımda kalmışlardı. 1990'ların sonunda, bir nükleer atık deposu Çeçen militanlar tarafından yağmalanmıştı. Ruslar, ne kadar malzemenin alındığını belirlemeye hiçbir zaman yanaşmadılar. Ama şöyle bir ipucu verelim: Nagazaki'ye atılan bombada yalnızca 6.2 kg. plütonyum vardı.

leer bombalar.

Tüm bunları alt alta yazınca, uzun vadeli bir askerî stratejinin "ortalık karşıyor, biz de hafiften elimizi güçlendirmeye çalışalım" demesi olanak dışı değil.

Saniyenin milyonda birinde Hiroşima

Peki, "barışçıl amaçla" çalışan bir nükleer santralden nükleer silah çıkar mı? Nükleer santrallerde yakıt olarak uranyum-238 kullanıldığını (U-238) söylemiştik. 238 sayısı, 92 proton ve 146 nötrondan gelir. Uranyum-235'te ise, yalnızca 143 nötron vardır. Bu izotop, "abisinden" farklı olarak, parçalanabilir ve bu parçalama işlemi sonunda atom bombasının yapılması sağlanabilir. Bir atom bombasının içinde U-235 çekirdek maddeyi oluştururken, U-238, onu çevreleyen koruyucu / nötron yansıtıcı maddeyi oluşturur. U-235, dünyanın en hızlı ve ölümcül zincirleme reaksiyonu-na neden olabilen bir kimyasal maddedir. Uygun bir ağırlıktaki U-235 kütlesinin üzerine bir-iki parça nötron gönderdiğinizde, nötron elemente çarpar ve onu parçalar, parçalanmış bölümler başka bir parçacığa çarpar ve onu parçalar. Atom bombası böyle çalışır: U-235 –ya da plütonyum-239– parçacıklarıyla dolu bir çekirdeğin çevresine kimyasal tepkimenin dışarı taşmasını engelleyici U-238, onun da dışına konvansiyonel patlayıcı konur. Konvansiyonel patlayıcı patlayınca, bir saniyenin milyonda biri sürede zincirleme reaksiyon gerçekleşir.

İlginç olan, bir nükleer santralde de enerjiyi açığa çıkaran zincirleme reaksiyonun aynı ilkelere dayalı olmasıdır. Ancak reaktörde, kütleler çok daha küçük, işlem de kontrollüdür. Yine de, Sinop'a kurulması hedeflenen hafif su reaktörü (su, soğutma için kullanılıyor) tipinde U-238'in yanısıra yüzde 3.6 oranında U-235 içeren düşük ölçüde zenginleştirilmiş uranyum kullanılır. Zenginleştirme de kendi içinde üçe ayrılır:

- Çok hafif zenginleştirilmiş uranyum (slightly enriched uranium / SEU), yüzde 0.9 ile 2 arasında U-235 içerir. Böylece uranyum zenginleştirme masrafları azaltılmış olur, ama bu tip uranyumu yakıt olarak kullanan (bir zamanlar Akkuyu talibi olan CANDU, bu konuda dünyada tek) nükleer reaktörde kullanılacak suyun ağır su olması gerekiyor (döteryum oksit, D2O); bu da kurulum maliyetini artırıyor.

- Hafif zenginleştirilmiş uranyum (lightly enriched uranium / LEU), yüzde 2-20 arasında U-235 içerir. Ancak dünyadaki birçok hafif su reaktörü, yüzde 3-5 arasında U-235 içeren uranyumu kullanmayı tercih eder. Bu, yalnızca maliyetle ilgili bir tercih değil, politik de bir tercihtir, çünkü yüzde 10'dan sonrası silah teknolojisine girmeye başlar.

- Yüksek ölçüde zenginleştirilmiş uranyum (highly enriched uranium / HEU), ikiye ayrılır: yüzde 85 ve üzeri U-235 içeren uranyum, silah uranyumu olarak anılır, halbuki yüzde 20, hatta daha aşağısında U-235 oranının –silahın kütlesi büyümek kaydıyla– atom bombası yapmaya yettiği söylenir...

Uranyum zenginleştirme işlemini dünyada iki elin parmakları kadar şirket yapıyor; hepsi de kendi ülkelerinin ordularıyla yakın ilişki içinde çalışıyorlar. Bu yüzden Tür-

Türkiye kendi uranyumunu kullanabilecek durumda, ama bilinçli olarak kullanmıyor. Bu da TAEK'in yanıtlaması gereken bir soru; ancak enerji bağımsızlığından çok, muhtaç

kiye'nin, hele UAEA'nın sıkı denetimi varken, doğrudan zenginleştirilmiş uranyum alıp bunu stoklayarak bomba yapması mümkün değil. Ancak atık olarak kullandığı uranyumdan plütonyum üretilip, Hindistan'ın yıllar önce yaptığı gibi, eğer UAEA'nın gözlemlerinden "şark kurnazlığı" ile bu plütonyumu kaçırmayı başırırsa, nükleer bomba sahibi olması, teknik olarak mümkün.

Önce plütonyuma, sonra Hindistan'a bakalım: Plütonyum, doğada uranyumdan da seyrek bulunan bir element. Tıpkı uranyum gibi, çarpışmayı seven, neredeyse katotik bir yapısı var. Yalnız, uranyumdan çok daha güçlü. Doğada çok seyrek bulunan bir madde olduğu için, kimyagerler, bu maddeyi kimyasal tepkimelerle üretmeyi deneyip 1941'de bunu başarmışlar. U-238, ağır sudaki etkin maddelerden biri olan döteryum bombardımanına tutulunca plütonyum 239 ortaya çıkıyor. Nagazaki'ye atılan bomba, bir plütonyum bombasıydı.

Hindistan, dünyanın az sayıda nükleer bomba sahibi ülkesinden biri olmayı, kısmen Kanada ve ABD sayesinde becermişti. Bu iki ülke, Hindistan'a CIRUS (Canadian - Indian - U.S. Reactor) adlı bir reaktör yapmışlardı. Reaktör aslında Kanada yapımıyken, reaktörün gereksindiği ağır su, ABD'den geliyordu. Bu reaktör sayesinde –reaktör UAEA'nın denetimi altında değildi–, Hindistan, yılda 6.6 - 10.5 kg. arasında plütonyum biriktirerek, ilk nükleer denemesini 32 yıl önce, 18 Mayıs 1974 tarihinde yaptı. Dönemin başbakanı Indra Gandhi, "Gülümseyen Buda" adlı bu operasyonun gerçekleşmesini sağlayan herkesi nişanlara boğdu.

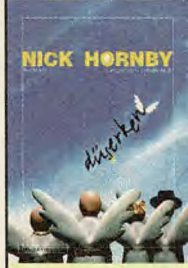
Türkiye'de de birileri yakın gelecekte çıkıp da Turgut Özal'ın vaktiyle anayasa hakkında dediklerini NPT hakkında derse şaşırmamak gerek. Bazı köşe yazarları "Türkiye'nin nükleer güç olması kaçınılmazdır" hamasetini döktürmeye başladı bile. Ancak şark kurnazlığı nereye kadar söker, bilinmez. Kibaroglu, kibarca uyarıyor: "Bugüne kadar üyesi olup da hakkını verdiğimiz bir anlaşmayı çöpe atmaya kalkışmanın yaptırımları, Türkiye'nin sandığından çok daha ağır olacaktır."

Ertan Keskinsoy

NICK HORNBY

Düşerken

Türkçesi: Banu Tellioglu Altuğ

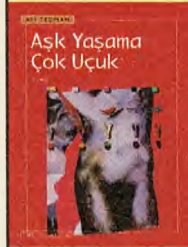

Nick Hornby son kitabında tek ortak noktaları intihar etme isteği olan dört farklı kişiyi hüznü ama bir o kadar da eğlenceli bir yolculuğa çıkarıyor.

Nick Hornby'nin kitapları: *Ölüme Sadakat, Bir Erkek Hakkında, İyi de Nasıl, Hece Cümbüşü*

ALİ TEOMAN

Aşk Yaşama Çok Uçuk

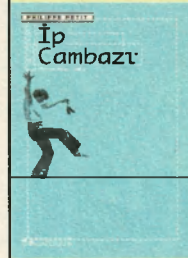

Ali Teoman'ın yeni kitabı, aşk konusuna odaklanan öykülerden oluşuyor. Pırıl pırıl bir dille yazılmış ve karakterlerini tüm derinliğiyle sunan öykülerin başak özelliği ise değişik dozlarda ironi içermeleri.

PHILIPPE PETIT

İp Cambazı

Türkçesi: İsmail Yergüz

Paul Auster'dan Werner Herzog'a pek çok sanatçı ve yazarı etkileyen Philippe Petit, bu zorlu sanatın bütün püf noktalarını bu kitapta aydınlatıyor.

Yaşam Kitapları: Acının Antropolojisi, Kelliğe Övgü, Ölümüne Övgü.

TRUMAN CAPOTE

Soğukkanlılıkla (In Cold Blood)

Türkçesi: Ayşe Ece

Gerçeğe dayalı soluk kesici roman, Oscar ödüllü Capote'nin de konusu oldu.

Truman Capote'nin *Tiffany'de Kahvaltı* ve bütün öykülerinin yer aldığı **Gümüş Damacana** çıktı...

ENİS BATUR

Elma

örgü teknikleri üzerine bir roman denemesi

Enis Batur'un toplatılan ve beraat eden kitabı Elma, 3. baskısında.

Enis Batur'un Kitapları: Kütüphane, Bir Varmış Bir Okmuş, Patates, Kurşunkalem Portreler, Gönderen: Enis Batur, Kırkpâre, Yazboz, Kediler Krallara Bakabilir, Su Tüyun Üzerinde Bekler, Kravat, Mürekkep Zaman, Plati.

geceyazısı 9. sayı çıktı.

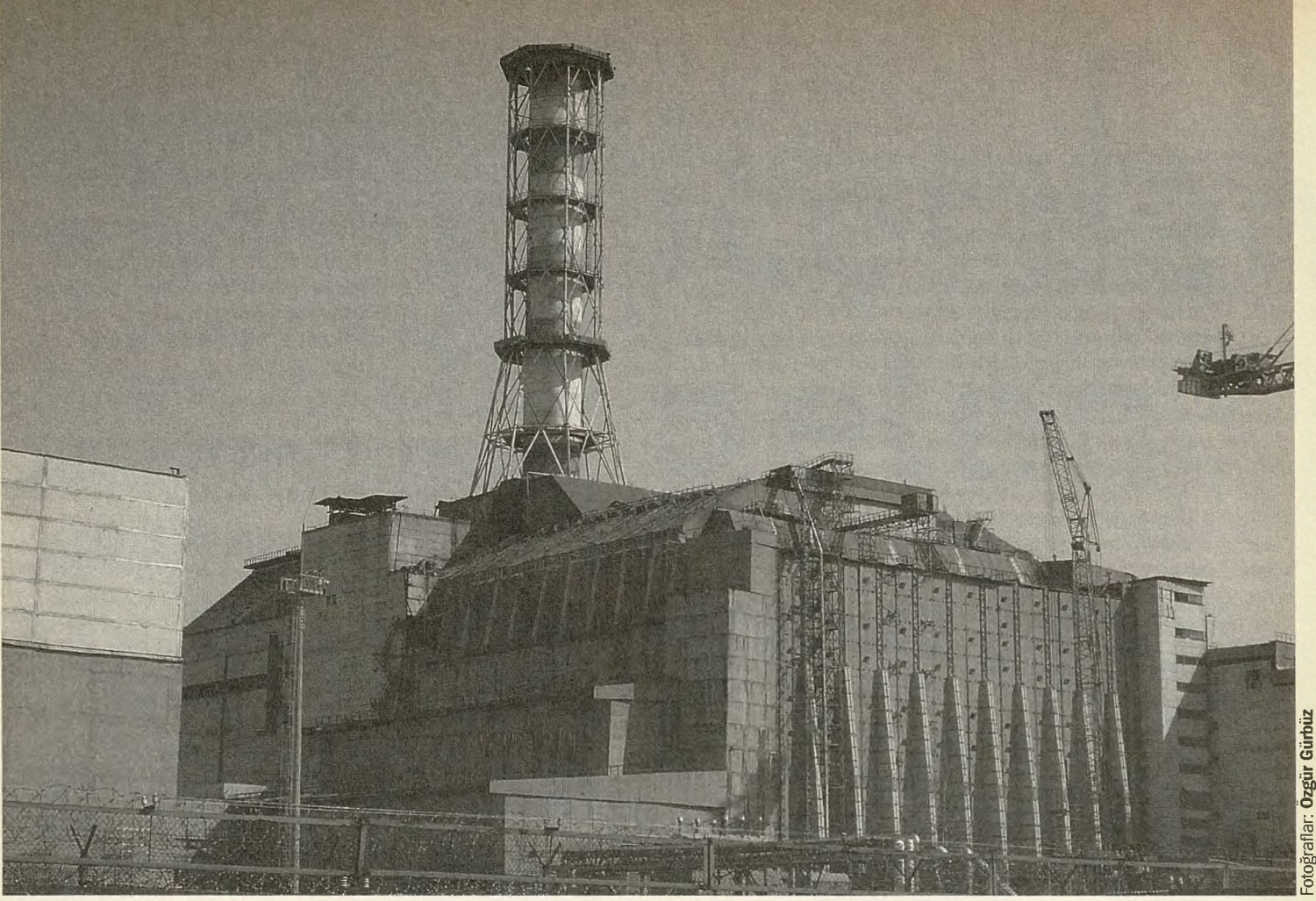
geceyazısı

İlhan Berk, Ece Ayhan, Vüs'at O. Bener, Andrei Tarkovski, Harry Mathews, Gültekin Emre, Enis Batur, Refik Algan, Hüseyin Ferhad, Sami Baydar, Murat Yalçın, Orçun Güzer, Saba Kirer, Oğuz Dinç, Ali Ömer Akbulut, Erhan Memiş

*SEL YAYINCILIK

Tel: (212) 516 96 85 Faks: (212) 516 97 26 posta@selyayincilik.com www.selyayincilik.com

Fotoğraflar: Özgür Gürbüz

20 YIL SONRA ÇERNOBİL'LE YÜZLEŞMEK

4 numaralı reaktör, lahit ve resmî yalanlar

Tarihin en büyük nükleer kazasının üzerinden yirmi yıl geçti. Çernobil'den yayılan radyasyonu kontrol altına almak için çalışmalar hâlâ sürüyor. Kazadan sonra tahliye edilmek zorunda kalan 400 bin insanın terkettiği kent ve kasabalar, insan soyunun tükendiği bir gezegenin kalıntılarını andırıyor.

Yeşiller Enerji Çalışma Grubu üyesi Özgür Gürbüz Çernobil'den bildiriyor...

Tarihin en büyük nükleer ve endüstriyel kazasının ardından geçen yirmi yıl, o faciayı ne daha önemsiz yaptı, ne de bazı "nükleer pazarlamacıların" umduklarının aksine unutturdu. 26 Nisan 1986'da meydana gelen kazanın 20. yıl dönümünde, Uluslararası Çernobil 20+ konferansında sunum yapmak için davetiye aldığımızda aklımdan geçen tek şey, gerçeği gözlerimle görmekti. Bu yüzden, AP Yeşiller Grubu, Heinrich Böll Vakfı, Nükleer Bilgi ve Kaynak Servisi (NIRS), Dünya Günü Ağı (Earth Day Network), Uluslararası Nükleer Tehlikeye Karşı Hekimler Birliği (IPPNW), Dünya Enerji Bilgi Servisi (WSE), Ecoclub - Ukrayna ve Alman Birlik 90/Yeşiller Partisi tarafından ortaklaşa düzenlenen Çernobil +20 = Gelecek için Anımsama Konferansı öncesinde düzenlenen bir günlük tur için Kiev'e erkenden gitmek, tereddütsüz kabul edilmesi gereken bir teklifti. 22 Nisan sabahı körüklü bir otobüste, daracık koltuklarda, ellerimizde fotoğraf makineleri ve gayger cihazlarımızla yoldaydık.

Ukrayna'nın ulusal renklerine boyanmış, Ikarus marka körüklü belediye otobüsüyle Kiev'in dışına doğru giderken büyük bir ülkede olduğunuzu farkediyorsunuz; büyük, ama fakir bir ülkede... Çernobil kazasından sonra tam 800 bin insan hayatları pahasına temizlik çalışmalarına katılmış ve "Tasfiyeciler" denilen bu insanlardan en az 25 bininin öldüğü Sovyet makamları tarafından bildirilmişti. Bizimkine benzer otobüsler içinde, beyaz önlük ve bugün diş hekimlerinde gördüğümüz maskelerle yollandılar Çernobil santralinin 4 numaralı reaktörüne. 26 Nisan akşamı yapılan testin kontrolden çıkması ve birkaç dakikada 4 numaralı reaktör-

"Radyasyonun etkisi tam olarak ne zaman azalacak" diye soruyoruz Segey Çernov'a. Alaycı bir gülümsemeyle, "300-400 yıl kadar" diyor.

de büyük patlamaya yol açmasıyla ortaya çıkan ölüm bulutlarına koşan bu insanlar ve itfaiyeciler, "dünyayı kurtarmak için ölenler" olarak anılıyor. Çernobil kasabesindeki itfaiye binası önündeki heykel çiçeklerle dolu.

Biraz radyasyon yararlıdır!

San-lacivert otobüsümüz Kiev'den çıktıktan biraz sonra küçük bir köyde durdu. Yol kenarındaki iki marketten öğle yemeğimizi tedarik etmemiz gerekiyordu. Yol boyunca elimden düşmediğim su şişemi burada aldım. Ukrayna'da kaldığımız süre boyunca, içindeki ağır metaller yüzünden musluk suyu içmememiz öğütlenmişti. Otobüs daha sonra bir kez daha durdu, Çernobil'e 30 kilometre kala. Bu ilk kontrol noktasının ötesine değil yabancılar, Ukrayna vatandaşları da izinsiz geçemiyor. İkinci kontrol noktasını aşmaksa daha zor, zira santrale sadece 10 kilometre uzaklıkta. İzinlerimiz önceden alındığı ve liste ellerinde olduğu için pasaportlarımıza bakarak kontrol yapıldı ve bu noktadan sonra bize bir rehber verildi. Anayolun dışına çıkan tüm yan yolların kapatıldığı, toprağa ayak basmamamız söylenen alana gelmiştik. Hâlâ dört bin kilometrekarelik bir alanın denetim altında olduğu söyleniyor. Sadece temizlik çalışmalarında çalışanlar ve orada yaşamayı tercih etmiş olan 380 kişi bu alanda kalıyor. Bir de izinsiz olarak eski evlerine geri dönenlerin varlığından söz ediliyor. Sayıları bilinmeyen bu insanlar kazadan hemen sonra bölgeden tahliye edilmiş, ancak işsizlik, yeni yerleşim yerlerindeki sorunlar ve özellikle yaşlıların kendi topraklarına dönme isteği, onları birkaç yıl son-

ra yeniden bu terk edilmiş topraklara getirmiş. Resmî kayıtlarda görünen 380 kişinin en genci bugün 49 yaşında.

İlk kontrol noktasından sonraki durağımız Çernobil kasabası. BM desteğiyle ve uluslararası yardımlarla kurulan Çernobil Uluslararası Bilgi Merkezi'ne gidiyoruz. Bize çalışmaları anlatan Sergey Çernov, yedi bine yakın kişinin hala temizlik faaliyetinde görev aldığını söylüyor. Vardiya halinde çalışan bu insanların bir bölümü bölgeye pazartesileri getiriliyor ve çarşamba akşamı ayrılıyor, diğer bir grupsa perşembe-leri geliyor ve cumartesi bölgeden ayrılıyor. Hiçbir vardiyanın iki haftadan fazla bölgede çalışmasına izin verilmiyor. İki hafta çalışıp iki hafta tatil yapan bu insanların neden burada çalışmayı tercih ettiklerini sordüğümüzda, Sergey Çernov'un cevabı iki kelime: "Ücretler ve işsizlik." Orada çalışanlara dört-beş kat daha fazla maaş veriliyor, ülkede iş bulmak zaten bir imtiyaz neredeyse. "Sinop ve Akkuyu'da halka vaat edilen iş de bu olsa gerek" diye düşünüyorum. Zira bir reaktörde çoğunluğu eğitilmiş teknik personel olmak üzere 300-400 kadar kişi çalışıyor. Bizim nükleerci bilim insanları ve politikacılar binlerce kişiye iş imkânından bahsediyor. Anlaşılan, sadece nükleer santral yapmayı değil, muhtemel kazayı da hesaba katıyorlar. Yıllarca sürecek bir iş sahası, ne Çin korkusu, ne AB baskısı. Bir tek radyasyon tehlikesi var, ama bu da politikacıların ya da at gözlüklü nükleercilerin umurunda değil tabii. Ne demişti Turgut Özal: "Biraz radyasyon yararlıdır!"

Nükleer lobinin itirafı

Bilgi merkezinden edindiğimiz izlenime göre, bölgede yapılan çalışmaların başında, su yoluyla etrafa yayılan radyasyonun önlenmesi geliyor. Çalışmaların yüzde 80'i bu yönde. Bölgeden geçen su kaynağı Pripiyat nehri, Dinyeper'e karışarak Karadeniz'e kadar ulaşıyor ve herhangi bir kirlilik büyük bir bölgeyi etkileyebiliyor. "Radyasyonun etkisi tam olarak ne zaman azalacak" diye soruyoruz Segey Çernov'a. Alaycı bir gülümsemeyle, "300-400 yıl kadar" diyor. Bölgede sürekli radyasyon kontrolü yapılıyor. Çalışan işçilerin bir bölümü yolların açık tutulmasıyla, bir bölümüyse ormanlarla ilgileniyor. Santrale 30 kilometre kala başlayan harici alan ya da kırmızı bölgede havada radyasyon düzeyi tehlike sınırlarının altında, ancak aynı şey ormanlar için geçerli değil. Çıkabilecek yangınlar toprakta ve bitkilerde bulunan radyasyonun havaya karışmasına neden olabilir. Bu nedenle ne bu topraklara değmek, ne de bir şey yemek akıl kânı. Özellikle Beyaz Rusya'da birçok çocuğun tiroid kanserine yakalanmasının sebebi, ormanlardan yaban mantarı toplamalarıydı. Hükümetler, burada yaşayanları ve bu gerçekleri görmezden gelmeyi tercih ediyor. Zaten, Ukrayna'nın da, Beyaz Rusya'nın da aslında yeni iş olanakları sağ-

Çernobil'deki temizlik çalışmalarında ölenler için itfaiye binasının önüne dikilen heykel: "Dünyayı kurtarmak için ölenler..."

Çernobil kazasından sonra tam 800 bin insan hayatları pahasına temizlik çalışmalarına katılmış ve "Tasfiyeciler" denilen bu insanlardan en az 25 bininin öldüğü Sovyet makamları tarafından bildirilmişti.

layacak, denetimleri yapacak maddî kaynakları yok. Kazadan sonra binlerce araç ve insanla üzeri örtülen 4 numaralı reaktörün de acilen yeni bir "lahit"e ihtiyacı var. Lahite benzetilen bu koruma duvarı ilk yapıldığında yirmi-otuz yıl dayanacağı hesaplanıyordu. Aradan yirmi yıl geçti ve planlanan modern lahit hâlâ hayata geçilemedi. Reaktörün içinde hâlâ bir ikinci felaket yaratmaya yetecek kadar radyasyon var. Beton bloklar çökmeden daha iyi bir lahitin kurulması gerek ve bunun için Ukrayna'nın dış desteğe ihtiyacı var. Asıl ilginç olansa, bu lahiti yapmayı üstlenen Areva gibi büyük nükleer firmaların daha önceki hesaplamalara göre yeterli parayı almalarına rağmen işi hâlâ bitirememiş olması. Nükleer lobi, bir kez daha, işlerin yolunda gitmediği durumlar karşısında aslında ne kadar az bilgi ve teknik yeteneğe sahip olduğunu itiraf etmiş oluyor...

Çernobil santralının 4 numaralı reaktörünü görmeden önce akıllara durgunluk veren Pripiyat kentine gidiyoruz. Burası oldukça modern bir kent görünümünde; santralde çalışanlar için kurulmuş. Orak-çekiç sembollerinin olduğu binalardan birinin terasına çıkabilirseniz, oradan santrali görmek mümkün. Çernobil'den 15 dakika uzaklıkta, kazadan önce 45 bin insanın yaşadığı kentte dolaşıyoruz. Kent meydanının biraz ötesinde, bir süpermarkete benzeyen binanın önünde duruyoruz. Tavandan asılı tabelalar var, ama altları tam bir harabe. İnsanlar burayı hızla terk etmişler. Her yer çok karışık ve eşyalar birbirine girmiş. Ya terk ederken ya da daha sonra birileri oldukça hızlı bir şekilde değerli eşyaları aramış gibi. Bu binanın hemen arkasında teknik liseye benzer bir bina... Yerlerde ayakta duran bir sürü metal eşyaya kadar her şey var. Sıralar, masalar devrilmiş. Girişteki koridorun hemen sonunda seramik atölyesine benzer bir sınıf var. Masanın etrafına dizilmiş, öğretmenlerini dinleyen çocukları hayal etmek hiç güç değil. Bina-

Ona çok ihtiyacımız vardı...

Ama sonunda oldu. Feminist teori dergimiz çıkıyor.

"Amargi" 20 Mayıs'tan itibaren kitapçevlerinde...

İlk sayımızda "Başörtü"nü tartışıyoruz. Yani beden politikalarını, modernizmi, oryantalizmi, ötekileştirmeyi, sembolleşmeyi, kamusalılığı, toplumsallığı.

Kadın hareketinin gündemi ve daha birçok konu üzerine yeniden düşünüyoruz.

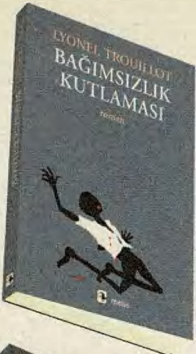
Yazıyla, fotoğrafla, Ramize'nin karikatürleriyle tartışıyoruz.

Düşünerek ve tartışarak güçleniyoruz...

Feminist analize hepimizin ihtiyacı var...

AMARGİ KADIN AKADEMİSİ Şehit Muhtar Mahallesi, büyük Bayram Sokak No.2 Kat.4 Beyoğlu
Tel/Fax: (212) 251 01 54 www.amargi.org.tr e-mail: Istanbul@amargi.org.tr

Fatih Özgüven Bir Şey Oldu

Metis Edebiyat, Hikâyeler, 126 sayfa

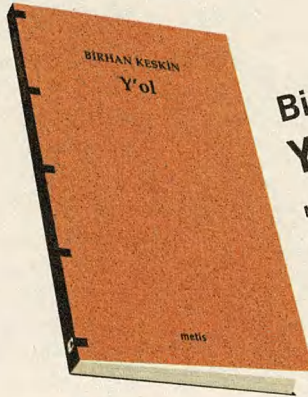
"O zamana kadarki bütün öğle güneşleri, kahkahalar, sebepsiz yere ölen küçük hayvanların kapanan gözleri, kesintisiz bir süzülüş esnasında bir an havada kalma hissi, tam olarak ne olduğunu bilmesede de tam olmadığımı bildiği her şey birden yerli yerine oturdu."

Ursula K. Le Guin Marifetler

Çeviri: Çiğdem Erkal İpek, Metis Edebiyat, Roman, 190 sayfa

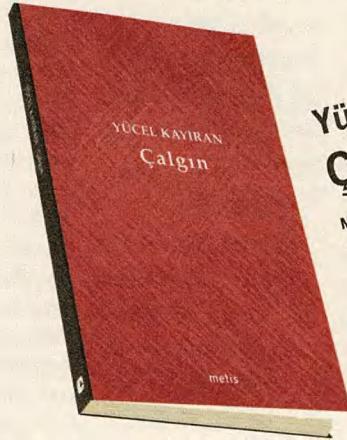
Hükmedemeyeceğinden korktuğu marifetini kullanmamak için gözlerini mühürleten Orrec ile marifetini "kötüye" kullanmayı reddeden özgür ruhlu Gry... Babalarının oğlu, annelerinin kızı değil de kendi başlarına olmayı isteyen çocukların hikâyesini anlatıyor Le Guin bu kez.

Birhan Keskin Y'ol

Metis Edebiyat, Şiir, 90 sayfa

Geçen yıl toplu şiirleri Kim Başışlayacak Beni ve Ba kitaplarını yayımladığımız Birhan Keskin'in yeni kitabı Y'ol, iki bölümden oluşuyor. Kırk iki parçadan meydana gelen tek bir uzun şiir olan "Taş Parçaları", 17 Kasım 2005-11 Ocak 2006 arasında, "Eski Dünya" içinde yer alan şiirler ise, Mayıs-Ekim 2005 arasında yazılmış.

Yücel Kayıran Çalgın

Metis Edebiyat, Şiir, 110 sayfa

"Çalgın nazar kelimesiyle bağlantılı bir kelime. Nazar bilindiği gibi bakış demek. Nazar değmesi ifadesi, ötekinin bakışı altına kalmak anlamına gelir. Öteki böyle bakar ki, bakışıyla sanki ruhumuzdan bir parça alır. Dolayısıyla 'çalgın', ötekinin bakışıyla ruhumuzdan parça alınan ve ruhumuzdan çalınan parçanın peşinde dolaşıp duran kişi demek. Bir üryan halde olma biçimi. Aşk durumunda olma hali... Bu hallerin şiirlerinden oluşuyor Çalgın."

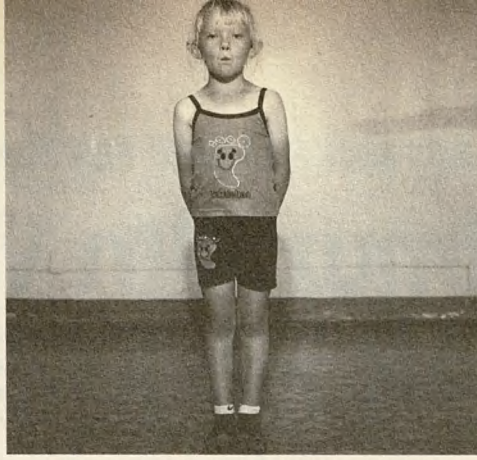
Hüseyin Kıran Resul

Metis Edebiyat, Roman, 144 sayfa

Resul, daha önce şiir kitabı Madde Kara'yı yayımladığımız Hüseyin Kıran'ın ilk romanı... Resul, alışılmadık bir kitap: sıradan bir adamın -karanlık, parçalanmış, dağılmış bir dille yazılmış- güçlü halmış yaşamı... "Oysa neler düşümlüştüm. İşte bu yeni ben, bu havlayan varlık, bu öylece ben olan ben ortaya çıkınca her şeyin akışı değişecek, peşimde yılmaz bir kalabalık birikecekti... Bir düziğe topladığım tebaamı yükseğe bir yerden uluyarak ululayacak, onların hiç dinmeyen, gittikçe şiddetlenen şeddeli ve şahane alkışlarıyla kendimden geçecektim. Ve ben, coşkulu Resul, bu kusma bir dursa..."

Kiev, Ukrayna. Endokrinoloji Hastanesi'nin Onkoloji Servisi'ndeki Elena Sergeyevna Gurok (19) Çernobil bölgesinden. İlk olarak 2002'de, sonra tekrar 2005'te tiroid kanseri teşhisi kondu. Tiroid kanseri Ukrayna, Beyaz Rusya ve Rusya'da, özellikle de kadınlar arasında çok yaygın.

Gomel, Beyaz Rusya. 6 yaşındaki Darya Zahançuk kalp hastası. Doğuştan hastalıklar, özellikle de Çernobil'den önce nadiren kaydedilmiş kalp hastalığı oranı 1985'ten itibaren dört misli artış göstermiş. Beyaz Rusya'daki Çernobil Çocukları Projesi 7000'den fazla çocuğun kalp ameliyatı için sıra beklediğini saptamıştır.

Veznova, Beyaz Rusya. Natasha Popova (12) ve Vadim Kulešov (8): Natasha mikrosefali ile doğdu, Vadim'de ise kemik hastalığı ve zihinsel bozukluk var. Çernobil'den beri, özellikle daha ağır şekilde zehirlenmiş olan Beyaz Rusya'da, fiziksel ve zihinsel engelli çocukların sayısında büyük bir artış var.

lar bakımsız, ama hâlâ ayakta. Nükleer felaketten önce güzel bir hayatın varolduğunu hissediyorsunuz. En çok da Pripiyat'ın dönme dolaplı, çarpışan otolu lunaparkı bu duyguyu veriyor. Öyle ki, yirmi yıldır birçok fotoğraf karesine sahne olan dönme dolabın önünde poz veren insanlar var. Arkamdan Amerikalı Scott'un sesini duyuyorum. Elindeki gayger cihazı, altından kanalizasyonun geçtiğini sandığımız bir kapağın üzerinde daha yüksek sinyaller veriyor. Radyasyon oranları, toprağa, suya yaklaştığınızda artıyor. Son dakikalarımızı müsamer salonu olduğunu düşündüğümüz yerde geçiriyoruz. Sahnenin arkasından, eski Sovyet liderlerinin resimlerinin olduğu bir odadan giriyoruz. Oldukça karanlık, ama resimlerin üzerine ışık vuruyor. Kim bilir nerede okumuştum; Çernobil santrali'ne beş değil, 12 reaktör kurulması planlandığını söyleyen bir yetkili, bunun nasıl gelişmişlik ve gelecek vaat ettiğini Pripiyatlılara anlatan bir konuşma yapıyordu. Onun resmi de burada var mı acaba?..

Kazanın olduğu 4 numaralı reaktörün etrafı büyük bir duvar ve tel örgülerle çevrili. Bugün, gerekli izinleriniz varsa, santralin 300-400 metre ötesine yaklaşmak mümkün, ancak burada kalış süreniz çok daha az. Bize verilen süre sadece yedi dakikaydı. Bu yedi dakika içinde, yaklaşık yedi-sekiz günde alacağımız oranda doz aldığımız söyleniyor bize. Radyasyonda eşik değer diye bir şey olmadığını bildiğimizden, alınan her dozun fazla olduğunu da biliyoruz. Çernobil süresince ve sonrasında Türkiye'de yaşadıklarımız bize bunu öğretti. Türkiye'nin üzerine düşen toplam dozu tüm ülke nüfusuna bölerek, "bakın, ortalama doz seviyemiz normal" diyenlerin bu "uyanıklıklar" işlemiyor artık. Önemli olanın ortalama değil, Karadeniz ve Edirne gibi bölgelerde yüksek dozlara maruz kalanların ne kadar radyasyona ve ne süreyle maruz kaldıkları. Türkiye üzerine düşen radyasyon her bölgeye eşit dağılmadı ki,

Gomel, Beyaz Rusya. Irina (19) ve Yelena (24) Pastučenko. Her ikisinin de beyininde tümör var. 1998'de Irina'ya beyin tümörü teşhisi kondu. Üç ay sonra kardeşi Elena da aynı teşhisi hastaneye yatmak zorunda kaldı. Anne Marina Pastučenko: "Mantar yemedik. Nehirde yüzmedik. Çernobil'den sonra bu korkunç yerden olabildiğince uzağa gittik. Rusya'ya, hatta Dağıstan'a gittik, ama geri dönmemeliydik." Bu sayfadaki fotoğraf ve resimlerini Metis Yayınları ve Greenpeace işbirliğiyle hazırlanan "Sertifika No: 000358 -Nükleerin Doğa ve İnsan İçin Bedeli" başlıklı kitaptan. Fotoğraflar Robert Knoth'a ait...

4 numaralı reaktörün acilen yeni bir "lahit"e ihtiyacı var.

Lahite benzetilen bu koruma duvarın ilk yapıldığında yirmi-otuz yıl dayanacağı hesaplanıyordu.

Aradan yirmi yıl geçti ve modern lahit hâlâ hayata geçirilemedi. Reaktörün içinde hâlâ bir ikinci felaket

yaratmaya yetecek kadar radyasyon var. Beton bloklar çökmeden daha iyi bir lahitin

kurulması gerek ve bunun için Ukrayna'nın dış desteğe ihtiyacı var. Nükleer lobi, bir kez daha, işlerin yolunda gitmediği durumlar karşısında aslında ne kadar az

bilgi ve teknik yeteneğe sahip olduğunu itiraf etmiş oluyor.

ortalamasını alalım. Bu sözde bilim insanlarıncı yapılan çarpma, bölme işlemleri basit bir matematik hatası değil tabii, düpedüz bir politik saptırmaca.

"Öteki rapor"

Çernobil 20+ konferansında açıklanan, bağımsız bilim adamları tarafından hazırlanan "Çernobil Hakkındaki Öteki Rapor"da (TORCH), kazanın tüm dünyada 30 bin ila 60 bin ölümcül kanser vakasına yol açacağı belirtiliyor. Rapor, aynı zamanda, BM Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) tarafından 2005 eylülünde yayınlanan Çernobil Raporu'nu da sert bir dille eleştiriyor. TORCH Raporu'nda, Belarus, Rusya ve Ukrayna'da yaşayanların üçte birinin kazadan sonraki ilk yıl içinde, 70 yılda alacakları toplam doza eşdeğer radyasyona maruz kaldıkları açıklandı. Rapora göre, üç ülkede yaşayanların kalan üçte biri de bu dozu dokuz yılda aldı. Diğer üçte bir ise 70 yılda alacakları toplam dozu 59 yılda alacak.

6 Haziran 1986'da, zamanın Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TA-EK) Başkanı Prof. Dr. Ahmet Yüksel Özemre, "Radyoaktiviteyi bilmeyen halkım rakamı ne yapsın? Çernobil'le ilgili olarak benden başka kimsenin konuşmaması için emir verdim. Ben Osmanlı devlet geleneğinden geliyorum ve bu hiyerarşi anlayışını benimsiyorum" demişti. Kendisine ve bugün Sinop'a, Mersin'e nükleer santral kurmak isteyen herkese bu raporu dikkatlice okumasını salık veriyoruz. Keşke, hükümet yetkililerimiz gezi programlarına Papua Yeni Gine, Trinidad Tobago'dan sonra Çernobil'i de ekleseler ve orada nükleer santral kurma hayallerini bir daha gözden geçirseler. Nükleer enerji konusunda Çernobil sonrası başlayan ve hâlâ devam eden bilgi gizleme, saptırma, yanıltma, araştırmaları engelleme gibi çalışmalar yalnız Türkiye'de olmadı. Kazanın ardından temizlik çalışmalarına katılan ve konferansın açılışında konuşan Prof. Dr. Dimitri Hrodzinski, "Yalnızca orada olanlar o günü anlayabilir. İlk günlerde reaktörün yüzeyinin güneş gibi giderek ısındığını ve sızan radyoaktif bulutların görülebildiğini" diyor ve ekliyor: "Kazandan sonra radyasyon miktarının hesaplanmasında birçok şey yanlış yapıldı ve toplam doz eksik tahmin edildi. Halk bilinçli olarak yanlış bilgilendirildi. Moskova'da radyasyonun pozitif etkilerini anlatan kitap bile yayınlandı. Burada açıklanacak veriler, Ukrayna hükümeti tarafından düzenlenen resmi konferansın yalanlarını ortaya çıkaracak".

Aslında yıllardır tüm dünyada bu yalanlar her gün ortaya çıkarılıyor, ama nükleer lobi diğer taraftan yeni propaganda malzemeyle ortaya çıkıyor, bugün "nükleer rönesans" masalında olduğu gibi. Sinop'ta 29 Nisan'da yapılan ve binlerce insanın Uğur Mumcu Meydanı'nı doldurduğu miting, bu masalı dinlemeyenlerin sayısının yirmi yıl sonrasında azalmadığını, arttığını gösteriyor. AKP hükümeti önce Karadeniz'de artan kanser vakalarını umursamayarak, sonra da Karadeniz'e nükleer santral kurmaya çalışarak Karadeniz'i gözden çıkardığını gösterdi.

Çernobil'deki radyasyon uyarı levhalarıyla çevrili bu alandan çıkarken hem araçların, hem de tek tek tüm insanların vücutlarındaki radyasyon seviyesi ölçülüyor. Yüksek dozda radyasyon varsa, ölçüm yapan aletin sağ tarafındaki kapı açılmıyor ve alan içinde kalıyorsunuz. Yeşil ışık yandığında ise kapı açılıyor. Çernobil'le yüzleşmemin ardından yanan yeşil ışık, yaşamdan yana politikaları savunmaya devam etmem gerektiğini gösteren bir işaret. Kontrol noktasındaki diğer ışıkta, bugün yeniden kendine pazar arayan nükleer endüstriye yakılması gereken tek rengi taşıyor: Kırmızı!

Özgür Gürbüz

“KAĞITÇILAR” İŞÇİ FİLMLERİ FESTİVALİ’NDEYDİ

Bir limuzininim vardı, üstüne sinek işedi, çöpe attım!

İşçi Filmleri Festivali’ndeki güzel işlerden biri de Alper Şen ve Oktay Ince’nin belgeseli “Kâğıtçılar”dı. Kürt sorunu özel sayımızda, zorunlu göçe maruz kalıp köylerini terkederek ve Ankara’da atık kâğıt toplayarak hayatlarını idame ettirmeye çalışan Hakkârili kâğıtçı Mehmet Karaman’ın öyküsünü nakletmiştik. “Kâğıtçılar” belgeseli, Mehmet’leri, Hekim’leri, Emrullah’ları anlatıyor, daha doğrusu onlar kendilerini anlatıyor, üstelik kimi bölümlerde kamerayı bizzat kullanarak ve birbirleriyle söyleşerek. Bugünlerde, özel sayımızda yer alan ve bu sayıda fikri takibini yaptığımız Sinanköylülerin öyküsünü çeken Alper Şen ve Oktay Ince’ye kulak veriyoruz...

Atık kâğıt toplayanlarla ilgili belgesel yapma fikri nasıl doğdu?

Alper Şen: “25 +” diye bir sinemacı grubu vardı. Filmin girişinde görünen Mustafa (Kaya) da oraya gelen kursiyerlerden biriydi. Derste kâğıtçıları konu alan belgesel projesinden söz etti. Kâğıtçıların hayatının bizim gündelik hayatımızdan farklı olduğunu, bunu görmek ve gösterebilmek istediğini söyledi. Sonra da bizden ekipman yardımı istedi. Mustafa doktordu, ama bu tür işlere de hevesliydi. Birlikte, Kocatepe Camii’nin bulunduğu yere gittik ve kâğıt toplayan çocukları gördük. Fakat konuşacak kâğıtçı bulamadık, çünkü bizden üç-dört gün önce Star TV’den birkaç kişi gelmiş, “sizin belgeselinizi çekeceğiz” demişler. İki gün sonra da “Avrupa başkenti Ankara’ya yakışmayan manzaralar” başlığıyla Star’da haberleri çıkmış. Kâğıtçılar buna çok sinirlenmiş. “Size niye güvelim” diyorlardı haklı olarak. Televizyoncu olduğumuzu sanıyorlardı.

Oktay Ince: Kâğıtçıların Hakkârili olduğunu anladıktan sonra, Ankara’da kâğıt toplayan insanlarla köyü boşaltılmış ve göç etmek zorunda bırakılmış insanların hikâyesini birleştirebildik.

Bu belgesel için ne kadar süre çalıştınız?

2001’in temmuz ayından beri çekim yapıyoruz ve halen noktayı koymuş değiliz, çekimler yapılmaya devam ediliyor. 2001’den itibaren başlarına ne geldiyse, 1 Mayıs’ta, Newroz’da ne yapıyorlarsa, bir şekilde orada bulunmaya çalıştık. Düzensiz aralıklarla takip ettik, ama onlarca saatlik çekimler yaptık.

Ankara’da kaç kâğıtçı var?

Aslında 20 bin kişi var, ama biz Hakkârili kâğıtçıların belgeselini yaptık. Hakkârili kâğıtçıları seçmemizin nedeni, şehrin merkezinde daha çok onların bulunması aslında.

Başlangıçta mesafeli yaklaşımlarının, basına güvenmemelerinin başka sebepleri de var mıydı?

Çöplerin içindeyken başkasının gelip seni kameraya çekmesini doğal olarak istemezsin. Elin adamı gelmiş, seni kameraya çekiyor. Ben de olsam, “ne çekiyorsun kardeşim!” derim. Senin yaptığın işin onun hayrına olduğunu bilmesi, seni çok iyi tanıması gerekiyor. Sonuçta, dört-beş senedir birlikteyiz, artık birbirimizi çok iyi tanıyoruz. Onlarla söyleşi yaparken hep “abi, bir de haftasonu, temiz kıyafetlerle çöksene bizi” derlerdi. Yaptıkları işin belgelenmesini pek istemiyorlar aslında. Hekim’in dediği bir laf var belgeselde: “Biz elin işini yapmaya alışkın insanlar değiliz.”

Hakkârî’deki akrabalarının öğrenmesinden mi çekiniyorlar?

Oktay Ince: Kendilerini bu işe ait hissetmiyorlar, bu işi aşağılık, ama yapmak zorunda oldukları bir iş olarak görüyorlar. Ankara’ya gelmeyip Hakkârî’de kalanlar “oranın çöpcüleri” diyerek aşağılayarak konuşuyorlar buradakiler için.

Onlar ne iş yapıyor?

Onlar da çok yoksul ama, “en azından çöpün içinde debelenmiyor” diyorlar. Bunu “düşük” bir iş olarak görüyorlar. Van ve Hakkârî’de oturanlar, yazın Örnekli köyüne çıkıyor ve yavaş yavaş hayvan çoğaltıyorlar. Buradakiler, görüntülerinin Örnekli’ye CD olarak gitmesini istemiyorlar. Ama kameralardan kaçmalarının tek nedeni bu değil. Lehlerine olsun veya olmasın, Ankara’da devletin ve halkın gözünde görünür olmak istemiyorlar. Çünkü görünür hale gelmek, hedef haline gelmek demek. Ayrıca, kâğıtçılar bir sosyal problem olarak algılandığı için, son zamanlarda onlar hakkında yapılan bir sürü araştırma var. Herkes gözünü Türküzü’ne dikmiş du-

Oktay Ince ve Alper Şen

Filmde Recep şöyle diyor:

“Bütün bu göç sorunu çözdü mü?”

Aslında çözmedi, sorunu daha da derinleştirdi.

“Biz köydeyken daha yalnızdık, ama Adana’da 400 bin kişiyiz”

diyor. Senin dertlerini paylaştığın sıkıntıların aynısını yaşayan binlerce insan var yanında. Bunun farkına vardığında, niye köye dönmek isteyesin ki?

rumda: Demek kumaya çalışıyorlar, üniversiteler sosyal araştırmalar yapıyor, onlar üzerinden proje geliştiriyorlar... Üzerine projektör çevrilen tavşan yerinden kımıldayamaz ya, onların durumu da öyle. Bu araştırmalar, öte yandan, devletin, belediyenin veya başka otoritelerin kâğıtçılardan rahatsız olmasına neden oluyor. Neticede iş “bu sorunu halletmeliyiz” noktasına geliyor.

Kâğıtçılar sorunlarının halledilmesini istemiyorlar mı?

Onlar sadece rahat bırakılmak istiyorlar.

Köye dönmek gibi bir istekleri yok mu?

İstiyorlar tabii, çevreden kendilerine yönelik tepkilere, halkın veya belediyenin tepkilerine karşı, içlerinden gelen yanıtı veremiyorlar. Olabildiğince sorun çıkarmamaya ve bu işi yaparak karınlarını doyurmaya çalışıyorlar. Çünkü kavga çıksa, kendilerine küfreden birine yanıt verseler, haber olacaktı ve bu da onlar için bir tehlike demektir. Her an bu işin de ellerinden alınabileceğini biliyorlar.

Sinanköylülerin de çekimlerini yapıyorsun. “Kürt sorunu” özel sayısı için görüştüğümüz Sinanlılar “medya olmasaydı ağaya baş kaldıramazdık” diyordu. Kâğıtçılar niye böyle düşünmüyor?

İki kesimin amacı ve sorunu farklı. Sinanköylüler topraklarının ellerinden alındığını ne kadar çok duyurlarsa, o kadar güçlenecekler. Ama kâğıtçıların sesi ne kadar çok duyulursa, o kadar çok “sorun” olarak görülecekler. Sinanköylüler, çözülecek bir sorunları olduğunu düşünüyorlar. Ayrıca, medyada görünür oldukça, polisten ve jandarmadan daha az dayak yemeye başladılar. Valiliğin Sinanköylülere tavrının geçen seneye oranla kat be kat gevşemiş olmasında medyanın çok ciddi etkisi oldu gerçekten. Fakat kâğıtçıların bir amacı, bir hedefi, hayatlarına ilişkin mücadele ettikleri bir şey yok ki. Sadece mevcut koşullarının sümesini, daha da kötüye gitmemesini istiyorlar ve bu yüzden de bir nevi saklanıyorlar.

Sinanköylüler devletle değil, daha çok ağayla problemli olduklarını söylerken, Örneklililerin durumu daha farklı, değil mi?

Alper Şen: Ördekli '94'te boşaltılıyor, '98-'99'a kadar sürekli göç halinde-ler. "İstanbul'a mı gitsen, Hakkâri merkeze mi gitsen, Adana'ya mı, Mer-sin'e, Van'a mı gitsen..." Sürekli, kendilerine bir yaşam alanı bulmaya ça-lışan insanlar... '90'ların sonunda, birkaç kişi Ankara'ya geliyor ve kâğıtçı-lık işini buluyor. Zamanla arkadaşlarını, akrabalarını, tanıdıklarını çağırıyor-lar buraya. Türközü'ndeki mesele bu şekilde başlıyor. Köye zaten dönemi-yorlar ilk yıllarda. Sonraki dönemdeyse, köye dönmek istiyor, ama bu işi bı-rakmak istemiyorlar. Filmdeki Hekim, köyleri yakıldığında 12-13 yaşların-daymış, şimdi evli bakkal adam. Ekmeğini çıkarabileceği tek yer kâğıt. Do-layısıyla, köye dönse bile yaşayamaz. Zaten çocukları ve kızı Adana'da. O burada kâğıt toplayıp para biriktiriyor, ailesine gönderiyor.

Bu işten para kazanabiliyorlar mı?

Burada neredeyse hiç para harcamadan, Adana, Van veya Hakkâri merkez-deki ailelerini geçindirmeye çalışıyorlar. Onlar "bu işten olmak istemiyorlar" değil, "bu işten de olmak istemiyorlar". Çünkü Hekim'in dediği gibi, "geli-nen son nokta bu: Ankara'da kâğıt toplamak". Bunu da yapamazsa, ne ya-pabilir ki? Filmdeki bir çocuk diyor ya: "Bana bunu da çok görüyorsanız, ar-tık ben ne yapabilirim, dağa mı çıkayım?"

Bu kadar zaman sonra, Ankara'dan ayrılmak istemiyor da olabilirler...

Bunu Adana'da daha çok hissetmiştik. Filmde Recep şöyle diyor: "Bütün bu göç sorunu çözdü mü?" Aslında çözmedi, sorunu daha da derinleştirdi. "Biz köydeyken daha yalnızdık. Bir cenaze olsa, üç-beş kişi kaldırırdık. Bir düğün olsa, 100-200 kişi halay çekerdik. Ama Adana'da 400 bin kişiyiz" diyor. En ufak bir olay olduğunda, binlerce kişi toplanıyor. Senin dertlerini paylaştın, yaşadığın sıkıntıların aynısını yaşayan binlerce insan var yanın-da. Dolayısıyla, kendini daha güçlü hissediyorsun. Bunun farkına vardığın-da, niye köye dönmek isteyesin ki? Orada da yoksulluk var, burada da.

Adana'da Kürtler belirli bir mahallede mi yaşıyor?

Karasu Mahallesi, Adana'nın bittiği, Çukurova'nın başladığı yer. Belediye nin imar bile yapmadığı bir yer. Oradaki arkadaşlardan biri "dolmuş yolu-na ev yapsan, kimse sana bir şey diyemez, sadece dolmuşların güzergâhı-nı değiştirmiş olursun" diyordu. Mahalleyi yerel yönetim belki de bilinçli bir şekilde öylece bırakmış, imar izni tanınmamış. Çünkü imar verseniz, büyü-yecek. Orası büyüdüğünde de Adana Kürt ili olacak...

Karasu'da yaşayan Kürtlerin Adanalılarla ilişkileri nasıl?

Oktay Ince: Türközü'ndekilerle karşılaşılınca, daha iyi. Çünkü Türkö-zü'ndekiler bir anlamda çevrilmiş durumdadır, getto hayatı yaşıyorlar, gece-kondu sakinleri tarafından dostça karşılanmıyorlar. Buna kendi dayanışma-larıyla direnmeye çalışıyorlar. Aynı kahvehanede oturuyorlar. Düğünlerde, etraflarını çevreleyen gecekonduculara, kalabalık olduklarını, güçsüz olma-dıklarını göstermeye çalışıyorlar. Zaten ancak bu şekilde orada varolabilir-ler. Şu ana kadar sivil bir saldırıya maruz kalmamışlarsa, en önemli etken budur. Belediye kâğıtçıların ardiyelerini yaktığında, mahalleli "bu insanları burada istemiyoruz" diye imza toplayıp belediyeye vermişti. Adana çok da-ha fazla göç aldığı için, oradakiler kendilerini Van'da veya Hakkâri'demiş gibi hissediyor. Tümüyle Kürtlerden oluşan çok büyük mahalleler var ora-da. Ha dediğinde, on bin kişi toplanıyor. Ayrıca, Adana'da aşiret bağları çö-zülmüş, insanlar daha çok Kürtlük üzerinden bir araya gelmiş. Ama Türkö-zü'ndekiler öyle değil. Hepsi Grawî aşiretinden. Aralarına kolay kolay baş-kalarını almıyorlar. Sağlam durmaya çalışıyorlar çünkü.

Adana'dakiler hangi işlerde çalışıyor?

Alper Şen: Ağırlıklı olarak tarım işçiliği, ama ne iş bulsalar yapıyorlar.

Filmden gördüğümüz, Hakkâri'ye de gitmişsiniz...

Oktay: Aramızdaki güven ilişkisi henüz tam oluşmadığı dönemde gitmiştim Hakkâri'ye. Hakkâri'den bir gelin gelecekti Ankara'ya. Genç kâğıtçı arka-daşlardan Samet'in selamıyla gittim. Hakkâri'dekilere "köyünüze gitmek istiyorum" dediğimde, istemediler. Aramızda bir soğukluk oldu.

Neden köye gitmeni istemediler?

Onlar, Ankara'dakilerin tersine, durumlarının medyaya yansımaları istiyor-lar. Ama, "belgesel yapacağım, halinizi dünyaya göstereceğim, köyünüzün yakıldığını anlatacağım" dediğinde, "ha, orada dur" diyorlar. Çünkü korku-yorlar. Savaş, çatışma gibi şeylerle değil, yoksulluklarıyla gündeme gelmek istiyorlar. Öbürünün tehlikesinin farkındalar. Neyse, sonuçta köye gittim. Köy yıkılmış evlerden ve üç-beş cadırdan oluşuyordu. Bir gün kaldım, genel manzarasını çektim. Ama köyün hikâyesini oradakiler kesinlikle anlatmadı. "Kimin yaktığını biz bilmiyoruz" diyorlardı. "Devletin yaktığını bilsek, Türki-ye'yi terk ederdik" diyorlardı. Beni işte böyle atlattılar. (gülüyor)

Köyde çektiğiniz görüntüleri Ankara'daki kâğıtçılara gösterdiniz mi?

Alper Şen: Ne zaman Türközü'ne gitsen, illâ bir sessizlik hali olur. Sonra biri çıkıp "yahu şu filmi bir izleyelim" der. Bunun üzerine, köyün görüntüle-rini koyuyoruz, çıt çıkarmadan, dakikalarca izliyorlar. Yorumlar yapıyor, tar-tışmalar oluyor. Burada bir teyze var, on senedir kardeşini görmemişti. Köy-deki görüntüleri herkes sessizce izlerken, bir anda kardeşini gördü. Ağla-

İletişim'den

Türkçe Sözlü Hafif Batı Müziği

Hazırlayan ve Sunan
MURAT MERİÇ

"Eski 45'likler" akımının öncülerinden olan Murat Meriç'ten, otuz iki kısım tekmlî birden tam gaz eğlence de vaat eden bir kitap: "Pop Dedik". Türkiye'de popun seyrini gözler önüne seren, akla gelebilecek her türlü isme, şarkıya değinen; pop meselesinin sosyal arka planına da bakmayı ihmal etmeyen bir çalışma.

Kanto, tango, caz, saz, alafranga, Yeşilçam filmleri, aranjmanlar, türküler, barış şarkıları, futbol şarkıları, işçi şarkıları... hepsi birarada. Renkli bir "Türkçe Sözlü Hafif Batı Müziği" programı.

www.iletisim.com.tr

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han No: 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Telefon: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58 • e-mail: iletisim@iletisim.com.tr
Dağıtım: Tel: 212.638 55 45-638 55 71 • Faks: 212.517 71 57

Fotoğraf: İrfan Aktan

di... Hekim on senedir köyünü görmemiş. Görüntülerden sonra, "bu sene köye gitmeliyim" diye iç geçirdi. Belgesel bir yana, ham görüntüler bile insanlarda bir bellek tazelenmesi sağladı. Dahası, kendilerini güçlü hissettirdi. Galiba şu ana kadar yaptığımız en hayırlı işlerden biri oldu bu.

Oktay Ince: Köyün görüntüleriyle karşılaşmak onlar için sancılı oldu ama, iyi bir sancı oldu, çünkü burada kendilerini köksüzleşmiş hissediyorlar. Buraya istekleriyle gelmiş değiller. Dolayısıyla, köylerinin varlığını anımsamaları, sağaltıcı bir sancı oldu. Köydeki görüntülerden yaptığımız CD bir anda İstanbul'a, Adana'ya, Van'a, bulundukları her yere müthiş bir hızla dağıldı. Ertesi yıl köye, on yıl aradan sonra daha fazla insanın dönmesini sağladı.

Alper Şen: Gidenlerin bir kısmı yanlarında kamera götürdü. "Kâğıtçılar" aslında kâğıtçıların kendi belgeselleri, içinde onların çekimleri de var. Kâğıtçıların ardiyeleri belediye tarafından yakıldıktan sonra, çekimleri bir an önce toparlayıp belgeseli tamamlamaya karar verdik. Ama bu, çekimlerin biteceği anlamına gelmiyor. 2001'de de, bugün de bu insanların bu işi sahiplenmelerine, bu işi korkusuzca yapmalarına hiçbir zaman izin verilmedi.

Niçin engelleniyorlar?

Türközü, Ankara'nın bittiği yer, ama orada bile ardiye kuralına izin verilmiyor. Madem bu insanlar köylerinden zorla çıkarılmışlar, hiç değilse burada sağlıklı bir yaşam kuralına izin verilsin.

Oktay Ince: Alper, bu çalışmaya "Kâğıtçılar" adını verdi, ama bençe aslında Kürt meselesidir. Kâğıtçıların meselesi, Kürt meselesinin ve savaşın bir sonucu. Şu anda Türközü'nde demek kumak için çalışmalar yapan arkadaşlar var. Olayı sosyal bir problem olarak algılıyorlar. "Onlar atık kâğıt işçisidir, onları sendikalaştıracğız" diyorlar, "sonra da belediyeye oturup toplu pazarlık yapacağız". Avrupa Birliği projesi var bir tane, onlar da "eğer bu işi yapıyorlarsa, sağlıklı koşullar olmalı, eldivenleri, sosyal tesisleri olsun, kadınlar cahillikten kurtulsun" diyor. Ama bu projelerin hepsi, kâğıtçılara giydirilmek istenen gömlekler gibi görünüyör bana. Yapılan çalışmalar, kâğıtçıların gündelik hayatlarının reel akışıyla hiç alakalı değil. Pek çoğunun kendi memleketleriyle güçlü bağları var. Dolayısıyla, onların burada kalıcı oldukları kabulüyle yapılan çalışmaların hemen hepsi anlamsız kalıyor. Ayrıca, Ankara'nın çöp ihalesini alan şirketlerin kâğıtçılarla ilgili projeleri var. Bu insanları "hizaya sokup" tek tip elbiseyle sokaklarda çalışmak durumunda bırakıyorlar. Çankaya Belediyesi'yle şirketlerden biri anlaşma yapmış. Kâğıtçılara tek tip elbise giydirecek, kimlik takacaklar, gönüllü çöpçüleri gibi muamele edecekler, kayıtları tutulacak ve topladıkları kâğıtları sadece belediyeden ihale alan şirkete satmak zorunda kalacaklar. Ankara Büyükşehir Belediyesi ise kâğıtçıların tümüyle ortadan kalkmasının ve profesyonel şirketlere bu işi devretmenin yollarını arıyor. Kâğıtçılarsa hepsine tepkili. İstedikleri saat-

Kâğıt toplayıcı çocukların bulunduğu yer bir sürü ironik şey çıkanyor ortaya. Olgunlar Sokak'ta, kitapçıların olduğu yerdeler. Sürekli çöplerden ders kitapları buluyorlar. Filmde şöyle bir sahne var mesela, çocuk çöpten bir kitap çıkanyor: "Türkiye'de İnsan Hakları". Gülererek kitabı çöpe atıyor.

te, istedikleri yerde, kimseden emir almadan ve istedikleri kadar çalışabilmek istiyorlar. Bu kadar da özgürlükleri olsun artık.

Polis yaptığınız çekimlere hiç tepki gösterdi mi?

Oktay Ince: İlk kez ardiyeler yakıldığında polisi gördük. Bize bir şey demediler. Ama Sinanköylüleri çekerken zaman zaman problemler çıkıyor. Köylülere "bununla konuşmayın" diyorlar. Geçen gün Sinanköylüler Express'in özel sayısına bakarken, bir sivil polis ellerinden aldı dergiyi, "bunlarla konuşmayın, bunlar sizi kötü yola sürükler" diyerek Express'i yırttı, çöpe attı. Ondan bir gün önce bütün köylüleri gözaltına almışlardı. Beni de gözaltına aldılar. Zabıta, köylülerin battaniyelerini ellerinden aldı. Polis "çevreye zarar vermekten" hepimize 70'er YTL ceza kesti.

Belgeseli aynı zamanda kâğıtçıların çektiğini söylemişsiniz...

Alper Şen: Sadece kamera kullanımı değil, sahnelerin kendisini de onlar yaratırlar. Tayfun Talipoğlu, Savaş Ay haberciliği vardır ya, içli bir sesle, "ay, siz de çok eziyet çekiyorsunuz" derler... Belgesel, bu insanların bu tür bir muameleden acayip kıldıklarını, rahatsız olduklarını gösteriyor. Filmdeki Emrullah "adam geliyör, bana para veriyor. Yok, dilenci değilim diyorum, ama adam yine de, 'olsun benim gönümden koptu' diyor, beni küçük düşürmeye çalışıyor" diyor. Röportajlarda Mustafa çocuklara "okuyor musun, kaç gidiyorsun" diye sorarken, çocuklar "yahu bana niye bunu soruyorsun" der gibi bir ifadeyle bakıyor. Ellerine kamerayı alınca, kendi aralarında bunlarla alay eden röportajlar yapıyorlar. Kamera-yı kullanan kâğıtçı çocuk "ne olmak istiyorsun?" diye soruyor, öbürü "valla kurban, bilmirem olmak istiyorum" diyor. (gülüyor)

Çocukların kamerayı kendilerinin kullandıkları yerlerdeki şakalaşmalar, kafayı taktıkları şeylerle, yaşadıkları felaketlerle alay ederek başa çıkmaya çalıştıklarını düşündürüyor... Biri "bir limuzinin vardı, üstüne sinek işedi, çöpe attım" diye anlatıyor. Ramazan'ın yaşlı babası, askerlerin "teröristlere ekmek vermişsiniz" suçlamasına "valla komutanım, terörist ya sendir ya da bendir. Başka kimse görmedim" dediğini söylüyor ve kahkahayı patlatıyor...

Kâğıt toplayıcı çocukların bulunduğu yer bir sürü ironik şey çıkanyor ortaya. Olgunlar Sokak'ta, kitapçıların olduğu yerdeler. Ağustos-eylül aylarında yapmış çekimleri, sürekli çöplerden ders kitapları buluyorlar. Tamamen tesadüfi. Filmde şöyle bir sahne var mesela, çocuk çöpten bir kitap çıkanyor: "Türkiye'de İnsan Hakları". Gülererek kitabı çöpe atıyor.

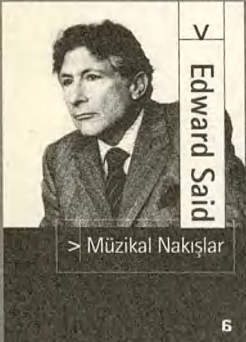
Kâğıtçılar, Sinan köylüler, mitingler, basın açıklamaları, eylemler... Hemen her yerde varsınız. Bu işi niçin yapıyorsunuz?

Bizim derdimiz kayıt tutmak, bu meseleleri unutmamak. Geçen gün Sinanköylüler bir basın açıklaması yapıyordu. Adam büyük bir heyecanla, bağırarak açıklama metnini okuyordu. Ama bir tek polis kamerası izliyordu onu. Peki, o insanlar basın açıklamasını kime yapıyorlar? O yüzden de kaydetmek istiyoruz.

“HASTALIK NASIL HAYAL GÜCÜNÜN DÜZYAZISIYSA, RÜYALAR DA ŞİİRİDİR!”

ROMAN >

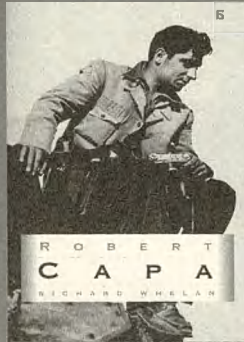
Susan Sontag'ı bütün dünyaya eşsiz bir yazar olarak tanıtan bu ilk romanı “Rüyalarının Esiri”, rüyalarını gerçek hayattaki şaşırtıcı deneyimlerinden ayıramayan zamane bir Candide'in hatıraları tadında, fikirler hakkında eğlenceli, rahatsız edici ve derin bir romandır.

< MÜZİK

MÜZİKAL NAKIŞLAR
Edward Said

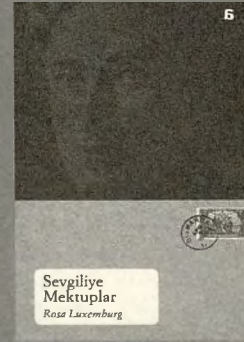
Kendisi de iyi bir piyanist olan Edward Said'in müzik üzerine nakış gibi işlediği ve felsefi görüşlerinin ayrılmaz bir parçası olan fikirlerini anlattığı kitabı...

< BİYOGRAFİ

ROBERT CAPA
Richard Whelan

İspanya İç Savaşı'nda çektiği "Vurulup Düşen Asker" fotoğrafıyla ünlü savaş fotoğrafçılarının; meslektaşlarının haklarını korumak ve hevesli gençleri yetiştirmek amacıyla Bresson ve diğer arkadaşlarıyla beraber Magnum'u kuran Robert Capa'nın hayatı.

< MEKTUP

SEVGİLİYE MEKTUPLAR
Rosa Luxemburg

Devrimler çağının ve Spartakistlerin önderlerinden Rosa Luxemburg'un sevgilisi ve yoldaşı Leo Jogiches'e yazdığı, kadın olarak aşkını ve mücadeleye adanmışlığını döktüğü mektupları...

10 albüm

Beck Guero

Calexico Garden Ruin

John Coltrane A Love Supreme

Ula Downs La Cantina (Entre copa y copa)

Mercan Dede Nefes

Mor ve Ötesi Büyük Düşler

Pamela Cehennet

Ry Cooder Chavez Ravine

The Strokes First Impressions Of Earth

Yüksek Sadakat Yüksek Sadakat

5 şarkı

ABBA Money Money Money

Coşkun Demir Gül Yanaklım

Massive Attack Inertia Creeps

Renaud Adios Zapata

Sergent Garcia Stop Da War

Müslüm Gürses

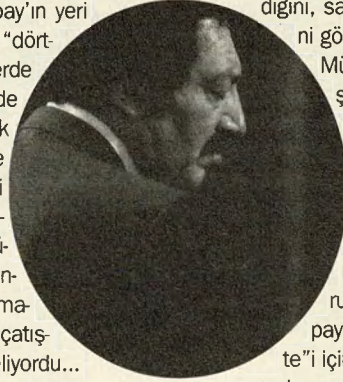
Aşk Tesadüfleri Sever (Pasaj)

'70'lerin Müslüm Gürses'i, popüler şarkıları çekimden okuyan, halk müziğinde usta, ama sanat müziğine de hayli aşina bir yorumcu. "Kült" Müslüm Gürses '90'larda vücuda geldi, harika bestelerle, Burhan Bayar imzalı dört dörtlük orkestrasyonlarla Gürses müziği irtifa kazandı. Orhan Gencebay'ın yeri apayrı; hakkı yenen Ferdi Tayfur "dört-lü"nün en melodik olanıydı, '70'lerde onun düzenlemeleri iyiydi, '80'lerde bozuldu, ama "en alttakiler" en çok onu sevdi; Tatlıses poplaşmayı ve sesinin genişliğini kullanmayı çok iyi becerdi. Tekrarlayalım, Gürses, sadece bir jiletçi sembolü değil, iyi müziğin de adresiydi. Kendi tarihi açısından Nilüfer, Teoman şarkıları okumasında tezat yoktu, ama artık sınıfsal çatışma çok daha fazla hissedilir hale geliyordu...

"Aşk Tesadüfleri Seve", Gürses'in -adlı adınca Müslüm'ün- müzikalite çizgisini devam ettiriyor, bir tutarlılık arz ediyor. Bu albümü bir tür oryantalizm ola-

rak görüp Müslüm'ü "esas sevenlerine" bırakmak isteyenler de tersinden bir elitizm yapmayı ihmal etmiyor. Bir pop yıldızı olmak isteyip de iyi bir şair olan Murathan Mungan'ın popa bu müdahalesi, cumhuriyet aydınıyla "cahil halk" arasında kurulan, ama daha ziyade elitin hayrına olacak bir deneme. Uzun bir kopukluğun ardından, edebiyat alemi de kimlerle yaşadığını, sanatın, zevkin hesaba gelmeyeceğini görebilir böylece...

Müslüm Gürses bir tavır demek. Her şarkıyı kendine uydurur. Garbage'ı da, Gainsbourg'u da kendine uydurmuş, memleketin önde gelen şairlerinin, müzisyenlerinin desteğiyle. Dylan'ın "Mr. Tambourine Man"ine (Ahmet Güntan'ın sözleriyle "Hayat Berbat") hâlâ şaşırıyoruz, ama birinciliği iki şarkı arasında paylaşıyoruz: Björk'ün "Bachelorette"i için Murathan Mungan'ın yazdığı albüm adını veren şarkı ve Alpay'dan bildiğimiz evladiyelik "Aynalık Rüzgan": Hakkı verilmiş bir söz, yorum, müzik var burada... (M.E.)

Rashit Her Şeyin Bir Bedeli Var (Sony Türkiye)

Rashit'ten bahsedeceksek, önceliği Tolga Özbey'in (gitar) yazdığı şarkı sözlerine vermeliyiz. Mesela "Çarpışan Otolar"a: "Fırsat bu fırsat / İnsanlara para dönecekleri / Bir havuz yarat / Yok etmeden yeniden / Yapılanmadan söz edilemez ki / Yasalar ve kanun koyucular / Saçma kurallar / İnsanlar ve kavgalar / Sıkıcı tartışmalar / Çarpışan otolar / Ama sürtüşmeden / Yeniler yeşerir / Gelecek şekillenir / Gelecek gelenek..." Ya da "Kara Güller"e: "Kara güller açıyor bahçemde / Yaban otları sarmaşıklar her yerde / Ne kadar kazsam da, eşelesem de / Tüm çabalarım boşuna nafiye / Bu mezarlıkta açan çiçekler / Güzel kokmalarını kim bekler / Kara güller dikenler her yerde / Yaşayan ölümler çevremde / Ne kadar kazsam da eşelesem de / Basit bir bahçıvanım ve / Hüzün ekiyorum bahçeme / Basit bir bahçıvanım ve / Buket buket ölüm toparım / Her gece..."

Rashit, sözünü sakınmayan bir grup. Ülkenin az sayıdaki punk rock gruplarından. İsteyen, yasal albümlü

yeğâne punk rock grubu da diyebilir. İlk defa bu albümlerinde klip çekmeye karar verdiler. Yapılan röportajlarda "biz artık punk değiliz" diyorlar, yaptıkları seçimlerin arkasında da duruyorlar. Punk'çılığı tartışmayalım ama, Rashit'in büyük bir boşluğu doldurduğunu gözden kaçırmamak en doğrusu...

Anadolu ve Balkanlar'a özgü ezgileri kullandıklarını ve Ramones, The Clash, Sex Pistols, Minor Threat, Dead Kennedys, Gang Of Four, The Stooges gibi grupları örnek aldıklarını söylüyorlardı. Bu son albümse özellikle bir grubu daha anımsatıyor bizlere: New Model Army'yi. "Her Şeyin Bir Bedeli Var"daki besteler, dinleyeni kendisine çok çabuk ısındıran bir albeniye sahip. Çoğunlukla hareketli, yer yer de duygusal bir müzikle taşı gediğine koyan sözler... Oğuz Taktak'ın agresif, insanı ayağa kaldıran vokalleriyle gaza gelmek elde değil. Basta Bülent Kabaş, davulda da Orkun Tunç yerli yerinde. Prodüktör Erdem Helvacioğlu da gruba gitar ve klavyesiyle eşlik ediyor bu sefer. Tüketim toplumunu hedef tahtasına koyan grup, şarkılarıyla bir bir okları tahtaya fırlatıyor. Sayat Ayık

Neil Young'dan acil müdahale

Rock'un ihtiyar prensi Neil Young, Reagan döneminde bir ara sağını, solunu karıştırmıştı, ama yanlıştan dönmeyi bildi. 11 Eylül sonrası Amerika'da yükselen kitlesel dayanışmada da rolünü aldı, ama Bush rüzgarına kapılmadı. Ve işte kendine yakışanı da yapıyor şimdi: Yeni albümünün adı "Living With The War" (Savaşla Yaşamak), ilk single "Impeach The President" (Başkanı Yargıla). Geniş bir koroyla ve trompetlerle desteklenen, sert rock'un hakkını veren bir power-rock trio'su ve yüksek doğaçlama. Bu ay yayınlanacak albümde özlediğimiz Neil Young elektrikli var.

© morrissey

derin hafiflik

© flaming lips

devrimler insanın içinde olur

© don letts

"punk tavrı" ve uzay yoğunluğu

© aydilge

beatles gibi temiz kalmak

© yüksek sadakat

menzil yolun içinde

© anima

bir zen döngüsü

© özay fecht

küçük küçük vatanlar

ROLL
107
mayıs '06

necip sarıncı: yeşilçam şarkıları ve belkıs özener
nick hobbs • calexico • vj bülent
don letts'e "punk tavrı" • aydilge • morrissey
özay fecht • flaming lips • vj bülent • necip sarıncı: yeşilçam şarkıları ve belkıs özener

MORRISSEY

Mazhar Fuat Özkan AGU (Domino)

Gazetelere verilen ilanlarda kullanılan 10 rakamına aldım, üzerinden tam 11 yıl geçmiş! 1995 yazı dün gibi aklımızda: Mazhar Fuat Özkan, yeni albümlerinin kapağında tuhaf gözlükleriyle karşımızda dururken duyduğumuz heyecanı unutmak ne mümkün... 1993'te iki albüm birden ("Aganna-ga / Rüşvet" ve "Dönmem Yolumdan") yayınlamış, sonra iki yıllık bir suskunluk dönemine girmişti memleketin bu mühim topluluğu. "MVAB" (ya da "Mazeretim Var Asabiyim Ben") bu suskunluğun üstüne ilaç gibi gelmişti; sadece o yaz değil, sonraki yıllarda da başucu albümlerimizden biri oldu. "Ele Güne Karşı Yapayalnız"la topluluğu tanıyan ve takipçisi olanlara verilmiş en güzel armağanlardan biriydi albüm. Sonrasında bir sessizlik çörekledi topluluğun üzerine. Arada verilen konserler, "dağıldı" söylentileri, diziler, filmler, yarışmalar derken, reklamlarda görmeye başladık özlediğimiz yüzleri. Kimi zaman en temiz şarkılarından birini bir temizlik şirketinin kullanimına sundular, kimi zaman akordu bozuk gitarlarla ve detone bir sesle söyleyerek harcadılar. Her seferinde ağızımızdan çıkan cümle aynıydı: "Bir şarkı da temiz kalsın yahu..."

Arada bir single, "Collection" adını taşıyan bir ara albüm, kimi soundtrack çalışmalarda ve toplama albümlerde karşımıza çıkan münferit şarkılar ve iki solo albüm yaramıza merhem olmaya kalktı, ancak iflah olmaz Mazhar Fuat Özkan hayranları olarak hep yeni şarkıları bekledik. Derken 11 yıl sonra yeni albüm "AGU" önümüze kondu. Heyecanlandık, ama jelatini sıyrınca ilk hayal kırıklığımızı yaşadık: Alabildiğine özensiz hazırlanmış iki kanattan oluşan, sadece teknik bilgilerin yazıldığı, albeniden uzak bir kartonle karşılaştık. "Muaf"ı tuhaf bir şarkı olarak algıladık, ama hemen arkasından

gelen "Milli Park"a sevinдик: Mazhar "baba" yine yapmıştı yapacağını! İsmet Özel şiirlerinden "derlenen" sözleriyle albümün ilk çarpıcı şarkısı oldu "Milli Park". Ardından gelen vasat Fuat Güner şarkısı "Vurgun Yedim"e pek kulak asmadık, ama Özkan Uğur şarkısı "Amanın Aman" bizi ziyadesiyle heyecanlandırdı; "MVAB" zamanından kopup gelmiş bir şarkı olarak algıladık. "Yandım"ın devamı sayabileceğimiz "Sanı Laleler" ilğimizi pek çekmedi, ama bu ara herkesin dilinde bu şarkı var. İlk klip de, tahmin edileceği üzere, bu şarkıya çekildi. Albümün devamında bizi vuran tek şarkı Fuat'ın "Pusudayım" hatından gelip bizi yakalayan "Silmez Gibisin"i oldu. Özkan'ın "G.O.R.A."da seslendirdiği "Olduramadım", bu kez zımba gibi bir düzenlemeyle çıktı karşımıza. "Her Şey Çok Güzel Olacak" filminde kullanılan Mazhar şarkısı "Bir Zamanlar Fırtınalar Estirirdim"ın ise hem adı değişmiş ("Ne Bileyim Ben" olmuş) hem de düzenlemesi. Aklımız ilk düzenlemede kaldı, ama şarkı iyi, dinlemeden geçemedik. Eğlenceli "Biz İstersek" ise besbelli uhrevî güçlerin dayattığı bir şarkı olarak girmiş albüme; sevdik, ama takılmadık. Bu arada "AGU"nun 19.90'a satılan özel kutulu ve tişört hediyeyle özel baskısını da alıp bir kenara koymayı unutmamak.

"AGU", maalesef bir Mazhar Fuat Özkan albümü değil. Mazhar, Fuat ve Özkan'ın solo albüm çalışmalarından artakalan bir toplama görünümünde. Albümde bir bütünlük yok ve şarkılar birbirinden hayli uzak. Üçlünün albüm çalışmaları ve konserler haricinde artık bir araya gelemediklerini okuyoruz magazin haberlerinden; albümün dağınıklığının sebebi bu mu, bilmiyoruz ama (kapakta koca koca yazılmış olmasına rağmen) "bir MFÖ albümü" değil elimizdeki. Bunun için de zaman zaman elimizi atıp aradan bazı şarkıları seçip dinlemekten öte bir ilgi uyandırmıyor bizde. Mazhar Fuat Özkan'ın alâmeti farikası vokaller yerli yerinde duruyor neyse ki...

Yine de Mazhar Fuat Özkan'a inancımız tam, ama kulak sabırsız, yeni Mazhar Fuat Özkan şarkıları dinlemek istiyor. Mazhar, Fuat ve Özkan'ın haklarını teslim ediyoruz, onlara (ve solo performanslarına) karşı değiliz, ama "sen neymişsin be abi?" dediyecek Mazhar Fuat Özkan şarkılarını özlediğimizi saklamıyoruz. Bunca yıl sonra buna hakkımız olduğunu düşünüyoruz... Murat Meriç

İletişim'den

NAİM DİLMENER Hafif Türk Pop Tarihi **Bak Bir Varmış Bir Yokmuş**

Plaklar, kasetler, CD'ler... Şarkılar, şarkıcılar, besteciler, söz yazarları...

Tülay German, Ayten Alpman, Erol Büyükburç, Ayla Dikmen, Gönül Turgut, Ay-Ferit, Ajda Pekkan, Sezen Aksu, Tarkan...

Aşklar, ayrılmalar... Yarışmalar, festivaller...

Apollonia Festivali, Eurovision, Balkan Melodileri Festivali... Kulüpler, gazinolar, müzikaller... Firmalar, dergiler, listeler... Popüler Melodi, Müzik Kulübü, Hey, BoomMüzik, Blue Jean... İmajlar ve dedikodular...

Kısacası, Türk popunun yarım asırlık öyküsüne dair her şey - eğlenceli ve öznel!

Tutkulu bir müzik eleştirmeni, özenli bir arşiv çalışması ve bir ilki... Naim Dilmener'den...

**YENİ BASKISIYLA
KİTAPÇILARDA**

www.iletisim.com.tr

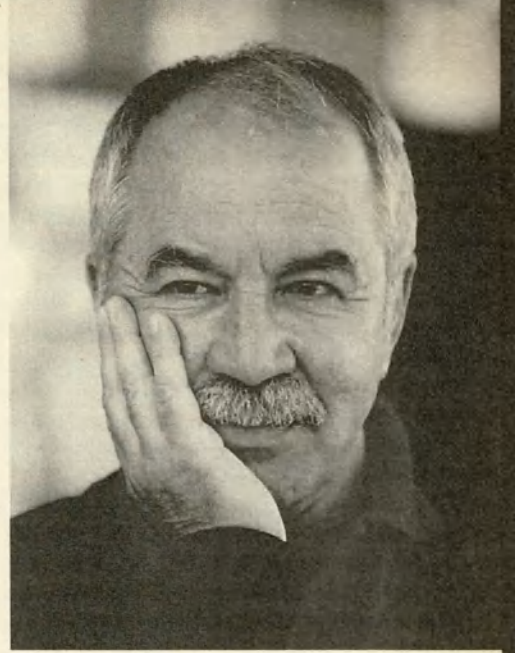
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han No. 7 Çağaloğlu 34122 İstanbul
Telefon: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58 • e-mail: iletisim@iletisim.com.tr
Dağıtım: Tel: 212.638 55 45-638 55 71 • Faks: 212.517 71 57

Toprağa yağan yıldızlar

26 Mart 1935'te doğan Erdal Öz, 6 Mayıs 2006 gecesı, soluk alıp verdiğı dünyaya yoğun bakım odasında son kez bakarken, adeta öleceğı günü de seçmişti. Yaşamayı seçtiğı hayat gibi. Hayatımızdan bir edebiyatçı olarak geçen Erdal Öz'ün hem yazar, hem aydın, hem de yayıncı kimliklerini biçimlendiren, gönül ve hayat verdiğı edebiyattı. "Güzel öykü yazmanın dışında bir amacım da yok. Yazı denilen bu büyük oyunu güzel oynamak istiyorum. İlk ve tek amacım bu. Güzel olmayan bir yazının -bir öykünün, bir romanın- başka amaçlar taşısa da ne etkisi olabilir ki?" diye anlatıyordu yazıyla ilişkisini. İlk öyküsü 1954'te Seçilmiş Hikâyeler'de yayınlandığında 19 yaşındaydı. 15 Ocak 1956'da "insanın yozlaştırılmasına ve kişi özgürlüklerinin baskı altında tutulmasına karşı çıkmak amacıyla" yola çıkan a dergisinin kurucu yazarları arasındaydı. Türkçe öykünün bir dönüşüm geçimesini sağlayan '50 kuşağı' öykücülerinin önde gelen yazarlarındandı. Erdal Öz, sadece kitaplarıyla değil, yayıncı kimliğiyle de Türkiye'nin edebiyat okurunu yetiştirmeyi başarmış yazarlardandır. 1975-1981 yılları arasında

Cem Yayınları'nda "Arkadaş Kitapları" adını taşıyan çocuk edebiyatı bölümünü yöneterek başlayan yayıncılık kariyeri, 1981'de kurduğı Can Yayınları'nda 25 yıl boyunca kesintisiz sürdü. Dünya ve Türkçe edebiyatın en iyi örneklerini yayınlamayı ilke edinen bir yayıncılık anlayışıyla, "yayınevi okuru" ve bir "yayınevi kimliği" yarattı. Edebî kaygıları ticarî kaygılardan her zaman üstün tutan yayın politikasıyla yeni ve genç yazarlara fırsat tanıyarak, edebiyatımızın yeni yazarlar kazanmasına destek oldu. İnandığı değerlere göre yaşamının huzurundan olsa gerek, belleğimizde hep güleç bir insan olarak kalacak Erdal Öz. Güleç ve sevecen. Anılarını yazdığı "Defterimde Kuş Sesleri" kitabında ölen arkadaşları için "hepsinin toprağına bol bol yıldız yağsın" diyordu. Eminim, yıldızlar onun toprağına da tüm ışıltılarıyla yağıyor. Erdal Öz'ün kitaplarını okurken ya da kitapçılarda dolaşırken Can Yayınları'nın kitaplarını gördüğünüzde siz de toprağına yağın yıldızları düşünerek anın onu. Erdal Öz'ü ve savunduğı değerleri hiçbirimizin unutmayacağını dan eminim.

Nalan Barbarosoğlu

Kitapları: Öykü: Yorgunlar (1960), Kanayan (1973), Havada Kar Sesi Var (1987), Sular Ne Güzelse (1997), Cam Kırıkları (2001) Roman: Odalarda (1960), Yarasın (1974) Anı-Roman: Güllünün Solduğu Akşam (1986) Anı: Deniz Gezmiş Anlatıyor (1976), Defterimde Kuş Sesleri (2004) Gezi: Allı Tımar (1976), Bir Gün Yine Allı Tımar (1999) Çocuk: Dedem Korkut Öyküleri (1979), Beyaz Yele (1981), Alçacıktan Kar Yağar (Bilmece, 1981), Kırmızı Balon (1990), Babam Resim Yaptı (2003)

Hayatın hazları

Kanadalı küçük bir çiftçi ailesine doğdu, ömrü boyunca yoksullardan yana oldu. 1938'de Roosevelt'in ünlü reformu "New Deal"ın mimarlarından biriydi. Kırk küsur kitap yazdı, hepsinde liberal ekonomiyi kıyasıya eleştirdi, toplumsal refah için kamusal ekonominin vazgeçilmezliğini vurguladı. Tanınmış Amerikalı iktisatçı Bradford DeLong'un deyişıyla "dünyada adalet olsaydı, Galbraith, yirminci asrın en etkili Amerikan iktisatçısı sayılırdı". Bu erdemli bilimadamını, geçtiğimiz yılın şubat ayında Vanity Fair dergisine verdiği mülakatın özetıyla uğurluyoruz...

Mutluluk dendiğinde aklınıza ne gelir?

John Kenneth Galbraith: Düşünce özgürlüğü, barışçıl ve müreffeh bir ortam. Ve bu ortamı paylaşacağım sadık dostlar.

En büyük korkunuz ne?

Savaş lordlarının egemenliğini sürdürmesi. Bu sadece kendi kuşağıma ilişkin bir korku değil, gelecek nesiller için de duyduğum korku.

Bugün hayatta olan insanlar içinde en çok takdir ettikleriniz kimler?

Takdir ettiğim birçok insan var, ama Milton Friedman (ünlü liberal ekonomist) ve George W. Bush o isimler içinde değil.

Nefret ettiğiniz kişilik özellikleri neler?

Nasihat etmeyi, tavsiyede bulunmayı alışkanlık haline getirmek.

Pişmanlık duyduğunuz şeyler?

Yazamadığım kitaplar.

Bugünlerdeki halet-i ruhiyeniz nasıl?

Kederliyim. Siyasal nedenlerle kederliyim.

Hayattaki en büyük başarnız nedir sizce?

Ekonomi uzmanlığının bağımlılıktan ve işi ne gelen hataları yapma alışkanlığından kurtarılmasına katkıda bulunmak.

Dostlarınızda aradığınız özellikler neler?

Hoş sohbet, karşılıklı yardım ve destek. Aslında sadece varolmaları bile yeterli.

En çok sevdiğiniz yazar?

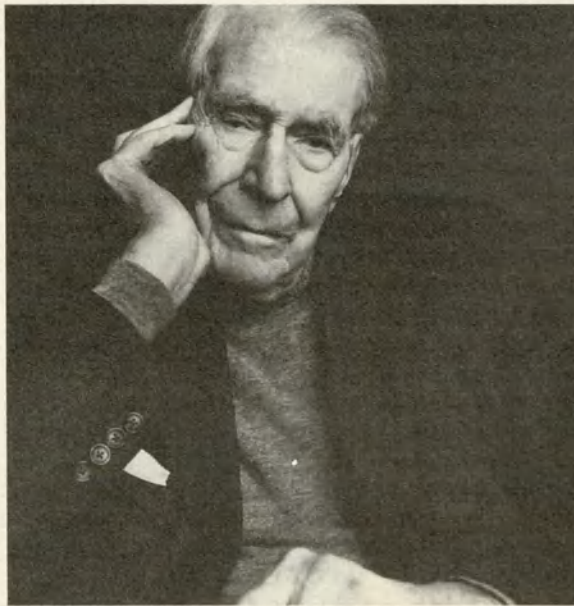
Yazar dendiğinde ilk akla gelen isim: William Shakespeare.

En çok sevdiğiniz roman kahramanı?

Hiç tereddütsüz Huckleberry Finn.

Mottunuz ne?

Hayatın hazlarına itiraz etmenin mümkünü yoktur.

Türkçede Galbraith: Ekonomi Kimden Yana -Yaşanan Ekonomik Bunalımı Nasıl Önlüyoruz? (Altın) • Ekonomi Üzerine Hemen Her Şey -Pazar Ekonomisi Masalı ve Gerçekler (Cem) • İktidarı Anatomisi (Hece) • İktisat Tarihi (Dost) • Kuşku Çağı -Ekonomik Gelişmeler Tarihi (Altın) • Para Nereden Gelir Nereye Gider? (Altın)

Çiçek insan

Halk müziğı sanatçısı, ozan Ali Ekber Çiçek, 71 yaşında aramızdan ayrıldı. Türküleri pür halleriyle okumayı, korumayı sevdi. Böylece, bugüne büyük bir miras da bırakmış oldu. TRT repertuarına Alevi semahlarını, deyişlerini -çocuk yaşımdan başlayarak- sokan ilk isimdi; bu görevini -TRT bir vefasızlık örneğı göstererek onunla yollarını ayırana kadar- yıllarca sürdürdü. Bugün pek çok bağlama heveslisi ve ozan adayı için müziğıyle, sözüyle bir eşik olarak kabul edilen "Haydar Haydar" başta olmak üzere, "Gönül gel seninle muhabbet edelim", "Böyle ikrar ile böyle yol yolunan", "Derdim çoktur hangisine yanayım" gibi pek çok türkü bugün dilimizde onun sayesinde var. Erken cumhuriyet politikalarıncı yok sayılmaya çalışılan Alevi kültürünün temel taşlarını unutulma noktasından çekip çıkarmayı bildi. Sanatının özüne insan sevgisini, saygısını koydu, barış için, kardeşlik için söyledi. Yaşayan son büyük halk müziğı üstadlarından biriydi. Yayınlanmış albümlerinin yanında, plaklarının, arşivlerde kalan kayıtlarının temizlenip yeniden piyasaya sürülmesi elzem. Demi geldi mi çalıp söylerdi, biz de demimiz gelince dinleyelim onu, sazından, sözünden hep kâm alalım.

ALİ EKBER ÇİÇEK (1935 - 25 Nisan 2006)

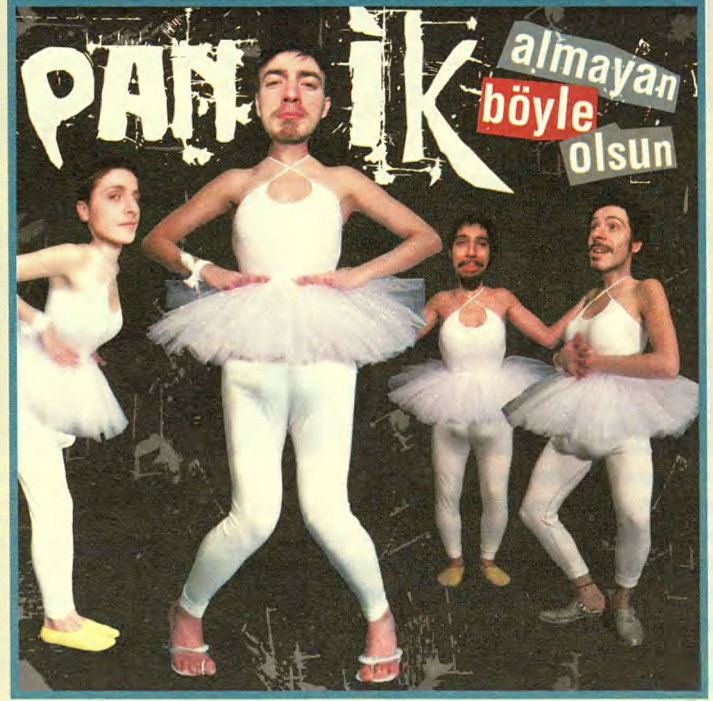

TÜM MÜZİK MARKETLERDE

KONSERLER VE FESTİVALLERDE

Aydilge Küçük Şarkı Evreni

Panik Almayan Böyle Olsun

110 Atomların Harika Dünyası

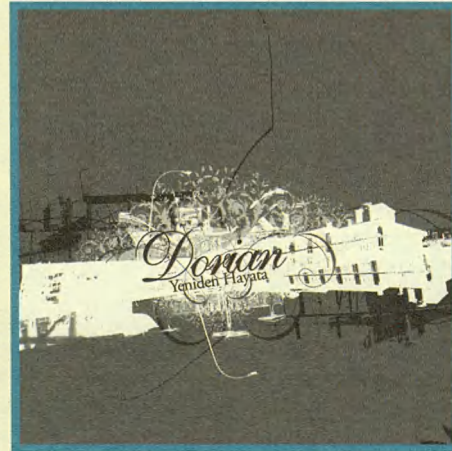
Hayko Sakin Olmam Lazım

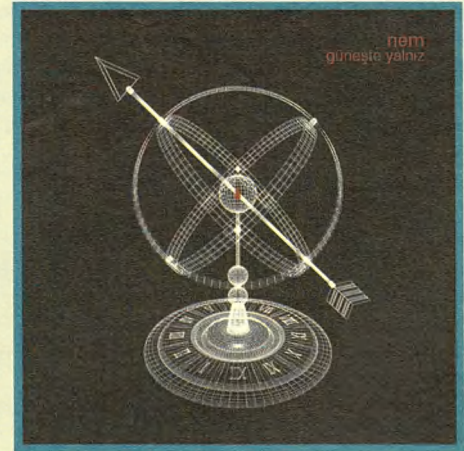
Yakup Karanlıkta

Ayşe Tütüncü Panayır

Dorian Yeniden Hayata

Nem Güneşte Yalnız

Fotoğraf: Henri Cartier-Bresson

işyeri işgalleri Fransa'yı kaplar. 2 milyon işçi, emekçi eyleme "çıkart". 7 Haziran'da başbakanlık sarayı Matignon'da, işveren ve işçi sendikalarıyla (tek büyük sendika CGT) işveren temsilcileri arasında ünlü "Matignon Anlaşması" imzalanır. İlk ağızda "Grev hakkı" ve meslek dallarına göre yüzde 7 ila 15 arası değişen "ücret artışları" alınır. Birkaç gün sonra Halk Cephesi meclisi iki öncü ve sosyal nitelikli yasa oylar: Tüm çalışanlara "iki hafta ücretli tatil" ve 48 saat olan "haftalık çalışma süresini 40 saat"e indiren yasalar. Tatil için yüzde 40 indirimli tren bileti uygulaması, milyonlarca ücretliye bir anda "insan" olduklarını hatırlatır veya öğretir. İşsizlik sandığı ve yardımı, çalışanların işten çıkartılma durumlarında farklı tazminatlar gibi kazanımlar gündeme girer. 29 Temmuz'da maddencilik gibi bazı "ağır" sektörlerde çalışanlara "erken emeklilik" hakkı tanınır. 7 Ağustos'ta uçak endüstrisi ve demiryolları gibi sektörlerde kamu-laştırmalar başlar. (SNCF yani Fransız Devlet Demiryolları 1937'de doğar.) Yine 1936 ağustosunda Merkez Bankası'nın 200 en büyük kapitalistten oluşan Mütevelli Heyeti, devletin ve küçük girişimcilerin, üyelerin de söz sahibi olduğu bir denetimine geçer. 28 Ağustos'ta 20 milyarlık dev altyapı tesislerinin inşaatına karar verilir. Sömürgelerin bağımsızlığı ve Fransa'nın kontrolündeki Cezayir ve Kuzey Afrika'da yaşayanların Fransız olmalarına ilişkin yasalar, sağıcı ezici çoğunluğa sahip olduğu Senato celselerinde bloke edilir, reformlar engellenir. Olağanüstü bir hızla ilerleyen Halk Cephesi her şeye yetişemeyeceğinin bilincinde-

düzenlenen genel seçimlerde sol, zaferine 3 Mayıs 1936'da 2. tur sonucunda ulaşılır. 12 milyona kayıtlı seçmenden yüzde 84'ü oy kullanmış, sandıktan 147 milletvekili ve 1.955.000 oyla Léon Blum'un lideri olduğu Sosyalist Parti birinci siyasî güç olarak çıkmıştır. Sürpriz bir sonuçla komünistler 1.5 milyon oy alıp 72 vekille meclise girerken, Radikal parti büyük bir düşüşle kendilerine 106 sandalye getirecek 1,4 milyon oy toplayabilirler. (Yukarıdaki rakamlar çelişik gibi gelebilir. Fransa'da sağ iktidarların dilimlediği seçim bölgeleri ve birimleri milletvekilliği ve seçmen sayılarıyla doğru orantılı değildir. Dolayısıyla oy sayısı sandalye sayısı arasında düz mantıkla bir bağlantı aramamak gerekir.) Artık mecliste-ki (farklı verilere göre) 612 (618) koltuktan 389'u (376) Halk Cephesi'nindir. İki tur arasında tarihî bir birlik havasında yaşanan 1 Mayıs yürüyüşü ikinci tur sonucunun belirleyici faktörü olmuştur. Komünistlerin katılmayıp dışardan destek verdiği, Sosyalist ve Radikal partilerin katıldığı Léon Blum'un başkanlığında kurulan Halk Cephesi koalisyon hükümeti vakit kaybetmeden faaliyete geçer. Seçim sonuçları ülkede eşi görülmemiş bir "umut" yaratmıştır. Dalga dalga grev ve

Halk Cephesi'yle gelen ücretli izin hakkı sayesinde, emekçi Fransızlar ilk defa deniz kıyısının, tatilini keyfini tattılar.

Halk Cephesi'nin başkanı Léon Blum, 3 Mayıs 1936 seçim zaferinin kutlamalarında.

Hispano Suiza fabrikasının işgalini kutlayan işçiler.

Proletaryanın onuru

68 Mayıs'ıyla birlikte, Halk Cephesi de -özellikle ilk ücretli tatil fotoğraflarıyla- solun iki büyük efsanesinden biri. Efsane gerçekliğe uyuyor mu?

Michel Winock: Halk Cephesi efsanesi bir gerçekliğe tekabül ediyor. Ama bence, bu efsane tam anlamıyla soldan ziyade, işçi sınıfı hareketiyle bağlantılı. Elbette, 3 Mayıs'ta seçimden zaferle çıkılıyor, ama solun birliği, bir yıldan biraz fazla dayanıyor. Buna karşılık, daha önce görülmedik düzeydeki grevler, işgaller, çalışma süresini 40 saate indiren ve ücretli izin hakkını getiren sosyal yasalara uzanan anlaşmalar devam ediyor ve işçilerin koşullarında kayda değer bir değişime damgasını vuruyor. Filozof Simone Weil, Renault fabrikasına işçi olarak giriyor ve grevci işçilerin coşku ve sevincine dair olağanüstü bir metin yazıyor. Weil'e göre, bütün hakların ve taleplerin ötesinde, işverenin "tanrısal hukuku" karşısında proletaryanın onurunu elde etmesiydi söz konusu olan: "Şeflerin her türlü küstahlığı yapmaya hakları olduğunu hatırlıyor musun? Cevap vermeye bile cesaret edemedik, hayvan muamelesi görmeyi neredeyse doğal kabul eder hale gelmiştik, hatırlıyor musun?" İşte, artık bu sona ermişti.

Halk Cephesi'nin 3 Mayıs 1936'daki zaferini nasıl açıklıyorsunuz? Seçmenleri sola oy vermeye ikna eden ne olmuştu?

Komünist Parti'nin tavrı belirleyici oldu. Stalin'in ka-

rarıyla, sosyalistleri düşman olarak gören "sınıfa karşı sınıf" sektör çizgisini terk ederek ve sadece sosyalistlerle de değil, radikalleri de içine alan birlik kartına oynayarak, kısacası ılımlı bir zemin üzerinde solu bütünleştirerek, komünistler birliğinin mümkün olmasını sağladılar. Sosyalistler daha ileri gitmek istiyordu, ama sınırlı bir programla yetinmek zorunda kaldılar. Burada, cumhuriyetçi disiplin de rol oynadı: İkinci turda, adaylıktan çekilmeler sırasında, çok az kopma yaşandı. Zaferi getiren en

Mütevazı, dolayısıyla devrimci olmayan bir programdı. Ancak, öngörülme-yan bir şey oldu: Müthiş bir grev hareketi yayıldı ve bir anlamda "yasayla devrim"i ortaya çıkardı.

önemli etken, 14 Temmuz 1935'ten beri süren mitinglerin, yürüyüşlerin hazırladığı birlik dinamiği oldu. Seçimler yapılmadan önce, gazetelerde yayınlanan fotoğraflar, manşetler halkın harekete geçtiğini gösteriyordu. Bu zafer şiddetli bir dalga şeklinde çıkmadı ortaya, ilk turda solun oylan az farkla öndeydi. Ama seçmenler ikinci turda çok disiplinli davrandı.

Halk Cephesi getirdiği sosyal ilerlemelerle tarihe geçti, ancak programı çok minimalistti...

Halk Cephesi "antifaşist" hareket içinde yer alıyor; öncelikle politik bir oluşum. Komünist Enternasyo-

nal'ın çizgi değişikliği belirleyici burada: Hitler SSCB için bir tehlike haline geliyor. Stalin Avrupa'daki faşist kampın güçlenmesini engellemek durumunda. Bu nedenle de programda, başta faşist kuruluşların feshedilmesi olmak üzere, siyasal talepler öncelikli. Ekonomik ve sosyal ölçekteki düzenlemeler işsizliğe ve ekonomik krize karşı bazı önlemleri, haftalık çalışma saatinin düşürülmesini, daha iyi bir emeklilik sistemi oluşturmayı, kamu yararına büyük çalışmalar başlatmayı, spekülasyona karşı Tahl

Ofisi'nin kurulmasını ve benzeri girişimleri iltiva ediyordu. Ücretli izin programda yoktu ve öngörülen tek millileştirme, "barışın savunulması" başlığı altında, savaş sanayinin millileştirilmesiydi. Mütevazı, dolayısıyla hiç şüphesiz devrimci olmayan bir programdı: Öncelik birliği pekiştirmek! Ancak, öngörülme-yan bir şey oldu: Müthiş bir grev hareketi yayıldı ve bir anlamda "yasayla devrim"i ortaya çıkardı.

"Sol İktidarda -Halk Cephesi'nin Mirası" adlı kitabın yazarı, tarihçi Michel Winock Paris'teki Siyasal Araştırmalar Enstitüsü'nde öğretim üyesi.

Bireyci olmayan bireysellik

Halk Cephesi dönemindeki fabrika işgallerinden biri. "İşgaller, İtalya'daki gibi şiddetli, saldırgan değil. İşçiler o zamanlar çok yaygın olan lokavtı önlemek istiyorlar. İşgalle elde edilen özgür zaman, sosyalleşme, dolayısıyla politikleşme zamanı haline geliyor ve görülmemiş bir kolektif kimliğin inşasına yol açıyor."

dir. Önceliklerini gerçekleştirmeye çalışır. Zorunlu temel eğitim yaşı 14'e yükseltilir. Okul ve eğitim kurumları inşaatları hızlandırılır. Modern Sanatlar Müzesi, Geleneksel Halk Sanat Müzesi, Keşifler Sarayı, İnsan Müzesi, Ulusal Bilimsel Araştırmalar Merkezi gibi bugün bile Fransa'nın en prestijli kültür merkez ve kurumlarını oluşturan yapılar HC hükümetinin eseridir. Devletin ve büyük şirketlerin üst düzey yöneticilerini yetiştiren "ENA / Ulusal Yöneticilik Okulu" gibi kurumlar ise bu dönemin fikridir. Ancak gerçekleşmesi savaştan sonra mümkün olmuştur. Bütün bunlar olağanüstü ulusal ve uluslararası koşullarda ete kemiğe bürünebilmiştir.

Bu kazanımlar Hitler, Mussolini, Franco ve Salazar gibi diktatörlerle çevrilmiş, Stalin gibi, kendi çıkarları uğruna Fransız yoldaşlarını, müttefiklerini terketmiş liderlerle dolu bir Avrupa'da, Fransız sermayesinin ülkenin altın stoklarını sıfırlayacak kadar kaçtığı ve her yasanın, reformun sabotaja uğradığı ulusal koşullarda gerçekleşiyordu. Fransa'nın nadir siyasî müttefiklerinden İngiltere'de iktidarda bulunan muhafazakâr hükümetinin İspanya iç savaşında Cumhuriyetçileri desteklemeyen tavrı Fransa'yı da resmen tarafsız kalmaya itmişti. Ancak yine de İspanyol Cumhuriyetçilerinin en büyük gayri resmi desteği Fransızlar ve Fransa'dan gelmişti.

Halk Cephesi'nin başka erdem ve başarılarını örneklemek olası. Ancak böyle bir kısa döküm dahi, 70 yıl önceki bir deneyimin hâlâ ne kadar taze ve heyecan verici olduğunu göstermesi açısından anlamlı. 14 Temmuz 1935 tarihli ve "Halk Cephesi Manifestosu" olarak niteleyebileceğimiz bir belgenin andıyla noktatalım: "Fransa halkının kazandığı özgürlüğü savunacağımıza, emekçilere eklemek, gençliğe iş vereceğimize ve dünyada insanca bir barış için mücadele edeceğimize ant içiyoruz."

Uğur Hüküm

Halk Cephesi bugün kolektif hafızada neyi temsil ediyor?

Danielle Tartakowsky: Halk Cephesi özgürlük, onur ve sevinç imgesiyle içiçe geçen bir mutluluk ve umut kavramını yansıtıyor. İşçi sınıfı hareketinin uzun süredir varolan kahramanca, ama karamsar, acıklı; isyan eden, ama her defasında yenilgiye uğrayan imgesini geride bırakarak, harekete geçen halkın yeni resmi şekilleniyor. Bunlar şenlik, eğlence, bayram resimleri, bayram gibi yaşanan grevlerin, ücretli tatilin neşesinin resimleri. Zaferin, bozgunundan daha iyi fotoğraf verdiği ender anlardan biri.

Michel Margairaz: Eyleme geçmesi düşünlümlen toplum kesimleri, kadınlar, büyük mağaza çalışanları, esnaflar, herkes "dansa" katılıyor.

Tartakowsky: Ve gençler! Halk Cephesi zorunlu temel eğitimi 14 yaşa çıkarıyor. Ama seçme yaşı hâlâ 21. Dolayısıyla, henüz yurttaş sayılmayan, ama mobilize olan çok geniş bir kesim var. Aktif nüfusun çok büyük bir kesimini oluşturan göçmenler de harekete dahil oluyor.

Halk Cephesi'nin yeni bir politika yapma biçimini yarattığını söyleyebilir miyiz?

Tartakowsky: O güne kadar politikaya dahil olmak, dört yılda bir oy kullanmak demekti. Birdenbire, kamusal alana yeni güçler giriyor. Bir mücadele biçimi icat ediliyor: İşyeri işgali. İşgaller hiçbir şekilde sendikacı olmamış, mücadelenin kıyısından bile geçmemiş olan kesimleri de etkiliyor. İşgalle elde edilen özgür zaman, sosyalleşme, dolayısıyla politikleşme zamanı haline geliyor ve görülmemiş bir kolektif kimliğin inşasına yol açıyor.

Margairaz: İşgaller, İtalya'daki gibi şiddetli, saldırgan değil. İşçiler o zamanlar çok yaygın olan lokavtı önlemek istiyorlar.

Tartakowsky: Sonuç üretim araçlarının ele geçirilmesi değil, işyerinin, çalışma alanının ele geçirilmesi. Fabrikanın yanısıra, yeni bir alan daha ele geçiriliyor: Sokaklar. Elbette, gösteri yürüyüşleri, mitingler yeni bir icat değil. Ama yeni olan, özellikle Paris'te, mitinglerin kabullenilir hale gelmesi. Nation-Bastille-République meydanlarının oluşturduğu üçgene Halk Cephesi aktörleri sahip çıkıyor. Böylece sembolik bir alan ele geçiriliyor.

Ve herkes harekete katılıyor: berberler, hizmetçiler, garsonlar, kapıcılar, su geçimmez kumaş üreticileri...

Tartakowsky: Evet. Topyekûn bir harekete yaslanarak hem kendi taleplerini hem de yerel ya da meslekî kimliklerini dile getirebiliyorlar.

Margairaz: Halk Cephesi'nden hafızada canlı kalan en önemli şeylerden biri de zafer fikri: Mücadele ediyoruz ve altı ay önce düşünölmeyecek şeyleri elde edi-

yoruz. Ekonomik kriz hüküm sürüyor, size hiç bir şeyin mümkün olmadığı, tek kurşun kalmadığı, bütün kazançların eridiği anlatılıp duruyor... Ama, en düşük ücretlerde yüzde 30'lara varan ücret artışları elde ediyorsunuz. Ücretli tatilleri, çalışma süresinin 40 saate indirilmesini de sayarsak, ekonomik, toplumsal ve siyasal regresyon havasından tam bir zafer dinamiğine geçiyoruz. Ücretli izinle kazanılan özgür zaman zaferin simgesi haline geliyor.

Tartakowsky: Ve bütün bunlar son derece endişe verici bir dünyada, kriz halinde ki, yakında savaşa girecek bir dünyada oluyor. Herkes felâketin büyüklüğünün ve eli kulağında olduğunun farkında. Çünkü unutmayalım ki, Halk Cephesi, Fransa dışında olduğu kadar içeride de yükselen faşist dalga karşısında antifaşist bir temelde oluştu.

Halk Cephesi bir kültür devrimi miydi?

Tartakowsky: Bir kültür devrimi, çünkü her şeyden önemlisi, Halk Cephesi siyasete dahil olmanın, siyaset yapmanın, siyaseti ifade etmenin yeni bir tarzı. Ama aynı zamanda, Sosyalist Parti'nin bir hü-

kümet partisi olarak kendini kabul ettirdiği bir dönem. Ayrıca, solun yeniden tanımlandığı bir zaman.

1936'ya kadar, Fransa'da sol kavramı Dreyfus davasından doğan cumhuriyetçi kültüre gönderme ya-

pyor. Komünist Parti ise o zamana kadar, kendisini ne solda, ne de sağda sayıyor, bir sınıf partisi ve dolayısıyla, bunun dışında görüyor. Bir kitle hareketi olarak Halk Cephesi, işçi sınıfı kültürüyle cumhuriyetçi kültürün buluşmasını sağladı.

Sendikalizm açısından da bir dönüm noktası değil mi?

Margairaz: Elbette. 1936 Fransa'da sendikalaşmanın en güçlü olduğu ve sendikalizmin neredeyse tamamen birlik halinde olduğu ender anlardan biri. İşverenler karşısında tek bir sendikal temsilci var.

Tartakowsky: Her tip örgütlenmenin güçlendiği bir dönem, partiler, sendikalar, dernekler hepsi güçleniyor.

Margairaz: Bir şeyi daha eklemek lazım: Bisikletlerine -tandemlerine- binip deniz kenarına giden insanlar bireysel bir zevkin tadını çıkarıyorlar. Ama herbiri bunun ancak kolektif bir dayanışma sayesinde mümkün olabildiğini de biliyor. Bireyci olmayan bir bireysel özgürleşme yaşıyor.

Tartakowsky: Aynı zamanda, bütün bunlar hep maale yaşıyor. Şenlikler, kutlamalar, grev ziyaretleri... Fotoğraflarda da görüldüğü gibi, bütün ailenin politikleşmesi söz konusu, çocuklar da dahil.

Geçtiğimiz günlerde Halk Cephesi'nin tarihini anlatan "Gelecek Bizim" adlı kitapları yayınlayan Danielle Tartakowsky ve Michel Margairaz, Paris VIII Üniversitesi'nde çağdaş tarih profesörü.

Mersin ortaokulunun ikinci sınıfındayım. Kim hangi nedenle uygun gördü, hatırlamıyorum şimdi, bana "rejisör" lakabı takıldı. Herhalde sınıfta bir Yılmaz daha vardı, ondan ayırmak için olmalı. Ama hâlâ kendime sorarım: Neden rejisör? Bana bu ismi yakıştıran arkadaş, şimdi ünlü bir falcı olmalı. Bu lakabın meslek seçimimde önemli bir payı olmuştur sanırım. Kuşkusuz çoğumuz, özellikle de ben, sinema tutkunuyduk. (...) Sinemamızı her tarafı delik deşik bir gemiye benzetirim. Yönetmen bu geminin kaptanıdır. Sonucu belli olmayan bir yolculuğa çıkacak kaptanı... Bütün güvencesi, inançlı, çalışkan tayfalandır. Her filmin, yani her yolculuğun başlangıcında bir korkudur sarar içimi. Elimden geldiği kadar hareket gününü geciktirmeye uğraşırım. Sonunda zorunlu saat gelir çatar. Yola çıkılacaktır. Her an batması mümkün olan bu delik deşik gemiyi, olağanüstü bir hızla, hiçbir arıza çıkarmadan ve güvenle belli bir limana götürmeni isterler senden. Üstünüze yüklenen sorumluluğu düşünebiliyor musunuz? Ve gemi, biraz rötarla da olsa, yola çıkar. İstenilen limana nadiren varır, ama battığı da pek görülmemiştir. Ya karaya oturur bir yerde, ya ümit edilmeyen bir sahile, ya başka bir limana varır. Sonra yeni bir film, yeni bir yolculuk başlar, aynı delik deşik gemiyle.

(...) 1978'de başlayan zoraki yapımcılık serüvenim devam ediyor, filmlerimi özgürce, sadece kendi isteğim doğrultusunda gerçekleştirmeye çalışıyorum. "Al Yazmalım"dan başlayarak yaptığım "Adak", "Talihli Amele", "Mine", "Bir Yudum Sevgi", "Adı Vasfiye", "Ah Belinda", "Değirmen", "Asiye Nasıl Kurtulur", "Kadının Adı Yok", "Arkadaşım Şeytan", "Ölü Bir Deniz", son olarak da "Bekle Dedim Gölgeye" gibi filmler, benim belirlediğim, benim seçimim olan filmlerdir.

(...) Neredeyse yüzde yüz ziyanla sonuçlanacak "Bekle Dedim Gölgeye"nin ön hazırlıkları sırasında, Arif'in barında Zeki'yle (Ökten) otmuş, konuşuyoruz. "Ziyanla bitecek bir işe girme abi" diyor: "Yüzün üstünde film yaptın, hâlâ film çekmeye hevesli değilsin herhalde?.." "Hevesliyim Zeki'ciğim" demiştim. Zeki'nin önce biraz şaşırdığını, sonra beni anlayıp duygulandığını hatırlıyorum.

Atif Yılmaz, "Hayallerim, Aşkım ve Ben" (1991)

